

LITTLE BIG
COMMUNITIES
Vol.1.2

เรื่องเล่า

อาชีพ

จากฐาน

ชุมชน

เรื่องเล่าอาชีพจากฐานชุมชน

LITTLE BIG
COMMUNITIES
Vol.1.2

Download หนังสือ

เรื่องเล่า

LITTLE BIG COMMUNITIES Vol.1.2

อาชีพ จากฐานชุมชน

จัดทำโดย

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

สงวนลิขสิทธิ์

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) อาคาร เอส.พี. (อาคารเอ) ชั้นที่ 13
เลขที่ 388 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400
โทรศัพท์ 0 2079 5475 กด 8

บรรณาธิการและคณะทำงาน

กรรมการบริหาร คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนและประชากรวัยแรงงานนอกระบบ
นักวิชาการ/เจ้าหน้าที่ กสศ. และทีมหนุนเสริมวิชาการโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน

จัดทำเนื้อหา ออกแบบ และควบคุมการผลิต

บริษัท ไอแอนดีไอ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด

พิมพ์ที่

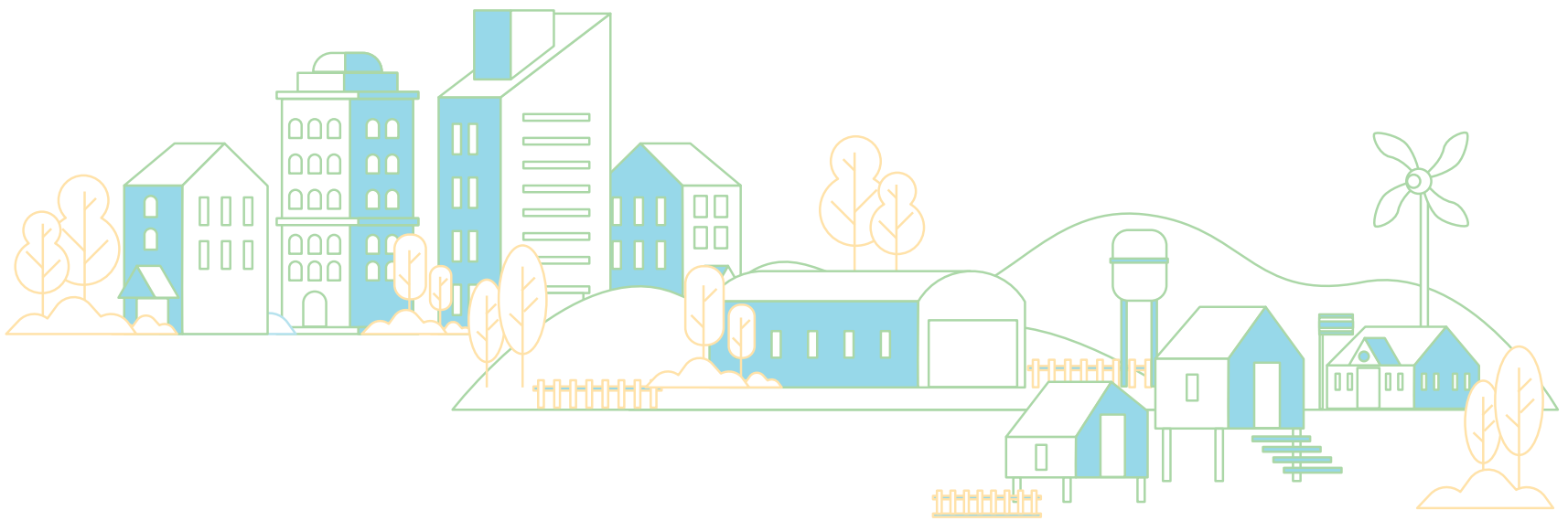
บริษัท เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด

สารบัญ

ภาคกลาง	5
เปลี่ยนด้วยเป็นยืนได้ วิชาชีพฉบับวิทยาลัยชุมชนตาก	6
วิทยาลัยชุมชนตาก จังหวัดตาก	
‘ควั่นมะพร้าว’ พลิกฟื้นอาชีพวิถีท้องถิ่น คนบ้านแพ้ว	12
วิทยาลัยชุมชนสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร	
แสงแห่งความหวังและโอกาสของผู้ต้องโทษ	17
วิทยาลัยเทคนิคพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
สานเส้น...สานใจ...สร้างรายได้ให้ชุมชน	23
มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตนครสวรรค์	
สร้างรายได้จากถิ่นฐาน ผสานหลักธรรมนำใจ ด้วยวิถีเกษตรอินทรีย์	29
สถานธรรมไท่ชีวเอวี่ยน จังหวัดกาญจนบุรี	
ต่อยอดมรดกภูมิปัญญา ชุณฺณคำ ‘ราชินีแห่งผ้ากอ’	35
วิทยาลัยชุมชนอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี	
สร้างอาชีพพรวนแดนไทย รับมือสังคมสูงวัย	41
วิทยาลัยชุมชนพิจิตร จังหวัดพิจิตร	
สร้าง ‘แผนพัฒนาอาชีพรายคน’ สร้างรายได้ที่มั่นคงแก่คนพิการ	46
มูลนิธินวัตกรรมทางสังคม กรุงเทพมหานคร	
ภาคใต้	53
‘เครื่องแกงปักษ์ใต้’ สร้างรายได้ให้ชุมชน	54
กลุ่มวิสาหกิจชุมชนนี้ปีสุและ จังหวัดปัตตานี	
เรียนรู้จากฐานราก...สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน	60
วิสาหกิจชุมชนส้มจุกจะนะ จังหวัดสงขลา	
มหัศจรรย์พันธุ์ทะเล ที่พึ่งของคนรุ่นใหม่	66
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง จังหวัดตรัง	
เปลี่ยนจิตใจจากภายใน...สู่การสร้างสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีคุณภาพ	72
สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช	

สารบัญ

ฝึกทักษะผู้ด้อยโอกาส สู้แรงงานมากฝีมือ	78
มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จังหวัดยะลา	
สินค้าสร้างสรรค์...จุดประกายความหวังคนสุโขโข-ลก	84
ศูนย์การศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสุโขโข-ลก จังหวัดนราธิวาส	
พัฒนาแรงงาน ‘ชุมชนจะรัง’ สร้างอาชีพที่ยั่งยืน	90
วิทยาลัยชุมชนปัตตานี จังหวัดปัตตานี	
STEM Education ทักษะอาชีพสานกระจุด การเรียนรู้คู่วิถีธรรมชาติ	96
ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา นราธิวาส จังหวัดนราธิวาส	
เพิ่มทักษะเทคโนโลยีใหม่ในศตวรรษที่ 21	101
วิทยาลัยชุมชนสตูล จังหวัดสตูล	
แปรรูปของดีท้องถิ่น สร้างรายได้ให้ชุมชน	107
ศูนย์เรียนรู้สวนเกษตรอินทรีย์ภูสุมแสน จังหวัดนครศรีธรรมราช	
‘บาเต๊ะ’ ที่เป็นได้มากกว่า ‘ผ้าถุง’	113
วิทยาลัยชุมชนระนอง จังหวัดระนอง	
‘กิน เที่ยว ซอป’ ที่บ้านกรพักษ์กวี	119
มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร จังหวัดชุมพร	
‘ผลิตภัณฑ์ประมงพื้นบ้าน’ เพิ่มรายได้ชาวเลอ่าวบ้านดอน	125
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี	
สร้างอาชีพจากฐานชุมชน แบบฉบับ วชช.สตูล	131
วิทยาลัยชุมชนสตูล จังหวัดสตูล	
‘แอนดริวแอนดริโอเสาะ’ สร้างเศรษฐกิจฐานชุมชน	137
วิทยาลัยชุมชนนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส	
ปั้น ‘แคดด้มีอาชีพ’ รับกระแสท่องเที่ยวพังงา	143
วิทยาลัยชุมชนพังงา จังหวัดพังงา	
ปั้น (ดอกไม้) ดินเป็นรายได้	148
วิทยาลัยชุมชนพังงา จังหวัดพังงา	
สินค้าเกษตรอินทรีย์... วิถีชีวิตและคุณค่าของเกษตรกร	154
สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดสตูล	

ภาคกลาง

เปลี่ยนด้อยเป็นยืนได้ วิชาชีพฉบับวิทยาลัยชุมชนตาก

วิทยาลัยชุมชนตาก จังหวัดตาก

ขณะที่ปัญหาปากท้องกำลังรุมเร้าผู้คนทั่วโลก จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่พาดฝั่งหนึ่งของประเทศไทย วิทยาลัยชุมชนตาก จังหวัดตาก (วชช.ตาก) กำลังสร้างคนด้วยการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับกลุ่มที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส ผ่านการทำโครงการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส โดยใช้ **ภูมิปัญญาท้องถิ่นของวิทยาลัยชุมชนจังหวัดตาก** เพื่อพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานใน 3 สาขา คือ 1. ช่างเชื่อมโลหะ 2. การนวดไทยเพื่อสุขภาพ และ 3. การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าปาเกะญอ

■ แสงส่องทางด้วยการสร้างอาชีพ

อาจารย์รัตนา เจริญศรี ผู้รับผิดชอบโครงการฯ อธิบายว่า กลุ่มคนเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือเยียวยา อาจไม่ใช่เงินทอง แต่คือการส่งเสริมทักษะอาชีพซึ่งสอดคล้องกับภารกิจของวิทยาลัยชุมชนที่ดำเนินการมาโดยตลอด เมื่อทุนส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) เปิดรับสมัครโครงการฯ จึงสนใจ เพราะมีข้อมูลอยู่ในพื้นที่อยู่แล้วว่าเขาต้องการฝึกทักษะอาชีพด้านใดบ้าง สำหรับหลักสูตรการฝึกทักษะอาชีพที่วิทยาลัยชุมชนตากออกแบบไว้มี 3 หลักสูตร คือ **1. ช่างเชื่อมโลหะ 150 ชั่วโมง 2. นวดแผนไทยเพื่อสุขภาพ 150 ชั่วโมง ทั้ง 2 หลักสูตรใช้สถานที่ในวิทยาลัยชุมชนตาก ส่วนหลักสูตรที่ 3 การแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าปาเกะญอ** ดำเนินการในพื้นที่อำเภออุ้มผาง โดยมีผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งสิ้น 100 คน แบ่งเป็นช่างเชื่อมโลหะ 40 คน นวดแผนไทยเพื่อสุขภาพ 20 คน และแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าปาเกะญอ 40 คน เหตุผลที่จำนวนผู้ร่วมเรียนรู้รุ่นนวดแผนไทยน้อยกว่ากลุ่มอื่นเพราะเป็นการฝึกทักษะที่มีเงื่อนไขเรื่องของสุขภาพร่างกายเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงต้องฝึกแบบเข้มข้น

อาจารย์รัตนา เล่าถึงกระบวนการค้นหาผู้ที่ได้รับโอกาสเข้าร่วมอบรมทั้ง 100 คนว่า ไม่ใช่ใครเดินมาสมัครก็รับหมด แต่ทีมงานต้องลงพื้นที่ไปคุยด้วยว่า เขายากจนหรือด้อยโอกาสจริงหรือไม่ เพื่อไม่ให้เสียโอกาสคนอื่น โดยมีผู้นำชุมชนช่วยชี้เป้า และสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะเป็นคนในพื้นที่ที่รู้ข้อมูลดีที่สุด

“กลุ่มที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส จำเป็นที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือเยียวยา อาจไม่ใช่เงินทอง แต่คือการส่งเสริมทักษะอาชีพซึ่งสอดคล้องกับภารกิจของวิทยาลัยชุมชนที่ดำเนินการมาโดยตลอด”

อาจารย์รัตนา เจริญศรี

เมื่อได้หลักสูตรและผู้ร่วมเรียนรู้ ทีมงานจึงออกแบบกระบวนการทำงาน โดยนำแนวคิดที่ได้จากทีมที่เลี้ยงมาใช้วางแผนการทำงานตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ไปจนถึงปลายน้ำ เริ่มต้นจากการออกแบบให้มีผู้รับผิดชอบแต่ละกลุ่มทักษะอาชีพเพื่อความคล่องตัว โดยอาชีพช่างเชื่อมโลหะมี อาจารย์ศิรัชชัย เทียนทอง และผู้ประกอบการร้านช่างเชื่อมในจังหวัด เป็นผู้ให้ความรู้ ส่วนกลุ่มนวดแผนไทยเพื่อสุขภาพ มีอาจารย์สุนีย์ ทวีกิจ และนางนภัสสรดา ใจชมภู ปราชญ์แพทย์แผนไทยและเภสัชกร เป็นผู้ให้ความรู้ ขณะที่กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าปกากะญอ มีนางยุพดี สิงห์หมณี เป็นผู้ให้ความรู้

สร้างอนาคตด้วยสองมือ

“พี่เป็นหมอนวดอยู่แล้ว แต่ไม่มีใบอนุญาต” นางสาวบุญมาก จ้อยเนียน ผู้ร่วมเรียนรู้สาขาวิชา นวดไทยเพื่อสุขภาพ บอกเหตุผลเรียบง่ายที่เข้าร่วมอบรมในวิชาชีพนวดไทยเพื่อสุขภาพ จุดเริ่มต้นการเป็นหมอนวดของเธอคือ เคยไปนวดรักษา อาจารย์ที่รักษาสาขาสารที่เธอไม่มีงานทำ จึงถ่ายทอดวิชาให้ แต่การเป็นหมอนวดนิรนามไร้ซึ่งการรับรองทำให้ต้องประกอบอาชีพอย่างหลบ ๆ ซ่อน ๆ พอได้เห็นโครงการฯ นี้เปิดรับสมัครเลยสนใจ พอได้รับการคัดเลือกรู้สึกดีใจมาก เพราะต้องการประกาศนียบัตรเนื่องจากจบแค่ ป.6 ทำให้ไม่รู้ว่าจะไปเรียนหรือหาใบรับรองจากที่ไหน ประสบการณ์ก็มีไม่มาก โครงการฯ นี้ทำให้ได้รับโอกาสในการฝึกทักษะการนวด รู้ว่านวดแบบไหนที่ไม่เป็นอันตรายกับลูกค้า ก่อนนวดต้องมีการวัดความดันให้ลูกค้าด้วย เพื่อป้องกันอันตราย หากใครเป็นเบาหวาน ความดันสูง เราจะไม่นวดให้

นางสาวสิริวีร์ อมรภีรสิทธิ์ ผู้ร่วมเรียนรู้สาขาวิชา นวดไทยเพื่อสุขภาพ เป็นคนหนึ่งที่พลิกชีวิตจากอาจารย์มหาวิทยาลัยมาเป็นหมอนวดไทยเพื่อสุขภาพ

“เมื่อก่อนเป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ต่อมาพอพ่อแม่เริ่มอายุมาก เริ่มป่วยพร้อมกันสองคน ทำให้ต้องเข้าออกโรงพยาบาล เราก็ต้องออกจากงานมาดูแล ไม่มีรายได้ ตอนแรกเคยมาฝึกการนวดกับสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดแต่ไม่ได้ไปประกาศนียบัตรจากสาธารณสุขจังหวัด เพราะตอนนั้นยังไม่มีการประกาศใช้ พอเห็นโครงการฯ นี้เปิดรับสมัครจึงสนใจเพราะใกล้บ้าน อยากพัฒนาทักษะฝีมือตนเองและอยากได้ใบประกาศนียบัตรเพื่อเป็นใบเบิกทาง”

ด้าน นางสาวบุญมาก ที่คาดหวังไว้เพียงว่าต้องการใบประกาศเพื่อแสดงการมีตัวตน แน่ใจว่าการเข้าอบรมเหมือนการติดอาวุธเพิ่มเติมจากที่เคยนวดตีจนลูกค้าบอกกันปากต่อปาก หลังจากจบโครงการฯ ลูกค้ายิ่งชมกันไม่ขาดสาย ถึงขนาดมีเงินส่งลูกเรียนได้จากการนวดเลยทีเดียว

อีกคนที่เข้าร่วมโครงการที่มีเป้าหมายไกลถึงต่างแดน คือ นางธนาวัน ปัญญาไว เธอต้องการใบประกาศนียบัตรเพื่อไปทำงานนวดแผนโบราณที่ประเทศออสเตรเลีย เพราะแต่งงานอยู่ที่นั่นแต่กฎหมายแรงงานไม่อนุญาตให้คนที่ไม่มีใบประกอบอาชีพทำงานร้านนวดแผนโบราณได้

“ที่ออสเตรเลียมีกฎหมายระบุเลยว่า ถ้าไม่มีใบประกาศฯ ห้ามนวด และต้องผ่านการอบรมอย่างน้อย 150 ชั่วโมง ซึ่งก่อนหน้านี้ความรู้เรื่องการนวดเป็นศูนย์ ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเส้นทุกอย่างในร่างกาย การวัดความดัน ชักประวัติโรคที่นวดไม่ได้ ถ้าเราไม่อยู่ตรงนี้เราไม่รู้เลยว่ามันอันตรายอย่างไร เขาสอนให้เรียนรู้ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ สอนให้รู้จักสมุนไพรแต่ละชนิดว่ามีคุณสมบัติอะไร สอนวิธีทำว่าต้องทำอะไร”

นอกจากทักษะการนวดและใบประกาศนียบัตร ความรู้ที่ควบคู่กันมาและเป็นโอกาสสำหรับวิชาชีพนี้ คือ ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร นางสาวสิริวีร์ อธิบายว่า ได้เรียนรู้การทำลูกประคบจากสมุนไพร การทำยาหม่อง ยาเขียว ซึ่งทำจากสมุนไพรพื้นบ้านที่หาได้ไม่ยาก นำไปใช้ได้กับการนวด รวมทั้งนำไปจำหน่ายสร้างรายได้

เราต้อง 'ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง'

อาจารย์รัตนา บอกว่า ในผู้ร่วมเรียนรู้ที่ฝึกนวดไทยเพื่อสุขภาพ มีน้องคนหนึ่งพิการทางการได้ยินชื่อ แอน หรือ นางสาวสงศรี ติ๊ะปัญญา แต่เขาสามารถสื่อสารได้โดยมีพี่เลี้ยง หรือคนในหมู่บ้านช่วยดูแล ตอนแรก อาจารย์ผู้สอนก็กังวลใจว่าแอนจะเรียนรู้ได้หรือไม่ เพราะเกี่ยวข้องกับระบบร่างกาย แต่พอคิดได้ว่าเขาก็เป็นคนด้อยโอกาสคนหนึ่ง ที่มันงานจึงได้ประชุม กลุ่มวิทยากรเพื่อหารือกัน จนได้ข้อสรุปว่า 'เราต้องไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง' จึงขอสัมภาษณ์แอนเพื่อดูความพร้อมทางร่างกายและความตั้งใจจริง โดยให้แอนทดลองเรียน 1-2 ชั่วโมงก่อน หากสามารถเรียนรู้ได้ก็อนุญาต ให้เรียน ผลปรากฏว่าแอนทำได้ดี จึงได้รับการฝึกอาชีพจนเรียนจบ และประกอบอาชีพนวดอยู่บ้านที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

“ตอนแรกก็กังวลเหมือนกัน แต่ก็ปรึกษากับอาจารย์สาธารณสุขว่า สามารถสอนได้ไหม เพราะมีเรื่องสรีระร่างกายเข้ามาเกี่ยวข้อง พอดีว่าการเรียนมีการใช้ภาพขึ้นจอ เขาก็จะเห็นภาพและใช้วิธีมองปากก็เข้าใจ

แต่แอนเขาเก่ง หัวไว โดยตอนนี้แอนเรียนครบหลักสูตร 150 ชั่วโมงแล้ว และพาไปขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งตอนนี้ผู้ร่วมเรียนรู้นวดไทยเพื่อสุขภาพทั้งหมด 19 คน ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว เหลืออยู่ 1 คนที่ขาดเรียนเพราะมีลูก แต่เราจะสอนซ่อมให้ครบชั่วโมงตามที่กำหนดไว้ เพราะฐานคิดของเราคือ การให้โอกาส ถ้าไปตัดโอกาสเขา เขาก็ยิ่งขาดโอกาสไปใหญ่”

นางสาวนภัสสรดา บอกด้วยความภูมิใจว่า ลูกศิษย์ของเธอ 19 คน สามารถเปิดร้านนวดเองได้แล้ว 2 คน ที่เหลือรับจ้างนวดอิสระอยู่ในชุมชน ได้ชั่วโมงละ 100-200 บาท ก็พอเลี้ยงตัวเองแล้ว บางคนมีรายได้เป็นพันบาทต่อวันก็มี อยากบอกว่าอาชีพนวดเป็นอาชีพเดียวที่ยังแก่ยิ่งเชี่ยวชาญ ไม่เหมือนอาชีพอื่นที่แก่แล้วทำไม่ได้

นายนพดล สกุลเขมฤทัย ผู้ร่วมเรียนรู้สาขาช่างเชื่อม มองว่าการ 'ว่างงาน' เป็นเสมือนตราประทับที่น่าภาคภูมิใจ เขาจึงมองหาหนทางที่จะสร้างอาชีพให้ตัวเอง จนกระทั่งพบกับโครงการฯ นี้ และวิชาชีพช่างเชื่อมโลหะคือฐานที่มั่นที่เขาจะฝากอนาคตไว้

“ผมอยากเรียน อยากได้ความรู้ อยากได้ใบประกอบวิชาชีพ ตอนที่เพื่อน ๆ บอกว่ามีโครงการฯ นี้ ผมดีใจที่จะได้มีงานทำแล้ว เพราะตอนนี้ อยากจะปลีกตัวเองออกมาทำงานอิสระทำ ที่นี้สอนให้เราบิน จะบินแคไหน อยู่ที่เรว่า จะขยันแคไหน จะพัฒนาไหม ถ้าขยันพัฒนาก็จะทำงานกับคนอื่นเขาได้”

ไม่เพียงแต่รุ่นใหญ่เท่านั้นที่สนใจการประกอบอาชีพช่างเชื่อมโลหะ เด็กรุ่นใหม่อย่าง นายทักษ์ณัย ทับแป้น และนายวรรณชนะ นวะะแก้ว ก็เลือกเรียนวิชาชีพนี้เหมือนกัน ที่แรกทั้งสองคนมองเพียงว่าจะนำความรู้ไปช่วยเหลือคนอื่น ๆ เช่น ซ่อมรถให้เพื่อน แต่ตลอด 150 ชั่วโมง ที่ถูกเคี่ยวกรำจากไม่มีความรู้งานช่างเชื่อมโลหะเลยแม้แต่หน่อย ในที่สุดทักษะที่ได้กลับกลายเป็นงานซึ่งจะสร้างรายได้ให้พวกเขาต่อไป

นายนพดล บอกว่า งานเชื่อมขยายออกเป็นงานได้หลายอย่าง หากฝึกฝนจนชำนาญ งานเชื่อมทำได้กว้างมาก จะทำงานก่อสร้างก็ได้ หรือแปรรูปผลิตภัณฑ์ก็ดี หรือจะประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ก็ไม่เลือบ่ากว่าแรง เขาจึงนำความรู้มาพัฒนางานชิ้นเล็ก ๆ ให้พอมีรายได้เสริมเลี้ยงตัวเอง ทำให้มีงานทำทุกวัน

นอกจากได้ความรู้มาประกอบอาชีพแล้ว นายนพดลยังเผื่อแผ่ถึงคนอื่น เขาตั้งปณิธานกับตัวเองแล้วว่าถ้ามีคนสนใจจะเรียนรู้วิธีเชื่อมโลหะ ก็จะสอนให้ รวมถึงจะยืมเครื่องมือหรืออุปกรณ์ก็ยินดีให้หยิบยืม เพราะคิดว่าโอกาสที่เขาได้รับมาก็เกิดจากมีคนมอบให้เช่นกัน เขาจึงต้องการเป็นผู้ให้ และหวังว่าจะมีคนที่ได้รับความรู้จากเขานำไปต่อยอดต่อไปไม่สิ้นสุด

■ **ทำไปเรียนรู้ไป**

อาจารย์รัตนา บอกว่า ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่มีการติดตามผลการทำงานอย่างใกล้ชิดกัน เป็นทอด ๆ ทั้งทางโทรศัพท์และกลุ่มไลน์ คือทีมพี่เลี้ยงติดตามทีมงาน และทีมงานก็ไปติดตามผู้ร่วมเรียนรู้อีกที กลายเป็นการหนุนเสริมการทำงานกันไปโดยไม่รู้ตัว เช่น บางครั้งผู้ร่วมเรียนรู้ไลน์มาบอกว่า “วันนี้ได้ขนาดแล้วนะ วันนี้หาตั้งค้ได้แล้ว คนนี้เตรียมไปต่างประเทศ คนนี้ปรับบ้านของตัวเองให้เป็นที่นอนแล้ว ส่วนกลุ่มที่ทำกระเป๋าگی๊ไลน์มาบอกว่ามีออร์เดอร์เข้ามา มากจนรับผลิตแทบไม่ทัน” ซึ่งการติดตามเช่นนี้ทำให้ทีมงานมองเห็นแนวทางการหนุนเสริมความรู้ให้กับผู้ร่วมเรียนรู้เพิ่มเติมเรื่องการทำบัญชีรายรับรายจ่าย การรวมกลุ่มเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งเมื่อก่อนเราไม่เคยสนใจเรื่องนี้ แต่โครงการฯ นี้ทำให้เราเห็นว่าการพัฒนาอาชีพจะเกิดประโยชน์มากที่สุด เราต้องหนุนเสริมเขาให้สุดทาง

ด้าน นายอารักษ์ อนุชปรีดา ผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนตาก เสริมว่า เขามีแนวคิดจะทำผลิตภัณฑ์ทุกชนิดในจังหวัดตากให้เป็น ‘แบรนด์ของจังหวัดตาก’ มีโลโก้ วชช. และ กสศ. อยู่ด้วยกัน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ของจังหวัด โดยอาจจะจัดให้มีโชว์รูมของจังหวัดที่นำผลิตภัณฑ์ของ วชช. กสศ. หรือหน่วยงานอื่น ๆ ไปตั้งขาย ซึ่งเราก็มีผู้ประกอบการเป็นเครือข่ายอยู่แล้วน่าจะทำได้ไม่ยาก

“โครงการฯ นี้เป็นเหมือน ‘Fast Track’ การมี กสศ. เหมือนเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาให้การฝึกทักษะอาชีพของวิทยาลัยก้าวหน้ามากขึ้น โดยเฉพาะการมีที่ปรึกษา ทีมพี่เลี้ยง ถ้าไม่มีคนคอยให้คำปรึกษาอยู่ตลอดเวลา ทีมงานอาจจะถอยแล้วก็ได้ ผมคิดว่าอันนี้เป็นจุดเด่นของโครงการฯ นี้”

• • • •

โครงการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส
โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

วิทยาลัยชุมชนตาก จังหวัดตาก

**“กสศ. เหมือนเป็นตัวเร่งปฏิกิริยา
ให้การฝึกทักษะอาชีพของวิทยาลัย
ก้าวหน้ามากขึ้น โดยเฉพาะการมี
ที่ปรึกษา ทีมพี่เลี้ยง ถ้าไม่มีคนคอย
ให้คำปรึกษาอยู่ตลอดเวลา ทีมงาน
อาจจะถอยแล้วก็ได้ ผมคิดว่าอันนี้
เป็นจุดเด่นของโครงการฯ นี้”**

'ควีนมะพร้าว' พลิกฟื้นอาชีพวิถีท้องถิ่น คนบ้านแพ้ว

วิทยาลัยชุมชนสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

‘การควั่นมะพร้าว’ หรือการปอกมะพร้าวจนเห็นเนื้อขาว รูปทรงเพชรที่เราเห็นจนชินตา เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะช่วยเพิ่มมูลค่าให้มะพร้าว ทั้งรูปทรงที่มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์ ยังช่วยดึงดูดความสนใจของลูกค้าทั้งในและต่างประเทศได้เป็นอย่างดี จนสร้างรายได้จากการส่งออกมะพร้าวน้ำหอมให้กับประเทศไทยปีละหลายล้านบาท

การตัดแต่งมะพร้าวให้มีรูปทรง 5 เหลี่ยม ไม่เพียงเพื่อความสวยงามเท่านั้น แต่ยังมีประโยชน์ต่อการขนส่งด้วย นั่นคือ รูปทรงเหมาะกับการซ้อนเรียงกันเพื่อบรรจุในบรรจุภัณฑ์ เพื่อลดน้ำหนักในการขนส่ง สำหรับล้งมะพร้าวหรือผู้ประกอบการรับซื้อมะพร้าวจากสวนแล้ว ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าทักษะการควั่นมะพร้าวมีความจำเป็นต่อการขายมะพร้าวเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังเป็นทักษะที่ต้องอาศัยการฝึกฝนเทคนิคจึงจะสามารถทำได้อย่างชำนาญ

สร้างอาชีพ ‘ควั่นมะพร้าว’ แก้ปัญหาขาดแคลนแรงงานในพื้นที่

แม้ว่ามะพร้าวน้ำหอมจะได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น พร้อม ๆ กับสถานประกอบการในท้องถิ่นที่ยังต้องการแรงงานสำหรับการควั่นมะพร้าวเพื่อส่งขายเป็นจำนวนมาก แต่ด้วยสภาพสังคมในปัจจุบันคนในพื้นที่หลายคนตัดสินใจเดินทางเข้าสู่เมืองหลวงเพื่อหางานทำ แทนการทำงานในชุมชน จึงเป็นโจทย์สำคัญของพื้นที่ในการพลิกฟื้นอาชีพท้องถิ่นเพื่อให้คนในพื้นที่ยังคงอยู่ในชุมชนของตัวเอง

อาจารย์ชานนท์ ประชุมชื่น นักวิชาการศึกษา วิทยาลัยชุมชนสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร เล่าว่า เขามีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องการฝึกอบรมอาชีพ มีเครือข่ายอยู่ที่สหกรณ์การเกษตรบ้านแพ้ว จึงคุ้นเคยกับพื้นที่นี้เป็นอย่างดี ก่อนจะพบว่าคนในพื้นที่ส่วนใหญ่สนใจเรื่องการทำอาชีพที่อิงกับวิถีท้องถิ่น ซึ่งเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่โดดเด่นในจังหวัดสมุทรสาครคือ การผลิตมะพร้าวน้ำหอม เขาจึงนำอาชีพควั่นมะพร้าวซึ่งเป็นฐานทุนของชุมชนมาออกแบบเป็นหลักสูตรการควั่นมะพร้าวให้กับผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสในชุมชน

“คนในพื้นที่ส่วนใหญ่สนใจเรื่องทำอาชีพที่อิงกับวิถีท้องถิ่น ซึ่งสินค้าเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่โดดเด่น คือ การผลิตมะพร้าวน้ำหอม จึงนำอาชีพควั่นมะพร้าวซึ่งเป็นฐานทุนของชุมชนมาออกแบบเป็นหลักสูตรการควั่นมะพร้าว ให้กับผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ และด้อยโอกาสในชุมชน”

อาจารย์ชานนท์ ประชุมชื่น

อาจารย์ชานนท์ เล่าว่า ที่นี้มีสิ่งมะพร้าวในพื้นที่อยู่ประมาณ 10 แห่ง แต่ละแห่งมีคนงานเกือบ 100 คน แรงงานเหล่านี้จะมีการเคลื่อนย้ายอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากการจ้างเหมา ล้างโหนดให้ราคาดีกว่าคนงานก็จะย้ายไปทำลานั้น ส่งผลให้สิ่งบางแห่งขาดแคลนแรงงานควั่นมะพร้าว **วิทยาลัยชุมชนสมุทรสาครจึงจัดทำโครงการพัฒนาอาชีพการควั่นมะพร้าวน้ำหอม อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร** เพื่อเพิ่มจำนวนแรงงานควั่นมะพร้าวให้ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพ

ภาคีเข้มแข็ง เครือข่ายร่วมใจ

อาจารย์ชานนท์ บอกว่า ก่อนออกแบบหลักสูตรเทคนิคการควั่นมะพร้าว ทีมงานได้ลงพื้นที่สำรวจสิ่งมะพร้าวในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปริมาณแรงงานที่ต้องการในพื้นที่ ทักษะและอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการควั่นมะพร้าว จากนั้นจึงจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับการฝึกอบรมซึ่งประกอบไปด้วยมีด้ามยาว ที่ใช้สำหรับการควั่นมะพร้าวโดยเฉพาะ นอกจากนี้ยังมีโต๊ะไม้ เชียง และหินลับมีด พร้อมกับจัดเตรียมมะพร้าวน้ำหอมไว้ใช้สำหรับการฝึกควั่น โดยผู้ฝึกแต่ละคนจะได้มะพร้าวสำหรับฝึก 10 ลูกต่อการฝึก 1 ครั้ง

สำหรับกระบวนการค้นหาผู้ร่วมเรียนรู้ ทีมงานใช้วิธีประชาสัมพันธ์เพื่อรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการฯ ผ่านภาคีเครือข่ายของวิทยาลัยชุมชนสมุทรสาคร ไม่ว่าจะเป็นสิ่งมะพร้าวในพื้นที่ สหกรณ์การเกษตรบ้านแพ้ว เกษตรอำเภอ และเกษตรจังหวัด ไปพร้อม ๆ การลงพื้นที่

การประชุมสัมมนาโครงการฯ ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี จนกระทั่งได้ผู้ร่วมเรียนรู้ครบ 60 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มผู้ว่างงาน กลุ่มผู้มีรายได้น้อย และกลุ่มผู้สูงอายุในตำบลบ้านแพ้ว ที่สนใจเข้าร่วมการอบรมการควั่นมะพร้าว มีวิทยากรจากเครือข่ายของวิทยาลัยชุมชนสมุทรสาครที่มีความเชี่ยวชาญแตกต่างกัน และสอดคล้องกับหลักสูตรการอบรมที่ออกแบบไว้

เรียนรู้ภาคทฤษฎีและปฏิบัติ

สำหรับหลักสูตรการอบรมควั่นมะพร้าวมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ภาคทฤษฎีแบ่งเป็น 3 หัวข้อ คือ การทำบัญชีครัวเรือน การรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายในชุมชน และการหาแหล่งทรัพยากร โดยวิทยากรจากสหกรณ์จังหวัดสมุทรสาคร นายวุฒิ บุญเพ็ญ ประธานสภาวิทยาลัยชุมชนสมุทรสาคร ได้มาพูดสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ร่วมเรียนรู้เกิดความรักในอาชีพ และนำไปต่อยอดจนกลายเป็นอาชีพที่สามารถเลี้ยงตนเองได้จริง และเพื่อแก้ปัญหาแรงงานย้ายถิ่นฐานออกจากพื้นที่

ส่วนภาคปฏิบัติมีนายบัวลอย ทรัพย์มา ประธานศูนย์การเรียนรู้เพิ่มประสิทธิภาพสินค้าเกษตร และ นายศุภกร จุลสวัสดิ์ เจ้าของสิ่งมะพร้าวและวิสาหกิจชุมชน เป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดเลือกสายพันธุ์ การเลือกลูกมะพร้าว การควั่น รวมถึงกระบวนการทำงานในสิ่งมะพร้าว ทั้งวิธีการบรรจุภัณฑ์ ความปลอดภัยในการทำงาน และการฝึกลงมือควั่นมะพร้าวด้วยตัวเองจากอุปกรณ์จริง

“เท่าที่ผมดู ไม่มีใครทำเป็นเลย ผมทดลองให้ทุกคนลองปอกก่อน เมื่อเรารู้แล้วไม่ใช่ เราก็ต้องสอน ชั้นแรกให้ฝึกฟันกับลมก่อน ชั้นต่ำ 15 นาที เพื่อให้รู้น้ำหนักมือเวลาเฉาะจะไม่โดนมือ จากนั้นก็ดูมีดว่าลับแล้วหรือยัง ชั้นต่อไปคือวิธีการปอกว่ามีกี่ประเภท ทำอย่างไร” นายศุภกร เล่าวิธีการสอนภายในโครงการฯ

สำหรับหลักสูตรการควั่นมะพร้าวมีทั้งหมด 3 แบบ คือ ควั่นเขียว ควั่นตลาด และควั่นขาว ความแตกต่างของทั้ง 3 แบบ คือ น้ำหนักของแต่ละแบบและความสวยงาม โดยควั่นขาวจะมีน้ำหนักน้อยที่สุด เนื่องจากเป็นวิธีที่เฉาะเปลือกมะพร้าวออกทั้งหมดจนเห็นเนื้อสีขาว เพื่อลดน้ำหนักระหว่างการขนส่ง ส่วนควั่นเขียวและควั่นตลาดจะมีความคล้ายคลึงกัน คือ เว้นส่วนเปลือกเขียวไว้ เพื่อความสวยงาม

นายประจันต์ นุดโร อายุ 58 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าถึงความรู้สึกในการอบรมว่า ตอนแรกยากมาก ถอดใจเลย เวลาควั่นน้ำหนักรู้สึกต้องมีความแข็งแรง ก็เลยลำบากหน่อย เพราะไม่รู้เราปลุกมะพร้าวก็จริง แต่เราไม่เคยทำ เราก็ได้ความรู้ ตอนนี้เริ่มทำเป็นแล้ว อาจจะไม่สวยเหมือนคนอื่น แต่ทุกอย่างมันต้องใช้เวลา พอฝึกทำบ่อย ๆ ก็ทำได้

สร้างอาชีพในชุมชนให้คนหวนคืนท้องถิ่น

อาจารย์ชานนท์ เล่าว่า หลังโครงการฯ จบ เมื่อถามความรู้สึกของผู้เข้าร่วม หลายคนบอกว่าตอนแรกนึกว่าการควั่นมะพร้าวใคร ๆ ก็ทำได้ แต่พอมาได้ฝึกจริง พบว่า ต้องอาศัยเทคนิคคือ ไม่ต้องยกมีดขึ้น แต่ต้องใช้มีดไล่เปลือกมะพร้าวไปเรื่อย ๆ จึงได้ลูกมะพร้าวที่กลมเกลี้ยงสวยงาม

นอกจากนี้ เป้าหมายหนึ่งของการทำโครงการฯ คือการผลักดันส่งเสริมให้ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกันภายในชุมชน เนื่องจากแต่เดิมอาชีพควั่นมะพร้าวไม่มีการรวมกลุ่ม เป็นเพียงความสนใจของแรงงานในพื้นที่

ใกล้เคียงล้งมะพร้าวในวงแคบเท่านั้น ซึ่งการรวมกลุ่มไม่เพียงช่วยให้ผู้ร่วมเรียนรู้มีรายได้จากการทำงานในชุมชนมากขึ้น ยังเป็นการยกระดับอาชีพควั่นมะพร้าวให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น อีกทั้งยังแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานมือควั่นมะพร้าวในพื้นที่อีกด้วย

“พอรวมกลุ่มกันแล้วจะทำให้ง่ายต่อการเข้าถึงแหล่งงาน เช่น รวมกลุ่มกันไปรับเหมาควั่นมะพร้าวตามล้งต่าง ๆ โดยจะได้ค่าจ้างลูกละ 1.60 บาท” อาจารย์ชานนท์กล่าว

ไม่เพียงแต่โครงการฯ นี้จะเพิ่มทักษะอาชีพ พร้อมทั้งผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มภายในชุมชน แต่สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือ การดึงคนให้อยู่ในชุมชน อันนำไปสู่การพัฒนาคนในชุมชนให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

อาจารย์จรรุวรรณ บุญมี วิทยาลัยชุมชนสมุทรสาคร เล่าถึงความรู้สึกที่ได้ทำงานร่วมกับชุมชนว่า โครงการฯ นี้เป็นการสร้างโอกาส สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้จริง ๆ

อาจารย์กนกอร รัญฤทัย วิทยาลัยชุมชนสมุทรสาคร เล่าถึงแรงบันดาลใจในการดำเนินการฝึกอบรมการควั่นมะพร้าวว่า อยากให้เขารักในอาชีพเพื่อนำไปต่อยอดจริงในอนาคต สิ่งหนึ่งที่เราต้องการคือ อยากให้คนยังอยู่ในชุมชน เพราะสมุทรสาครอยู่ใกล้กรุงเทพฯ นครปฐม ทำให้มีการกระจายแรงงานออกไปพื้นที่ใกล้เคียง เราอยากให้เขาอยู่ตรงนี้

นอกจากนี้ เธอยังได้สะท้อนความรู้สึกระหว่างการดำเนินงานว่า เธอชอบคำหนึ่งของ กศศ. ว่า **‘เราจะไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง’** โครงการฯ นี้เปรียบเสมือนโอกาสของการเรียนสายอาชีพ ที่ให้โอกาสให้อาชีพ และให้เครื่องมือ ที่ไม่ได้มาเพื่อฝึกทีเดียวแล้วจบไป แต่จากกระบวนการที่อาจารย์ ชานนท์ต้องทำและปรับแก้ ไม่เหมือนการฝึกอบรมทั่วไป แต่คือการทำงานที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง นั่นคือสิ่งที่สอดคล้องกับเป้าหมายของเรา ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัด

จากความเข้าใจถึงประโยชน์ของการร่วมมือกันภายในชุมชน ซึ่งเริ่มตั้งแต่ความร่วมมือกันของหน่วยวัดการเรียนรู้และภาคีเครือข่ายในชุมชน นำไปสู่แนวคิดต่อยอดการพัฒนาทักษะอาชีพอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ทำให้ผู้เข้าร่วมเรียนรู้ นอกจากจะได้ทักษะอาชีพเพื่อนำไปสร้างรายได้แล้ว ยังได้รับการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนต่อไป

• • • •

“ผู้เข้าร่วมเรียนรู้ นอกจากจะได้ทักษะอาชีพเพื่อนำไปสร้างรายได้แล้ว ยังได้รับการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนต่อไป”

โครงการพัฒนาอาชีพการควั่นมะพร้าวน้ำหอม

อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

วิทยาลัยชุมชนสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

แสงแห่งความหวังและโอกาสของผู้ต้องโทษ

วิทยาลัยเทคนิคพระนครศรีอยุธยา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากรายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2563 ของกรมราชทัณฑ์พบว่า จำนวนผู้ต้องโทษในประเทศไทยมีจำนวนกว่า 3 แสนคน ซึ่งตัวเลขนี้สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย หรือ TIJ ในปี 2018 ได้ชี้ให้เห็นว่า จำนวนผู้ต้องโทษของไทยสูงเป็นอันดับ 6 ของโลก เป็นอันดับ 3 ของเอเชีย สูงกว่าจีนหรืออินเดียที่มีจำนวนประชากรมากกว่าไทยหลายล้านคน สวนทางกับเรือนจำที่สามารถรองรับได้เพียง 1.5 แสนคนเท่านั้น¹ ซึ่งนำไปสู่ปัญหาผู้ต้องโทษล้นเรือนจำ ส่งผลต่อการจัดสวัสดิการ และการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมก่อนกลับคืนสู่สังคม

ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในเรือนจำเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อผู้พ้นโทษที่ต้องเผชิญกับทัศนคติของคนภายนอก ทำให้ขาดโอกาสจากสังคม อีกทั้งผู้พ้นโทษส่วนหนึ่งยังขาดทักษะอาชีพที่นายจ้างต้องการ คนกลุ่มนี้จึงหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ และกลับเข้าสู่ในเรือนจำซ้ำแล้วซ้ำเล่า

ดังนั้น การบำบัดและเยียวยาผู้ต้องโทษให้สามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมภายหลังพ้นโทษออกไปแล้วจึงเป็นอีกหนึ่งหน้าที่ของเรือนจำ โดยการให้ความรู้ การอบรมฝึกทักษะวิชาชีพให้เพียงพอ รวมถึงการฟื้นฟูจิตใจของผู้กระทำผิดให้เห็นคุณค่าของตนเอง

ทัณฑสถานบำบัดพิเศษพระนครศรีอยุธยา เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ประสบปัญหาผู้ต้องโทษมีแนวโน้มกระทำผิดซ้ำเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน แม้ว่าภายในเรือนจำจะมีการฝึกอบรมทักษะอาชีพอยู่ก่อนแล้ว เช่น อาชีพปลูก หรือทำเฟอร์นิเจอร์ แต่อาชีพเหล่านี้มีข้อจำกัดคือ ไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

■ แสงแห่งโอกาส

อาจารย์ประเสริฐ แสงโป้ ครูประจำสาขาวิชาช่างไฟฟ้ากำลัง วิทยาลัยเทคนิคพระนครศรีอยุธยา ผู้รับผิดชอบโครงการฝึกอบรมทักษะการติดตั้งสายไฟฟ้าให้กับผู้ต้องโทษในทัณฑสถานบำบัดพิเศษพระนครศรีอยุธยา เล่าถึงจุดเริ่มต้นของโครงการฯ ว่า ทักษะด้านวิชาช่างเป็นสิ่งที่เรือนจำยังขาดอยู่ เนื่องจากข้อจำกัดด้านบุคลากรผู้สอนและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนเป็นสิ่งของต้องห้าม

“ทักษะอาชีพนี้จะเป็นการ ‘สร้างโอกาส’ ในการเป็นผู้ประกอบการให้กับผู้ต้องโทษ หลังพ้นโทษ และยังช่วยให้ผู้พ้นโทษเหล่านี้รู้สึกมีคุณค่า และภาคภูมิใจในตัวเอง ไม่ต้องกลับไปกระทำผิดซ้ำ และหวนคืนสู่เรือนจำอีกครั้ง”

อาจารย์ประเสริฐ แสงโป้

1 https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_2865662

“ผู้ต้องโทษส่วนใหญ่ต้องการฝึกอบรมเกี่ยวกับช่างซ่อมเครื่องยนต์ ซึ่งไม่มีใครชนเครื่องยนต์ไปซ่อมในทัณฑสถานได้ บางอย่างเขาก็ไม่ให้ฝึก เพราะอันตราย ผู้ต้องโทษอาจเก็บอุปกรณ์เป็นอาวุธได้ เช่น คัดเตอร์ก็ต้องเอาไว้ข้างนอก เครื่องมือทุกชิ้นต้องมีการตรวจนับ” อาจารย์ประเสริฐกล่าว

สำหรับอาจารย์ประเสริฐแล้ว เขามองว่าทักษะอาชีพนี้จะเป็นการ ‘สร้างโอกาส’ ในการเป็นผู้ประกอบการให้กับผู้ต้องโทษหลังพ้นโทษ และยังช่วยให้ผู้พ้นโทษเหล่านี้รู้สึกมีคุณค่าและภาคภูมิใจในตัวเอง ไม่ต้องกลับไปกระทำผิดซ้ำ และหวนคืนสู่เรือนจำอีกครั้ง

“ปกติแล้วผู้ต้องโทษส่วนใหญ่เมื่อออกมาแล้วสังคมไม่ค่อยยอมรับ ไปสมัครงานที่ไหนก็ไม่มีใครรับ เมื่อไม่มีงาน ไม่มีรายได้ ก็ต้องกลับสู่วังวนเดิม ๆ บ้างลักทรัพย์ บ้างก็ค้ายาเสพติด ถ้าเขามีอาชีพ มีที่ยืนในสังคม เขาจะไม่กลับไปทำแบบนั้นอีก ไม่มีใครอยากอยู่ในคุก ทุกคนอยากให้สังคมยอมรับ เพราะฉะนั้นเราต้องทำให้สังคมยอมรับเขา ให้เขามีที่ยืนในสังคมด้วยอาชีพของตัวเอง” อาจารย์ประเสริฐกล่าว

ก่อนจะมารับผิดชอบโครงการฯ นี้ อาจารย์ประเสริฐเล่าว่า เคยเป็นเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์มาก่อน ก่อนผันตัวมาสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาวิชาช่างไฟฟ้ากำลัง จึงเข้าใจบริบทของผู้ต้องโทษในเรือนจำเป็นอย่างดี และต้องการใช้ทักษะวิชาชีพครูถ่ายทอดความรู้ด้านนี้พร้อมกับชี้แนะช่องทางสร้างรายได้ให้แก่ผู้ต้องโทษในทัณฑสถานแห่งนี้

“เราต้องทำให้เขารู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่า สามารถช่วยเหลือคนอื่นหรือประกอบอาชีพได้ มีทักษะในตัวเอง ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาใคร การที่เราทำให้เขารู้สึกมีประโยชน์ มีคุณค่า ก็เป็นแรงกระตุ้นหนึ่งที่ทำให้เขาฝึกทำความดี” อาจารย์ประเสริฐกล่าว

ด้วยเหตุนี้วิทยาลัยเทคนิคพระนครศรีอยุธยาจึงได้จัดทำโครงการฝึกอบรมทักษะการติดตั้งสายไฟฟ้า ให้กับผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษพระนครศรีอยุธยา เพื่อลดจำนวนผู้กระทำผิดซ้ำ รวมถึง

สร้างโอกาสให้ผู้ต้องโทษเหล่านี้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความภาคภูมิใจและเป็นกำลังสำคัญที่จะสร้างประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม

■ บำบัด พิ้นฟู เยียวยา

อาจารย์ประเสริฐ เล่าว่า พื้นฐานคดีของผู้ร่วมเรียนรู้ในทัณฑสถานแห่งนี้ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งการฝึกทักษะอาชีพสามารถช่วยบำบัดเยียวยาพวกเขาได้ เนื่องจากสาเหตุของคดีเหล่านี้มักเกิดจากปัญหาทางการเงิน เช่น รายได้น้อย ไม่มีงานทำ หรือซิมเศร้า ฯลฯ อีกทั้งจากประสบการณ์ที่เคยเข้าไปฝึกทักษะอาชีพ พบว่า ผู้คุมให้ความร่วมมือดี จึงเป็นเหตุผลที่เขาเลือกทัณฑสถานฯ แทนเรือนจำ

สำหรับการคัดเลือกผู้ร่วมเรียนรู้ใช้วิธีประสานงานกับผู้คุมและผู้อำนวยการทัณฑสถานฯ เริ่มจากการประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันถึงเป้าหมายของโครงการฯ จากนั้นจึงเปิดรับสมัครและสัมภาษณ์ผู้สมัครกว่า 100 คน ก่อนจะคัดเลือกเหลือเพียง 60 คน โดยเกณฑ์ที่อาจารย์ประเสริฐตั้งไว้มี 4 ข้อ คือ 1. เป็นผู้สนใจเรื่องเทคโนโลยีและไฟฟ้า 2. ไม่เป็นคนพิการ เนื่องจากการอบรมช่างไฟฟ้าเป็นทักษะที่จำเป็นต้องใช้สรีระโดยเฉพาะแขนและมือ 3. สามารถอ่านออกเขียนได้ เนื่องจากภายในหลักสูตรมีการอบรมแผนธุรกิจการใช้เทคโนโลยีซึ่งจำเป็นต้องใช้ทักษะเหล่านี้ไปต่อยอดแผนธุรกิจ และสุดท้าย 4. เป็นผู้ต้องโทษเหลือเวลาไม่เกิน 1 ปี 6 เดือน สำหรับการติดตามผลการดำเนินงานภายหลังการพ้นโทษออกไป

อาจารย์ประเสริฐตั้งใจว่า การพัฒนาทักษะอาชีพจะต้องไม่ใช่เพียงแค่ให้การอบรมทักษะเพียงอย่างเดียว แต่ต้องการให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้เรียนรู้การเป็นผู้ประกอบการด้วย เพื่อให้พวกเขาสามารถยืนอยู่ได้ด้วยตัวเอง

“เราสอนให้เขาเป็นผู้ประกอบการ เป้าหมายคือ ทำงานได้จริง อยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข เป็นผู้ประกอบการได้”

ด้วยเหตุนี้จึงได้ออกแบบหลักสูตรการอบรม โดยเชิญวิทยากรจาก วิทยาลัยเทคนิคพระนครศรีอยุธยา ในสาขาต่าง ๆ เช่น การอบรมช่างติดตั้งไฟฟ้า ใช้ระยะเวลาอบรม 3 สัปดาห์ เริ่มตั้งแต่การให้ความรู้พื้นฐานจนถึงการใช้งานจริง รวมไปถึงวิธีการใช้เครื่องมือแต่ละชนิด ด้วยวัสดุอุปกรณ์จริง ที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงาน

จากนั้นจึงเชื่อมโยงความรู้ที่จำเป็นต่อการเป็นผู้ประกอบการ 2 หลักสูตร คือ 1. การอบรมการเขียนแผนธุรกิจ และ 2. การอบรมทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งอาจารย์ประเสริฐมองว่าเป็นทักษะที่สำคัญในปัจจุบัน ที่จำเป็นต้องมีติดตัวก่อนที่จะพ้นโทษออกไป

อาจารย์ประเสริฐ เล่าถึงสาเหตุที่ต้องเติมการอบรมแผนธุรกิจ เป็นเวลา 5 วัน เพื่อการเป็นผู้ประกอบการเข้าไปในหลักสูตรว่า เราต้องติดอาวุธให้เขาเป็นเจ้าของกิจการ เป็นผู้ประกอบการให้ได้ แต่การเป็นผู้ประกอบการถ้าเขาไม่รู้แผนธุรกิจก็อาจจะขาดทุนได้ เพราะไม่รู้กลไกการตลาด ไม่รู้จุดอ่อนจุดแข็งของสินค้า เมื่อเราไม่รู้ตัวเอง ถึงลงทุนไปก็เจ๊งอยู่ดี ไม่ต้องถึงกับอยู่ในคุกหรอก แม้แต่อยู่ข้างนอกถ้าไม่มีความรู้เรื่องการทำแผนธุรกิจก็ไปไม่รอด เพราะฉะนั้นต้องศึกษาก่อน ต้องติดอาวุธให้เขา ทำให้เป็น เพื่อให้เขาสามารถเป็นผู้ประกอบการได้”

แม้ว่าระหว่างการอบรมจะเจอกับข้อจำกัดของทัณฑสถานฯ ไม่ว่าจะเป็นการข่มงวดเรื่องอุปกรณ์ ที่ต้องนับจำนวนอุปกรณ์ทุกครั้ง ห้ามนำของมีคมเข้าไป หรือห้ามใช้อินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญของการเรียนรู้ที่ต้องใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนการสอน โดยนำเสนอเนื้อหาผ่านพาวเวอร์พอยต์ ภาพนิ่ง และวิดีโอแทนการเรียนรู้บนแพลตฟอร์มจริงที่ต้องใช้อินเทอร์เน็ต

สำหรับหลักสูตรทักษะในศตวรรษที่ 21 อบรมเป็นเวลา 2 วัน เนื้อหาการอบรมเกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสาร ช่องทางการติดต่อออนไลน์ รวมไปถึงการรู้เท่าทันเทคโนโลยีการสื่อสาร

นอกจากนี้ ยังมีการสอดแทรกเนื้อหาเรื่องสร้างความคิดเชิงสร้างสรรค์ หรือ Creative Thinking โดยวิทยากรที่เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา โรงพยาบาลพระนครศรีอยุธยา เรียนรู้ผ่านกิจกรรมการพูดคุย แลกเปลี่ยนทัศนคติกันภายในกลุ่มผู้ต้องโทษ เพื่อส่งเสริมการเข้าสังคม และวิธีการอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกอย่างปกติสุข

อาจารย์ประเสริฐ เล่าเพิ่มเติมว่า การอบรมความคิดเชิงสร้างสรรค์ ถูกนำมาใช้ในเรือนจำหรือทัณฑสถานเป็นครั้งแรก แต่ก็ได้ผลตอบรับที่ดี เห็นได้จากการที่ผู้ร่วมเรียนรู้มีความกระตือรือร้นในการเรียน กล้าแสดงความคิดเห็น และมีความสุขกับกระบวนการเรียนรู้ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า พวกเขามีศักยภาพในการเรียนรู้และพัฒนาต่อยอดทักษะอาชีพได้ในภายหลัง

อาจารย์ประเสริฐ บอกต่อว่า ระหว่างทำโครงการฯ เขาก็ได้เรียนรู้ไปพร้อมกับผู้ร่วมเรียนรู้ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะกระบวนการหนุนเสริมจากทีมพี่เลี้ยงที่คอยเติมเต็มวิธีการฝึกอบรมว่า เราต้องติดอาวุธทางปัญญาให้พวกเขา ถ้าเราสอนให้เขาทำเป็นอย่างเดียว แต่ไม่สามารถนำไปใช้งานได้ ก็ไม่เกิดประโยชน์

“ตรงนี้ต้องยกประโยชน์ให้ กสศ. ที่คอยเติมความรู้ เติมทักษะการเป็นวิทยากรในการจัดกิจกรรมให้เรา เครื่องมือของ กสศ. ผมก็นำมาใช้เยอะ และไปใช้กับเด็กด้วย เช่น เรื่องเทคโนโลยี การเพิ่มช่องทางการจำหน่าย เมื่อใกล้จบโครงการฯ เราก็แนะนำให้เขาไปสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน เพื่อขอใบรับรองซึ่งจะช่วยให้เขาสามารถไปต่อในตลาดแรงงานด้านนี้ได้”

‘โอกาส’ หลังชีวิตใหม่

โจทย์ใหญ่สำหรับผู้พ้นโทษคือ การได้รับการยอมรับจากคนในสังคม แม้เป็นเรื่องยากที่จะหาผู้ประกอบการที่ยินดีรับผู้พ้นโทษมาทำงาน แต่ครูประเสริฐยังคงตั้งใจมองหาตลาดเพื่อรองรับแรงงานช่างไฟฟ้ากลุ่มนี้

อาจารย์ประเสริฐ ได้ประสานงานกับผู้ประกอบการให้เข้ามารับสมัครช่างไฟฟ้าในทัศนสถาน 2 บริษัท คือ บริษัทสตาร์ไลท์แอนด์ซาวด์ และบริษัทตะวันไลท์แอนด์ซาวด์ ซึ่งเป็นบริษัททำออร์กาไนซ์เกี่ยวกับระบบแสงเสียงในจังหวัดอยุธยาและใกล้เคียง ที่ให้โอกาสผู้พ้นโทษเข้าทำงานกับบริษัท พร้อมเงินเดือนสำหรับดำรงชีพเหมือนคนในสังคมทั่วไป

“สถานประกอบการนี้รู้จักกันเพราะเคยทำงานร่วมกัน ปกติบริษัทจะจ้างเหมาแรงงานอยู่เสมอ แต่ถ้ามีแรงงานซึ่งเป็นผู้พ้นโทษออกไปทำงานกับเขา บริษัทก็ไม่ต้องไปจ้างใคร เงินเดือนเริ่มต้นที่ 9,000 บาท โดยบริษัทเป็นผู้ออกค่าที่พักและอาหาร” อาจารย์ประเสริฐเล่า

ปัจจุบันผู้ร่วมเรียนรู้บางส่วนกำลังจะพ้นโทษออกไป สิ่งที่อาจารย์ประเสริฐได้เรียนรู้ร่วมกับผู้เข้าร่วมโครงการฯ คือ การเปิดมุมมองด้านการอบรมให้กับกลุ่มผู้ขาดโอกาสภายในทัณฑสถานไปพร้อม ๆ กับการทำความเข้าใจและส่งเสริมความเข้มแข็ง

“ทุกคนทำได้หมด สิ่งที่เราคาดหวังตอนแรกว่าเขาจะทำไม่ได้ แต่พอเข้าไปสอนจริง ๆ กลับกลายเป็นว่าเขาเรียนรู้ได้ไวกว่านักเรียนที่อยู่ในวิทยาลัยเรา อาจเป็นเพราะเขาโตกว่า เรียนรู้ไว สอนตอนเช้า ตอนกลางวันเขาก็กลับไปท่อง มีเวลาทบทวนความรู้”

นอกจากการเรียนรู้และทำความเข้าใจกับผู้ร่วมเรียนรู้แล้ว อาจารย์ประเสริฐกล่าวถึงแนวทางการอบรมที่ไม่ได้จำกัดความรู้เพียงแค่ด้านเดียว แต่ยังต้องออกแบบการเรียนรู้ให้ครอบคลุมจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง

“เราจะทำอะไรให้ใครหรือกลุ่มใดต้องทำให้ครบองค์ประกอบ ไม่ใช่สอนให้ไปเป็นลูกน้องเขาอย่างเดียว แต่ต้องสอนให้เขารู้ตัว รู้ตน เห็นคุณค่าของตัวเอง ถ้าเราไม่เห็นคุณค่าของตนเอง แล้วคนอื่นจะเห็นได้อย่างไร”

สิ่งที่เห็นได้ชัดระหว่างการดำเนินโครงการฯ จึงไม่ใช่เพียงการอบรมทักษะอาชีพให้แก่ผู้ร่วมเรียนรู้ที่ขาดโอกาสเท่านั้น แต่การทำงานภายในทัณฑสถานฯ แห่งนี้ ยังเปิดโอกาสให้ทั้งผู้ร่วมเรียนรู้ ทีมงาน และเจ้าหน้าที่ได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันผ่านการลงมือปฏิบัติจริง อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้กระทำความผิด ให้สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเองอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

• • • •

“เราจะทำอะไรให้ใครหรือกลุ่มใด ต้องทำให้ครบองค์ประกอบ ไม่ใช่สอนให้ไปเป็นลูกน้องอย่างเดียว แต่ต้องสอนให้เขารู้ตัว รู้ตน เห็นคุณค่าของตัวเอง ถ้าเราไม่เห็นคุณค่าของตนเอง แล้วคนอื่นจะเห็นได้อย่างไร”

โครงการการฝึกอบรมทักษะการติดตั้งสายไฟฟ้าให้กับผู้ต้องขังทัณฑสถาน

บำบัดพิเศษพระนครศรีอยุธยา

วิทยาลัยเทคนิคพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สานเส้น...สานใจ...สร้างรายได้ให้ชุมชน

มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตนครสวรรค์

เพราะทำงานบริการวิชาการในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์มาเป็นเวลานาน แต่ส่วนใหญ่เน้นไปที่ การสำรวจทรัพยากร เช่น พรรณไม้ พรรณพืช พรรณสัตว์ แต่พบว่า ชาวบ้านไม่ค่อยได้ประโยชน์ จากงานเหล่านี้มากเท่าไร จึงเกิดคำถามขึ้นในใจว่า ‘ทำอะไรชาวบ้านจึงจะมีรายได้มากขึ้น’ จาก คำถามดังกล่าวกลายเป็นจุดเริ่มต้นให้ ผศ. ดร.กิตติคุณ หมูพยัคฆ์ มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขต นครสวรรค์ สืบค้นทุนชุมชน จนพบว่า ในอดีตตำบลบางมะฝ่อ ตำบลบางประมุง และตำบล ตะเคียนเลื่อน จังหวัดนครสวรรค์ ที่คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาและจักสาน เนื่องจาก สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต และในพื้นที่ก็มีไม้ไผ่อยู่เป็นจำนวนมาก แต่เมื่อเวลาผ่านไป ผลิตภัณฑ์พลาสติกได้รับความนิยม ‘เครื่องจักสาน’ ที่เคยเป็นสินค้าขึ้นชื่อของ 3 ตำบลก็เริ่มเลือน หายไป

■ เดินหน้าสร้างรายได้ให้คนในชุมชน

เมื่อเห็นของดีที่มีอยู่ในชุมชน ประจวบเหมาะกับการลงทุนเพื่อความเสมอภาคทาง การศึกษา (กศศ.) เปิดรับข้อเสนอโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ผศ. ดร.กิตติคุณ มองเห็นว่านี่คือ ‘โอกาส’ สำคัญที่จะทำให้เกิดความคิดเรื่องการสร้างรายได้ให้คนใน พื้นที่ที่เป็นจริงขึ้นมาได้ จึงจัดทำโครงการต่อยอดชะลอมเป็นบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชน คลองบางประมุง จังหวัดนครสวรรค์ โดยมีเป้าหมาย 2 เรื่องคือ เพิ่มรายได้ให้คนในชุมชน และ อนุรักษ์ไม้สีสุกที่มีคุณสมบัติเหนียวและसानง่ายให้คงอยู่คู่ชุมชนตลอดไป

ผศ. ดร.กิตติคุณ เล่าว่า เขาเชิญชาวบ้านในพื้นที่ร่วมประชุมเพื่อชี้แจงรายละเอียดการทำ โครงการฯ โดยประสานความร่วมมือกับเทศบาลในการค้นหาผู้ร่วมเรียนรู้จำนวน 80 คน ใน 2 ตำบล คือ ตำบลบางมะฝ่อกับตำบลบางประมุง โดยส่วนหนึ่งมาจากโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีพื้นฐานด้าน การจักสานอยู่บ้าง

กระบวนการฝึกอบรมเริ่มจาก 1. ประชุมชี้แจงรายละเอียดโครงการฯ 2. การออกแบบ ผลิตภัณฑ์ชะลอมให้มีรูปทรงแปลกใหม่ จากที่เคยสานกระบุง กระจาด กระดัง ก็ให้มีรูปแบบที่ หลากหลายมากขึ้น เช่น ชะลอมเล็ก ๆ สำหรับใส่ผลิตภัณฑ์กล้วยกวน ใส่ของขำร่วย ของฝาก ฯลฯ และ 3. การตลาดออนไลน์ โดยตอนแรกให้ผู้ร่วมเรียนรู้ทั้ง 2 ตำบลมาเรียนรู้ร่วมกัน แต่เมื่อมี สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่งานจึงต้องแยกจัดกิจกรรมเป็นรายตำบล

“นี่คือ ‘โอกาส’ สำคัญที่จะทำให้ ความคิดเรื่องการสร้างรายได้ ให้คนในพื้นที่เป็นจริงขึ้นมาได้ โดยมีเป้าหมาย คือ เพิ่มรายได้ ให้คนในชุมชน และอนุรักษ์ไม้สีสุก ที่มีคุณสมบัติเหนียวและसानง่าย ให้คงอยู่คู่ชุมชนตลอดไป”

ผศ. ดร.กิตติคุณ หมูพยัคฆ์

โดยเริ่มฝึกทักษะการสานชะลอมเป็นลำดับแรก เพราะสานไม่ยาก 5 นาทีก็เสร็จ ผู้ร่วมเรียนรู้จะได้รู้สึกมีกำลังใจอยากทำต่อ

“ผู้ร่วมเรียนรู้บางคนรู้สึกว่าการจักตอก ไม่อยากสาน ขณะที่บางคนอยากสาน การฝึกสานจะใช้เวลา 1 วัน เริ่มจากการเล่าภาพรวมของตลาดจักสานว่ามีอะไรบ้าง ทั้งรูปแบบ และความต้องการของผู้บริโภค เพื่อให้เขามั่นใจว่า จะมีคนซื้อจริง ๆ โดยสอนลายตาเฉลว ซึ่งเป็นลายพื้นฐานหกเหลี่ยม”

■ แม้จะ ‘ยาก’ ก็ต้องไปต่อ

เนื่องจากผู้ร่วมเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่สายตาไม่ค่อยดี เมื่อต้องมาสานชะลอมจากตอกเส้นเล็ก ๆ สิ่งที่เกิดขึ้นคืออาการ ‘ตาลาย’ จนไม่อยากฝึก เขาบอกว่า ‘มันยาก’ ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้ที่ตั้งไว้ 80 คน ท้ายที่สุดเหลืออยู่เพียง 6 คนเท่านั้น ซึ่ง ผศ. ดร.กิตติคุณ ยอมรับว่า เรื่องนี้เป็นจุดอ่อนของทีม ที่ผู้ร่วมเรียนรู้ไม่มีพื้นความรู้และไม่มีเทคนิคด้านการจักสาน จึงไม่สามารถเดินไปกับเราได้

“คนที่สานไม่ได้ เราก็ไม่ได้ทิ้งเขานะ เราแยกผู้ร่วมเรียนรู้ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่สานไม่ได้เราจะเสริมความรู้เรื่องการถ่ายภาพ การทำตลาดออนไลน์ให้แทน ส่วนกลุ่มที่สานเป็นก็ฝึกการสานแบบเข้มข้นในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งขนาดใหญ่ ขนาดเล็ก วงกลม วงรี เมื่อสานจนชำนาญจึงเติมความรู้เรื่องการตลาดออนไลน์ให้”

ผศ. ดร.กิตติคุณ เล่าต่อว่า ตามแผนที่ออกแบบไว้ เมื่อฝึกอบรมเสร็จ ทีมงานจะนำชะลอมไปส่งให้ร้านกล้วยกวนใช้เป็นบรรจุภัณฑ์ แต่ติดปัญหาสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จึงปรับแผนให้เรียนรู้เรื่องการตลาดออนไลน์แทน โดยระหว่างนี้ทีมงานได้เข้าไปพูดคุยกับผู้ประกอบการร้านต้นไม้ ร้านอาหาร เพื่อสอบถามความต้องการ

ใช้ชะลอม และรูปทรงที่ผู้ประกอบการต้องการ เพื่อนำมาปรับรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด จนรู้ว่าเขาอยากได้กระถางใส่ต้นไม้สำหรับตกแต่งในร้าน

จากปัญหาที่รุนแรง ทั้งสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และจำนวนผู้ร่วมเรียนรู้ที่ลดลง ทำให้บางคนท้อใจ ไม่มั่นใจว่าจะขายชะลอมได้หรือไม่ ผศ. ดร.กิตติคุณพยายามแก้ปัญหาด้วยการเปิดเพจชื่อ ‘ลอมชอม’ เพื่อเป็นช่องทางขายสินค้า โดยทีมงานรับผิดชอบดูแลในช่วงแรก และชักชวนลูกหลานผู้ร่วมเรียนรู้เข้ามาช่วย เริ่มจากสอนถ่ายภาพผลิตภัณฑ์แบบง่าย ๆ สำหรับใช้โพสต์ในเพจ

สำหรับกิจกรรมสุดท้าย คือ การเติมความรู้ด้านครีเอทีฟ โดยมีผู้ประกอบการด้านผ้าแบรนด์ ETHNICA จากจังหวัดเชียงใหม่ เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ 6 คนที่เหลืออยู่ ที่มาจกตำบลบางประมง 3 คน และตำบลบางมะฝ่อ 3 คน ซึ่งทั้ง 6 คนนี้ก็มีการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนความรู้กันเป็นอย่างดี

■ ดอกผลจากความพยายาม

ผลจากการสอบถามความต้องการของตลาดอย่างจริงจัง ทำให้มีออร์เดอร์กระถางใส่ต้นไม้เข้ามาให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้เริ่มลงมือทำ โดย ผศ. ดร.กิตติคุณ และทีมงานจะทำหน้าที่ส่งงานให้ผู้ร่วมเรียนรู้แต่ละคน เพราะรู้ฝีมือกันดีว่า ใครเก่งและถนัดด้านไหน เช่น กลุ่มที่อยู่บ้านบางมะฝ่อเหมาะกับการสานตะกร้า ขณะที่บ้านบางประมงเหมาะกับการสานแบน ๆ มีสีสันทัน ลวดลาย ฯลฯ ในส่วนของการรับออร์เดอร์สินค้า ผู้ร่วมเรียนรู้จะแบ่งงานกันเองว่าใครจะทำอะไร หรือบางครั้งก็นัดมาทำงานด้วยกันที่บ้านของคนใดคนหนึ่ง

ป้าประทีป เดชดี ผู้ร่วมเรียนรู้บ้านบางประมุง เล่าว่า เดิมมีอาชีพรับจ้างทั่วไป แต่พอแก่ตัวลงก็เริ่มปวดขาปวดไหล่ ไปรับจ้างทำงานไม่ได้ ประกอบกับมีลูกเป็นออทิสติก เวลาส่วนใหญ่จึงหมดไปกับการดูแลลูก เมื่ออาจารย์ชวนเข้าร่วมโครงการฯ ก็สนใจ เพราะอยากมีอาชีพ มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยใช้เวลารวบรวมจากการดูแลลูกมาสานตะกร้า แม้ตอนนั้นจะยังสานไม่เป็นก็ตาม แต่ด้วยใจรักป้าประทีปจึงมุ่งมั่นฝึกฝนจนกระทั่งสานชะลอม สานเข่งเป็น เวลาเมื่ออเตอร์ป้าก็สานส่งให้อาจารย์ครั้งหนึ่งก็ได้ 500-600 บาท ดีกว่าอยู่เฉย ๆ เพราะจะช่วยให้ไปรับจ้างทำงานเหมือนเดิม ร่างกายก็รับไม่ไหว

ป้าจรัส สุพนิชโยคิน อายุ 68 ปี ผู้ร่วมเรียนรู้บ้านบางมะฝ่อ บอกว่า ป้าทำจักสานเป็นแต่เด็ก เพราะแม่พาทำ เสร็จจากทำไร่นา มีเวลารว่างก็ทำจักสานจนกลายเป็นวิถีไปแล้ว เมื่อก่อนทำเสร็จก็ส่งขายที่ตัวเมืองพิจิตร สานกระดัง เสื้อผ้าแพนสำหรับทำผ้าบ้าน ทำไปขายไป ขายได้ไม่ได้บ้าง พออาจารย์กิตติคุณชวนเข้าร่วมโครงการฯ ก็รู้สึกสนใจอยากทำรูปแบบใหม่ ๆ บ้าง เพื่อจะมีรายได้เพิ่มขึ้น

“เทคนิคการสอนของอาจารย์คือ เขาหาภาพตัวอย่างที่สวยงาม ๆ มาให้ดูเป็นตัวอย่าง และให้เราลองทำดู เราก็เริ่มทำจากตะกร้าใส่ผลไม้ก่อน ต่อด้วยตะกร้าใส่ของไปทำบุญ พอฝึกทำไปเรื่อย ๆ ก็เริ่มเก่งขึ้น ตอนนี้ไม่ว่าลูกค้าอยากได้แบบไหน ป้าทำได้หมด มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างน้อย 1,400 บาทต่อเดือน ดีใจมาก” ป้าจรัสบอก

ส่วนป้ามาลินี ช่างยัง อายุ 60 ปี ผู้ร่วมเรียนรู้บ้านบางมะฝ่อ ที่เชี่ยวชาญการสานกระดัง บอกว่า ตอนนี้มีงานสานให้ทำตลอด เมื่อก่อนสานแบบเดิมมีรายได้แค่เดือนละ 1,000 บาท แต่พอเราสานได้หลายแบบ หลายลาย รายได้ก็เพิ่มขึ้นไปถึง 3,000-4,000 บาทต่อเดือน อยู่กับบ้านนั่งสานตะกร้าไม่ได้เหนื่อยอะไร แลยังมีเงินไว้ใช้จ่ายอีก เคยขายได้ราคามากสุดใบละ 500 บาท ดีใจมากที่ได้มีโอกาสฝึกทักษะการสานตะกร้าเพิ่มขึ้น

“วันไหนว่างก็มานั่งสานด้วยกัน แบ่งงานกันทำ ใครถนัดอันไหนก็ทำอันนั้น เช่น ป้าจรัสจักตอกสานให้ ป้าจะเข้าขอบ ทำไปคุยไป ก็ได้ความสุขอีกแบบ ไม่เครียด สุขภาพจิตก็ดีขึ้น ที่สำคัญป้ามองว่าการสานตะกร้ายังช่วยฟื้นฟูสมองของเราด้วย” ป้ามาลินี เล่าด้วยรอยยิ้ม

ผศ. ดร.กิตติคุณ ย้ำว่า ทั้ง 6 คน มีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยคนละ 2,000 บาทต่อเดือน แต่สิ่งที่ได้มากกว่าคือ ความสัมพันธ์ระหว่างคน 2 พื้นที่ที่แน่นแฟ้นขึ้น

บทเรียนจากการทำงานบนฐานชุมชน

เมื่อถามถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ผศ. ดร.กิตติคุณ บอกว่า พอใจในระดับหนึ่งเรื่องปริมาณคนและผลิตภัณฑ์ แต่เรื่องการเป็นผู้ประกอบการยังไม่พอใจ เพราะผู้ร่วมเรียนรู้ไม่สามารถบริหารจัดการได้เองตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ โดยเฉพาะเรื่องต้นทุน เราเลยต้องพาเขาเรียนรู้ ให้เขาคิดว่าชะลอมใบหนึ่งใช้ตอกกี่เส้น ใช้เวลาจักตอกนานเท่าไร ใส่นานเท่าไร แล้วนำมาคิดเป็นต้นทุน

ผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นจากโครงการฯ นี้มีประมาณ 15 แบบ ทั้งตะกร้า กระด้ง ชะลอม กระถางใส่ต้นไม้ สนนราคาก็แตกต่างกันไปตามขนาดและความยากง่าย เช่น ชะลอมใส่กล้วยกวนใบเล็ก ๆ ราคา 5 บาท หากมีขนาดใหญ่หน่อยก็ 30 บาท ส่วนตะกร้าแพงสุดราคาอยู่ที่ 299 บาท

“ผมทำงานบริการวิชาการมานาน แต่ก็ไม่ยากเท่าโครงการฯ นี้ อาจเป็นเพราะมีปัญหาเฉพาะหน้าเข้ามาให้แก้ไขอยู่ตลอดทำให้การทำงานไม่เป็นไปตามแผนที่ตั้งไว้ ซึ่งกว่าจะเริ่มทำโครงการฯ ได้จริงก็ใกล้หมดเวลาแล้ว ทีมงานเลยต้องเร่งมือทำงาน ผนวกกับผู้ร่วมเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่สายตาไม่ค่อยดี เร็วแรงน้อย ไม่มีพื้นความรู้เรื่องการจักสานมาก่อน และไม่รู้เรื่องเทคโนโลยี เมื่อต้องมาฝึกฝนใหม่จึงยากที่จะทำได้ แต่เราก็ไม่ท้อ พยายามเคี้ยวเชียว 6 คนที่เหลือให้ไปสู่ว่างหมายปลายทางที่ตั้งไว้ จนวันนี้เขาพอมีรายได้เพิ่มขึ้นบ้างแล้ว”

แม้จะยาก แต่กระบวนการทำงานก็ทำให้ ผศ. ดร.กิตติคุณได้เรียนรู้ว่า การศึกษาที่ดีต้องเป็นการศึกษาตลอดชีวิต พอมาทำงานกับชุมชนก็เห็นได้ชัดเจนว่า ป้า ๆ ในชุมชนสามารถเรียนรู้ได้หากมีคอน้อยชิ้นนะ เช่น ดูการสานชะลอมผ่าน YouTube ดูแป็บเดียวเขาทำได้เลย

ผศ. ดร.สุภาภรณ์ คำเรืองฤทธิ์ ทีมงาน เล่าว่า ความยากของโครงการฯ นี้ คือ เราต้องสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นจริง ฉะนั้นสิ่งแรกที่เราต้องทำคือ การสร้างความไว้วางใจระหว่างทีมงานกับชาวบ้าน ให้เขาเปิดใจรับเรา มั่นใจในตัวเรา ดังนั้นจึงต้องลงมาคลุกคลีทำงานกับเขาอย่างใกล้ชิด ให้เขามองเราเป็นเหมือนลูกหลาน

“การทำงานกับชุมชนจะประสบผลสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งคนในชุมชน เทศบาล รวมถึงคนรุ่นใหม่ที่ต้องเข้ามาสานต่อในเรื่ององค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่กลุ่มผู้สูงอายุเข้าไม่ถึง เช่น การออกแบบผลิตภัณฑ์และการตลาด”

อย่างไรก็ตามแม้ผลลัพธ์ด้านรายได้จะยังไม่ถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ แต่สิ่งที่ได้มากกว่านั้นคือ ‘คุณค่า’ ที่เกิดขึ้นจากการได้รู้ปัญหาปัญญาด้านการจักสานของชุมชนให้คืนกลับมา รวมถึงความสัมพันธ์ของคนสองพื้นที่ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน ที่กลายเป็นสายสัมพันธ์ที่ช่วยยึดโยงคนในชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

วันนี้แม้โครงการฯ จะจบลง แต่ความรู้ที่เกิดขึ้นไม่สูญเปล่า ผศ. ดร.กิตติคุณ นำความรู้ที่ได้รับไปต่อยอดใช้พื้นที่ 2 ตำบลนี้เป็นต้นแบบให้นักศึกษาลงเรียนเป็นวิชาเลือกเสรีหาไอเดียสร้างสรรค์ออกแบบผลิตภัณฑ์จักสานให้เป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้น เพื่อให้เครื่องจักสานบ้านบางประมุงและบ้านบางมะฝ่อ จังหวัดนครสวรรค์ กลับมาโลดแล่นในตลาดเครื่องจักสานอีกครั้ง

• • • •

โครงการการต่อยอดชะลอมเป็นบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชนคลองบางประมุง
จังหวัดนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

**“การทำงานกับชุมชนจะ
ประสบผลสำเร็จได้ต้องอาศัย
ความร่วมมือจากหลายฝ่าย
ทั้งคนในชุมชน เทศบาล
รวมถึงคนรุ่นใหม่ที่ต้องเข้ามา
สานต่อเรื่ององค์ความรู้ใหม่ ๆ
ที่กลุ่มผู้สูงอายุเข้าไม่ถึง เช่น
การออกแบบผลิตภัณฑ์
และการตลาด”**

สร้างรายได้จากถิ่นฐาน ผสานหลักกรรมนำใจ ด้วยวิถีเกษตรอินทรีย์

สถานธรรมไท่ชีวเอวี่ยน จังหวัดกาญจนบุรี

‘สถานธรรมไทชีวเอวี่ยน’ จังหวัดกาญจนบุรี เกิดขึ้นเมื่อปี 2547 โดยครอบครัวของ นางสาวพาฝัน ไพรเกษตร ที่ปรับแต่งพื้นที่ของครอบครัว เพื่อใช้เป็นสถานที่ไว้รองรับญาติธรรมที่จะเข้ามาศึกษาธรรมะ กระทั่งปี 2555 เมื่อชาวบ้านเริ่มเข้ามามากขึ้น ครอบครัวไพรเกษตรและญาติธรรมจึงได้ร่วมกันสร้างสถานธรรมไทชีวเอวี่ยน พร้อมกับจัดกิจกรรมเผยแผ่ธรรมะมากขึ้น เช่น การบรรยายธรรมในโรงเรียน การจัดค่ายคุณธรรม จริยธรรม โดยจัดเป็นการกุศลทั้งหมด จนเมื่อสถานธรรมฯ ได้กลายเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านจากทั้งอำเภอบ่อพลอย และอำเภอหนองปรือ นางสาวพาฝัน เริ่มสังเกตเห็นว่า ญาติธรรมส่วนใหญ่ที่เข้ามาจะมาด้วยความทุกข์ใจจากปัญหาการขาดรายได้ จึงหันหน้ามาพึ่งธรรมะเพื่อเยียวยาจิตใจ แต่กระนั้นปัญหายังคงอยู่ และดูเหมือนจะไร้ซึ่งทางออก

‘แปรรูปผลิตภัณฑ์’ จากฐานทุนชุมชน

จากการมองเห็นปัญหาที่เหล่าญาติธรรมต้องเผชิญ นางสาวพาฝันอาศัยความรู้ความสามารถจากการทำงานกับองค์กรไม่แสวงหากำไรที่ขับเคลื่อนประเด็นภาระหนี้ของชาวนา ซึ่งเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับพื้นที่แห่งนี้ ทำให้เธอเริ่มนำความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมมาใช้แก้ปัญหาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่ พร้อมกับทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรไทยพอใจในวิถีพอเพียง เปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ ผู้มีรายได้น้อย คนว่างงาน ซึ่งบางส่วนเป็นญาติธรรมที่เข้ามาศึกษาธรรมะ และเป็นชาวบ้านจากตำบลหนองรี ตำบลหนองกร่าง อำเภอบ่อพลอย และตำบลหนองปรือ อำเภอหนองปรือ โดยเริ่มต้นจากการประชุมพูดคุย เพื่อให้ผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งหมด 50 คน เห็นประโยชน์

นางสาวพาฝัน เล่าว่า ความรู้ของโครงการฯ ที่เธอต้องการจะหนุนเสริมให้ผู้เข้าร่วมเรียนรู้คือ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นการนำ ‘ฐานทุนของชุมชน’ มาต่อยอดให้เกิดประโยชน์ เนื่องจากเป็นชุมชนเกษตรกรรม พืช ผัก ผลไม้ที่นี้จึงค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ มีปลูกไว้เกือบทุกบ้าน ซึ่งเดิมที่ทรัพยากรเหล่านี้ในแต่ละฤดูกาลจะมีผลผลิตออกมามาก แต่กลับถูกปล่อยให้เน่าเสีย หรือร่วงหล่นเป็นอาหารของสัตว์

“เราเห็นผัก ผลไม้ ถูกทิ้งไปโดยเปล่าประโยชน์ จึงคิดนำองค์ความรู้เรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์ มาให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ โดยมีการหนุนเสริมความรู้ด้านการตลาดออนไลน์ เพื่อให้รู้เท่าทันกระแสผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป และยังเข้าถึงผู้บริโภคได้กว้างขึ้น”

“เราเห็นผัก ผลไม้ ถูกทิ้งไป
โดยเปล่าประโยชน์ จึงคิดนำ
ความรู้เรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์
มาให้คนในชุมชนได้เรียนรู้
โดยมีการหนุนเสริมความรู้ด้าน
การทำตลาดออนไลน์ เพื่อให้รู้เท่าทัน
กระแสผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป
และยังเข้าถึงผู้บริโภคได้กว้างขึ้น”

นางสาวพาฝัน ไพรเกษตร

เมื่อภาพฝันของโครงการฯ เริ่มชัดเจนขึ้น ทีมงานจึงได้แบ่งทีมลงเก็บข้อมูลผู้ร่วมเรียนรู้ในพื้นที่ 3 ตำบล 2 อำเภอ และนัดหมายแจกแจงรายละเอียดของการเข้าร่วมโครงการฯ จัดหาวิทยากร

■ ไม่ใช่คนไกล แต่ ‘ใช้ชุมชนเป็นฐาน’

หลังจากมีการประชุมเพื่อทำความเข้าใจหลักสูตรการฝึกอบรม การเลือกวิทยากรที่จะเข้ามาหนุนเสริมองค์ความรู้ให้กับผู้ร่วมเรียนรู้แล้ว นางสาวพาฝัน บอกว่า สิ่งหนึ่งที่ทีมงานทุกคนต่างเห็นพ้องต้องกัน คือ การ ‘ใช้ชุมชนเป็นฐาน’ ซึ่งในที่นี้หมายถึง การค้นหาผู้ที่มีความรู้ความสามารถในชุมชน เพื่อให้เกิดสายสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างวิทยากรกับผู้ร่วมเรียนรู้ และยังสะท้อนถึงการทำงานแบบภาคีเครือข่ายร่วมกับชุมชน ซึ่งวิทยากรในกิจกรรมแรกเป็นการให้ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์คือ **อาจารย์สุธรรม ใจอ่อน และคณะ** จากศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงปลักไม้ลาย โดยเป็นการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์แบบครบวงจร เริ่มจากการแบ่งปันประสบการณ์จากคนที่เคยทำเกษตรแบบเคมีก่อนจะปรับมาเป็นแบบอินทรีย์ ซึ่งสามารถสร้างรายได้ ทั้งยังส่งผลดีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้ลงแปลงสาธิตการทำเกษตรอินทรีย์ไปศึกษาดูงานที่ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงปลักไม้ลายเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ เพื่อให้เห็นว่า การทำเกษตรอินทรีย์สามารถสร้างรายได้ได้จริง ๆ

นอกจากนี้ ยังมีการอบรมการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ยาไล่แมลงแบบอินทรีย์ รวมทั้งอบรมการเพาะต้นอ่อนแต่ละชนิด เช่น ต้นกล้าอ่อนทานตะวัน ผักบุ้ง และถั่วงอก เนื่องจากเป็นพืชระยะสั้น มีต้นทุนต่ำ โดยโครงการฯ จะมีเมล็ดพันธุ์แจกจ่ายให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ได้นำไปปลูก ซึ่งหากเพาะแล้วสามารถนำไปบริโภคเพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน หรือจำหน่ายได้เช่นกัน

■ จาก ‘กลไกกลาง’ สู่ ‘ผู้ถ่ายทอด’ องค์ความรู้

ระหว่างเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์ ทีมงานได้สอดแทรกหลักการรณรงค์สอนเรื่องการไม่เบียดเบียนผู้อื่น และการค้าขายโดยสุจริต ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการไม่ใช้สารเคมีเพื่อไปทำร้ายสุขภาพผู้อื่น ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้หลายคนเริ่มมีความคิดที่จะปรับเปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรเพื่อนำผลผลิตที่ได้มาบริโภคเอง ลดการเจ็บป่วยจากการบริโภคผักที่ปลอดสารปนเปื้อน หากเหลือก็สามารถนำไปขายได้ กิจกรรมต่อมาเป็นการอบรมให้ความรู้เรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ซึ่งความรู้ในส่วนนี้ทีมงานที่เคยทำหน้าที่เป็น ‘กลไกกลาง’ เชื่อมประสานระหว่างทีมงาน วิทยากร และผู้ร่วมเรียนรู้ก็ผันตัวมาให้ความรู้ชาวบ้านเรื่องการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนทั้งพืชผักสวนครัวผลไม้ มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ

นางสุภาพร สระทองขาว มีความรู้เรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกล้วย เธอจึงอบรมให้ความรู้วิธีการทำกล้วยอบกรอบรสเค็มและหวาน รวมทั้งน้ำพริกกล้วย ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นสูตรเจทั้งสิ้น ส่วนขาแปรรูปจากสมุนไพรในชุมชน มีนางวราภรณ์ ไพรเกษตร เป็นผู้ให้ความรู้ นางวราภรณ์ บอกว่า ผลิตภัณฑ์จะสามารถตอบโจทย์ความต้องการของตลาดในยุคนี้ได้ เพราะสมัยนี้ผู้คนต่างหันมาดูแลสุขภาพ และเลือกบริโภคอาหารที่เป็นประโยชน์ ขาทั้งหมดจึงเป็นขาเพื่อสุขภาพ เช่น ขาดาวอินคา ขาไมยราบ ขาอัญชันผสมเตยหอม ขาใบหม่อน ซึ่งช่วยบำรุงทั้งสายตาสมอง รวมทั้งลดน้ำตาลในเลือด ฯลฯ

ส่วนของอุปโภคนั้น นางสาวพาฝัน และนางสุวรรณา ยัมศรีแพร ได้ร่วมกันเป็นวิทยากรเรื่องการแปรรูปมะกรูดให้เป็นน้ำยาล้างจาน ยาสระผม คริมขนาดผม เพื่อนำไปใช้ในครัวเรือน หรือนำไปขาย ซึ่งแน่นอนว่า ผลผลิตเหล่านี้ล้วนแปรรูปมาจากเกษตรอินทรีย์ทั้งหมด ภายใต้แบรนด์ ‘พอใจวิถีพอเพียง’ ที่เกิดขึ้นจากโครงการฯ

‘ตลาดออนไลน์’ ความหวังใหม่ที่ ก็ไม่ไกลเกินเอื้อม

หลังจากahunเสริมองค์ความรู้ ตั้งแต่ ‘ต้นน้ำ’ และ ‘กลางน้ำ’ หนึ่งสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้ความรู้เหล่านี้ ‘กินได้’ อย่างต่อเนื่องและมั่นคง อยู่ที่ขั้นตอน ‘ปลายน้ำ’ คือ การสร้างช่องทางการขาย หรือการตลาดที่จะรองรับสินค้าชุมชนเหล่านี้ แต่ตลาดในรูปแบบเดิมซึ่งเป็นตลาดชุมชน อาจจะไม่ใช่คำตอบที่ยั่งยืน เพราะด้วยข้อจำกัดหลายอย่าง เช่น ค่าเช่าที่ สภาพอากาศที่ร้อนจัด รวมถึงระยะเวลา ทำให้ตลาดที่ทีมงานวางไว้นั้น แตกต่างออกไป ซึ่งนั่นคือ **ตลาดออนไลน์**

ด้วยกระแสของอีคอมเมิร์ซ หรือ **การค้าออนไลน์** ที่ได้รับความนิยมไปทั่วโลก ส่งผลให้ผู้ขายสามารถขยายฐานลูกค้าของตนเองไปได้ไกลขึ้น ซึ่งนั่นอาจหมายถึง การซื้อขายข้ามอำเภอ ข้ามจังหวัด หรือแม้กระทั่งข้ามประเทศ **นางสุวรรณา ยิ้มศรีแพร** จึงเลือกนำหลักสูตรการตลาดออนไลน์ให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้เรียนรู้การขายผ่านแอปพลิเคชันไลน์ เนื่องจากผู้ร่วมเรียนรู้ส่วนใหญ่ใช้เป็นประจำอยู่แล้ว โดยให้ความรู้ตั้งแต่วิธีการสมัคร

การถ่ายรูปสินค้า การเขียนบอกเล่าสินค้า ไปจนถึงวิธีการขนส่งสินค้า ในกรณีที่ผู้ซื้ออยู่ต่างพื้นที่ ซึ่งสมาชิกในกลุ่มไลน์นั้นจะเป็นคนในอำเภอบ่อพลอย อำเภอหนองปรือ และอำเภออื่น ๆ อีกทั้งกลุ่มที่รองรับลูกค้าจากต่างจังหวัด จากการเชิญชวนกันแบบปากต่อปาก นอกจากนี้ ยังได้จัดทำเพจเฟซบุ๊กชื่อ ‘พอใจในวิถีพอเพียง’ ไว้รองรับสินค้าของผู้ร่วมเรียนรู้ทุกคน โดยตั้งเป้าหมายว่าจะมีการอบรมเรื่องการค้าออนไลน์ต่อไป

เสียงแจ้เตือนแห่ง ‘ความหวัง’

จากวันเป็นสัปดาห์ จากสัปดาห์เป็นเดือน คำถามที่อยู่ในใจของผู้ร่วมเรียนรู้ใกล้จะได้รับคำตอบในไม่ช้า เสียงแจ้เตือนจากแอปพลิเคชันไลน์เริ่มดังขึ้นบ่อยครั้งจากผู้คนที่คุ้นเคยและคนหน้าใหม่ ออร์เดอร์แรก ออร์เดอร์ที่สอง และออร์เดอร์ที่สามก็ตามมา

นางฐิฎกานต์ รื่นบุตร อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เธอปลูกอ้อยและมันสำปะหลัง ซึ่งในช่วงหลังมีรายได้ไม่แน่นอน อีกทั้งเจอ

ปัญหาดิน ฟ้า อากาศที่ไม่ปกติ บางปีอากาศร้อนจัดจนไม่สามารถปลูกพืชได้ ทำให้รายได้ไม่แน่นอน **หลังจากได้รับการหนุนเสริมองค์ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์** ทำให้เรามีกระบวนการทางความคิดเพิ่มขึ้น เช่น นำพืชผักที่ปลูกอย่างมะเขือเทศมาแปรรูปเป็นมะเขือเทศอบแห้ง และนำมะม่วงดิบมาแปรรูปเป็นมะม่วงหยี หากเป็นมะม่วงสุกจะนำไปกวนหรือทำเป็นข้าวเหนียวมะม่วง โดยนำมาตากแห้งผ่านโครงเหล็กสำหรับตากแห้งที่โครงการฯ มอบให้ หลังจากบรรจุเสร็จ จะนำไปโพสต์ขายผ่านกลุ่มไลน์ทั้งในและนอกอำเภอ

นางฐิฎกานต์ บอกว่า แม้จะมีรายได้เพียงวันละ 100-300 บาท ซึ่งอาจจะไม่เยอะมากแต่ก็เข้ามาอย่างต่อเนื่องในทุกครั้งที่เปิดรับออเดอร์ ทำให้เรามีรายได้ไว้ใช้จ่ายในครัวเรือน นอกจากนี้ เธอยังสามารถนำผลผลิตมาบริโภคเองในครัวเรือน ช่วยลดรายจ่ายได้จำนวนหนึ่ง สิ่งเหล่านี้สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของเธอได้อย่างน่าพอใจ อีกทั้งยังถือเป็นการสร้างรายได้จากถิ่นฐาน โดยไม่ต้องออกไปทำงานนอกพื้นที่

นางนิรมล มัธยัสถ์ถาวร อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เธอเป็นญาติธรรมที่เข้ามาศึกษาธรรมะตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสถานธรรมแห่งนี้ เมื่อคณะกรรมการของสถานธรรมฯ ชักชวนเข้าร่วมโครงการฯ เธอเห็นว่าเป็นโอกาสดีที่จะได้เรียนรู้วิธีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ด้วยหวังว่าจะสามารถเพิ่มรายได้ในครัวเรือน ซึ่งหลังจากได้เรียนรู้วิธีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เธอสนใจที่จะต่อยอดเรื่องชาเป็นพิเศษ จึงนำองค์ความรู้ที่ได้ ทั้งวิธีการเลือกใบ วิธีการกรอง วิธีการต้ม มาปรับเข้ากับสูตรชาที่เธอคิดค้นเองผ่านพืชสมุนไพรหลากหลายชนิด เช่น ชาไมยราบ ชาใบหม่อน ชาดาวอินคา ผสมเตยหอม และชาอัญชันผสมเตยหอม ซึ่งชาสมุนไพรเหล่านี้ล้วนมีสรรพคุณที่ดีต่อร่างกาย เช่น ชาใบหม่อนช่วยลดความดันโลหิต ลดน้ำตาลในเลือด ชาดาวอินคาผสมเตยหอมช่วยบำรุงหัวใจและสมอง ซึ่ง**แม้ว่าเธอจะยังไม่ชำนาญการขายแบบออนไลน์ แต่การนำสินค้าเหล่านี้ไปขาย**

ที่ตลาดนัด ก็สร้างรายได้ให้เธอเพิ่มขึ้นเดือนละ 2,000-3,000 บาท ถือเป็นรายได้สำคัญที่ใช้หมุนเวียนในครัวเรือน

ปัจจุบันสถานธรรมแห่งนี้ได้จัดตั้ง ‘วิสาหกิจชุมชนพอใจในวิถีพอเพียง’ ขึ้น การได้รับการสนับสนุนจากทุนส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน คือสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชน หากย้อนไปช่วงเริ่มต้นต่างไม่มีใครรู้ว่า จะพัฒนาชุมชนไปในทิศทางใด การได้รับคำปรึกษาได้รับเครื่องมือทางความคิดมาต่อยอดการทำงานโครงการฯ คือ ‘หัวใจสำคัญ’ ที่ทำให้เกิดการรวมตัว เกิดการขับเคลื่อนถ่ายทอดองค์ความรู้ และต่อยอดมาเป็นวิสาหกิจชุมชนฯ ซึ่งหลังจากนี้ทางโครงการฯ มีแผนจะทำการตลาดออนไลน์อย่างจริงจัง เพื่อให้ผลิตภัณฑ์จากฐานทุนชุมชนเหล่านี้สามารถขายได้อย่างยั่งยืน และเข้าถึงความต้องการของผู้ซื้อทั่วประเทศ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ให้ดีขึ้น

• • • •

“การได้รับคำปรึกษา ได้รับเครื่องมือทางความคิดมาต่อยอดการทำงาน คือ ‘หัวใจสำคัญ’ ที่ทำให้เกิดการรวมตัว เกิดการขับเคลื่อนถ่ายทอดองค์ความรู้ และต่อยอดมาเป็นวิสาหกิจชุมชนฯ”

โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรไทยพอใจในวิถีพอเพียง

สถานธรรมไต้ชีวเอวี่ยน อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

ต่อยอดมรดกภูมิปัญญา ชุมชนค่า 'ราชินีแห่งผ้าทอ'

วิทยาลัยชุมชนอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี

‘ผ้าทอ’ หนึ่งในเอกลักษณ์ของประเทศไทยที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ในหลายจังหวัดทั่วประเทศต่างมีผ้าทอในแบบฉบับของตนเอง เช่นเดียวกับจังหวัดอุทัยธานีที่ได้รับการกล่าวขานว่าเป็น ‘ราชินีแห่งผ้าทอ’ แต่ในระยะหลังลวดลายของผ้าทอที่นี้กลับถูกลอกเลียนแบบ ช่างทอขาดความรู้ในการสร้างสรรค์ลายใหม่ ๆ จนเกิดลายซ้ำ ๆ วางจำหน่ายในท้องตลาด จึงเกิดคำถามว่าเราจะสามารถยกระดับและสานต่อตำนานผ้าทอเมืองอุทัยธานีได้อย่างไร ประกอบกับคนในชุมชนส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมต่างทอผ้าเป็นอาชีพเสริม ประสบปัญหาผลิตผลราคาตกต่ำ รายได้หลักและรายได้เสริมจึงลดลง วิทยาลัยชุมชนอุทัยธานีจึงทำโครงการพัฒนาทักษะอาชีพแบบองค์รวมโดยบูรณาการองค์ความรู้ผ้าทอพื้นเมืองอุทัยธานี

นายอัครวงศ์ บารมีธนเศรษฐ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนอุทัยธานี ได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับครอบครัว จึงมอบหมายให้ อาจารย์ปณีสชนันชา สุขสำราญ เป็นผู้รับผิดชอบโครงการฯ

อาจารย์ปณีสชนันชา เล่าว่า วิทยาลัยชุมชนอุทัยธานีมีการรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านผ้าทอพื้นเมืองอุทัยธานีเป็นฐานข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553-2559 และจัดเก็บข้อมูลองค์ความรู้และภูมิปัญญาการทอผ้าในรูปแบบวิจัยโดย ดร.อภิญา จงพัฒนาร ตั้งตั้งแต่ปี 2560 จนถึงปัจจุบัน ส่งผลให้วิทยาลัยมีทุนความรู้เดิมมาต่อยอดการทำโครงการฯ เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพการทอผ้าให้กับกลุ่มคนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสในชุมชน โดยการคัดเลือกผู้ร่วมเรียนรู้จะใช้ข้อมูลของแรงงานประจำจังหวัดและฐานข้อมูลผู้สนใจเรียนรู้เรื่องผ้าทอที่วิทยาลัยมีอยู่เป็นฐานในการคัดเลือก จนได้ผู้ร่วมเรียนรู้ 150 คน จาก 2 อำเภอ คือ อำเภอลานสัก และอำเภอบ้านไร่

“สิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ เรื่องการออกแบบลายใหม่ ๆ คือ ความร่วมสมัยของผ้าทออุทัยธานี ผู้ร่วมเรียนรู้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และรู้วิธีการไล่เฉดสี การวางสี การแต่งลาย จนกระทั่งเกิดลายใหม่ มากขึ้นถึง 10 ลาย ที่แฝงไปด้วย อัตลักษณ์ของชุมชนนั้น ๆ ถือเป็น การเล่าเรื่องผ่านผืนผ้าที่ช่วย เพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น”

อาจารย์ปณีสชนันชา สุขสำราญ

■ คืบชีพผ้าทออุทัยธานีด้วยสี่อ้อมผ้าจากรรรมชาติ

เพื่อให้การทำโครงการฯ ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน ทีมงานจึงได้จัดประชุมร่วมกับชุมชน ปรชาญชุมชน นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านผ้าพื้นเมือง และคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ นำโดย ผศ. ดร.กิตติกรณ์ นพอุดมพันธุ์ ร่วมกันออกแบบหลักสูตรจนเกิดเป็น 3 หลักสูตรการเรียนรู้ คือ 1. การย้อมสีธรรมชาติ 2. การออกแบบลาย 3. การตลาดออนไลน์

ในการอบรมหลักสูตรย้อมสีธรรมชาติ ผู้ร่วมเรียนรู้จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับการย้อมเส้นฝ้ายและผ้าจากสีธรรมชาติที่สกัดจากพืช เช่น ใบไม้ เปลือกไม้ โคลน นำโดยปราชญ์ชุมชน 2 คน คือ **พอนิทัศน์ จันทร** และ **แม่บรรจบ ปัญญา** ที่ให้ความรู้ตั้งแต่วิธีการเลือกใช้วัตถุดิบที่มีในชุมชน เช่น ใบ เปลือกของต้นไม้ชนิดใดที่จะให้สีแบบใดได้บ้าง โดยมีขั้นตอน คือ การนำไปไปสับ ต้มสกัดสี ย้อม ซึ่งสีที่ได้จากการย้อมแบบธรรมชาติแม้จะเป็นสีเดียวกัน แต่มีความต่างที่เจดสี เช่น ต้นประดู่ สามารถให้สีได้ถึง 8 เจดสี หากเป็นต้นहुกวางได้ 5 เจดสี นอกจากนี้ยังมีน้ำโคลน หรือน้ำขี้เถ้า ที่น้อยคนนักจะรู้ว่าสามารถนำมาเป็นสารเปลี่ยนสีได้ ซึ่งสีพื้นฐานที่ปราชญ์ชุมชนอบรมให้ นั้นจะมีสีเหลืองและเขียวจากต้นहुกวาง สีน้ำตาลจากต้นประดู่ สีแดงจากครั่ง และสีเทาจากโคลน

หลักสูตรที่ 2 คือ การออกแบบลายผ้า ที่เป็นการเรียนรู้ผ่าน ‘เกม’ หรือที่เรียกว่า Game Base Learning ใช้จิ๊กซอว์ ตัวต่อ ในการออกแบบ ผสานรวมกับความคิดสร้างสรรค์ของผู้ร่วมเรียนรู้ให้เกิดลวดลายที่ชัดเจน และง่ายมากขึ้น โดยก่อนเรียนรู้วิทยากรจะปูพื้นฐานเกี่ยวกับลายต่าง ๆ ในประเทศไทย เช่น ลายโบราณของชาวลาวครั้ง รวมถึงการให้สี การให้ลาย การแต่งลาย ซึ่งอาศัยลายพื้นฐาน 8 ลาย เช่น ตุ่ม ปีกไก่ เขี้ยวหมา ฯลฯ

“สิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้เรื่องการออกแบบลายใหม่ ๆ คือ ความร่วมสมัยของผ้าทออุทัยธานี องค์ความรู้จากการถอดถอด การต่อจิ๊กซอว์ จะช่วยให้ผู้ร่วมเรียนรู้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และรู้วิธีการไล่เจดสี การวางสี การแต่งลาย จนกระทั่งเกิดลายใหม่ ๆ มากขึ้นถึง 10 ลาย เช่น ลายน้ำบ่อ ลายปีกเป่า ลายดอกจอก ลายดอกสัก ฯลฯ ซึ่งเป็นทั้งลายที่คิดขึ้นเอง และเพื่อใช้เป็นลายประจำชุมชน ที่แฝงไปด้วยอัตลักษณ์และเรื่องราวของชุมชนนั้น ๆ ถือเป็นการเล่นเรื่องผ่านผืนผ้าที่ช่วยเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น”

เรียนรู้ตลาดใหม่ในยุค New Normal

หลักสูตรสุดท้าย คือ การตลาดออนไลน์สำหรับศตวรรษที่ 21 ที่เป็นตัววัดผลลัพธ์ของโครงการฯ ว่าสามารถสร้างรายได้ให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้จริงหรือไม่ มีทีมคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒเข้ามาให้ความรู้เรื่องการตั้งชื่อเพจเพชบุ๊คให้น่าสนใจ การสร้างตราสินค้า และการถ่ายภาพเพื่อสร้างจุดสนใจ นอกจากนี้ ยังมีการเขียนเล่าเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ทั้งลวดลาย สี สัน ประวัติความเป็นมา โดยเทคนิคสำคัญที่วิทยากรแนะนำ คือ เพจต้องมีความน่าสนใจและมีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ เพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้บริโภค

เมื่อเรียนรู้ครบ 3 หลักสูตรแล้ว ทีมงานจัดให้มีการทำ MOU หรือ ลงนามความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับชุมชน และระดับจังหวัดกว่า 20 หน่วยงาน เช่น พัฒนาชุมชนอำเภอบ้านไร่ สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุทัยธานี อุทสาหกรรมจังหวัด และกลุ่มผ้าทอลายโบราณบ้านผาทัง สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สาขาอุทัยธานี สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอุทัยธานี ฯลฯ

อาจารย์ปณิสนันชา เล่าว่า การทำ MOU คือการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันนอกเหนือจากกลุ่มเดิม เพื่อช่วยส่งเสริมด้านการตลาด การกระจายสินค้า และสร้างการยอมรับจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อสร้างการรับรู้ให้ผลิตภัณฑ์จำหน่ายได้มากขึ้น เหมือน ‘เพื่อนช่วยเพื่อน’

‘คุณค่า’ ก็เพิ่ม ‘มูลค่า’

นอกจากนี้ ผู้ร่วมเรียนรู้ยังได้รับการหนุนเสริมเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการทอผ้า คือ กี่ พืม และอุปกรณ์สำหรับการย้อมสีธรรมชาติ เพื่อให้นำไปใช้พัฒนาทักษะและประกอบอาชีพต่อไป

นางทวิพร แปรพรราช อาชีพทอผ้า ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เธอประกอบอาชีพทอผ้าเพียงอย่างเดียว ซึ่งเดิมเธอและชาวบ้านคนอื่น ๆ ต่างก็ผลิตผ้าทอที่ใช้สารเคมีสวดลายเดิม ๆ วางขายตามท้องตลาด โดยไม่สนใจที่จะออกแบบลวดลายผ้ารูปแบบใหม่ ๆ กระทั่งมีโอกาสเข้าร่วมโครงการฯ ที่จุดประกายความคิดในการต่อยอดชิ้นงานของตนเองให้มีมูลค่ามากขึ้น

“ได้ความรู้มาก ไม่เคยคิดว่าผ้าทอที่เราทำอยู่ทุกวันจะสามารถต่อยอดได้มากขนาดนี้ เช่น การย้อมสีธรรมชาติ จากพืชหลายชนิด อาทิ ใบทุกวางจะเป็นสีเขียว ตะเคียนหนูจะออกเขียวเหลือง ครั่งออกเป็นสีแดง ชมพู รวมถึงการออกแบบลวดลายผ้าผ่านการต่อเลโก้และการพล็อตกราฟ สำหรับใช้เป็นแบบจำลองก่อนผลิตลายผ้า นอกจากนี้ ยังเรียนรู้เรื่องทำตลาดออนไลน์ ซึ่งที่ผ่านมาเราไม่เคยมีความรู้เรื่องนี้เลย แต่โครงการฯ นี้ฝึกให้เราสร้างเพจเฟซบุ๊ก วิธีการเล่าเรื่องของสินค้าผ่านการโพสต์เทคนิคการถ่ายภาพให้สินค้าดูน่าสนใจ คนเห็นแล้วอยากซื้อ ทำให้เรามีทักษะเรื่องการตลาดออนไลน์เพิ่มขึ้น”

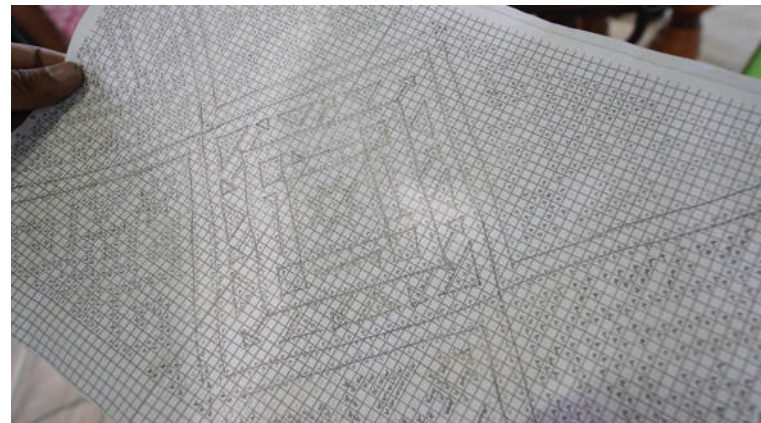
นางทวิพร บอกว่า เธอนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาต่อ นำลวดลายปลาและดอกจอกที่สะท้อนวิถีชีวิตความเป็นมาของหมู่บ้านหนองสองห้อง ตำบลหนองจอก อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี มานำเสนอเป็นลวดลายบนผ้าทอตีนจก และเปลี่ยนจากการใช้สีเคมีมาเป็นสีธรรมชาติที่ปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้ผลิตและผู้ใช้แล้ว ยังช่วยลดต้นทุนการทอผ้า และเพิ่มมูลค่าให้ผ้าทอของเธอได้เป็นอย่างดี

“เดิมผ้าทอผืนหนึ่งมีราคาอยู่ที่ประมาณ 1,500-3,500 บาท แต่พอเปลี่ยนมาใช้สีธรรมชาติสามารถขายได้สูงถึง 4,000-8,500 บาท เพราะผ้าทอสีธรรมชาติจะนิ่มกว่าสีเคมี และยังปลอดภัยต่อผู้สวมใส่และผู้ผลิต โดยผลิตภัณฑ์ทั้งหมดที่ผลิตได้จะขายผ่านเพจ ‘แป้งทอชื่นจก’ ซึ่งได้รับการตอบรับอย่างดีจากลูกค้าเก่า รวมทั้งยังมีแนวโน้มที่จะขยายฐานลูกค้าผ่านช่องทางออนไลน์อื่น ๆ ด้วยเช่นกัน”

สายใยของผ้าทอ เดินต่อไปด้วยกัน

นางอนุชรา กล้าหาญ อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า อาชีพหลักคือ ปลูกข้าว มันสำปะหลัง อ้อย และทอผ้าเป็นอาชีพเสริม แต่ทอเป็นแค่แบบเดียวเท่านั้น ทำให้เธอไม่สามารถต่อยอดไปถึงเรื่องการแกะลายได้ ก่อนจะเข้าร่วมโครงการฯ นี้ เธอรู้สึกกังวลเป็นอย่างมากกลัวว่าจะไม่สามารถออกแบบลาย หรือปักลายใหม่ ๆ ได้

“วันแรกที่เข้าฐานการเรียนรู้เรื่องการออกแบบลาย เรานั่งมองจิ๊กซอว์อยู่นาน ในขณะที่คนอื่นเขาสนุกสนานกัน เขาสามารถออกแบบ

ลายผ้าของตนเอง บางกลุ่มก็ร่วมกันสร้างเป็นลายของหมู่บ้าน แต่ทำไมเรถึงทำไม่ได้ ไม่รู้จะเริ่มต้นอย่างไร วิทยากรเห็นเราอยู่เฉย ๆ ก็เข้ามาให้คำแนะนำ ทำให้เริ่มมีไอเดีย อีกทั้งการได้ร่วมแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนจากหมู่บ้านอื่น ทำให้สามารถออกแบบลายประจำหมู่บ้านของตนเองได้ ชื่อว่า ‘ลายน้ำบ่อ’ ซึ่งเป็นการนำ 8 ลายพื้นฐานที่โครงการฯ ให้ความรู้มาดัดแปลงเป็นลายที่บอกเล่าเรื่องราวชุมชนของเรา” นางอนุชรา พูดอย่างตื่นเต้น

นางอนุชรา ยังเล่าต่ออีกว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการฯ เธอทอผ้าพันคอส่งขายเป็นสินค้า OTOP แต่ตอนนี้ เธอคิดว่าจะลองผลิตผ้าแบบใหม่อย่างผ้าขาม้าสีสันท่าง ๆ นำความรู้จากการย้อมสีธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ และคิดว่าจะทอผ้าพันคอลายน้ำบ่อที่เธอคิดค้นขึ้น เพื่อเพิ่มมูลค่าให้ผ้า เพราะแค่เปลี่ยนจากสีเคมีมาเป็นสีธรรมชาติก็สามารถเพิ่มมูลค่าให้ผ้าพันคอจาก 100 บาท เป็น 200-500 บาทได้แล้ว โดยจะวางขายบนเพจเฟซบุ๊กชื่อ ‘ผ้าทอบ้านบ่อน้อย’ ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้หลักสูตรการตลาดออนไลน์

เปิดโอกาสการเรียนรู้ที่ไม่สิ้นสุด

อย่างไรก็ตาม เพื่อตอบเป้าหมายของโครงการฯ ที่เปิดโอกาสให้ผู้สนใจเรื่องผ้าทอเข้ามาเรียนรู้ สองพี่น้องตระกูลศรีเดช ได้แจ้งความจำนงขอเข้าร่วมเรียนรู้ด้วย แม้ว่ากิจกรรมจะเริ่มไปแล้วก็ตาม

นายภรรควัฒ ศรีเดช อาชีพรับจ้าง เล่าว่า ระหว่างที่โครงการฯ ดำเนินอยู่ เขาทำงานที่โรงงานแห่งหนึ่งในจังหวัดลพบุรี ไม่เคยมีความรู้หรือประสบการณ์ทอผ้ามาก่อน แต่ก็อยากที่จะเรียนรู้และลองทำดูเช่นกัน ขณะที่นางสาวเปรมประภา ศรีเดช อาชีพรับจ้าง เล่าเสริมว่า เดิมทีเธอเคยฝึกทอผ้ามาก่อน แต่เนื่องจากครอบครัวย้ายจากจังหวัดนครสวรรค์มาอาศัยที่อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี เธอจึงไม่รู้ว่าจะหาวัตถุดิบหรือแหล่งที่สามารถหาทุนเสริมความรู้ตรงนี้อย่างไร เมื่อรู้ข่าวว่ามีโครงการฯ นี้ จึงติดต่อผ่านวิทยาลัยชุมชนอุทัยธานีเพื่อขอร่วมเรียนรู้ด้วย

หลังจากเรียนรู้ไปสักระยะ นางสาวเปรมประภา ย้ำว่า ในแต่ละวันของการเรียนรู้จากเดิมที่คิดเพียงจะนำความรู้ที่ได้ไปทอผ้า และแกะลายผ้าไว้ใช้เองกลับเริ่มเห็นแสงสว่างที่ชัดเจนขึ้นว่า สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่เพียงแค่

เรื่องเล่น ๆ อีกต่อไป แต่สามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน

เมื่อช่องว่างตรงกลางถูกแทนที่ด้วยความอยากเรียนรู้ และเติมเต็มด้วยองค์ความรู้ที่ถูกต้อง การเชื่อมร้อยระหว่าง ‘คนสองยุค’ จากทั้งภูมิปัญญาดั้งเดิมและความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ จึงเกิดขึ้น โดยตอนนี้สองพี่น้องต่างพูดตรงกันว่า เปลี่ยนมาเป็นช่างทอผ้าและรับจ้างแกะลายอย่างจริงจัง

“ตอนนี้ผมหันมาทอผ้าอย่างเต็มตัวแล้ว ถึงจะยังทอไม่เก่ง แต่ขั้นตอนนี้ ๆ ที่เราได้เรียนรู้มาจากโครงการฯ ก็เพียงพอให้เราต่อยอดไปได้ เช่น การรับจ้างทอลาย การมัดย้อม เสื้อยืด การทำเสื้อยืดลายลาวครั้ง เพราะบางคนก็มีลายที่ต้องการของตนเอง แต่ทอไม่เป็น นอกจากนี้ ผมยังคิดค้นลายใหม่ของตัวเองอีกด้วย ชื่อว่า ‘ลายปักเป้า’ เพราะมีลักษณะกลม ๆ มีการพองตัวเหมือนปลาปักเป้า” นายภรรควัฐ กล่าว

นางสาวเปรมประภา เสริมว่า โครงการฯ นี้ทำให้รู้ว่าตลาดผ้าทอนั้นใหญ่มาก จึงอยากเข้ามาศึกษาเรียนรู้เพื่อเป็นอาชีพหล่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัว และล่าสุดก็คิดลายของตัวเองชื่อว่า ‘โควิด 2019’ ที่ใช้ลายพื้นฐาน เช่น ลายไม้ตุม ไม้โอ ปักไก่ เขี้ยวหมา และลายโบราณมาประยุกต์เข้าด้วยกัน

ปัจจุบันทั้งคู่ต่างมีเพจเฟซบุ๊กชื่อว่า Bansridet Shop ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ผ่านโครงการฯ ที่สามารถสร้างรายได้จากผ้าผืนแรกได้เป็นจำนวนถึง 6,000 บาท

และนี่คือหนึ่งเรื่องราวของการใช้ฐานทุนชุมชนมาสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ท้ายที่สุดคือการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนคนทอผ้าของจังหวัดอุทัยธานีที่ได้รับสมญาว่า ‘ราชินีแห่งผ้าทอ’ ให้คงอยู่ตลอดไป

• • • •

โครงการพัฒนากิจกรรมอาชีพแบบองค์รวมโดยบูรณาการองค์ความรู้ผ้าทอพื้นเมือง
อุทัยธานี

วิทยาลัยชุมชนอุทัยธานี จังหวัดอุทัยธานี

“การใช้ฐานทุนชุมชนมาสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ท้ายที่สุดคือการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนคนทอผ้าของจังหวัดอุทัยธานีที่ได้รับสมญาว่า ‘ราชินีแห่งผ้าทอ’ ให้คงอยู่ตลอดไป”

สร้างอาชีพพนวดแผนไทย รับมือสังคมสูงวัย

วิทยาลัยชุมชนพิจิตร จังหวัดพิจิตร

“ทำอย่างไรให้ผู้สูงอายุในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ ไม่มองตนเองเป็นคนไร้สมรรถภาพ มีอาชีพ มีรายได้เลี้ยงดูตัวเอง” คือจุดเริ่มต้นที่ทำให้ อาจารย์มนตรี พันธุ์สิกร วิทยาลัยชุมชน พิจิตร จังหวัดพิจิตร อาสาเข้ามาทำโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเชิงบูรณาการ โดยชุมชนเป็นฐานพัฒนาทักษะอาชีพนวดแผนโบราณของแรงงานผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส นอกภาคการศึกษา

ฝึกอาชีพนวดแผนไทยรับมือสังคมสูงวัย

อาจารย์มนตรี เล่าว่า ก่อนทำโครงการเขาลงพื้นที่สำรวจความต้องการประกอบอาชีพในชุมชนโพทะเล และโพธิ์ประทับช้าง พบว่า ส่วนใหญ่ต้องการฝึกทักษะอาชีพด้านการเกษตร แต่เมื่อสอบถามกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล ได้ข้อมูลว่า มีกลุ่มอาชีพนวดแผนไทยที่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้เพราะไม่มีใบประกาศนียบัตร และที่สำคัญกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่พอมีความรู้ด้านการนวดอยู่บ้าง แต่เป็นแบบครุพักลักจำ จึงนำฐานข้อมูลนี้มาต่อยอดเป็นอาชีพ ประกอบกับระยะเวลาการทำโครงการฯ สั้น ‘การฝึกทักษะการนวดแผนไทย’ จึงน่าจะตอบโจทย์ทั้งผู้ร่วมเรียนรู้ โจทย์โครงการฯ และโจทย์ของ กสศ.

ด้วยโจทย์ของ กสศ. คือ ผู้ร่วมเรียนรู้ต้องเป็นผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส เช่น คนพิการ ผู้สูงอายุ แรงงานนอกระบบ คนว่างงาน ทางโครงการฯ จึงใช้กระบวนการหลายรูปแบบ ทั้งลงพื้นที่ค้นหาโดยประสานผ่านผู้นำชุมชน สอบถามกับศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน รพ.สต. และ อบต. ในพื้นที่ ซึ่งมีข้อมูลผู้สูงอายุที่มีฝีมือการนวดอยู่ จนสามารถคัดเลือกผู้ร่วมเรียนรู้ได้ครบ 72 คน แบ่งเป็นอำเภอโพทะเล 52 คน อีก 20 คนกระจายอยู่ในพื้นที่อำเภอโพธิ์ประทับช้าง ตะพานหิน เขาทราย และบางมูลนาก

ใช้หลักสูตรกระทรวงสาธารณสุข

สำหรับกระบวนการฝึกอบรมจะยึดตามข้อกำหนดของกระทรวงสาธารณสุขที่ระบุไว้ คือ อบรม 150 ชั่วโมง มีทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ แต่ยังไม่ทันได้เริ่มต้นการฝึกอบรมก็ต้องหยุดชะงักลง เมื่อเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทีมงานจึงปรับแผนใหม่ เปลี่ยนเป็น

“ในชุมชนโพทะเล และโพธิ์ประทับช้าง พบว่า มีกลุ่มอาชีพนวดแผนไทยที่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้เพราะไม่มีใบประกาศนียบัตร และที่สำคัญกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่พอมีความรู้ด้านการนวดอยู่บ้าง แต่เป็นแบบครุพักลักจำ จึงคิดนำฐานข้อมูลนี้มาต่อยอดเป็นอาชีพ”

อาจารย์มนตรี พันธุ์สิกร

จัดอบรม 2 รุ่น รุ่นละประมาณ 30 คน เพื่อให้เข้ากับมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับข้อกำหนดของกระทรวงสาธารณสุข โดยใช้หลักสูตรที่พัฒนามาจากหลักสูตรของกระทรวงสาธารณสุข มีวิทยากรจากหน่วยงานด้านสาธารณสุขในจังหวัดพิจิตร รวมถึงผู้เชี่ยวชาญเรื่องการนวดแต่ละชนิดเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้

เมื่ออบรมแล้วเสร็จ ก็เชิญผู้ประกอบการร้านนวดเข้ามาพูดคุยเรื่องแนวทางการให้บริการ ปัญหาและวิธีแก้ไข เพื่อเป็นแนวทางและสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ที่อยากจะประกอบธุรกิจร้านนวดหลังการอบรมเสร็จสิ้นลง รวมถึงเติมความรู้เรื่องทำบัญชี การตลาด เชิญแหล่งทุน เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) ธนาคารออมสิน เข้ามาให้ความรู้เพิ่มเติม เพื่อให้เห็นช่องทาง หากเขาต้องการประกอบธุรกิจของตนเอง

“หลังฝึกอบรมเสร็จ ทีมพี่เลี้ยงแนะนำว่าเราควรให้ความรู้เรื่องบัญชีครัวเรือน แนวทางในการประกอบอาชีพ แหล่งเงินทุน โดยมีวิทยากรมืออาชีพเข้ามาให้ความรู้ แต่ที่เราเน้นมาก ๆ คือ การทำบัญชีครัวเรือน เพื่อให้เขาเห็นรายรับรายจ่ายของเขาว่าเป็นอย่างไร เพราะจะนำไปสู่การปรับพฤติกรรมพื้นฐานของการใช้จ่ายที่รัดกุมขึ้น และเห็นเหตุผลของการสร้างรายได้เพิ่มขึ้นเอง” อาจารย์มนตรีเล่า

เนื่องจากผู้ร่วมเรียนรู้เป็นผู้สูงอายุ เรื่องเทคโนโลยีอาจจะทำได้ช้า อาจารย์มนตรี พยายามมองหาว่า ‘เครื่องมือ’ อะไรที่จะช่วยให้พวกเขาเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าจะให้ผู้สูงอายุมาเรียนรู้การทำเว็บไซต์ ก็คงไม่ใช่ เลยหยิบ Kahoot ซึ่งเป็นโปรแกรมสำเร็จรูปมาใช้ ถือเป็นเครื่องมือเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้วิธีการตั้งคำถาม มีการจับเวลาเหมือนการเล่นเกม ทำให้ผู้สูงอายุเรียนรู้และเข้าใจได้ง่ายขึ้น

ไม่ใช่แค่การฝึกทักษะอาชีพ

อาจารย์สุภาวดี มาศบาง ทีมงาน เสริมว่า ตอนแรกเธอยึดติดอยู่กับคำว่า ‘ฝึกอบรม’ ให้ความรู้แล้วก็จบไป แต่กระบวนการที่ทีมพี่เลี้ยงพาเรียนรู้ ทำให้เธอเข้าใจมากขึ้นว่า การฝึกอบรมต้องสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้จริง ๆ

“อยากให้เขามีอาชีพ มีรายได้ช่วยเหลือตัวเอง ถึงแม้จะไม่ได้เป็นอาชีพหลัก เป็นแค่อาชีพเสริมที่มีรายได้มาเลี้ยงครอบครัวเขาบ้างก็ดีย” อาจารย์สุภาวดีบอก

กระบวนการของทีมพี่เลี้ยงไม่ได้เปลี่ยนแค่วิธีคิดเท่านั้น แต่วิธีการทำงานของทีมงานก็เปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน จากเดิมที่มีเฉพาะการอบรมอย่างเดียว ก็เสริมเรื่องกิจกรรม Check-in เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม สร้างแรงบันดาลใจในการฝึกอาชีพร่วมกัน เมื่อจบก็มีกิจกรรม Check-out เพื่อให้เกิดการแบ่งปันสิ่งที่ได้เรียนรู้ ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญในการให้ความรู้และทักษะ ปรากฏว่า กระบวนการนี้ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้ฝึกพูด ฝึกแสดงความคิดเห็น จนเกิดความมั่นใจในตนเองมากขึ้น

“มีคำหนึ่งของที่เลี้ยงที่สะกิดใจเรามาก คือ ‘ถ้าเราสอนเด็กให้มีความรู้เป็นแท่ง ๆ โดยไม่มีการบูรณาการให้เป็นเนื้อเดียวกัน แล้วคิดว่าเด็กจะหยิบไปใช้ได้ไหม’ หลังจากนั้นเราเลยบูรณาการความรู้ โดยใช้วิธีพูดคุยบ่อย ๆ ไม่ใช่สอนครั้งเดียวจบเหมือนที่ผ่านมา เช่น ให้อาจารย์ที่สอนบัญชีเข้ามาในชั่วโมงสุดท้ายเพื่อชวนพูดคุย ค่อย ๆ พาทำ เพราะบัญชีเป็นเรื่องยาก ถ้าเราไม่กระตุ้นให้เขาทำเขาก็ไม่ทำ” อาจารย์สุภาวดี ย้ำและกล่าวต่อว่า โครงการฯ นี้ทำให้เธอได้ข้อค้นพบว่า การฝึกทักษะอาชีพให้คนในชุมชนจะเกิดประโยชน์ต้องทำให้ครบวงจร ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ไปจนถึงปลายน้ำ เพื่อให้เขาสามารถประกอบอาชีพได้จริง ซึ่งเธอได้นำแนวคิดนี้ไปใช้ในงานบริการวิชาการของวิทยาลัยชุมชนด้วยเช่นกัน

ขณะที่อาจารย์มนตรี เสริมว่า การฝึกทักษะอาชีพไม่ได้จบที่รายได้เท่านั้น แต่ต้องให้เขาอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนด้วย จึงนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วย เช่น เพจเฟซบุ๊ก หรือสร้างแอ็กเคานต์ไลน์เพิ่ม เพื่อเปิดตลาดรองรับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

สำหรับความรู้ใหม่ที่ได้รับ อาจารย์มนตรี บอกว่า สิ่งที่เขาได้มากที่สุด คือ เรื่องการให้โอกาสคน ให้เขามีความภูมิใจในอาชีพ นำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้กับการทำงาน โดยคิดว่าจะจัดทำหลักสูตร

อนุปรัชญาด้านแพทย์แผนไทย เพื่อยกระดับการนวดแผนไทยไปสู่การเป็นแพทย์แผนไทยต่อไป

ขณะที่ อาจารย์สุภาวดี บอกว่า เธอได้ความรู้เรื่องกระบวนการค้นหาผู้ร่วมเรียนรู้ การลงพื้นที่หาข้อมูลและเก็บข้อมูล การเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายการทำงาน การให้ความรู้ที่ต้องครอบคลุมทุกด้าน รวมถึงการเขียนข้อเสนอโครงการ ซึ่งทั้งหมดนี้ทำให้วิธีคิดและวิธีทำงานของเธอเปลี่ยนไปจากเดิม

■ มีอาชีพ มีรายได้ ภาคภูมิใจในตัวเอง

เมื่อถามถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น อาจารย์มนตรี บอกว่า สิ่งที่ได้เกินความคาดหวังที่ตั้งไว้ อย่างแรกคือ 1. มีอาชีพ รายกอาชีพนวดไต้หวันให้ขึ้นมาอยู่บนดินได้ 2. มีรายได้เพิ่มขึ้นใกล้เคียง หรือเท่าเทียมกับคนอื่นในสังคม จากคนที่มีรายได้น้อย คนที่พลาดโอกาส ขาดโอกาสทั้งหลาย ให้เขาอยู่ในสังคมได้ มีเงินให้หลานซื้อขนมกินได้ 3. มีความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในตัวเอง แค้นเราก็อใจแล้ว

“การฝึกทักษะอาชีพนวดแผนไทยทำให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจจากการมีรายได้เลี้ยงดูตัวเองแล้ว สุขภาพยังแข็งแรงขึ้น การเจ็บป่วยน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด” อาจารย์มนตรี บอก

“ผู้ร่วมเรียนรู้บางคนได้รับเชิญจาก อสม. ในพื้นที่ให้ไปเป็นวิทยากรสอนคนในชุมชนต่อ เขาก็ยิ่งภาคภูมิใจในตัวเอง” อาจารย์สุภาวดี ย้ำ

อาจารย์มนตรี บอกว่า ผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งหมด 72 คน มี 64 คนที่ได้รับใบประกาศนียบัตร และผลจากแบบสอบถามพบว่า ผู้ร่วมเรียนรู้ 64 คนสามารถประกอบอาชีพนวดแผนไทยได้ 60 คน แบ่งเป็นอาชีพหลัก 18 คน อาชีพเสริม 42 คน อีก 4 คนมีปัญหาส่วนตัวคือ ต้องดูแลแม่ที่ป่วยติดเตียง ซึ่งเขาก็ได้นำทักษะความรู้จากโครงการฯ ไปใช้ ส่วนที่เหลือยังไม่มีข้อมูล

“แม้จะเป็นอาชีพเสริมแต่รายได้ก็ไม่น้อยนะ อย่างต่ำก็ได้คนละ 5,000-6,000 บาทต่อเดือน ขณะที่คนมีร้านเป็นของตัวเองหรือขาดเป็นอาชีพหลักเฉลี่ยแล้วไม่ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน” อาจารย์สุภาวดีบอก

ปัจจุบันผู้ร่วมเรียนรู้รวมตัวกันเปิดร้านนวดแผนไทย 4 แห่ง อยู่ที่วัดบางมูลนาก 2 แห่ง วัดชัยมงคล 1 แห่ง ส่วนอีกร้านหนึ่งอยู่ใกล้ห้างบิ๊กซี นอกจากนี้ยังมีแผนจะไปเปิดร้านที่อำเภอตะพานหินอีกแห่งหนึ่ง

นายสมเกียรติ ยอดहार อายุ 55 ปี อาชีพนวด ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เดิมเขาจ้างนวดอยู่ในชุมชน มีคนจ้างก็ไป แต่มีรายได้ไม่สม่ำเสมอเห็นโครงการฯ นี้เปิดรับสมัคร จึงสนใจเพราะอยากมีความรู้ จะได้มีงานมีเงินเลี้ยงตัวเอง หลังฝึกอบรมเสร็จจึงมารวมกลุ่มกับเพื่อน ๆ 4 คน เปิดร้านนวดอยู่ที่วัดชัยมงคล เวลา 8.00-17.00 น. เปิดมาได้ 8 เดือนแล้วลูกค้าก็มีทุกวัน วันละ 2-3 คน ที่มีลูกค้าเข้ามานวดที่นี่เพราะเราประกาศผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย และการบอกกันปากต่อปาก

“โครงการฯ นี้ทำให้มีทักษะการนวดเพิ่มขึ้นมาก รู้ว่านวดแบบไหนรักษาอาการอะไร เป็นการนวดตามอาการ นอกจากนี้ ยังได้เรียนรู้เรื่องการทำบัญชีรายรับรายจ่ายประจำเดือน เราจะได้รู้ว่าวันไหนจ่ายเท่าไร

ได้เท่าไร ทำให้เรารู้วิธีเก็บเงิน ไม่ใช่มีเท่าไรก็ใช้ไปเรื่อยเหมือนที่ผ่านมา”

นายวีระวัฒน์ ศรีอุษา อายุ 46 ปี ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เมื่อก่อนเขาไม่มีอาชีพอะไรเลย เพราะต้องดูแลแม่ที่ป่วย พอแม่เสียก็เลยมาเข้าร่วมโครงการฯ นี้ อยากมีรายได้เลี้ยงตัวเอง ซึ่งก็ไม่ผิดหวัง กระบวนการเรียนรู้ที่ได้รับมีหลายอย่าง เช่น การทำบัญชีครัวเรือนที่ทำให้เขารู้เท่าทันและมีภูมิคุ้มกันในตัวเอง ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือย ความรู้เรื่องการตลาดออนไลน์จนสามารถเปิด ‘เพจวัดชัยมงคล’ ไลน์โปรโมตการนวดแผนไทยเพื่อหาลูกค้า ซึ่งก็จะมีลูกค้าที่อื่นที่รู้จักเพจเข้ามาสอบถามบ้างเหมือนกัน

เมื่อถามถึงรายได้ 2 คนบอกเป็นเสียงเดียวกันว่า “อยู่ได้ครับ”

นายสมเกียรติ บอกว่า มีรายได้อยู่ที่ประมาณ 10,000 กว่าบาท หักค่าสถานที่ ค่าอุปกรณ์อื่น ๆ แล้วเหลือประมาณเดือนละ 7,000 บาท ก็ถือว่าดี เพราะได้อยู่บ้านตัวเอง มีเวลาดูแลครอบครัวด้วย โดยรายได้ส่วนหนึ่งจะแบ่งให้วัดไว้เป็นค่าน้ำค่าไฟ

และนี่คือหนึ่งตัวอย่างของการสร้างอาชีพให้สังคมสูงวัยที่มีฐานทุนของชุมชนเป็นแรงเสริม ทั้งทุนความรู้จากวิทยาลัยชุมชนพิจิตร ทุนข้อมูลจากภาคีเครือข่ายในพื้นที่ และทุนจากความทุ่มเทแรงกายแรงใจของเหล่าผู้สูงอายุในพื้นที่ที่ต้องการสร้างงาน สร้างรายได้ให้ตนเองได้อย่างมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรีเทียบเท่าคนอื่นในสังคม

• • • •

โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเชิงบูรณาการ
โดยชุมชนเป็นฐานพัฒนากิจกรรมอาชีพนวดแผนโบราณของ
แรงงานผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสนอกภาคการศึกษา

วิทยาลัยชุมชนพิจิตร จังหวัดพิจิตร

สร้าง 'แผนพัฒนาอาชีพรายคน' สร้างรายได้ที่มั่นคงแก่คนพิการ

มูลนิธินวัตกรรมทางสังคม กรุงเทพมหานคร

มูลนิธินวัตกรรมทางสังคม คือ องค์กรที่ขับเคลื่อนภารกิจส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานผู้พิการเพื่อทำงานในชุมชนหรือองค์กรสาธารณประโยชน์ หรือที่เรียกว่า **‘การจ้างงานผู้พิการเชิงสังคม’** มาอย่างต่อเนื่อง โดยเชื่อมประสานความร่วมมือกับทุกองค์กรที่เกี่ยวข้อง และสร้างเครือข่ายการทำงานด้านการจ้างงาน และการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการระดับโหนดพื้นที่กระจายอยู่ทุกภูมิภาค เพื่อผลักดันให้คนพิการสามารถทำงานในชุมชนหรือองค์กรสาธารณประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม และเพื่อช่วยเหลือผู้พิการให้ครอบคลุมยิ่งขึ้นจึงได้จัดทำ **โครงการเสริมศักยภาพอาชีพคนพิการระดับตำบลจังหวัดเลย**

■ **เดินหน้าพัฒนาทักษะอาชีพคนพิการ**

นางสาวกัญญารัตน์ เทพบุญ ทีมงาน เล่าว่า มูลนิธินวัตกรรมทางสังคมทำหน้าที่ให้บริการเชื่อมประสานระหว่างคนพิการ บริษัท ภาครัฐ และเครือข่ายในพื้นที่ทั่วประเทศ ทำให้เกิดการจ้างงานคนพิการ ตาม พ.ร.บ.ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ที่ให้นายจ้างรับคนพิการเข้าทำงานตามสัดส่วนที่กำหนด เปรียบเสมือนคนกลางที่ช่วยจับคู่ดูแลระหว่างคนพิการกับนายจ้าง เพื่อให้เกิดการจ้างงาน แต่ยังไม่มีการส่งเสริมเรื่องการพัฒนาทักษะอาชีพให้กับคนพิการ จึงคิดทำโครงการฯ นี้ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ที่มุ่งเน้นเรื่องของการพัฒนาทักษะอาชีพและทักษะในศตวรรษที่ 21 ควบคู่กันไป

“สาเหตุที่เลือกทำโครงการฯ ในพื้นที่จังหวัดเลย เนื่องจากที่ผ่านมาได้ทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่มูลนิธิธิดาเมตตาธรรม สาขาเลย มาอย่างต่อเนื่อง โดยปัจจุบันได้แยกตัวออกมาจัดตั้งเป็นชมรมคนพิการจังหวัดเลย และร่วมกันทำงานพัฒนาศักยภาพเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มประชากรผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ รวมถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการโดยชุมชน (Community Based Rehabilitation หรือ CBR) อยู่แล้ว **ด้วยความเข้มแข็งของพื้นที่ที่มีทั้งทุนบุคลากร ทุนความรู้ความเชี่ยวชาญ** จึงเห็นโอกาสในการพัฒนาทักษะอาชีพให้แก่คนพิการในพื้นที่จังหวัดเลย”

“เราเห็นว่าอาชีพเปลี่ยนคนพิการได้” นางมะโนลา พี่อำนวย ประธานชมรมเพื่อคนพิการจังหวัดเลย **ทีมงานในพื้นที่** กล่าวเสริม และเล่าว่า แต่ก่อนเธอทำงานอยู่กรุงเทพฯ พอแม่ป่วยและพิการ มูลนิธิธิดาเมตตาธรรม สาขาเลย กำลังหาคนทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ที่เข้าใจบริบทชุมชน จึงกลับมาทำงานที่บ้าน ซึ่งการจะไปฟื้นฟูคนอื่น เราจะต้องทดลองทำกับครอบครัวก่อน

“ทำงานพัฒนาศักยภาพเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มประชากรผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ รวมถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการโดยชุมชน อยู่แล้ว ด้วยความเข้มแข็งของพื้นที่ที่มีทั้งทุนบุคลากร ทุนความรู้ความเชี่ยวชาญ จึงเห็นโอกาสในการพัฒนาทักษะอาชีพให้แก่คนพิการในพื้นที่จังหวัดเลย”

นางสาวกัญญารัตน์ เทพบุญ

เลยทดลองทำกับแม่ที่อายุ 70 กว่าปี ที่ป่วยเป็นโรคหลอดเลือดสมอง ขวนแม่ปลูกผักอินทรีย์ เช่น มะเขือ มะละกอ แมกก็ฟันตัวได้ พอมีงานทำ มีรายได้ ก็ไม่เครียด มีความสุข ตอนนี้ความดัน เบาหวาน ไขมันไม่มีเลย

วิเคราะห์หุ่นตนเอง ทำ ‘แผนพัฒนาอาชีพ รายบุคคล’

เนื่องจากต้องการสร้าง ‘โมเดลพัฒนาคนพิการต้นแบบ (Disabled Role Model)’ ที่ได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการประกอบอาชีพ ตามความถนัดในระดับตำบล โครงการฯ จึงเน้นทำงานกับผู้ร่วมเรียนรู้ ที่มีฐานการพัฒนาเป็นทุนเดิม โดยมุ่งเข้าไปที่กลุ่มผู้นำองค์กรคนพิการ (ชมรมคนพิการตำบล) ซึ่งเป็นแรงงานด้อยโอกาส และแรงงานนอกระบบ ที่มีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินภารกิจให้บริการเชิงสังคมแก่คนพิการในชุมชน ซึ่งอยู่ในพื้นที่ 86 หมู่บ้าน 8 ตำบล 5 อำเภอ

นางมะโนลา เล่าว่า ตั้งเป้าผู้ร่วมเรียนรู้ไว้ 60 คน โดยคัดเลือกจากคณะกรรมการชมรมคนพิการในแต่ละตำบลที่ผ่านองค์กรมมาตรฐาน กระบวนการทำงานเริ่มจากที่ทีมงานลงพื้นที่เก็บข้อมูลผู้ร่วมเรียนรู้ว่า ต้องการทำอาชีพอะไร เพื่อนำมาออกแบบวางแผนการทำกิจกรรม และการออกแบบฟอร์มในการวิเคราะห์ทุนตนเอง เพื่อจัดทำแผนพัฒนาอาชีพ รายบุคคล จากนั้นมีการจัดประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการฯ และ รายละเอียดต่าง ๆ ให้แก่พี่เลี้ยงซึ่งเป็นตัวแทนคณะกรรมการของชมรมคนพิการในแต่ละตำบล ตำบลละ 3 คน ให้กลับไปถ่ายทอดให้คณะกรรมการ ท่านอื่นต่อไป

“พี่เลี้ยงจะทำหน้าที่สื่อสาร ให้คำปรึกษา คอยติดตามการพัฒนาทักษะอาชีพ ทั้งการทำรายรับ ระบาย การทำบันทึกการเลี้ยง การปลูก ต้องบันทึกว่าเริ่มปลูกผักตั้งแต่วันที่ไหน ผักตายไปที่ต้น เหตุผลเพราะอะไร

พี่เลี้ยงคนไหนถนัดอาชีพไหนก็จะไปช่วยเหลือดูแลสมาชิกที่ทำอาชีพนั้น ซึ่งส่วนใหญ่สมาชิกจะเลือกทำอาชีพที่เป็นฐานเดิมของชุมชนอยู่แล้ว เช่น อาชีพเลี้ยงสัตว์ เกษตรอินทรีย์ แล้วก็มีอาชีพค้าขาย เช่น ข้าวแกง เบเกอรี่” นางมะโนลาอธิบาย

ดังนั้นกิจกรรมแรกของโครงการฯ คือ การฝึกอบรมพี่เลี้ยง เรื่อง ‘การประเมินขีดความสามารถการประกอบอาชีพของตนเอง’ ได้แก่ การประเมินรายได้ การบริหารจัดการต้นทุนกำไร วิเคราะห์ปัญหา/ข้อติดขัด ค้นหาวิธีการแก้ไข การทำบันทึกรายรับรายจ่าย การประเมินงบประมาณ จัดซื้ออุปกรณ์ประกอบอาชีพ เป็นต้น เพื่อนำไปใช้วางแผนอาชีพของตนเอง และสมาชิก

นางสาวกัญญารัตน์ เล่าว่า ผู้ร่วมเรียนรู้ทุกคนจะต้องวิเคราะห์ตนเองว่า ต้องการทำอาชีพอะไร ต้องประเมินความสามารถ พื้นที่ ตลาด และสภาพแวดล้อม และทำเป็นแผนรายบุคคลว่า หากทำอาชีพนี้ต้องใช้ต้นทุนเท่าไร ตั้งเป้ากำไรไว้เท่าไร จะนำเงินไปใช้ทำอะไรบ้าง รายได้ปัจจุบันมีเท่าไร เมื่อสมทบกับเงินที่โครงการฯ ให้จะเพียงพอต่อการทำอาชีพหรือไม่

“เมื่อได้ข้อมูลแล้วจะนำมาวิเคราะห์เบื้องต้น จากนั้นทีมงานและวิทยากรจะลงพื้นที่เป็นรายตำบล นำตัวอย่างแผนอาชีพรายบุคคลของสมาชิกมาวิเคราะห์ร่วมกัน เช่น มีคนอยากทำอาชีพขายพวงมาลัยพลาสติก ซึ่งเราจะไม่ตัดสินว่าทำได้หรือไม่ได้ แต่จะชวนมองร่วมกันว่า ตลาดมีไหม มีร้านรับซื้อหรือไม่ สุดท้ายมีแค่ร้านเดียวที่ใกล้ปิดกิจการแล้ว ก็ต้องกลับมาทบทวนตัวเอง หรือคนพิการทางสายตาจะประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงจิ้งหรีดเหมาะสมหรือไม่ เพราะถ้าทำไม่ได้งบที่ได้มาก็เสียเปล่า ต่อให้ได้งบมาเป็นสิบ ๆ ครั้ง ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ถ้าไม่รู้จักประเมินความสามารถของตนเอง” นางสาวกัญญารัตน์ เล่า

“ยากมาก ถามละเอียดมาก” นางสาวสุกัญญา โสภากักดี อายุ 63 ปี กรรมการชมรมคนพิการ ตำบลกกตุ้ ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าย้อนถึงความรู้สึกเมื่อครั้งต้องวิเคราะห์ตนเองเพื่อทำแผนอาชีพรายบุคคล มีคำถามเยอะมาก แต่เป็นสิ่งที่ดีนะ เขาจะถามให้เราได้คิดว่าทำได้จริงไหม ทำให้ได้ความรู้ดีกว่าให้เงิน หรือซื้อของมาให้ทำ สุดท้ายก็ไม่สำเร็จ อย่างตอนแรกเขามาสำรวจพื้นที่ ต้องกรอกข้อมูลว่าเรามีพื้นที่เท่าไร ต้องดูสภาพแวดล้อมด้วย บางคนอยากเลี้ยงปลาตุ๊ก แต่มีพื้นที่น้อย ถ้าเลี้ยงในบ้าน ไม่ถ่ายน้ำ ก็จะ

ส่งกลิ่นเหม็นบ้านคนอื่น ก็ต้องดูปัจจัยแวดล้อมด้วย โครงการฯ นี้ เหมือนการใช้ใจเชื่อมหากัน คล้ายว่ามาร่วมกัน มาสูมหัวกัน มานั่งคุยกันว่าใครต้องการอะไร จะทำอย่างไร ถ้าสำเร็จก็เดินไปอีกก้าวหนึ่ง

■ สาบฝนคนพิการ ฝึกอาชีพสร้างรายได้

และเพื่อให้คนพิการสามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน มีทักษะความรู้ และมีรายได้เลี้ยงตัวอย่างสม่ำเสมอ โครงการฯ ยังได้จัดอบรมให้ความรู้เรื่องประกอบอาชีพในด้านต่าง ๆ เช่น การเลี้ยงปลาตุ๊ก เลี้ยงไก่ปลุกผัก โดยมีวิทยากรจากภายนอกเข้ามาถ่ายทอดประสบการณ์ พร้อมทั้งพาไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากคนที่ประสบความสำเร็จอาชีพนั้น ๆ

นางสาวกัญญารัตน์ เล่าว่า การอบรมมีเชิญวิทยากร นายวีระชัย วีระฉันทชาติ นักวิชาการอิสระที่ทำงานกับคนพิการมานานมาให้ความรู้ และช่วยออกแบบกิจกรรม มีปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาเติมความรู้เรื่องการเกษตร การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ จะเป็นความรู้เฉพาะด้านเลย เช่น ถ้าเลี้ยงปลาตุ๊กจะมีความเสี่ยงเรื่องอะไรบ้าง ต้องใช้ต้นทุนเท่าไร หรือการไปเยี่ยมชมสวนเกษตรอินทรีย์ จะได้ความรู้ว่าพันธุ์พืช พันธุ์ผักที่ต้องซื้อเป็นอย่างไร วิธีการดูแล เทคนิคต่าง ๆ ในการลดต้นทุนมีอะไรบ้าง ซึ่งในการอบรมจะไม่เน้นวิชาการ แต่ใช้กิจกรรมและการสื่อสารภาษาชาวบ้านเพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ และสามารถนำไปทำได้จริง

“นอกจากนี้จะได้ฝึกฝนเรื่องการจัดทำงบดุลเพื่อวางแผนการใช้จ่าย จะต้องมีการจดบันทึก เช่น เลี้ยงกบ ต้องจดบันทึกว่า ลงทุนทำบ่อเท่าไร วันแรกซื้อกบ ซื้ออาหารไปเท่าไร เลี้ยงไปแล้วโตมัย น้ำหนักขึ้นเท่าไร จะขายตัวละเท่าไร จะได้นำมาเปรียบเทียบให้เห็นต้นทุน กำไร แต่เราพยายามหาวิธีที่ง่าย เพื่อให้คนพิการทำได้จริง ๆ”

ปัจจุบัน ผู้ร่วมเรียนรู้เริ่มทดลองประกอบอาชีพในพื้นที่ของตนเอง ตามแผนที่วางไว้ ทั้งการปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ โดยนางสุสิริคนพิการชาห์จาก อุบัติเหตุรถยนต์ เลือกออาชีพเลี้ยงไก่ เพราะเป็นความถนัด และเหมาะกับ สภาพพื้นที่ในบ้านมากที่สุด

“เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ผสมกันไป แต่ก่อนก็เลี้ยงปล่อยทั่วไปตามบริเวณ พื้นที่บ้าน พอเข้าร่วมโครงการฯ ได้เงินทุน ก็เอามาสร้างโรงเรือน ตอนนี้มี เป็ดไก่อยู่เกือบ 500 ตัว ซึ่งพอมีโรงเรือนจะเลี้ยงได้ดีกว่าเพราะว่ามีระบบ ให้อาหาร สามารถขุนไก่ให้โตได้เร็ว แค่ 3-4 เดือนก็โต และขายหมดแล้ว นำไปขายที่ตลาดนัดตัวเลข 150-160 บาท ถ้าเลี้ยงปล่อยตามธรรมชาติ จะโตช้า และไก่จะไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ตัวไหนหากินเก่งก็จะอ้วนหนอย ตัวไหนหากินไม่เก่งก็จะผอมซึ่งจะขายยาก นอกจากทำอาชีพเลี้ยงไก่แล้ว ยังนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้กับการปลูกผักที่ทำอยู่เดิมด้วย”

ผลจากการมีอาชีพของคนพิการไม่เพียงสร้างรายได้ แต่ยังสร้าง ‘ความสุข’ นางสุสิริ บอกว่า “มีความสุขมากขึ้นนะ เพราะสามารถเลี้ยงไก่ และปลูกผักขายมีรายได้จนเจือจรรอครบถ้วน ตอนนี้เฉลี่ยรายได้ต่อเดือนอยู่ที่ ประมาณ 5,000 บาท ก็พออยู่ได้ แต่อาจจะยังไม่พอค่าใช้จ่าย เพราะต้อง

ส่งลูกเรียนด้วย ถ้าเป็นไปได้ก็อยากให้หน่วยงานรัฐมาสนับสนุนอย่างจริงจัง การที่พวกเราทำอาชีพ มีรายได้ ก็จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่านี้”

ด้าน นางสงกรานต์ แก้วผ่าน อายุ 59 ปี ประธานชมรมคนพิการ ตำบลท่าสวรรค์ ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เธอพิการทางสายตา โดยตาขวาเริ่ม เห็นเลือนรางและบอดสนิทเมื่ออายุ 34 ปี เดิมอยู่บ้านก็ปลูกอ้อย ปลูกมัน แต่ขายไม่ได้ราคา จึงสนใจเข้าร่วมโครงการฯ เพราะเป็นความหวังที่จะมี อาชีพใหม่ ๆ เพื่อสร้างรายได้พอเลี้ยงดูตนเอง โดยตัดสินใจเลือกอาชีพ ‘ปลูกผักก้านจอบ’

“อยากปลูกผักขาย ไม่ได้หวังว่าจะรวย แค่พอให้ลดรายจ่าย มีรายได้เลี้ยงชีพ มีโครงการฯ แบบนี้ทำให้มีกำลังใจ มีแรงผลักดัน เมื่อก่อนมีแต่เครียด ปวดหัว ต้องกินยาคลายเครียดบ่อย ๆ ไม่รู้จะทำอะไร เลี้ยงชีพ มองไม่เห็นทางว่าเราจะรอดได้อย่างไร จะมีใครมาดูแลเราบ้าง **ตอนนี้ก็เริ่มมีความหวัง เริ่มปลูกผักก้านจอบบ้างแล้ว ลองปลูกในบ่อปูน ไว้ 2 บ่อ แล้วด้วยในฐานะพี่เลี้ยงก็นำความรู้ที่ได้มาไปถ่ายทอดให้กับ สมาชิกในตำบล**” นางสงกรานต์ เล่า

นางอุไร มูลมานัต อายุ 59 ปี เจริญญิกขมรมคนพิการ ตำบลท่าสวรรค์ ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า แต่ก่อนมองข้ามการปลูกผักเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่บ้าน ทั้งที่ปลูกไว้กินเองได้แล้วก็ขายได้ด้วย ซึ่งพอมาทำก็เริ่มคิดว่าต้นทุน 1,500 บาท ต่อยอดทำอะไรได้อีก ก็อาจจะปลูกผักหมุนเวียนต่อไป เช่น พริกหนึ่งเม็ดสามารถนำเมล็ดพริกมาเพาะในถุงได้ 20 ถุง ขายถุงละ 10 บาท ก็ได้ 200 บาท แล้ว ยังบอกชาวบ้านเลยว่า ถ้ามีเมล็ดพริก มะเขือยาว มะละกอ ให้ปลูกไว้ได้มันใด เวลาว่างมือ เทน้ำลงไป ไม่นานเมล็ดงอกเป็นต้นกล้าก็นำไปขายได้แล้ว นี่คือการคิดต่อยอดความรู้ที่ได้จาก โครงการฯ นี้

ทุกวันนี้ นางอุไร นอกจากทำหน้าที่เป็นเจริญญิกขมรมผู้พิการ เธอยังรับหน้าที่เป็นอาสา พัฒนาคนพิการในชุมชน (อพช.) และต้องดูแลสามีที่พิการทางการได้ยิน เธอบอกว่า แม้รายได้จากการเป็น อพช. จะไม่มากนัก แต่ก็ทำด้วยใจที่อยากช่วยเหลือคนพิการมากกว่า ส่วนภาระทาง ครอบครัวก็ค่อนข้างเยอะ สามีมีโรคประจำตัวหลายโรค ทั้งโรคเบาหวาน เก๊า ความดัน และตอนนี้ ต้องฟอกไต การมีอาชีพปลูกผักก็พอช่วยให้มีรายได้ดีขึ้น โดยรายได้จากการปลูกอ้อยส่วนหนึ่ง จะเก็บไว้ใช้หนี้ ส่วนรายได้จากการปลูกผักจะนำมาใช้จ่ายในครอบครัว น่าจะทำให้พออยู่ได้

กล่าวได้การ ‘มอบโอกาส’ ให้คนพิการได้รับการพัฒนาทักษะความสามารถในการ ประกอบอาชีพได้อย่างอิสระ ให้ก้าวข้ามความบกพร่องของร่างกาย ให้ลุกขึ้นมาทำงานสร้าง รายได้ และสร้างคุณค่าให้ชีวิต พลิกความสิ้นหวังที่เคยมีมาใช้ชีวิตเป็นพลังสร้างสรรค์สังคมได้ อย่างแท้จริง

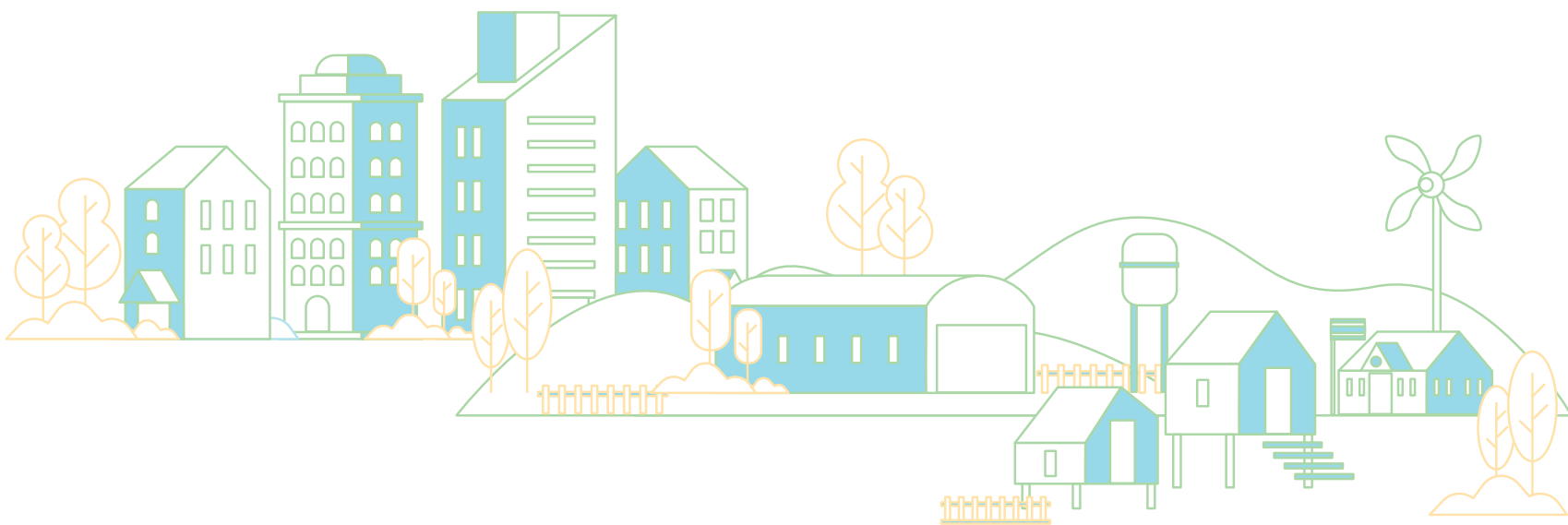
• • • •

“กล่าวได้การ ‘มอบโอกาส’ ให้คนพิการ ได้รับการพัฒนาทักษะความสามารถ ในการประกอบอาชีพได้อย่างอิสระ ให้ก้าวข้ามความบกพร่องของร่างกาย ลุกขึ้นมาทำงาน สร้างรายได้ และสร้าง คุณค่าให้ชีวิต พลิกความสิ้นหวังที่เคย มีมาใช้ชีวิตเป็นพลังสร้างสรรค์สังคม ได้อย่างแท้จริง”

โครงการเสริมศักยภาพอาชีพคนพิการระดับตำบลจังหวัดเลย

มูลนิธินวัตกรรมทางสังคม กรุงเทพมหานคร

ภาคใต้

'เครื่องแกงปักษ์ใต้' สร้างรายได้ให้ชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนนี้ปสกุและ
จังหวัดปัตตานี

ไม่ว่าอาหารภาคไหน ส่วนประกอบสำคัญที่ทำให้อาหารอร่อยคือ ‘เครื่องแกง’ ยิ่งเฉพาะเครื่องแกงใต้ที่ขึ้นชื่อว่ามีรสชาติจัดจ้าน เข้มข้นถึงเครื่องถึงใจด้วยสมุนไพรหลากหลายชนิด โดยเฉพาะเครื่องแกงจาก ‘ชุมชนน้ปีสกุละ’ ที่ได้รับถ่ายทอดสูตรมาจากต้นตระกูล ทว่านับวันผู้เชี่ยวชาญในการทำเครื่องแกงเริ่มเหลือน้อยลงไปทุกที ‘กลุ่มวิสาหกิจชุมชนน้ปีสกุละ’ ตำบลเขาตวม อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี จึงจัดทำโครงการสืบสานการทำเครื่องแกงพื้นบ้านสู่รายได้ชุมชน เพื่อรวบรวมองค์ความรู้การทำเครื่องแกงพื้นบ้านซึ่งเป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษไม่สูญหาย และนำมาใช้ต่อยอดสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ประชากรวัยแรงงานที่ด้อยโอกาสและขาดแคลนทุนทรัพย์ในพื้นที่

นางสาวตุแวคอลลีเยาะ กาแบ ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า จากบทเรียนการทำงานที่ผ่านมาเห็นว่า กลุ่มอาชีพที่ตั้งอยู่ในชุมชนลุ่มเล็กไปหลายกลุ่ม ทำให้ชาวบ้านไม่มีรายได้เสริม ในขณะที่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำลงเรื่อย ๆ

“พอเห็นประกาศของ กสศ. ตอนนั้นก็กลับมาคุยกัน 3-5 คน ว่าอยากมีทุนทำอาชีพ ก็เริ่มคิดกันว่าอยากทำอะไร ซึ่งพอมองย้อนไปถึงปัญหาที่ผ่านมา ก็พบว่า หลายครั้งที่ทำไม่สำเร็จก็เพราะยังมีปัญหาเรื่องของการจัดการและการบริหารรายได้ และทำในสิ่งที่ไม่ถนัด เลยคิดกันว่าครั้งนี้ น่าจะลองทำตามฐานทุนที่มีอยู่ในชุมชน ก็เห็นว่าบ้านเราขึ้นชื่อเรื่องอาหาร และเมื่อสอบถามปราชญ์ชาวบ้านหลายคนก็ยินดีจะให้สานต่อภูมิปัญญาการทำเครื่องแกง เพราะถ้าพันยุคนี้ไปแล้วก็ไม่มีใครรู้ว่าของดีบ้านเราจะยังคงอยู่หรือไม่”

สำรวจตลาด ถอดสูตรเครื่องแกง

โครงการสืบสานทำเครื่องแกงพื้นบ้านสู่รายได้ชุมชน ตั้งเป้าหมายดำเนินงานกับผู้ร่วมเรียนรู้จำนวน 150 คน ซึ่งเป็นกลุ่มแรงงานนอกระบบ ผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ผู้ว่างงาน ผู้สูงอายุ คนพิการและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนใกล้เคียง จาก 4 หมู่บ้าน ประกอบด้วยชุมชนดาโต๊ะ ชุมชนน้ปีสกุละ ชุมชนกาแระ และชุมชนราบอ

นางสาวตุแวคอลลีเยาะ เล่าว่า เพื่อปิดจุดบอดเรื่องการตลาด ขั้นตอนแรกของการทำงานทีมงานจะเน้นเรื่องการศึกษาถอดความรู้ความต้องการของตลาดเครื่องแกงก่อน มีการแบ่งกันไป

“หลายครั้งที่ทำไม่สำเร็จก็เพราะยังมีปัญหาเรื่องของการจัดการและการบริหารรายได้ และทำในสิ่งที่ไม่ถนัด ครั้งนี้น่าจะลองทำตามฐานทุนที่มีอยู่ในชุมชน ก็เห็นว่าบ้านเราขึ้นชื่อเรื่องอาหาร และปราชญ์ชาวบ้านหลายคนก็ยินดีจะให้สานต่อภูมิปัญญาการทำเครื่องแกง เพราะถ้าพันยุคนี้ไปแล้วก็ไม่มีใครรู้ว่าของดีบ้านเราจะยังคงอยู่หรือไม่”

นางสาวตุแวคอลลีเยาะ กาแบ

สำรวจตลาดว่า คนส่วนใหญ่ชอบซื้อเครื่องแกงอะไรบ้าง เพื่อให้ได้ชุดข้อมูลเบื้องต้น พบว่า ชาวบ้านนิยมซื้อเครื่องแกงผัดเผ็ดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ แกงส้ม โดยระหว่างสำรวจที่ทีมงานมีการรวบรวมสูตรอาหารของชุมชนได้ทั้งหมด 12 ชนิดอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของนมมลายูปัตตานี

หลังจากสำรวจตลาดจนได้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ ความต้องการและภาพรวมยอดขายเครื่องแกงแต่ละชนิดในพื้นที่ ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้เห็นแนวทางการผลิต **‘เครื่องแกงพื้นบ้าน’** ให้โดนใจลูกค้าได้ ซึ่งในขั้นตอนต่อไปคือ **‘การถอดสูตรลับความอร่อยเครื่องแกง’**

“กระบวนการถอดสูตรเครื่องแกงเราใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้รู้แบบตัวต่อตัวอย่างละเอียด ซึ่งหลังจากที่ได้ข้อมูลมาเราก็ทำการขนสูตร คือเอาสูตรที่ได้จากผู้รู้แต่ละคนมาลองปรับให้เข้ากัน แล้วเลือกสูตรที่อร่อยที่สุด เลือกทำเครื่องแกงที่ตรงกับความต้องการของตลาดก่อน 4 ชนิด คือ เครื่องแกงผัดเผ็ดเป็นอันดับหนึ่ง ตามด้วยแกงส้ม ราดพริก และมีสมันตามลำดับ”

กว่าจะได้สูตรเครื่องแกงที่อร่อยลงตัว ผู้ร่วมเรียนรู้ต้องฝึกฝนลองผิดลองถูก ปรับสูตรอยู่หลายครั้ง การทดลองสูตรเครื่องแกงมีทั้งตำด้วยมือและใช้เครื่อง รวมทั้งยังทดสอบ เปรียบเทียบรสชาติกับเครื่องแกงยี่ห้ออื่นในตลาด ทั้งยังแจกจ่ายให้คนทั่วไปได้ทดลองชิม ทั้งครูภูมิปัญญาอาจารย์ที่เชี่ยวชาญด้านอาหาร คนทั่วไป ทีมงาน และผู้ร่วมเรียนรู้เพื่อนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงให้ได้เครื่องแกงที่รสชาติถูกใจผู้บริโภคมากที่สุด นอกจากนี้ยังมีการทดสอบด้วยการซื้อเครื่องแกงชนิดเดียวกันยี่ห้ออื่น ๆ มาทำโดยใช้คนคนเดียวกันปรุง ใช้วัตถุดิบและส่วนผสมมาตรฐานเดียวกันทั้งหมด จะต่างกันที่เครื่องแกงเท่านั้น เสร็จแล้วก็ให้คนในทีมชิมกันเองโดยไม่บอกว่าถ้วยไหนใช้เครื่องแกงสูตรของใครเพื่อให้คะแนน ปรากฏว่าแกงที่ใช้เครื่องแกงสูตรของชุมชนเราชนะ

สำรวจต้นทุน วางตลาดชุมชน

เมื่อสูตรเครื่องแกงเริ่มนิ่ง ถึงเวลาออกสู่ตลาด โดยทางโครงการฯ วางแผนทดลองขายในตลาดชุมชนก่อน ซึ่งโจทย์ใหญ่ในการขายคือ **‘การแข่งขันด้านราคา’**

นางสาวตฤณพร คณิศร เล่าว่า ช่วงแรกยังเป็นชั้นทดลองตลาด มีคนกลางมารับไปขายในตลาดชุมชน เช่น ตลาดปลา ตลาดขายของชำที่เขาเรียกว่าตลาดล่างมีทั้งชายผัก ชายไข่ ในช่วงแรกของการขายก็ยังมีปัญหาเรื่องราคา เพราะจากการคำนวณต้นทุนทั้งหมดแล้วจะต้องขายเครื่องแกง น้ำหนักประมาณ 50 กรัม ในราคาถุงละ 10 บาท ถุงหนึ่งกินได้ 2-3 คน แต่เครื่องแกงทั่วไปที่มีมัดถุงด้วยหนังยางในตลาดชุมชนขาย 5 บาท ระยะแรกชาวบ้านที่ยังไม่เคยลอง ก็ตัดสินใจยาก ปรากฏว่าสัปดาห์แรกเครื่องแกงเหลือเป็นจำนวนมาก หลายคนเกิดความกังวลใจว่าการทำเครื่องแกงจะเป็นอาชีพได้จริงไหม

แม้ว่าราคาเครื่องแกงที่ชุมชนผลิตขายจะมีราคาสูงกว่าเครื่องแกงทั่วไป แต่ด้วยคุณภาพของวัตถุดิบที่เลือกสรรมาอย่างดี ความพิถีพิถันใส่ใจในการผลิตทุกขั้นตอน รวมทั้งรสชาติโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ทำให้เครื่องแกงนี้ปีศาจและติดตลาดได้ในไม่ช้า

“ตอนแรกคนขายถามว่าห่อละ 5 บาทได้ไหม ก็พยายามมาลองมาทำดู แต่ก็ต้องลดหรือเปลี่ยนวัตถุดิบเพราะถ้าทำตามสูตรเดิมจะขาดทุน แต่ปรากฏว่ายังไม่ทันได้ทำ เจ้าของร้านที่ตลาดโทรศัพท์มาบอกว่า ไม่เอาเครื่องแกงถุง 5 บาทแล้ว เอาแบบ 10 บาทเหมือนเดิม เพราะตอนนี้ขายหมดแล้ว จากประสบการณ์ครั้งนี้ทำให้เราเรียนรู้ว่าการผลิตของดีมีคุณภาพผสมกับการทำตลาดที่ดี เปิดโอกาสให้เจ้าของร้านค้าไปลองชิมก่อน เขาจะได้แนะนำลูกค้าได้ว่ารสชาติแตกต่างกันอย่างไร”

ทุกวันนี้ ผู้ร่วมเรียนรู้เดินทางผลิตเครื่องแกงพื้นบ้านทั้ง 4 สูตร ส่งไปขายในตลาดต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ขณะที่บางคนก็ทดลองขายเอง ซึ่งช่วยสร้างรายได้เสริมให้แก่สมาชิกมากขึ้น

นางซีตริกกีเยาะ เจะปอ ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า ที่ผ่านมาเธอใช้ชีวิตเป็นแม่บ้าน เลี้ยงลูก มีเพียงสามีที่ออกไปทำงานหารายได้เลี้ยงครอบครัว โดยทำงานขายข้าว มีรายได้ไม่แน่นอน พอเกิดเหตุแวมาชวนเข้าร่วมโครงการฯ จึงสนใจสมัครทันที เพราะคิดว่าเป็นหนทางที่จะช่วยให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

“มาร่วมโครงการฯ ได้ความรู้เกี่ยวกับการทำเครื่องแกง ได้ลองทำทุกอย่างตั้งแต่ล้างข้าว ตะไคร้ จนถึงรวมส่วนผสมตามสูตร และแพ็คเกจของ ตอนนั้นเริ่มนำเครื่องแกงไปลองขายที่ตลาดชุมชนที่วิฑูรอุทิศ 8 ตลาดเดียวกับที่สามีขายข้าวอยู่ วันก่อนเอาไปขาย 2 แพ้กใหญ่ ซึ่ง 1 แพ้กใหญ่จะมี 10 ห่อเล็ก ห่อละ 10 บาท หนึ่งแพ้กก็ได้ 20 บาท ทำให้พอมีรายได้เสริมเข้ามาบ้าง คิดว่าอีกไม่นานจะขายได้มากขึ้น เพราะจากที่เราเอาไปขาย ลูกค้ากลับมาบอกว่าอร่อยทุกคน วันแรกมีคนซื้อไป 3 คน วันที่สองเขาก็กลับมาซื้อแล้วก็ชวนเพื่อนมาซื้อด้วย ตอนแรกเขาซื้อผัดเผ็ดไปลองก่อน พออร่อยก็กลับมาซื้อแกงส้มไปลอง ไม่นานก็ขายหมด”

“รวม ๆ ตอนนี้พริกแกงของกลุ่มขายให้ร้านค้าประมาณ 1,000 ถุง” นางสาวตูแควคอลลีเยาะ กล่าวเสริมและเล่าว่า ตอนนี้ที่ขายได้จะมีการจดบันทึกทำสรุปไว้ แต่ยังไม่ได้อัดในส่วนตัวเลขกำไรทั้งหมด แต่จากที่คำนวณจะได้กำไร 30 บาท ต่อการทำเครื่องแกง 1 กิโลกรัม ยังไม่หักค่าแรง หักเฉพาะค่าวัตถุดิบ ในหนึ่งรอบเราจะทำประมาณ 70 กิโลกรัม ผัดเผ็ด 40 กิโลกรัม แกงส้ม 30 กิโลกรัม ซึ่งเครื่องแกงที่ขาย 10 บาท จะเป็นราคาที่ร้านค้าขายปลีก แต่ถ้าเป็นราคาส่งจะขายถุงละ 8 บาท

สำหรับการต่อยอดผลิตภัณฑ์เครื่องแกงนี้ ทางโครงการฯ และกลุ่มได้มีแผนศึกษาข้อมูลงานวิจัยเกี่ยวกับการเก็บรักษาและการยืดอายุเครื่องแกงโดยไม่ใส่สารกันบูด รวมทั้งพัฒนาสินค้าให้ผ่านมาตรฐานอาหารทั้งจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา และมาตรฐานอาหารฮาลาล พร้อมทั้งนี้จะวางแผนต่อยอดเรื่องของตลาดเครื่องแกงและสินค้าเกษตรร่วมกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ด้วย

ส่งเสริมการปลูกผัก สร้างรายได้ หมุนเวียนชุมชน

นอกจากการทำเครื่องแกงแล้ว โครงการฯ ยังสร้างทางเลือกในการประกอบอาชีพให้กับผู้ร่วมเรียนรู้เพิ่มเติม โดยส่งเสริมการเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ รวมถึงการปลูกพืชผักสมุนไพรต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตเครื่องแกง เพื่อสร้างรายได้หมุนเวียนในชุมชน

นางสาวตูแควอลีเยาะ เล่าว่า ตอนคิดทำโครงการฯ ก็พยายามมองความเชื่อมโยงว่า หากทำจริง ๆ ต้องไม่ใช่แค่เราที่ได้รับประโยชน์ ในกระบวนการทำเครื่องแกงจะต้องให้ประโยชน์กับคนตั้งแต่ต้นน้ำด้วย นั่นก็คือคนที่ปลูกผัก ซึ่งยังมีอีกหลายคนที่ยากจะมาช่วยทำเครื่องแกงแต่ไม่มีเวลา แต่เขาก็ต้องการรายได้ ก็คิดว่าไม่จำเป็นที่ทุกคนต้องมาอยู่ที่การทำเครื่องแกง แต่สามารถมีรายได้จากหลายทาง เช่น การปลูกผักที่เป็นส่วนผสมในเครื่องแกง อาทิ ตะไคร้ ใบมะกรูด ข่า ขมิ้น พริก มาขายให้เรา แต่ต้องมาแจ้งก่อนว่าปลูกอะไร เพราะว่าถ้าสามารถขายเครื่องแกงได้มากจริง ๆ ลำพังเพียงวัตถุดิบในชุมชนคงไม่พอ

การสนับสนุนให้ปลูกผักของโครงการฯ ทำให้ชาวบ้านจำนวนไม่น้อยเริ่มปรับตัวขยับขยายจากการปลูกผักเพื่อกินมาสู่การปลูกเพื่อขาย กลายเป็นรายได้เสริมให้แก่ตนเองและครอบครัว

นายอิสมาแอ เจ๊ะหมีะ ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เดิมปลูกผักที่บ้านอยู่แล้วเพื่อลดรายจ่ายในครอบครัว เป็นการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ทำให้เราได้คิดว่าถ้าอยู่แบบนี้ต่อไปคงไม่ได้ เพราะแต่ก่อนเราซื้อทุกอย่างที่กินไม่ว่าจะเป็นตะไคร้ ขมิ้น หรือข่า ทั้งที่เรามีพื้นที่ในหมู่บ้านให้ปลูกกินเองได้ หลังจากนั้นจึงเริ่มปลูกในกระถาง พอคนอื่นเห็นเราทำ เขาก็ทำด้วย ตอนนี้อยู่ปลูกมาได้ 3 ปีแล้ว ยกเว้นหัวมันที่ปลูกเป็นอาชีพมานาน

“ถูกชวนให้เข้าร่วมโครงการฯ ประมาณปลายปีที่แล้ว ว่าให้ปลูกผักที่ใช้ทำเครื่องแกง เขาจะรับซื้อ ก็เริ่มปลูกขายมากขึ้น ทำให้มีรายรับมีตลาดเพิ่มขึ้น ชาวบ้านรอบ ๆ ก็มาช่วยกันปลูก ตอนนี้มีประมาณ 20 คน ถือเป็นอาชีพเสริมของคนในหมู่บ้านนอกจากกรีดยาง เพราะช่วงนี้ยางพาราราคาตกทำให้รายได้ไม่พอรายจ่าย ก่อนทำโครงการฯ ซื้อผักกิน แต่ตอนนี้เขาก็เริ่มปลูกผักสวนครัวไว้กินเองและนำไปขาย ถือเป็นารลดรายจ่ายเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง”

“ตอนนี้ปลูกขมิ้น ข้าว ตะไคร้ หัวมัน ปลูกทุกอย่างเปลี่ยนไปตามฤดู” นางคอลลีเยาะ ยะโกะ ผู้ร่วมเรียนรู้ กล่าวเสริม และบอกว่า “พอทางโครงการฯ เริ่มทำเครื่องแกงขาย ก็มาถามเราว่า ปลูกผักทำเครื่องแกงได้ไหม เราจะรับซื้อ เราก็ตอบว่าได้ แล้วก็เริ่มปลูกมาเรื่อย ๆ ผักที่ส่งกลุ่มทำเครื่องแกงจะปลูกตะไคร้เป็นหลัก ชาวบ้านบางคนปลูกขมิ้น ช่วยทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น มีตลาดวัตถุดิบเพิ่มขึ้น ตอนนี้หากกลุ่มทำเครื่องแกงต้องการผักชนิดไหน ก็ไปโลกรั่ม เขาจะประสานงานมาทางกลุ่มปลูกผัก เราจะมีกลุ่มไลน์ไว้คุยกัน ตอนนี้มีชาวบ้านสนใจมาปลูกผักมากขึ้น”

จาก ‘พืชสมุนไพร’ ริมรั้วที่ชาวบ้านร่วมกันเพาะปลูกอย่างใส่ใจ ได้ถูกส่งต่อมาเป็น ‘เครื่องเทศ’ ในการรังสรรค์ ‘เครื่องแกงพื้นบ้าน’ หลากหลายชนิด ผลิตภัณฑ์จากความร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้านนปีสกุละ ที่ไม่เพียงขึ้นชื่อเรื่องรสชาติที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของคนชายแดนใต้ แต่ยังเป็นผลิตภัณฑ์ที่ช่วยสืบทอดภูมิปัญญา และสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนอย่างยั่งยืน

• • • •

“‘เครื่องแกงพื้นบ้าน’ ผลิตภัณฑ์จากความร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้านนปีสกุละ ที่ไม่เพียงขึ้นชื่อเรื่องรสชาติที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของชาวใต้ แต่ยังเป็นผลิตภัณฑ์ที่ช่วยสืบทอดภูมิปัญญา และนำพารายได้ให้แก่คนในชุมชนอย่างยั่งยืน”

โครงการสืบสานการทำเครื่องแกงพื้นบ้านสู่รายได้ชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนนปีสกุละ จังหวัดปัตตานี

สำหรับคนอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เคยมีคำกล่าวว่า ‘บ้านอิฐสร้างมากับส้มจุก’ ซึ่งหมายความว่า บ้านของคนทั่วไปมักสร้างด้วยไม้และมุงหลังคาด้วยจาก แต่สำหรับคนปลูกและค้าขายส้มจุกมักจะมีฐานะดี จึงสามารถสร้างบ้านด้วยอิฐและมุงหลังคาด้วยกระเบื้องได้ คำกล่าวนี้อาจสะท้อนอดีตเมื่อกว่า 30 ปีที่ผ่านมา ส้มจุกเป็นผลไม้ขึ้นชื่อของอำเภอจะนะ โดยเฉพาะตำบลแค ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ปลูกส้มจุกได้รสชาติที่มีคุณสมบัติเฉพาะถิ่น แต่เมื่อมีการส่งเสริมพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ เช่น ยางพารา ทำให้การปลูกส้มจุกลดน้อยลง

นายอะหมัด หลีซาหรี เล่าว่า ปี 2553 ชุมชนบ้านแคเหนืเกิดความขัดแย้งจากปัญหาการเมือง จึงทำโครงการสานเสวนาลดความขัดแย้ง เชิญทุกกลุ่ม ทุกองค์กร ทั้งเด็กเยาวชน ผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน องค์กรชุมชน ผู้นำทางศาสนา เข้ามาพูดคุยกัน ทำให้เห็น ‘โจทย์ร่วม’ ในการแก้ปัญหา และรู้ว่าการแก้ปัญหาใด ๆ จะประสบผลสำเร็จได้ต้องมาจากความร่วมมือทุกภาคส่วน

เมื่อกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) เปิดรับสมัครทุนส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน นายอะหมัด มองเห็นโอกาสสร้างความต่อเนื่องในการทำงานเพื่อชุมชน จึงจัดทำโครงการพัฒนาทักษะอาชีพการขยายพันธุ์และดูแลสวนส้มจุก ชุมชนบ้านแคเหนืตำบลแค อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ที่มีเป้าหมายเพื่อ 1. ให้มีคณะทำงานเกิดขึ้นในตำบลเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสโดยเฉพาะและเชื่อมกับกลุ่มพัฒนาอาชีพ 2. การสร้างทักษะอาชีพและโอกาสในการทำงานให้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส และ 3. จัดหาปัจจัยและอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพให้กับผู้ร่วมเรียนรู้

“จะเปลี่ยนแปลงอะไรสักเรื่อง มี 3 องค์ประกอบ คือ 1. ต้องปรับคน ให้ความรู้ ให้ทักษะ ความเชื่อ ทศนคติ 2. มีกลไกซึ่งมีคณะทำงานเป็นตัวขับเคลื่อน กระตุ้น ส่งเสริม ชี้นำ และ 3. สภาพแวดล้อมที่ต้องเปลี่ยน ถ้าเขามีเครื่องมือ มีพื้นที่ มีเวที ก็จะสร้างการเปลี่ยนแปลงได้”

“การจะเปลี่ยนแปลงอะไรสักเรื่อง มี 3 องค์ประกอบ คือ 1. ปรับคน ให้มีความรู้ ทักษะ ความเชื่อ ทศนคติ 2. มีกลไกซึ่งมีคณะทำงานเป็นตัวขับเคลื่อน กระตุ้น ส่งเสริม ชี้นำ 3. สภาพแวดล้อมที่ต้องเปลี่ยน ถ้ามีเครื่องมือ มีพื้นที่ มีเวที ก็จะสร้างการเปลี่ยนแปลงได้”

นายอะหมัด หลีซาหรี

■ ถึงทุกภาคส่วนเป็น ‘กลไกขับเคลื่อนงาน’

เมื่อกำหนดวัตถุประสงค์โครงการฯ ชัด สิ่งแรกที่ทำคือ การจัดตั้งคณะทำงาน โดยเน้นการมีส่วนร่วมและใช้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ อบต.แค เป็นฐานในการทำงาน ซึ่งคณะทำงานที่ตั้งขึ้นมามีทั้งภาคราชการ ผู้นำท้องถิ่น และคนในพื้นที่ เช่น นายก อบต. เป็นตัวแทนท้องถิ่น

กำนัน และผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) ผู้นำศาสนา ตัวแทนผู้ร่วมเรียนรู้ อสม. และสำนักงานเกษตรอำเภอจะนะ เข้ามาสนับสนุนด้านวิชาการ

นายอะหมัด ย้ำว่า คณะทำงานมีบทบาทในการวางแผน จัดทำแนวทาง กำหนดวิธีคัดเลือกผู้ร่วมเรียนรู้ มีการประชุมคณะทำงาน ชี้แจงโครงการทั้งหมดว่ามีอะไรบ้าง บทบาทของคณะทำงานควรเป็นอย่างไร แล้วให้การบ้านทุกพื้นที่ที่แจ้งจัดหมู่บ้าน คัดเลือกผู้เข้าร่วมเรียนรู้ในพื้นที่มีใครบ้างที่เข้าเกณฑ์ คือ ผู้สูงอายุ คนพิการ แรงงานนอกระบบ เช่น ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่อาจจะไม่มีหลักประกันหรือสวัสดิการ และเป็นผู้มีรายได้น้อย สุดท้ายคือ เป็นผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

นายอะหมัด หนีเหม นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแค บอกว่า สัมจุกเป็นพืชมีต้นกำเนิดมาจากที่นี่ เป็นตัวสร้างรายได้ เป็นสินค้าที่มีน้อย แต่ตลาดมีความต้องการสูง การปลูกและดูแลก็ไม่ง่ายถ้าไม่มีความชำนาญ ชุมชนของเรามีพื้นที่เหมาะสม มีต้นทุนความรู้จากผู้อาวุโส เป็นภูมิความรู้ที่หาไม่ได้ อบรม. จึงให้การสนับสนุนเต็มที่

ออกแบบ 2 หลักสูตรเพื่อสัมจุกจะนะ

เมื่อสร้างกลไกการจัดการและได้ผู้ร่วมเรียนรู้ครบ ทีมงานได้ออกแบบการฝึกทักษะอาชีพ 2 หลักสูตร ได้แก่ 1. การขยายพันธุ์สัมจุก 2. การดูแลสวน เพราะมองว่า คนที่ต้องการขยายพันธุ์อาจมีต้นสัมจุกอยู่ที่บ้าน จบหลักสูตรสามารถไปขยายพันธุ์เอง ตอนกิ่งเองได้ ขณะที่กลุ่มด้อยโอกาส ไม่มีสวน ไม่มีที่ดิน แต่มีความรู้ ก็สามารถเป็นผู้ดูแลสวน ใช้ความรู้ประกอบอาชีพได้ จึงมีการให้ความรู้สองส่วนนี้

นายยะมะหลุดดิน ราชซำรอง อาชีพเกษตรกร ทีมงาน บอกว่าการขยายพันธุ์มีทั้งการตอนกิ่งและเพาะเมล็ด ซึ่งขึ้นอยู่กับพื้นที่ปลูก เช่น หากปลูกสัมจุกในสวนผสมที่มีต้นไม้อื่นอยู่แล้ว การเพาะด้วยเมล็ดจะดีกว่า เพราะมีความแข็งแรง แต่ให้ผลช้า หากปลูกในที่ใหม่ให้ผลเร็วต้องใช้กิ่งตอน

ความรู้ที่นำมาใช้เรียนรู้มี 2 ส่วน ถือเป็นประสบการณ์ความรู้ด้านวิชาการจากสำนักงานเกษตรอำเภอจะนะ กับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้ความรู้ทางวิชาการเป็นตัวตั้งแล้วปรับใช้ให้เหมาะกับสภาพท้องถิ่น การขยายพันธุ์สัมจุก การเลือกพื้นที่ปลูก การใช้ดิน การให้ปุ๋ยตามภูมิปัญญาความรู้ของท้องถิ่น และพัฒนาขึ้นมาเป็นหลักสูตรพื้นที่เพื่อใช้ในโครงการฯ เป็นหลักสูตรที่มีทั้งเนื้อหาทางวิชาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในเล่มเดียวกัน แต่แยกเนื้อหาวิชาการกับภูมิปัญญาชาวบ้านให้ชัดเจน

กระบวนการเรียนรู้จะใช้เวลาเรียน 5 วัน 30 ชั่วโมง ทั้งเรื่องการขยายพันธุ์ การดูแลสวน ตั้งแต่การตอนกิ่งจนถึงเก็บเกี่ยว เมื่ออบรมเสร็จก็จะมอบอุปกรณ์สำหรับประกอบอาชีพ มูลค่าประมาณ 2,500 บาท ประกอบด้วย กิ่งพันธุ์ ปุ๋ย มีดตัดกิ่ง และอุปกรณ์ขยายพันธุ์และดูแลสวน เพื่อให้สามารถเริ่มต้นประกอบอาชีพได้ จากนั้นเป็นกระบวนการติดตามโดยใช้แอปพลิเคชันไลน์ โดยดูแลถึงการนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพ

ส่วนช่องทางการจำหน่ายสัมจุกดำเนินการผ่านเพจเฟซบุ๊ก ลูกค้าจะเข้ามาแจ้งชื่อและหมายเลขโทรศัพท์เพื่อจองผลผลิต ซึ่งบางช่วงอาจต้องรอนาน 4-5 เดือน

“เราเปิดตัวในเพจว่าเป็นวิสาหกิจชุมชนสัมจุกจะนะ หากมีการติดต่อมา ทีมงานจะประสานต่อไปยังสมาชิกว่าใครมีผลผลิตให้ลูกค้าบ้าง โดยไม่มีการหักเข้าส่วนกลาง เพราะเราทำหน้าที่ประสานขายผลผลิต และเน้นการเพิ่มผลผลิตมากกว่า ขายกิโลกรัมละประมาณ 200 บาท บวกลบ 50 บาท ต้นพันธุ์ต้นละ 150 บาท” นายอะหมัดบอก

มากกว่าอาชีพคือเครือข่ายคนทำงาน

หนึ่งปีที่ผ่านมา นายอะหมัด บอกว่า ผลลัพธ์ถือว่าน่าพอใจมาก ทั้งคณะทำงาน ตัวหลักสูตรสามารถนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ มีวิทยากรประจำหัวข้อ รวมทั้งการจัดหาอุปกรณ์ให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ซึ่งคณะทำงานประเมินว่าตอบโจทย์การนำไปประกอบอาชีพได้ และสิ่งสำคัญที่สุดคือ พวกเขาได้ตระหนักถึงศักยภาพของกลุ่มและเครือข่ายที่ทำให้การดำเนินงานผ่านไปด้วยดี

“ตำบลแคทำงานร่วมกันมาหลายเรื่อง พอเราจุดประเด็นสัมมนาขึ้นมาทำให้คนในพื้นที่ให้ความสนใจ เพราะเกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส แรงงานนอกระบบ กลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งองค์กรเหล่านี้มีภารกิจในการดูแลอยู่แล้ว ทำให้สามารถเชื่อมงานกันได้ เป็นการหยิบเอาโจทย์กลางที่แต่ละคนมีมาทำงานร่วมกัน” นายอะหมัดบอกและกล่าวว่า **สิ่งสำคัญที่สุดที่ได้จากโครงการฯ นี้คือ องค์กรความรู้ที่ปรากฏชัดจากหลักสูตรการอบรม ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการความรู้ที่นำเอาความรู้ ตลอดจนเทคนิคและ**

วิธีการเฉพาะซึ่งผู้มีประสบการณ์ในชุมชนที่แต่ละคนมีอยู่มารวบรวมเป็นเอกสาร เป็นหลักสูตรความรู้ของชุมชนที่จะถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น

“Tacit Knowledge ที่อยู่ในตัวบุคคล ทำอย่างไรที่จะทำให้ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร อยู่กับเราไปนาน ๆ และที่สำคัญคือ สำนักงานเกษตรเองก็ให้องค์ความรู้กับเราเต็มที่ เพราะฉะนั้นจึงเชื่อมถึงกัน” นายอะหมัด ย้ำ

นอกจากความรู้ที่เป็นการสร้างหลักสูตรชุมชนแล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่พวกเขาได้รับก็คือ การตระหนักรู้ถึงความสำคัญของ **‘ฐานชุมชน’** นายอะหมัดบอกว่า ทำเรื่องนี้มาตลอด แต่เพิ่งเข้าใจคำว่าชุมชนเป็นฐานชัดเจนก็เมื่อได้ทำโครงการฯ นี้

“ผมมองว่านี่คือจุดคานงัดสำคัญที่ชุมชนเรามี **ทุนชุมชน**เป็นตัวที่ยึดโยงคนเข้าด้วยกัน มันเป็นวิถีของเรา เพราะฉะนั้นการที่เราจะพัฒนาบวิถีนี้นี้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด”

ได้มากกว่าสัมจุกคือ ‘องค์ความรู้และความสัมพันธ์’ ของคนในชุมชน

ผลจากการติดตามประเมินผลผู้ร่วมเรียนรู้พบว่า หลายคนนำความรู้กลับไปทำจริง ประกอบกับผ่านกระบวนการทำงานกับคณะทำงานโครงการฯ มาอย่างต่อเนื่อง จึงดึงตัวกลุ่มนี้ให้มาเป็นแกนนำเป็นที่เล็งให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ ในปีที่ 2 ขณะที่บางส่วนเมื่อนำความรู้กลับไปทดลองทำจริงก็มีข้อจำกัดหลายอย่าง เช่น การมอบอุปกรณ์อาจจะไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง

“ปีที่ 2 เราออกแบบไว้ว่าจะใช้เกณฑ์เดิม แต่จะขยายพื้นที่จากตำบลแคไปอีก 5 ตำบลข้างเคียง อาจจะใช้หลักสูตรเดิมแล้วพัฒนาต่อในเชิงของเครือข่าย เพราะถ้าขยายไปอีก 5 ตำบลก็จะได้พบกับเจ้าของสวนสัมจุกในพื้นที่นั้น ๆ ด้วย นอกจากนี้จะดึงองค์ความรู้มาก็จะได้พื้นที่ในการทำงานของคนกลุ่มนี้ ความต้องการในการเข้าไปดูแลหรือการขยายพันธุ์ก็จะเพิ่มขึ้นด้วย” นายอะหมัด บอกถึงแนวทางปรับปรุงกระบวนการอบรมที่จะทำในปีต่อไป

นายอะหมัด หุดดิน มองว่า ผู้ร่วมเรียนรู้ในปีนี้เป็นเหมือนดัชนีชี้วัดความสำเร็จของทีมงาน ส่วนการต่อยอดโครงการฯ ในปีต่อไป ผู้ร่วมเรียนรู้ต้องเข้มแข็งมากขึ้น ไม่ใช่ในเชิงพื้นที่แต่หมายถึงวิธีการใหม่ ๆ ที่จะต้องพัฒนา เช่น กำหนดได้ว่าจะให้ผลผลิตสัมจุกออกมาในช่วงไหน

นางมาริยาม มะหะหมัด อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ บอกว่า นำความรู้ที่ได้รับจากโครงการฯ ไปขยายพันธุ์ต้นสัมจุกโดยการตอนกิ่งใช้เวลาประมาณ 20 วัน โครงการฯ นี้ทำให้รู้หลักการตอนกิ่งว่า ต้องทำแบบไหน อย่างไร ตอนนี้อาศัยพันธุ์ได้เกือบสองร้อยต้นแล้ว มีสมาชิกมาติดต่อขอซื้อเยอะ แต่คิดว่าจะไว้ปลูกเองก่อน และโค่นต้นยางพาราไปสืบไร่ โดยลงสัมจุกผสมผสานทุเรียน

“กระบวนการและความรู้ที่นำมาถ่ายทอดให้ผู้เข้าร่วมเรียนรู้ไม่ยากขึ้นอยู่กับความสนใจ พอมีความรู้ก็คิดที่จะปลูกสัมจุกอย่างจริงจังเหมือนสมัยรุ่นพ่อแม่ เพราะคิดถึงอดีต อาชีพนี้พ่อแม่ปู่ย่าตายายทำมาก่อน”

นายคมสัน หลีชาติ อาชีพเกษตรกร วิทยากร บอกว่า ความรู้ที่นำมาถ่ายทอดให้ไม่ได้หมายความว่ากลับไปแล้วจะต้องทำสัมจุกอย่างเดียว แต่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับสัมชนิดอื่นก็ได้ มะนาวก็ได้ โดยใช้สัมจุกเป็นต้นแบบ

ขณะที่ นายกนก พิรุณ อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ บอกว่า ประทับใจอาจารย์คมสันที่อธิบายวิธีทำของตัวเอง แล้วของคนอื่นเป็นอย่างไรก็ให้อธิบายด้วย โดยไม่ยึดติดอยู่กับผู้สอนเพียงคนเดียว แต่จะนำความรู้ประสบการณ์มาปรับให้เข้ากัน แล้วดูว่าวิธีการแบบไหนดีกว่า เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้เหมือนการอบรมหรือการประชุมที่ให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น ไม่ใช่ฟังอย่างเดียว นอกจากนี้ยังให้ความรู้ด้านการวางแผนการเงิน และการทำบัญชีครัวเรือน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการฯ นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

นอกจากการขยายเครือข่ายการปลูกสัมจุกให้ครอบคลุมทั้งอำเภอจะนะแล้ว โครงการฯ ยังคิดพัฒนาการทำสัมจุกให้เป็นผลไม้เกษตรอินทรีย์ รวมทั้งพัฒนาให้เป็นพื้นที่เรียนรู้และท่องเที่ยวต่อไป

สิ่งที่เกิดขึ้นกับ ‘โครงการพัฒนาทักษะอาชีพการขยายพันธุ์และดูแลสวนสัมจุกของชุมชนบ้านแคเหนือ’ เป็นตัวอย่างให้เห็นว่า ‘ฐานชุมชน’ นั้นสำคัญต่อการแก้ปัญหาและการพัฒนาเพียงใด ความร่วมมือจากเครือข่ายทุกภาคส่วนมิได้เกิดจากเงินทุนงบประมาณหรือค่าจ้าง ค่าตอบแทน แต่เกิดขึ้นจากสิ่งที่ทุกคนเห็นร่วมกันว่า อะไรคือปัญหา การแก้ไขและการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นนั้นควรมีแนวทางอย่างไร สิ่งที่พวกเขาให้ความสำคัญคือ การสร้างความรู้ เพื่อให้ความรู้สร้างคนให้พร้อมที่จะรับผิดชอบสังคมและชุมชนต่อไป

• • • •

“เป็นตัวอย่างให้เห็นว่า ‘ฐานชุมชน’ สำคัญต่อการแก้ปัญหาและการพัฒนาเพียงใด ความร่วมมือจากเครือข่ายทุกภาคส่วนมิได้เกิดจากเงินทุนงบประมาณ หรือค่าจ้าง ค่าตอบแทน แต่เกิดขึ้นจากสิ่งที่ทุกคนเห็นร่วมกันว่าอะไรคือปัญหา การแก้ไขและการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นนั้นควรมีแนวทางอย่างไร”

โครงการพัฒนากิจกษอาชีพการขยายพันธุ์และดูแลสวนสัมจุก ชุมชนบ้านแคเหนือ

วิสาหกิจชุมชนสัมจุกจะนะ จังหวัดสงขลา

มหัศจรรย์พันธุ์ทะเล ที่เพิ่งของคนรุ่นใหม่

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง จังหวัดตรัง

‘จังหวัดตรัง’ หนึ่งในจังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามัน มีชุมชนชายฝั่งอยู่ใน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสิเกา กันตัง ปะเหลียน ย่านตาขาว และหาดสำราญ ประกอบไปด้วยหมู่บ้านเล็ก ๆ กว่า 50 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้นกว่า 3,000 ครอบครัว ผู้คนส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตผูกพันกับท้องทะเล แต่**ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง**เป็นปัญหาที่ชุมชนแถบนี้ต้องเผชิญ ยังไม่นับรวมถึงการขาดโอกาสทางการศึกษา ที่เด็กเยาวชนในชุมชนชายฝั่งจำนวนมากไม่น้อยต้องออกจากระบบการศึกษาตั้งแต่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตกอยู่ท่ามกลางความเสี่ยงต่าง ๆ ทั้งติดเกม ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร และยาเสพติด

ดร.นิภาพร ช่วยธานี อาจารย์ประจำคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง กล่าวว่า คณะทำงานมองเห็น **‘โอกาส’** และ **‘ปัญหา’** ของชุมชนชายฝั่ง จึงต้องการยกระดับความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเป็นกำลังในการรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจฐานราก ให้ความสำคัญกับ **‘คนรุ่นใหม่’** ที่จะก้าวเข้ามาจับบทบาทขับเคลื่อนชุมชนในอนาคต จึงทำ**โครงการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนชุมชนชายฝั่งที่ขาดโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าสู่การเตรียมความพร้อมเป็นผู้ประกอบการอาชีพประมงชายฝั่ง** กรณีนำร่องในชุมชนชายฝั่ง เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และทักษะอาชีพให้กับเด็กและเยาวชนจากชุมชนชายฝั่งเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่ของจังหวัดตรัง

■ สร้างสรรค์หลักสูตรด้วยทรัพยากรชายฝั่ง

ดร.นิภาพร เล่าว่า ทีมงานเริ่มต้นลงพื้นที่สำรวจความต้องการของผู้ร่วมเรียนรู้ โดยมุ่งเป้าไปที่เด็กและเยาวชนอายุ 15-25 ปี ที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาและขาดแคลนทุนทรัพย์ จำนวน 60 คน จาก 4 ตำบล 7 ชุมชน ได้แก่ 1. ตำบลเกาะลิบง 3 หมู่บ้าน คือ บ้านเกาะลิบง บ้านมดตะนอย บ้านหาดยาว 2. ตำบลเขาไม้แก้ว 2 หมู่บ้าน คือ บ้านแหลมมะขาม บ้านทุ่งทอง 3. ตำบลบ่อหิน 1 หมู่บ้าน คือ บ้านปากคลอง และ 4. ตำบลไม้ฝาด 1 หมู่บ้าน คือ บ้านไม้ฝาด พบว่า เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ต้องการอาชีพเสริมเพื่อหารายได้ช่วยเหลือในครอบครัว เพราะทุกปีในฤดูมรสุมครอบครัวต้องขาดรายได้หลักเป็นเวลานานกว่า 3 เดือน

“คณะทำงานมองเห็น ‘โอกาส’ และ ‘ปัญหา’ ของชุมชนชายฝั่ง จึงต้องการยกระดับความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเป็นกำลังในการรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจฐานราก ให้ความสำคัญกับ ‘คนรุ่นใหม่’ ที่จะก้าวเข้ามาจับบทบาทขับเคลื่อนชุมชนในอนาคต”

ดร.นิภาพร ช่วยธานี

ทีมงานนำข้อมูลที่ได้มาออกแบบหลักสูตรฝึกทักษะอาชีพ 4 หลักสูตร ได้แก่ **หลักสูตรอาชีพพื้นฐาน 4 อาชีพ** มีบุคลากรจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรังเป็นผู้ให้ความรู้ ประกอบด้วย **1. การเพาะเลี้ยงสาหร่ายพวงองุ่น 2. การเพาะเลี้ยงหอยนางรม 3. การเพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่ 4. การแปรรูปผลิตภัณฑ์ประมง** ทั้ง 4 หลักสูตรมีจุดร่วมเดียวกัน คือ ส่งเสริมทักษะอาชีพที่สามารถนำไปปฏิบัติและต่อยอดได้จริงโดยไม่ต้องลงทุนสูง ผู้เข้าร่วมสามารถเลือกได้อย่างอิสระว่าจะเรียนรู้อะไรก่อนก็ได้ แต่ต้องเรียนรู้ครบทุกหลักสูตร และ 2 หลักสูตรเพิ่มเติม คือ **1. การเตรียมความพร้อมสู่การเป็นผู้ประกอบการ** มีผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์ มาให้ความรู้ด้านการทำบัญชีครัวเรือนและการคำนวณต้นทุน **2. จรรยาบรรณอาชีพทางการประมงและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชายฝั่งทะเล** มีวิทยากรจากอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมเป็นผู้ให้ความรู้เรื่องแนวทางการดูแลสิ่งแวดล้อมชายฝั่ง เพื่อวางรากฐานทักษะอาชีพเบื้องต้นไปจนถึงทักษะทางธุรกิจด้านการจัดจำหน่ายในช่องทางต่าง ๆ

ใช้ความรู้ทางวิชาการหนุนเสริมการพัฒนาอาชีพ

ดร.นิภาพร กล่าวต่อว่า ชุมชนท้องถิ่นเป็น ‘กลไก’ สำคัญที่ทำให้โครงการฯ ขับเคลื่อนไปได้ โดยเฉพาะผู้ใหญ่ใจดีในแต่ละพื้นที่ ไม่ว่าจะ ผู้นำชุมชน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หรือแม้กระทั่งองค์กรนอกชุมชนอย่างมูลนิธิธันดานัน จังหวัดตรัง แต่ละส่วนช่วยกันรับหน้าที่เป็นทั้งผู้ประสานเยาวชนเข้าร่วมโครงการฯ กระตุ้นการทำงานของกลุ่มเยาวชน หรือเป็นผู้รับส่งเด็ก ๆ จากชุมชนมาร่วมอบรมที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย บางพื้นที่อยู่ไกล บางพื้นที่อยู่ใกล้ แต่กระบวนการทำงานก็เดินหน้าได้อย่างราบรื่นจากการสนับสนุนของผู้ใหญ่เหล่านี้

“เรามองก่อนว่า ผู้ร่วมเรียนรู้คือใคร แล้วมีใครในพื้นที่บ้างที่เกี่ยวข้องกับผู้ร่วมเรียนรู้ จากนั้นลงพื้นที่ชุมชนเพื่อเข้าไปพูดคุยกับผู้ใหญ่ เช่น บ้านมดตะนอย ผู้ใหญ่บ้านรวมถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่เข้มแข็ง เราก็เข้าหาทั้ง 2 คน ช่วยกันคัดเลือกผู้ร่วมเรียนรู้ ซึ่งพื้นที่อื่น ๆ เราก็ทำแบบเดียวกัน”

สำหรับการเพาะเลี้ยงหอยนางรม **ดร.สุพัชชา ชูเสียงแจ้ว อาจารย์ประจำสาขาเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์ประมง** กล่าวถึงจุดเด่นของหอยนางรมของ มทร.ศรีวิชัย ว่า เป็นหอยเพาะฟักจากโรงเพาะเลี้ยงของสถาบันไม่ได้ซื้อหรือจับมาจากธรรมชาติ โดยผู้ร่วมเรียนรู้จะได้มีส่วนร่วมตั้งแต่การเลี้ยงแพลงก์ตอนพืชเพื่อเป็นอาหารของหอย การริดผสมเทียม การกระตุ้นให้หอยออกไข่ ดูแลหอยนางรมจากขนาดเล็กจนมีขนาดใหญ่ประมาณ 2.5 เซนติเมตร ก่อนนำไปเพาะเลี้ยงต่อในชุมชน

“ตามปกติชาวประมงจะหาหอยนางรมจากทะเลได้ขนาดใหญ่ 5-6 เซนติเมตร แล้วนำมาเลี้ยงต่ออีกไม่ถึงปีก็นำไปขายได้ แต่โครงการต้องการให้เด็กได้เรียนรู้ ลงมือทำตั้งแต่เริ่มต้น ได้สังเกตพัฒนาการของหอยทุกขั้นตอน ทำให้เขาเห็นคุณค่าว่า กว่าจะได้หอยมาแต่ละตัวไม่ใช่เรื่องง่าย เราคุยกับเด็กเลยว่า ถ้าพวกเขาดูแลจัดการผลผลิตชุดนี้ได้ดี เราจะมอบหอยอีกชุดหนึ่งให้ไปเพาะเลี้ยงต่อ แล้วพอเขาเลี้ยงหอยไปอีก 2-3 เดือน ได้ถึงขนาด 4-5 เซนติเมตร โครงการจะซื้อกลับมาในราคาตัวละ 3 บาท เพราะใช้เวลาเลี้ยงนาน การทำงานกับเด็กเราต้องเสริมพลังใจให้เขา หากเขาตั้งใจดูแลหอยได้ดี เขาก็มีรายได้กลับมา”

ภาพที่เห็นคือ เด็กในแต่ละพื้นที่จะร่วมมือกันดูแลหอย เช่น ต้องไปเขย่าตะกอนทุก 2 วัน เพราะตะกอนจะปิดกั้นการเจริญเติบโตของหอย ตะกร้าเพาะเลี้ยงต้องสะอาด เด็กไม่ได้แค่มารับผลผลิตจากเราเพื่อนำกลับไปชุมชน เราทำตรงนี้เพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้แต่ละกลุ่มช่วยกันดูแลหอยที่ได้รับไปในครั้งแรกให้ดีที่สุด รวมทุกชุมชนแล้วประมาณ 500-600 ตัว ซึ่งเมื่อหอยโตขึ้น เด็ก ๆ ก็ดีใจ เพราะเป็นสิ่งที่เขาทำมาด้วยตัวเอง

ส่วนการเพาะเลี้ยงสาหร่ายพวงองุ่น เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้ตั้งแต่เรื่อง การเตรียมบ่อ เตรียมน้ำ ตรวจวัดอุณหภูมิ น้ำ วัดความเค็มและปริมาณ ออกซิเจนในน้ำ แสงแดดที่เหมาะสมในโรงเลี้ยง การทำอุปกรณ์สำหรับ เพาะเลี้ยง เช่น การทำถาดหรือตะแกรง การเปลี่ยนถ่ายน้ำและปริมาณ ของสาหร่ายในแต่ละตะกร้า โดยเด็ก ๆ สามารถประยุกต์ปรับเปลี่ยนวัสดุ ที่ใช้ในการเลี้ยงได้ นอกจากนี้ ยังมีการ ‘ติดตาม’ ผู้ร่วมเรียนรู้ถึงพื้นที่จริง ทำให้กระบวนการทำงานเป็นไปอย่างเข้มข้น

วิถีชุมชนและอาชีพที่เลือกได้

สำหรับหลักสูตรการแปรรูปผลิตภัณฑ์ประมง มีสาขาวิชา อุตสาหกรรมอาหารและผลิตภัณฑ์ประมง รับผิดชอบให้ความรู้เรื่อง การทำสาหร่ายดอง สลัดโรลสาหร่าย นักเก็ตปลา ข้าวเกรียบกรือโป๊ะ ฮ่อยจ๊อ ซาลาเปาไส้ปลา และน้ำพริกปลาหย็องยังอบรมเรื่องการปรุงอาหาร อย่างถูกสุขลักษณะและได้คุณภาพตามมาตรฐานจีเอ็มพี (GMP)³ เช่น การใส่ผ้ากันเปื้อน หมวก การเตรียมวัตถุดิบ และการเตรียมบรรจุภัณฑ์ อย่างเหมาะสม โดยผู้ร่วมเรียนรู้จะได้รับอุปกรณ์การประกอบอาชีพ เช่น เต้าแก๊สและภาชนะ ไปใช้ประกอบอาหารในชุมชน นอกจากนี้ โครงการฯ ยังเปิดพื้นที่ให้ผู้ร่วมเรียนรู้มาร่วมออกร้านในงานที่ มทร.ศรีวิชัย จัดขึ้น เพื่อสร้างรายได้และเสริมกำลังใจ

กลุ่มแปรรูปบ้านทุ่งทอง เกิดจากการรวมกลุ่มของเยาวชน ผู้ร่วมเรียนรู้ 5 คน จากตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอสทิงพระ นางทิพย์รัตน์ จงรักษ์ อาชีพแม่บ้าน ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เธอชอบทำอาหารจึงเลือกเรียนรู้ หลักสูตรแปรรูปผลิตภัณฑ์ โดยผลิตภัณฑ์ของพวกเธอมีทั้งน้ำพริก

3 GMP (Good Manufacturing Practice) หมายถึง หลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร ซึ่งเป็นเกณฑ์ หรือข้อกำหนดขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการผลิตและควบคุม เพื่อให้ผู้ผลิตปฏิบัติตามและทำให้สามารถผลิต อาหารได้อย่างปลอดภัย โดยเน้นการป้องกันและขจัดความเสี่ยงใด ๆ ที่จะทำให้อาหารเป็นพิษเป็นอันตราย หรือเกิดความไม่ปลอดภัยแก่ผู้บริโภค

ปลาหย็อง ฮ่อยจ๊อ นักเก็ตปลา และผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ จากการหาความรู้ เพิ่มเติมทางอินเทอร์เน็ตแล้วนำมาดัดแปลงสูตร เช่น น้ำพริกตะไคร้ น้ำพริกปลาล้างฉ้าง (ปลาตัวเล็ก) มีการรวมกลุ่มลงทุนกันคนละ 100 บาท เพื่อเป็นต้นทุนสำหรับนำไปซื้อวัตถุดิบและอุปกรณ์ แล้วแบ่งกำไรจากการขายแต่ละครั้งให้สมาชิกในกลุ่ม

“การทำงานต้องไม่เอาเปรียบกัน เพราะทุกคนช่วยกันทำและเหนื่อยเท่ากัน ก็ควรได้ผลตอบแทนที่เท่ากัน ข้อสำคัญคือต้องพูดคุยกันให้เข้าใจซึ่งเป็นเรื่องยากในช่วงแรก ๆ ที่ต้องปรับตัวเพราะต่างคนต่างความคิด เอาความคิดตัวเองเป็นใหญ่ ถ้ามีปัญหาต้องเปิดใจคุยกัน ไม่ปล่อยปัญหาสะสมให้กลายเป็นเรื่องใหญ่ จนทำงานร่วมกันต่อไม่ได้”

ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มส่วนใหญ่ขายคนในหมู่บ้าน ทีมงานใช้วิธีขับรถเร่ขายไปตามบ้าน น้ำพริกเป็นผลิตภัณฑ์ที่ขายดีที่สุดเพราะกินกับข้าวได้ทุกวัน กระปุกเล็กขนาด 30 กรัม ราคา 10 บาท กระปุกใหญ่ ราคา 50-60 บาท

“ทุกวันนี้แต่ละวันเรามีเป้าหมาย มีการกำหนดตารางชีวิตว่าวันนี้จะทำอะไร จากเดิมปกติทำงานบ้านเสร็จแล้วก็นอนเลย ใช้ชีวิตไปวัน ๆ ตอนนี้ออร์เดอร์เยอะมากโดยเฉพาะน้ำพริก ซึ่งทางกลุ่มกำลังออกแบบโลโก้ผลิตภัณฑ์อยู่ หลังจากนั้นจะเริ่มโพสต์ลงขายทางโซเชียลมีเดีย เพราะการขายออนไลน์มีกลุ่มลูกค้าและคนขายอยู่หลายกลุ่ม ถ้าไม่มีโลโก้ตอนโพสต์ขายก็ไม่มีใครรู้ว่ามาจากไหน” กลุ่มแปรรูปบ้านทุ่งทองกล่าว

นางทิพย์รัตน์ บอกว่า เดิมทีเป็นคนพูดน้อย ไม่กล้าแสดงออก และเป็นคนใช้เงินฟุ่มเฟือย แต่เมื่อได้มีโอกาสทำอาชีพที่เกิดจากน้ำพักน้ำแรง และการลงมือทำด้วยตัวเอง เธอเปลี่ยนไปเป็นคนละคน

“ช่วงแรก ๆ ก็ขายเฉพาะบ้านคนที่รู้จักแค่นั้น แต่ตอนนี้ขายได้หมด กล้าพูดมากขึ้น กล้าแสดงออกมากขึ้น รู้สึกว่าตัวเองเป็นผู้ใหญ่ขึ้นเพราะเป็นประธานกลุ่ม ต้องรับผิดชอบ รู้สึกเหนื่อยจนไม่อยากใช้เงิน กลายเป็นคนประหยัดไปเลย เพราะรู้แล้วว่ากว่าจะได้เงินมาแต่ละบาทนั้นเหนื่อยขนาดไหน รู้สึกดีใจและภูมิใจมากที่โครงการฯ นี้เปิดโอกาสให้เพราะตัวเองเรียนจบแค่ชั้น ม.6 ทำงานทำได้ยาก โอกาสก็จะแคลง แต่ตอนนี้เราไม่ต้องจ้อเงินเดือน เพราะเป็นนายของตัวเอง เหนื่อยก็พัก โครงการฯ นี้สามารถสร้างอาชีพให้เราได้ คนอื่นที่ไม่มีอาชีพพอเห็นพวกเรามีงาน มีรายได้ก็อยากกรวมเข้าโครงการฯ ด้วย”

นอกจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปอาหารทะเลที่ดูจะไปได้ดีแล้ว ดร.นิภาพร กล่าวว่า หอยนางรมและสาหร่ายพวงองุ่นก็ได้รับความนิยมและเป็นที่ต้องการของตลาดอย่างต่อเนื่อง ยกตัวอย่างสาหร่ายพวงองุ่นขายได้กิโลกรัมละ 200-300 บาท เป็นพืชที่เลี้ยงง่าย โตเร็ว และขายได้ราคาสูง

ความร่วมมือและความตั้งใจของผู้ร่วมเรียนรู้ รวมทั้งการสนับสนุนที่เข้มแข็งของผู้ใหญ่ในชุมชน ทำให้โครงการฯ นี้สามารถดึงเด็กและเยาวชนที่เคยหลุดออกจากระบบการศึกษา กลับมาฝึกทักษะอาชีพ เพื่อสร้างรายได้ให้ตัวเองและครอบครัวได้สำเร็จ ‘คนรุ่นใหม่’ ที่มีทั้งองค์ความรู้ ทักษะอาชีพ และมีจิตสำนึกที่เชื่อมโยงกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะช่วยดูแลพื้นที่แนวชายฝั่งให้มีความอุดมสมบูรณ์ต่อไป

“เรารู้จากผู้ใหญ่ในชุมชนที่พาเด็ก ๆ มาว่า น้องบางคนเพิ่งพ้นโทษ บางคนพิการเดินไม่ได้ ต้องใส่ขาเทียม แต่โครงการฯ นี้ให้โอกาสพวกเขา ทำให้รู้สึกไม่โดดเดี่ยวในสังคม รู้สึกเป็นคนที่มีความสามารถ มีศักยภาพเหมือนคนอื่น ๆ คนอื่นมองเห็นและพร้อมให้โอกาสหากมีความพยายาม” ดร.นิภาพร กล่าวทิ้งท้าย

• • • •

“โครงการฯ นี้สามารถดึงเด็กและเยาวชนที่เคยหลุดออกจากระบบการศึกษาให้กลับมาฝึกทักษะอาชีพ เพื่อสร้างรายได้ให้ตัวเองและครอบครัวได้สำเร็จ”

โครงการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนชุมชนชายฝั่งที่ขาดโอกาสทางการศึกษา
ขั้นพื้นฐานเข้าสู่การเตรียมความพร้อมเป็นผู้ประกอบการอาชีพประมงชายฝั่ง
กรณีนำร่องในชุมชนชายฝั่ง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง จังหวัดตรัง

เปลี่ยนจิตใจจากภายใน... สู่การสร้างสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีคุณภาพ

สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครศรีธรรมราช
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาคใต้

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน รายงานสถิติเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ทั่วประเทศ ปี 2562 มีจำนวนทั้งหมด 20,842 คดี 15,042 คดีเป็นเด็กและเยาวชนที่มาจากสภาพครอบครัวแตกแยก พ่อไปทางแม่ไปทาง จากการติดตามในรอบ 1-3 ปี การกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนหลังได้รับการปล่อยตัวจากสถานพินิจฯ ตั้งแต่ปี 2558 เป็นต้นมา พบว่า เด็กถูกปล่อยตัวออกไปใช้ชีวิตนานขึ้นเท่าไร ยังมีโอกาสกระทำความผิดจนถูกดำเนินคดีอีกครั้ง เฉลี่ยร้อยละ 22 ในปีแรก แล้วเพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 10 ในทุก ๆ ปี สถิติชี้ชัดว่า จำนวนผู้กระทำผิดซ้ำมีมากกว่า 1 ใน 3 ของผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวออกไป

เป็นจุดเริ่มต้นให้นางชุลีพร สุทธิบุญ นักวิชาการอบรมและฝึกวิชาชีพชำนาญการพิเศษ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครราชสีมา ที่ดูแลเด็กเยาวชนในสถานพินิจฯ มานานกว่า 20 ปี อาสาเข้ามาทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านการเรียนรู้ทักษะการบูรณาการ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครราชสีมา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ ให้ดีขึ้น

จุดเริ่มต้นคือ ‘ความท้าทาย’

นางชุลีพร เล่าว่า น้ำบาดาลที่ใช้ในการอุปโภคภายในสถานพินิจฯ จังหวัดนครราชสีมา ทำลายพื้นผิวสุขภัณฑ์และห้องน้ำจนกลายเป็นสีน้ำตาลคล้ำที่ต่อให้ทำความสะอาดแล้วก็ยังดูสกปรก การบูรณาการของห้องน้ำใหม่ดูเหมือนจะเป็นทางออก แต่สถานพินิจฯ ไม่มีงบประมาณสำหรับการปรับปรุงอาคารสถานที่ เธอจึงเขียนโครงการเพื่อขอทุนสนับสนุนจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) แต่สิ่งที่ได้รับกลับมามีคุณค่ามาก

เพราะสิ่งที่เธอได้รับไม่ได้มีเพียงงบประมาณ แต่เธอยังได้เรียนรู้กระบวนการทำงานกับเด็กเยาวชนที่แตกต่างไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง จนเกิดเป็น ‘หลักสูตรการเรียนรู้ทักษะการบูรณาการเข้มข้น 21 วัน’

กระบวนการทำงานเริ่มจากการประชุมเจ้าหน้าที่ในสถานพินิจฯ 11 คน หลังจากนั้นจึงพูดคุยประชาสัมพันธ์ให้เด็กและเยาวชนรับทราบที่มาที่ไปของโครงการฯ รับสมัครผู้ร่วมเรียนรู้โดยแบ่งรับสมัครผู้ร่วมเรียนรู้ 3 รุ่น รุ่นละ 30 คน อายุ 15 ปีขึ้นไป มีคุณสมบัติเป็นผู้ที่ได้รับการ

“เขียนโครงการเพื่อขอทุนสนับสนุนจาก กสศ. แต่สิ่งที่ได้รับกลับมามีคุณค่ามาก เพราะไม่ได้มีเพียงงบประมาณ แต่ยังได้เรียนรู้กระบวนการทำงานกับเด็กเยาวชนที่แตกต่างไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง จนเกิดเป็น หลักสูตรการเรียนรู้ทักษะการบูรณาการเข้มข้น 21 วัน”

นางชุลีพร สุทธิบุญ

ตัดสินใจให้อยู่ฝึกอบรมในสถานพินิจฯ ระยะเวลา 8 เดือนถึง 1 ปี เพื่อสร้างรุ่นที่เป็นพี่เลี้ยงช่วยสอนรุ่นน้อง หลักสูตรการเรียนรู้ทักษะการปุกระเบียงแบ่งออกเป็น 4 หน่วย ได้แก่ 1. การรู้จักตัวเอง การสร้างเป้าหมายและแรงบันดาลใจทางอาชีพ ใช้เวลา 2 วัน 2. การเรียนรู้ทฤษฎีและการฝึกทักษะอาชีพการปุกระเบียง 3. เทคโนโลยีเพื่ออาชีพ 4. การถอดบทเรียน โดยแต่ละรุ่นจะแบ่งผู้เรียนออกเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละ 6 คน เชิญวิทยากรที่มีความรู้แขนงต่าง ๆ จากภายนอกมาเป็นครูฝึก ถือเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้โครงการฯ ขับเคลื่อนไปได้ด้วยดี เช่น การเรียนรู้ทฤษฎีและการฝึกทักษะอาชีพการปุกระเบียงจากผู้รับเหมาและครูฝึกจากวิทยาลัยการอาชีพ การเรียนรู้การใช้คอมพิวเตอร์พื้นฐานและเทคโนโลยีเพื่ออาชีพ โดยครูฝึกจากการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) และสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานที่รับไม้ต่อจากสถานพินิจฯ มาฝึกงานช่างด้านอื่นให้กับเด็กและเยาวชนที่สำเร็จโครงการฯ แล้ว

“พฤติกรรมแบบไหนที่เมื่อคุณอยู่ที่บ้าน อยู่ที่นี่ หรืออยู่ที่โรงเรียน ถ้าทำแล้วผู้ใหญ่ไม่ยอมรับ พฤติกรรมแบบไหนที่ทำแล้วจะได้รับการยอมรับ ถ้าได้เข้าฝึกในโครงการฯ มีความคาดหวังอย่างไร แล้วจะมีพฤติกรรมอย่างไรขณะเข้าร่วมโครงการฯ” เป็นคำถามแรกที่นางชุลีพรถามเพื่อให้ผู้ร่วมเรียนรู้รู้จักตัวเอง พร้อมกับย้ำว่า การเข้าร่วมโครงการฯ นี้ นอกจากจะได้เรียนรู้อาชีพปุกระเบียงแล้ว สถานพินิจฯ จะรายงานให้ศาลรับทราบด้วยว่า พวกเขาได้เรียนหลักสูตรนี้ซึ่งเป็นหลักสูตรวิชาชีพเข้มข้น พัฒนาตัวผู้เรียนได้จริง ฝึกจบพวกเขาไม่จำเป็นต้องไปทำอาชีพปุกระเบียงก็ได้ แต่สามารถนำไปใช้ที่บ้าน ช่วยคนข้างบ้าน ช่วยชุมชนได้อีกด้วย

ปุกระเบียง ปุความคิดและจิตใจ

ถัดมาเป็นขั้นตอนการเรียนรู้ทฤษฎีและการฝึกทักษะอาชีพการปุกระเบียง ผู้ร่วมเรียนรู้รุ่นแรกได้เรียนรู้จากนายสมเดช เชื้อจ้อย ผู้รับเหมา ก่อสร้างท้องถิ่น ส่วนรุ่นที่ 2 และ 3 เรียนรู้กับครูฝึกจากวิทยาลัยการอาชีพ หัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช กระบวนการเรียนรู้ใช้วิธีการแบ่งกลุ่มให้ผู้เรียนรับผิดชอบห้องน้ำกลุ่มละ 1 ห้อง แบ่งหน้าที่รับผิดชอบสลับสับเปลี่ยนกันไป เริ่มจากห้องน้ำฝั่งทิศตะวันออก แต่ละกลุ่มสร้างระบบช่วยเหลือกันแบบรุ่นพี่ดูแลรุ่นน้อง ทุกคนได้เรียนรู้เรื่องการผสมปูน การตัดการปู และการวางลายกระเบื้อง การเก็บงานเข้าชมกระเบื้อง รวมถึงการเก็บล้างอุปกรณ์ หลังจากทำงานเรียบร้อย โครงการฯ ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นทีมงานช่างจาก อบต. และเจ้าหน้าที่สำนักงานจัดหางานจังหวัดเข้ามาตรวจสอบความเรียบร้อยของงานของเด็กเยาวชน เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์โครงการและนำเสนอผลงานไปในตัว

นางชุลีพร กล่าวต่อว่า วิทยากรสอนละเอียดมาก แม้กระทั่งเรื่องการล้างถังอุปกรณ์ว่าไม่ควรล้างแล้วเททิ้งในท่อน้ำ เพราะจะทำให้ท่อน้ำอุดตันจากปูนที่ล้างออกไป พอเด็ก ๆ เริ่มทำได้เขาก็เกิดความภาคภูมิใจ จนบางครั้งไม่ยอมให้เพื่อนทำงานต่อจากตัวเอง ก็ต้องมาคุยกันว่าต้องเปลี่ยนให้เพื่อนได้ฝึกฝีมือด้วย เมื่อเด็ก ๆ ได้เรียนรู้เรื่องพวกนี้ พวกเขาจะช่วยเหลือกัน และรู้สึกรักพื้นที่ที่เขาทำงาน

ดี (นามสมมติ) หนึ่งในผู้ร่วมเรียนรู้ กล่าวว่า การปุกระเบียงให้เป็นแนวเดียวกันเป็นขั้นตอนที่ยากที่สุด การปูในแนวตั้งหากปูนเหลวเกินไปปูนจะไหลตามแรงโน้มถ่วงทำให้การปูเสียสมดุลจนแถวอื่น ๆ ผิดพลาดไปด้วย หรือหากเล็งแนวไม่ดีกระเบื้องจะไม่เรียบเสมอกัน ปูเสร็จแต่ละแถวต้องตรวจเช็คดู ถ้าแถวไหนไม่เท่ากันก็ต้องเคาะให้เท่ากัน ต้องเคาะให้ถูกที่ ถูกจังหวะ ไม่เช่นนั้นกระเบื้องจะกระเด็นหรือแตกได้ ใช้ความระมัดระวังสูงมาก

ส่วนห้องเรียนคอมพิวเตอร์พื้นฐาน เกิดขึ้นบนฐานแนวคิดที่ว่าเด็กและเยาวชนควรใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์แทนการนั่งรอนานอยู่ที่บ้าน มีครูฝึกจาก กศน. ที่มีความรู้ด้าน E-Commerce เข้ามาให้ความรู้ ใช้เวลาเรียน 2 วัน (จากการสรุปบทเรียนพบว่าระยะเวลาดังกล่าวไม่เพียงพอควรขยายเวลาเพิ่มขึ้น) ในห้องเรียนกำหนดกติกาไม่ให้เด็กใช้อินเทอร์เน็ตโดยพลการ และห้ามใช้เฟซบุ๊กส่วนตัว แล้วปิดท้ายหลักสูตรด้วยการถอดบทเรียนผู้ร่วมเรียนรู้

■ ค่อย ๆ ก้าวทีละนิด

การทำโครงการฯ เป็นเรื่องใหม่สำหรับนางชุลีพร ระหว่างทางมีอุปสรรคเข้ามาให้แก้ปัญหาเฉพาะหน้าไม่เว้นแต่ละวัน จนหลายครั้งตั้งหลักไม่ทัน เช่น วิทยากรไม่สามารถมาสอนได้ตามนัดหมาย ทำให้ต้องรับหาวิทยากรใหม่มาอยู่กับสถานการณ์ งบประมาณที่ไม่ได้จัดสรรมาเป็นก้อนเดียวทำให้ต้องกระจายแผนงานเพื่อวางแผนซื้ออุปกรณ์ หรือกระเบื้องที่ไม่เพียงพอระหว่างการใช้งาน เนื่องจากไม่ได้วางแผนให้ครอบคลุมถึงกระเบื้องที่แตกหักระหว่างการทำงาน หรือการปลุกปั้นรุ่นพี่รุ่นแรกมาช่วยสอนรุ่นน้องที่ต้องลุ่มลงกลางคืน เพราะสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ศาลสั่งปล่อยตัวเด็กเพื่อบรรเทาความแออัดในสถานพินิจฯ ทำให้เด็กเยาวชนผู้ร่วมเรียนรู้รุ่นแรก 30 คนถูกปล่อยตัวออกไปเหลืออยู่เพียง 4 คนเท่านั้น

นอกจากนี้ ทีมงานใช้ ‘เกมรับเหมาก่อสร้าง’ เป็นเครื่องมือสำหรับการถอดบทเรียนที่ให้ทั้งความเพลิดเพลินและกระตุ้นการคิด สอนให้เด็กรู้จักวางแผนการใช้จ่าย โดยการจำลองให้แต่ละกลุ่มรับบทบาทอาชีพต่าง ๆ ที่มีอยู่จริงในสังคม เช่น ฐานผู้รับเหมา ฐานธนาคาร ฐานห้างสรรพสินค้า และฐานการท่องเที่ยว มีการตั้งกติกาเพื่อกำหนดค่าจ้าง เช่น ถ้าทำงานเสร็จทันเวลาและมีคุณภาพ ผลลัพธ์ได้ออกมาดีเกินคาด เด็กจะได้รับค่าจ้าง

พร้อมเงินโบนัส หรือถ้าต่ำกว่ามาตรฐานจะถูกตัดเงินค่าจ้างและลดเวลา แล้วนำเข้าสู่การเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

“หลังได้รับเช็คค่าจ้างจากงานรับเหมา เด็กเอาเช็คไปขึ้นเงินที่ธนาคาร แล้วบอกว่าผมขอฝากเงินก่อนเลย เราไม่นึกว่าเด็กจะพูดอย่างนี้ คิดว่าเขาจะเอาเงินไปใช้ก่อน เป็นสิ่งที่เด็กสะท้อนออกมามากกว่าที่เราคิด การเชื่อมโยงกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่บอกว่าไม่ควรตั้งไม่ควรหย่อนจนเกินไป ถ้าทำงานคุณจะมีรายได้ เมื่อมีรายได้ก็ต้องวางแผน ทำอย่างไร

ให้ไม่เป็นหนี้ เด็กได้เรียนรู้ว่าชีวิตต้องมีหลักประกัน ไม่ใช่ใช้เงินหมด ต้องมีเงินไว้ดูแลตัวเองและครอบครัวในวันข้างหน้า จะได้ไม่มานั่งเสียใจ ภายหลัง หรือไปเดินเส้นทางผิดอีก” นางชุลีพร บอก

เรื่องเล่าจาก...กระเบื้อง

ผู้ร่วมเรียนรู้ที่เรียนครบหลักสูตรในรุ่นที่ 2 ทั้งหมด 5 คน ได้รับโอกาสให้เข้าฝึกอบรมต่อกับสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด นครศรีธรรมราช เพื่อต่อยอดทักษะช่างทำสิริยนต์โดยไม่ต้องใช้ วุฒิการศึกษาในการเข้าเรียนต่อ เนื่องจากเด็กเยาวชนที่ส่วนใหญ่เรียน ไม่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตลอดระยะเวลา 3 เดือนของหลักสูตร พวกเขา ได้เรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและได้ปฏิบัติงานกับสถานประกอบการจริง ได้รับ เสียงตอบรับและคำชื่นชมจากครูฝึกของสถาบันว่า มีความรับผิดชอบสูง และไม่ทำให้หนักใจเลย

บี (นามสมมติ) ผู้ร่วมเรียนรู้ กล่าวว่า เขาเห็นความตั้งใจของตัวเอง ที่มีต่องาน เพราะอยากให้ผลงานปุกระเบื้องออกมาสวยและได้มาตรฐาน มีความตั้งใจอยากนำทักษะความรู้ไปประกอบอาชีพดูแลตัวเอง และ ทำให้พ่อแม่ภูมิใจ

ส่วน เอ็กซ์ (นามสมมติ) ผู้ร่วมเรียนรู้ บอกว่า โครงการฯ นี้สร้าง แรงบันดาลใจให้เขาอยากเรียนต่อจนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 นอกจาก ทักษะการปุกระเบื้องแล้ว เขายังได้พัฒนาทักษะด้านการวางแผนและ การรับฟังผู้อื่น ให้เป็นคนตรงต่อเวลา

ผู้ร่วมเรียนรู้หลายคนบอกเป็นเสียงเดียวกันว่า การเรียนปุกระเบื้อง แตกต่างจากวิชาชีพอื่นที่เคยเรียนมา ตรงที่ทำให้มีสมาธิ ช่วยให้จัดการ อารมณ์ของตัวเองได้ดีขึ้น เพราะการปุกระเบื้องต้องอาศัยสติสมาธิ จดจ่อกับงานที่ทำจึงคลายความเครียดความกังวลลงไปได้

“อยู่ในนี้หลายคนก็มีความเครียด ได้มารวมกลุ่มกันทำงานก็ทำให้ รู้สึกดีขึ้น คดีของผมเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกาย ผมมีนิสัยใจร้อน ก้าวร้าว เกเร ทำอะไรไม่ปรึกษาใครเลยต้องมาอยู่ที่นี่ ตอนนี้ได้ปรับเปลี่ยน พฤติกรรมของตัวเองไปในทางที่ดีขึ้น ใจเย็นขึ้น ถ้าต้องเผชิญหน้าผมเลือก เดินออกจากสถานการณ์เพื่อจะได้ไม่มีเรื่องไปทำอย่างอื่นให้ใจเย็นลงก่อน การปุกระเบื้องเหมือนกับการฝึกสมาธิ เราต้องวางเป้าหมาย เช่น วันนี้จะ ปูให้ได้ 4 แถว ประมาณการว่าแถวหนึ่งใช้เวลาปูเท่าไร แบ่งกันว่าคนหนึ่ง จะปูกี่แผ่น พอปุเสร็จก็สลับหน้าที่กัน ผมไปขนปูนหรือทำอย่างอื่น จนครบ ทุกคนแล้วก็วนมาใหม่ การปุกระเบื้องต้องอาศัยการทำงานเป็นทีม เพราะ มีหลายหน้าที่ ทุกคนตั้งใจทำออกมาตามแผนที่วางไว้ในเวลาจำกัด และ ต้องทำให้สวยด้วย พอทำได้ตามเป้าหมายผมก็รู้สึกดีใจ” เอฟ (นามสมมติ) กล่าว

นางชุลีพร บอกต่อว่า ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากโครงการฯ พัฒนา ลึกเข้าไปข้างในใจของเด็ก ๆ สิ่งที่ได้ไม่ใช่แค่ห้องน้ำ แต่เด็กได้พัฒนา ความคิด ความอ่าน มีพฤติกรรม มีบุคลิกภาพใหม่ แต่ละคนมีเป้าหมาย ชีวิตที่จะก้าวไปข้างหน้า เราเคยอยู่กับเด็กในสถานพินิจฯ มา 20 ปี

ไม่เคยเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ขนาด 30 คนแบบนี้ เจ้าหน้าที่ด้วยตัวเอง ก็ยังกล้าชื่นชมและปลื้มใจ โครงการฯ นี้ไม่เพียงเปลี่ยนความคิดและจิตใจของผู้ร่วมเรียนรู้ เท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างความเข้าใจใหม่ด้านการทำงานกับเด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ แก่ ทีมงานและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเป็นอย่างมาก

“โครงการฯ นี้ทำให้เราเปลี่ยนมุมมองการทำงาน เจ้าหน้าที่ที่มีความอ่อนโยนกับเด็กมากขึ้น เข้าใจอย่างแท้จริงว่า การให้เด็กเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เป็นแบบไหนและต้องทำอะไร การฝึกวิชาชีพที่เคยคิดว่าเป็นแค่การฝึกอาชีพ ทัศนคติที่สอนเต็มที่ ขณะที่ผู้เรียนยังตาลอยไม่สนใจ เขายังไม่ตกผลึกในตัวเองว่าเขาต้องเรียนไปทำไม จุดนี้เป็นเรื่องที่เราต้องใส่ใจให้มาก ทำให้เราเห็นคุณค่าของการเข้าถึงผู้เรียน การทำให้ผู้เรียนรู้จักตัวเองก่อนว่าต้องการเรียนอะไร หรือจะต้องเรียนเพื่ออะไร มีความสุขที่จะเดินทางไปข้างหน้า เราต้องเปิดใจเด็กก่อน ทุกวันนี้เจ้าหน้าที่เหนื่อยน้อยลงแต่การทำงานดำเนินไปได้ดี” นางชุลีพร กล่าว

การกระทำผิดทางกฎหมายของเด็กและเยาวชนสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำและการถูกละเลยจากครอบครัวและสังคม การทำงานของทีมงานเริ่มต้นจากการตั้งคำถามมากมาย ที่นำมาสู่คำตอบในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพวกเขา เมื่อจบโครงการฯ ไปแล้ว เด็กและเยาวชนจะพิจารณาได้เองว่าเขาเหมาะกับอาชีพอะไร ไม่จำเป็นต้องออกไปประกอบอาชีพ ปุกระเบื้องเท่านั้น โครงการฯ เป็นเพียง ‘เครื่องมือ’ ที่ทำให้เด็กและเยาวชนรู้จักตัวเอง เข้าถึงศักยภาพของตัวเองจากการลงมือทำสิ่งที่ไม่เคยทำและไม่คิดว่าตนเองทำได้ สุดท้ายแล้ว การวางเป้าหมายชีวิตจะทำให้พวกเขาเห็นเส้นทางชีวิตของตัวเองได้ชัดเจนขึ้น แล้วไม่กลับมาทำผิดซ้ำอีก

• • • •

“โครงการฯ เป็นเพียง ‘เครื่องมือ’ ที่ทำให้เด็กและเยาวชนรู้จักตัวเอง เข้าถึงศักยภาพของตัวเอง จากการลงมือทำสิ่งที่ไม่เคยทำ และไม่คิดว่าตนเองทำได้ สุดท้ายแล้วการวางเป้าหมายชีวิต จะทำให้พวกเขาเห็นเส้นทางชีวิตของตัวเองได้ชัดเจนขึ้น แล้วไม่กลับมาทำผิดซ้ำอีก”

โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านการเรียนรู้ทักษะการประกอบ

สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครราชสีมา

ฝึกทักษะผู้ด้อยโอกาส สู่แรงงานมากฝีมือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จังหวัดยะลา

ภาคใต้

ความถดถอยทางเศรษฐกิจและสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ส่งผลให้ประชาชนในจังหวัดยะลาต้องเผชิญกับความยากลำบาก มีเยาวชนจำนวนมากที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และขาดโอกาสทางการศึกษา เด็บโตเป็นแรงงานไร้ฝีมือ ไร้ความสามารถ จนยากต่อการสมัครงาน ขาดรายได้เพื่อดูแลตนเองและครอบครัว ‘การฝึกทักษะการประกอบอาชีพ’ ให้กับแรงงานที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสจึงเป็นหนทางที่จะช่วยผลักดันให้พวกเขาก้าวออกจากวงจรความเหลื่อมล้ำเหล่านี้ได้

คณะวิทยาการการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา โดย ผศ.แวอาชีซะห์ ดาหะยี ได้จัดทำ โครงการฝึกทักษะอาชีพที่ใฝ่ฝันของผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส เพื่อเป็นผู้ประกอบการและแรงงานคุณภาพ อาศัยความชำนาญและความพร้อมทั้งด้านบุคลากร ประสพการณ์ และสถานที่ ในการจัดฝึกอบรมแรงงานให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพอิสระ หรืออาชีพตามความถนัด เพื่อเป็นช่องทางสร้างรายได้ในการพึ่งพาตนเอง

“บ้านเรายังมีคนด้อยโอกาสอีกเยอะ ทั้งผู้ใหญ่ เยาวชนและเด็ก เราเห็นว่า ที่ผ่านมามีการทำงานกับผู้ประกอบการค่อนข้างเยอะ พอ กสศ. เปิดโอกาส จึงคิดว่าจะทำโครงการสร้างอาชีพให้คนด้อยโอกาสเหล่านี้มีทักษะความรู้ให้เขามีรายได้ ซึ่งอาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยลดปัญหาและความขัดแย้งลงได้บ้าง”

ถึงพลัง ‘เครือข่าย’ สร้างการทำงานกับชุมชน

ด้วยความตั้งใจจริงที่ต้องการช่วยเหลือกลุ่มเยาวชนนอกระบบการศึกษาและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ทีมงานใช้กลยุทธ์ ‘สานพลังการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายและคนในพื้นที่’ เป็นกลไกสำคัญในการค้นหาผู้ร่วมเรียนรู้ และร่วมผลักดันโครงการฯ ให้ประสบผลสำเร็จ โดยตั้งเป้าอบรมให้แก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสจำนวน 50 คน ครอบคลุม 4 พื้นที่ คือ ตำบลบุตตี ตำบลพร่อน ตำบลเปาะเส็ง และตำบลวังพญา ในเขตอำเภอเมือง เนื่องจากเดินทางไปเข้าเย็นกลับได้ เริ่มแรกมองไปที่เยาวชนนอกระบบการศึกษาเป็นหลัก สำหรับกระบวนการค้นหาได้รับความร่วมมือจาก **องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยประสานงานกับนักพัฒนาชุมชน** ที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมไปสู่เยาวชนนอกระบบการศึกษาและกลุ่มคนว่างงานในพื้นที่ ทำให้ได้ข้อมูลจริง

“บ้านเรายังมีคนด้อยโอกาสอีกเยอะ ทั้งผู้ใหญ่ เยาวชนและเด็ก ที่ผ่านมามีการทำงานกับผู้ประกอบการค่อนข้างเยอะ พอ กสศ. เปิดโอกาส จึงคิดว่าจะทำโครงการสร้างอาชีพให้คนเหล่านี้ มีทักษะความรู้ ให้เขามีรายได้ ซึ่งอาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยลดปัญหาและความขัดแย้งลงได้บ้าง”

ผศ.แวอาชีซะห์ ดาหะยี

“ถ้าไม่มีนักพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนในพื้นที่ การค้นหาผู้ร่วมเรียนรู้ ก็คงยากที่จะได้พบตัวจริง เราอาจจะเจอตัวปลอม การลงพื้นที่แต่ละครั้ง ใช้เวลาคุยกับปลัด นักพัฒนาชุมชน บางพื้นที่ก็คุยกับผู้ที่รับผิดชอบด้าน การศึกษา เพื่อชี้แจงถึงที่มาของโครงการฯ และประสานงานร่วมกันในการ ค้นหากลุ่มเยาวชนผู้ด้อยโอกาส แต่ก็ยังได้เยาวชนนอกระบบการศึกษา มาสมัครเข้าร่วมโครงการฯ ไม่ครบ จากนั้นจึงเปิดรับสมัครบุคคลทั่วไป ที่ว่างงาน หรือผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเข้าร่วมโครงการฯ”

ระหว่างเดินทางประสานงานคนในพื้นที่เพื่อค้นหาผู้ร่วมเรียนรู้ ที่ทีมงานก็มองหาภาคีเครือข่ายที่จะมาร่วมกันพัฒนา **‘หลักสูตรวิชาชีพ’** สำหรับใช้ฝึกอบรม ดูว่ามีหน่วยงานใดบ้างที่จัดหลักสูตรอบรมวิชาชีพ ระยะสั้นทั้งระดับประเทศ และระดับจังหวัด **หลักสูตรแบบไหนที่เหมาะสมกับ โครงการฯ ซึ่งสุดท้ายก็มองไปที่วิทยาลัยสารพัดช่าง เพราะเขาเปิดกว้าง ให้ใครมาเรียนก็ได้ ค่าใช้จ่ายในการอบรมต่อคนก็ไม่สูง หลังจากพูดคุย ตกลงเป็นเครือข่ายแล้วก็มาร่วมกันร่างหลักสูตร พยายามดูหลักสูตร วิชาชีพพระยะสั้นที่วิทยาลัยสารพัดช่างมีอยู่แล้ว เพราะมีเกณฑ์ในการ อ้างอิงเพื่อรับรองคนที่จบหลักสูตร และเลือกจากข้อมูลพื้นฐานที่เคย ทำการอบรมด้านการฝึกอาชีพมาก่อนว่า เยาวชนส่วนใหญ่สนใจอาชีพอะไร โดยเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมเรียนรู้สามารถเลือกหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นที่ อยากรู้ด้วยตนเอง ผ่านเครื่องมือ **‘การทำอาชีพที่ใฝ่ฝัน’****

“กระบวนการเลือกอาชีพ ทีมงานให้ทุกคนสำรวจความสนใจและ ความต้องการของตนเองก่อนว่ามีอาชีพอะไรบ้างที่อยากทำ จากนั้นก็ เปิดสารคดีเกี่ยวกับอาชีพซึ่งเราเคยทำไว้ให้เขาดูก่อน ในสารคดีจะมีทั้ง อาชีพเบเกอรี่ ช่างยนต์ ช่างตัดผม มัคคุเทศก์ เกษตร เมื่อดูเสร็จก็ให้เขา ทบทวน แลกเปลี่ยนกันในกลุ่ม พร้อมกับวิเคราะห์ค้นหาตนเอง เพื่อเลือก หลักสูตรวิชาชีพที่อยากเรียนจริง ๆ ซึ่งทุกคนตั้งใจให้กับ **3 หลักสูตร คือ ช่างตัดผม 19 คน ทำขนม 22 คน และช่างอิเล็กทรอนิกส์ 9 คน** ต่างจาก

ที่เราประเมินไว้ว่าน่าจะมีคนสนใจเรียนช่างอิเล็กทรอนิกส์เยอะ เพราะ มองว่าน่าจะตอบโจทย์เยาวชนที่นิยมใช้สมาร์ทโฟน”

ฝึก 3 อาชีพ สร้างรายได้ในชุมชน

ในการอบรมทั้ง 3 หลักสูตรวิชาชีพ ผู้เข้าอบรมจะได้รับการฝึกฝน ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติตามหลักสูตรของวิทยาลัยสารพัดช่างจังหวัดยะลา มีระยะเวลาการอบรมหลักสูตรละ 72 ชั่วโมง หากผู้ร่วมเรียนรู้เข้าอบรม และทำงานครบตามกำหนดจะได้รับเกียรติบัตรจากอธิการบดีมหาวิทยาลัย ราชภัฏยะลา

“ทุกหลักสูตรจะมีครูที่ดูแลรับผิดชอบโดยตรง และจะเรียนที่ วิทยาลัยสารพัดช่างจังหวัดยะลาทั้ง 3 อาชีพ เพียงแต่หลักสูตรช่างตัดผม จะพิเศษตรงที่ได้ลงพื้นที่จริงด้วย เพราะวาระหว่างเรียนจะต้องมีการฝึก ตัดผมจริง โดยจะไปตัดผมเด็ก ๆ ตามโรงเรียนตาดึกาในชุมชนและในหมู่บ้าน ต่าง ๆ ซึ่งก็เป็นชุมชนของผู้ร่วมเรียนรู้นั้นแหละ เหมือนส่งเด็กกลับคืนชุมชน ตามเป้าประสงค์ของโครงการฯ ที่ต้องการพาเยาวชนมาอบรมให้มีทักษะ ความรู้และกลับไปสู่ชุมชนของตนเอง เพื่อให้ดูแลจัดการชุมชนของตนเอง แม้ในเชิงปริมาณอาจจะไม่มาก แต่เชื่อว่าคุณภาพจะงอกงามในอนาคต” ผศ.แวอาชีวะห์เล่า

นายอุเซ็น ดีแลตานา อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ ที่เลือกอบรม หลักสูตรช่างตัดผม บอกว่า เขาอยากเป็นช่างตัดผม แต่ไม่มีโอกาสได้เรียน เพราะต้องไปทำงานรับจ้างทั่วไป เช่น ทำสวน ทำไร่ กระทั่งมีโครงการฯ ของ กสศ. เข้ามา ทำให้ได้ฝึกฝนอาชีพที่ชอบ ได้เรียนรู้ตั้งแต่เรื่องการจับ ปัดตาเลี่ยน หวี กรรไกร ช่วงแรกจะให้ทดลองฝึกกับหุ่น มีผมปลอม แล้วก็ เริ่มฝึกตัดผมจริง ทั้งรองทรงต่ำ รองทรงกลาง รองทรงสูง สกีนเฮด ทรงเด็กนักเรียน เมื่อเริ่มเชี่ยวชาญก็ทดลองตัดผมจริง โดยผู้ร่วมเรียนรู้

จะเริ่มจากการสลับกันตัดผมเพื่อนๆ ในกลุ่มเดียวกันก่อน เมื่อถามว่า
ได้ลงมือตัดผมจริง ๆ ครั้งแรกรู้สึกอย่างไร คำตอบที่ได้คือ ใจหวิว ๆ เลย

“ตอนนั้นก็ลองวัดใจกันไปเลย ผมเขา ผมเรา จากนั้นก็ได้ลงพื้นที่ไป
ฝึกตัดให้ชาวบ้านตามมัสยิด ตัดผมเด็กนักเรียนตามศูนย์โรงเรียนตาดีกา
ไปแต่ละที่จะมีเด็กประมาณ 15-20 คน ซึ่งตอนนี้มารับจ้างตัดผมด้วย
รวม ๆ น่าจะตัดไปเกือบ 100 คนแล้ว ส่วนที่รับจ้างตัดก็คิดราคาเด็ก
20 บาท ผู้ใหญ่ 40 บาท เฉลี่ยวันหนึ่งจะมีลูกค้าประมาณ 13-15 คน
มีรายได้ต่อวัน 300-400 บาท ซึ่งก็ดีกว่าเดิมเยอะ ทำให้มีรายได้เสริม
เข้ามา จากเดิมที่รับจ้างมีรายได้ไม่แน่นอน บางวันได้บางวันก็ไม่ได้”
นายอุเซ็นเล่า

เช่นเดียวกับ นางซัยนัย โตเมะเสาะ อายุ 52 ปี อาชีพรับจ้างทั่วไป
ผู้ร่วมเรียนรู้หลักสูตรทำขนม บอกว่า โครงการฯ นี้ทำให้มีรายได้เสริม
ปกติรับจ้างทั่วไปมีรายได้วันละ 100 กว่าบาท ได้มาเรียนทำขนม อาจารย์
สอนทำตั้ง 20 อย่าง อาทิ คุกกี้นมสด เค้กกล้วยหอม เค้กบราวน์ ทาร์ต
สับปะรด ชิฟฟอนฝอยทอง ขนมปังไส้กรอก ขนมปังพิซซา ฯลฯ การเรียน

ก็ไม่ยาก ทำตามสูตรและทำด้วยใจ เพราะมีหลายขั้นตอน ต้องละเอียด
ต้องซึ้ง ดวงให้เป๊ะตามสูตร ถ้าเราไม่ใส่ใจขนมก็จะออกมาไม่ดี ซึ่งอาจารย์
สอนดีมาก ตอนนี่เริ่มทำขายเองที่บ้าน มีผู้ใหญ่ที่รู้จักจากเครือข่ายต่าง ๆ
เช่น โครงการของอนามัย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โครงการของ
หมู่บ้าน โครงการของสตรี ส่งขนมไปเป็นเบรก **ตอนนี้ขายมา 2-3 เดือน
แล้ว มีรายได้เพิ่มเติมเดือนละประมาณ 4,000-5,000 บาท** ขอขอบคุณโครงการ
กสศ. รวมถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาที่เชื่อมต่อให้พวกเราได้มาร่วม
โครงการฯ นี้

นอกจากนี้ ผู้เข้าอบรมในกลุ่มเบเกอรี่ยังมีการรวมกลุ่มกันภายใต้
ชื่อ ‘ตาทลาเบเกอรี่’ มีสมาชิกประมาณ 9 คน ร่วมกันรับทำขนมขาย
ซึ่งผลพวงจากการรวมกลุ่มไม่เพียงทำให้พวกเขามีรายได้เพิ่มขึ้น แต่ยัง
ช่วยให้ได้เพื่อนและได้ฝึกฝนการทำงานร่วมกับผู้อื่น

นางคอบี้อเสาะ มะแอ อายุ 37 ปี อาชีพรับจ้าง ผู้ร่วมเรียนรู้เล่าว่า
เธอเพิ่งเริ่มทำขนมขายรายได้ยังไม่มาก ตอนแรกไม่รู้จักใคร เพราะมาจาก
ต่างถิ่น พอเรียนนาน ๆ ก็ยังสนิทสนม มีความสุขที่ได้ทำขนม ได้รู้จักกับ

เพื่อนหลายคน ยิ่งพอมารวมกลุ่มกัน เราก็ได้เห็นมุมมองทัศนคติที่หลากหลาย ที่นำมาปรับใช้ในชีวิตได้ เช่น การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่เห็นแก่ตัว เป็นโครงการฯ ที่ดีมาก ทำให้คนที่ไม่มีอาชีพได้มีอาชีพเลี้ยงตัว

เสริมทักษะการตลาด สร้าง ‘ศูนย์เรียนรู้’

ไม่เพียงทักษะวิชาชีพ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ยังมุ่งให้ความรู้ติดกลยุทธ์ด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ การทำบัญชี รวมถึงการอบรมการเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่ ใช้เวลาอบรม 24 ชั่วโมง

ผศ.แวอาซีซะห์ เล่าว่า ได้เติมความรู้ทั้งเรื่องการตลาด การโฆษณา และช่องทางการขาย เช่น การจัดส่งสินค้า และบริการส่งถึงที่ หรือดีลิเวอรี่ บอกเขาว่าอาหารยังมีดีลิเวอรี่เลย แล้วทำไมเราไม่ลองทำดูบ้าง ตามบ้านที่มีคนเฒ่าคนแก่ที่ไม่สามารถมาที่ร้าน ก็ไปส่งถึงบ้านก็ได้ บางทีสิ่งที่ได้รับกลับมาไม่ใช่แค่เรื่องรายได้ หรือได้ประชาสัมพันธ์ร้านตนเอง แต่ยังได้ความสัมพันธ์ ได้ใจคนในชุมชน ที่ทำให้เราอยู่กับชุมชนได้นานขึ้น

“นอกจากนี้ ยังสอนการทำตลาดออนไลน์ สอนถ่ายภาพ การจัดวางสินค้า มุมกล้องที่ถ่ายภาพออกมาแล้วดูดี หรือเทคนิคถ่ายภาพเบเกอรี่ ให้ดูน่ารับประทาน รวมทั้งยังสอนการโพสต์เพจเฟซบุ๊กว่าต้องโพสต์แบบไหน ใส่ข้อความอย่างไรไม่ให้เยอะเกิน ซึ่งทุกคนได้ฝึกทำด้วยตนเอง ให้ลองคิดข้อความในการโฆษณาสินค้าตนเอง สอนวิธีคิดที่ว่า ถ้าของดีไม่ต้องรอให้เขามาซื้อ แต่ต้องทำให้เขารู้จักเรา เป็นการทำให้ประชาสัมพันธ์เชิงรุก เงินมีอยู่มากมายขึ้นอยู่กับเราว่าจะคว้าได้แค่ไหน ความรู้ก็เหมือนกัน ถ้าเราไม่คว้า เราก็ไม่ได้”

การทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ถือเป็นอีกโจทย์สำคัญที่จะช่วยให้ผู้เข้าร่วมเรียนรู้แผนการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ซึ่งโครงการฯ ก็ได้จัดอบรมอย่างเข้มข้น

โดยเนื้อหาและรูปแบบการสอนมุ่งเน้นไปที่ ‘การจัดกิจกรรม’ เพื่อให้เข้าใจได้อย่างเป็นรูปธรรมมากกว่าการบรรยาย มีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มาสอน เน้นจัดกิจกรรมให้เห็นเลยว่า หากเราไม่บริหารจัดการเงินอย่างถูกต้อง เงินจะหายไปตรงไหนบ้าง ให้ผู้เข้าร่วมลองจัดระบบบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครอบครัวตนเอง ให้เขารู้ว่าการทำบัญชีครัวเรือนส่งผลต่อการเพิ่มรายได้ในครอบครัวอย่างไร

ทุกวันนี้ทางโครงการฯ นอกจากเสริมทักษะอาชีพให้ผู้ร่วมเรียนรู้ นำความรู้ไปสร้างอาชีพ ทั้งการตัดผม ทำเบเกอรี่ รับซ่อมอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์แล้ว ยังผลักดันให้เกิดการสร้าง ‘ศูนย์เรียนรู้ในชุมชน’ โดยอาศัยความพร้อมของผู้ร่วมเรียนรู้และชุมชนเป็นหลัก

“เราตั้งเป้าไว้ว่า จะคืนคนเหล่านี้กลับไปสู่ชุมชน แต่เราไม่รู้หรอกว่าชุมชนไหนพร้อมบ้าง ระหว่างที่เราดูแลเขาก็จะพยายามสังเกต เข้าไปติดตามพูดคุย พอดูแลช่างอิเล็กทรอนิกส์ยังไม่มาได้ เลยมาดูแลช่างตัดผม เจอแบดิง (นายอุเซ็น) เขาเป็นคนช่างพูดและเป็นแกนนำ สามารถพาเด็กและเยาวชนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงเข้ามาอบรมได้ ก็ลองให้โอเคเดียวกับแบดิงว่า

เราตั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ดีใหม่ เมื่อมีโครอยากสอนเด็ก ๆ แล้วยังช่วยสานความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนด้วย ซึ่งเขาก็สนใจและมุ่งมั่นมาก ‘จะลองดูสักตั้ง’ ส่วนเบเกอรี่นั้น วิทยากรกลุ่มนี้อยู่ในชุมชนคูหาบุพผิติ รู้จักทั้งประธานและรองประธานชุมชน ก็จะพยายามตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ต่อไป แต่จะไปได้แค่ไหนคงขึ้นอยู่กับจังหวะ เวลา และโอกาส รวมถึงความตั้งใจของคนในพื้นที่ด้วย ซึ่งผู้เข้าร่วมเรียนรู้ ตอนนี้อาจมีคนที่มีความเชี่ยวชาญก็เริ่มเป็นครูสอนคนอื่นต่อแล้วก็มี”

กว่าโครงการฯ จะเดินทางมาถึงวันนี้ไม่ใช่เรื่องง่าย ยิ่งเฉพาะการทำงานกับเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่ต้องอาศัย ‘ความเข้าใจ’ ที่มากไปกว่าเยาวชนในระบบการศึกษา แต่แม้ว่าจะเป็นภารกิจที่ยาก ทีมงานต่างไม่ย่อท้อเพราะมองว่าเป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่ไม่อาจละทิ้งได้ โดยหลักยึด 3 ข้อ คือ ‘ความตั้งใจ ความอดทน และเสียสละ’ ทำให้ทีมงานและภาคีเครือข่ายสามารถผลักดันโครงการฯ จนบรรลุผลสำเร็จ ได้เห็นรอยยิ้มและความสุขของผู้เข้าร่วมเรียนรู้หลายคนทีลุกขึ้นมาประกอบอาชีพตามความถนัด และสร้างรายได้พึ่งพาตนเอง

“การทำงานในทุกแหล่งงบประมาณหรือว่าทุกโครงการ สิ่งแรกที่ต้องใช้คือเราต้องรู้จักศักยภาพตนเอง รู้ความสามารถ และเข้าใจในสิ่งที่เราจะทำ หากไม่รู้ก็ไปต่อไม่ได้ และที่สำคัญคือต้องอดทน ไม่ว่าจะเป็นการทำงานเดี่ยว การทำงานเป็นทีม หรือการทำงานกับชุมชน ความอดทนจะทำให้เราได้องค์ความรู้ใหม่ ได้รู้ว่า ‘หัวใจ’ ของเราต้องเข้มแข็งเพียงใด จึงจะเดินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ประการสุดท้ายคือ การเสียสละ ไม่มีใครที่ไม่เสียสละแล้วได้ต้องเสียสละแล้วถึงจะได้ เหมือนเราถ่ายเลือดออกแล้วเราจะได้เลือดใหม่กลับมา เพราะการทำงานกับชุมชนจะไม่มี ‘ผู้ชนะ’ แต่เราจะได้ ‘หัวใจของผู้ชนะ’ แทน” ผศ.แวอาชีชะห์ กล่าวทิ้งท้าย

• • • •

โครงการฝึกทักษะอาชีพที่ฝึกฝนของผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส เพื่อเป็นผู้ประกอบการและแรงงานคุณภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จังหวัดยะลา

“หลักยึด 3 ข้อ คือ ‘ความตั้งใจ ความอดทน และเสียสละ’ ทำให้ทีมงานและภาคีเครือข่ายสามารถผลักดันโครงการฯ จนบรรลุผลสำเร็จ ได้เห็นรอยยิ้มและความสุขของผู้เข้าอบรมหลายคนทีลุกขึ้นมาประกอบอาชีพตามความถนัดและสร้างรายได้พึ่งพาตนเอง”

สินค้าสร้างสรรค์... จุดประกายความหวังคนสุโขทัย-ลก

ศูนย์การศึกษาครอบครัวและเด็กตามอรัญชัยอำเภอสุนทรบุรี-ลก
จังหวัดนราธิวาส

ภาคใต้

จังหวัดนราธิวาสเป็นจังหวัดที่มีธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ โอบล้อมไปด้วยภูเขาและทะเลที่งดงาม ทั้งยังรุ่มรวยไปด้วยวัฒนธรรมทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ที่ผสมผสานกลมกลืนอยู่ภายในพื้นที่แห่งนี้ สะท้อนออกมาในรูปสถาปัตยกรรม ที่อยู่อาศัย วัด มัสยิดที่รายล้อมรอบเมือง แต่ด้วยปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ ทำให้ความเหลื่อมล้ำค่อย ๆ ขยายวงกว้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็จำนวนรายได้ต่อหัวที่ต่ำกว่ามาตรฐาน ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ยิ่งทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้นทุกด้าน

จากปัญหาที่เกิดขึ้นได้จุดประกายให้นางอศนีย์ หมดสตูล ครูอาสาสมัครการศึกษา นอกโรงเรียน ศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสุโงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส (กศน.อำเภอสุโงโก-ลก) ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลร่วมกับทีมงานเพื่อหาวิธียกระดับคุณภาพชีวิต จนเกิดเป็นโครงการพัฒนาทักษะอาชีพกลุ่มแรงงานขาดแคลนทุนทรัพย์และด้วยโอกาสเพื่อพึ่งพาตนเอง เพื่อสร้างโอกาสให้กับคนในพื้นที่ที่มีอาชีพมีรายได้มากขึ้น โดยทำงานร่วมกับเครือข่ายพัฒนาชุมชน เกษตร และสาธารณสุข ในพื้นที่ 4 ตำบลในอำเภอสุโงโก-ลก คือ ตำบลสุโงโก-ลก ตำบลปาเสมัส ตำบลปูโยะ และตำบลมูโนะ

เมื่อได้พื้นที่ทำงาน ทีมงานได้จัดเวทีขนาดเล็กเพื่อพูดคุยถึงสภาพปัญหาและวิธีแก้ไข กระตุ้นความต้องการสร้างอาชีพของผู้เข้าร่วม และชักชวนให้ตั้งเป้าหมายอาชีพว่าต้องการเรียนรู้อะไรก่อนจะลงพื้นที่จริงอีกครั้ง เพื่อให้ ‘โอกาส’ นี้ถึงมือผู้ด้อยโอกาสอย่างแท้จริง จนได้ผู้ร่วมเรียนรู้ 150 คน ประกอบด้วยผู้สูงอายุ ผู้ว่างงาน เยาวชน ผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และกลุ่มแม่บ้าน

“ช่วงเริ่มต้นโครงการฯ ประสบกับปัญหาสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในหมู่บ้านมีคนว่างงานเพิ่มขึ้น จึงจำเป็นต้องขยายไปยังกลุ่มแม่บ้าน เพราะสามีที่ไปทำงานประเทศมาเลเซียตกงานกลับมาหลายคน”

“ปัญหาความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ค่อย ๆ ขยายวงกว้างขึ้น จึงลงพื้นที่สำรวจข้อมูลร่วมกับทีมงานเพื่อหาวิธียกระดับคุณภาพชีวิต จนเกิดเป็น ‘โครงการพัฒนาทักษะอาชีพกลุ่มแรงงานขาดแคลนทุนทรัพย์และด้วยโอกาสเพื่อพึ่งพาตนเอง’ เพื่อสร้างโอกาสให้กับคนในพื้นที่ที่มีอาชีพ มีรายได้มากขึ้น”

นางอศนีย์ หมดสตูล

▶▶ แปลงทรัพยากรในดินสู่สินค้าสร้างสรรค์

ภายหลังจากการลงพื้นที่ก็เข้าสู่กระบวนการถอดบทเรียน วิเคราะห์ตนเองและชุมชน เพื่อออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ อุปกรณ์ และวิทยาการครอบคลุมด้านงานฝีมือและด้านอาหาร จนได้ 4 กลุ่มการเรียนรู้ ได้แก่ กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มจักสาน กลุ่มแปรรูปอาหาร และกลุ่มทำขนมหวาน

สำหรับกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า จัดขึ้นในพื้นที่ตำบลมูโนะ หมู่ 5 เนื่องจากทุนเดิมของชุมชนนี้มีกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าอยู่ก่อนแล้ว ทำให้แต่ละบ้านมีจักรเย็บผ้าเพื่อรับจ้างเย็บผ้า รวมถึงตัดเสื้อผ้าใส่เอง โดยปกติจะมีพ่อค้าจากมาเลเซียนำผ้ามาจ้างคนในชุมชนตัดเย็บผ้าคลุม หรือชุดละหมาด เพราะคนที่นี่มีฝีมือตัดเย็บดี ค่าแรงไม่แพง

หลักสูตรการอบรม 60 ชั่วโมง มีครูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถ และมีกิจการเกี่ยวกับเสื้อผ้ามาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ โดยผู้ร่วมเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านและคนว่างงาน จะได้เรียนตั้งแต่พื้นฐานการตัดเย็บเสื้อผ้า ผักเย็บ ถักจักร รีดผ้า ตัดผ้า จนสำเร็จเป็นชุด โดยสมาชิกแต่ละคนจะแบ่งงานกันทำตามความถนัด มีสมาชิกบางส่วนที่เรียนจบปริญญาตรีและเยาวชนมาช่วยทำการตลาด ขายออนไลน์ผ่านเพจส่วนตัว ก่อนจะยกระดับเป็นกลุ่มตัดเย็บเพื่อขายสินค้าในฐานะวิสาหกิจชุมชน

ปัจจุบันกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าของบ้านมูโนะ มีงานเข้ามาสม่ำเสมอ ทำให้มีรายได้หล่อเลี้ยงครอบครัว ทั้งจากการขายออนไลน์และงานจากส่วนราชการ เช่น อบต. จ้างให้สมาชิกในกลุ่มตัดเย็บหน้ากากอนามัย จากผ้าเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ ยังต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้มีสายคล้องหู เพื่อให้สตรีมุสลิมใส่หน้ากากอนามัยได้สะดวกขึ้น แต่ในขณะที่ไม่มีคำสั่งซื้อ กลุ่มก็ร่วมกันผลิตของชำร่วยเพื่อฝากขายร้านค้าในเมือง หรือชุมชน เช่น โบ เข็มกลัดผ้า กระดุม นอกจากนี้ ภายในกลุ่มยังรับผิดชอบคำสั่งซื้อ

เช่น เสื้อผ้า กระเป๋าผ้า โดยตกลงกับโรงงานผ้าปาเต๊ะ ในตำบลปาเสมัส เพื่อช่วยเพิ่มกำลังการผลิต ทำให้สามารถลดต้นทุนสินค้าลงได้

กลุ่มจักสาน ดำเนินงานในพื้นที่ หมู่ 3 บ้านโตะเวาะ ตำบลลูเปาะ สมาชิกในกลุ่มคือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่ว่างงาน ซึ่งทำงานจักสานเป็นงานอดิเรก โดยเรียนรู้จากวิทยากรซึ่งเป็นครูภูมิปัญญาท้องถิ่น จากนั้นจึงสำรวจพืชท้องถิ่นที่สามารถนำมาจักสานได้ จนพบพืชในท้องถิ่นที่อยู่ในป่าพรุ ไม่ว่าจะเป็นไม้ไผ่ หวาย และย่านลิเภาหรือหญ่าลิเภา เพื่อใช้เป็นภาชนะหรือกระเป๋า อย่างไรก็ตาม แม้สมาชิกกลุ่มจะมีฝีมือจักสานที่ดี แต่ยังคงสานรูปแบบดั้งเดิมอยู่ โครงการฯ มองว่า หากสามารถประยุกต์ใช้ลวดลายที่ร่วมสมัยผสานกับเรื่องราวในท้องถิ่นมากขึ้น น่าจะช่วยเพิ่มความโดดเด่นและความน่าสนใจให้กับสินค้าจักสานของชุมชนได้

▶▶ ดึง ‘พหุวัฒนธรรม’ เป็นจุดขาย

เรื่องราวที่เป็นจุดเด่นของเครื่องจักสานในกลุ่มนี้ คือ ความเป็นพหุวัฒนธรรม จากการอาศัยอยู่ร่วมกันของชุมชนมุสลิมและชุมชนพุทธ จนกลายเป็นวิถีชีวิตที่มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและความเชื่อ ก่อนจะผสานเข้าด้วยกันอย่างลงตัว เห็นได้จากการก่อสร้างสถาปัตยกรรมทางความเชื่อ เช่น สำนักสงฆ์และมัสยิดในละแวกเดียวกัน ไม่ว่าคนในชุมชนจะมีความเชื่อแบบใดก็สามารถร่วมงานกันได้ เช่นเดียวกับงานจักสานที่สะท้อนผ่านลวดลายและวัสดุที่เป็นเอกลักษณ์ระหว่างสองวัฒนธรรมนี้

การดึงจุดเด่นการพัฒนางานจักสาน เริ่มด้วยการจัดให้สมาชิกภายในกลุ่มไปศึกษาดูงานจักสานย่านลิเภา จนเกิดแรงบันดาลใจในการสานย่านลิเภา ร่วมกับการสานไม้ไผ่ ทั้งยังเกิดการต่อยอดลวดลายจากเดิมที่สานกระดิ่งด้วยลายธรรมดา ก็เพิ่มการใช้ย่านลิเภาเข้ามาผสมผสานจนเกิดเป็นลายใหม่ เช่น ลายดอกพิกุล ผลงานจักสานมีทั้ง

กระดัง จานรองแก้ว และถาด ชิ้นงานเหล่านี้จะจำหน่ายผ่านเวทีเคลื่อนที่ของจังหวัด รวมถึงการสั่งซื้อจากส่วนราชการ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสมาชิกยังไม่ได้ทำงานจักสานเป็นงานหลัก หากมีการสั่งซื้อจำเป็นต้องมีคนช่วยติดตามเพื่อให้ได้ชิ้นงานตามกำหนด

กลุ่มแปรรูปอาหาร ดำเนินงานในพื้นที่ 2 ตำบล คือ หมู่ 4 ของตำบลมูโนะ และหมู่ 1 ของตำบลปาสะมีส อาหารที่เลือกมาแปรรูปคือ ปลาตุกและชิงผง เนื่องจากเป็นวัตถุดิบที่มีอยู่มากในตำบลนั้น ๆ เช่น ตำบลมูโนะ ชาวบ้านเลี้ยงปลาตุกในบ่อดิน โดยขายยกบ่อให้กับพ่อค้ารับซื้อจากมาเลเซีย แต่ช่วงหลังประสบปัญหาค่าเงินริงกิตตกต่ำ รวมถึงมาตรการปิดด่านเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ราคาปลาตุกจึงลดลงจากกิโลกรัมละ 40 บาท เหลือเพียง 10 บาท ผู้ร่วมเรียนรู้จึงร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา จนนำไปสู่การแปรรูปปลาตุกแดดเดียวให้มีมูลค่าสูงขึ้น ปัจจุบันการอบรมอยู่ระหว่างขั้นตอนการฝึกแปรรูป โดยประสานกับมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ เพื่อขอความรู้เกี่ยวกับการถนอมอาหาร สำหรับการวางจำหน่าย

ปัจจุบันสินค้าปลาตุกแดดเดียวยังคงวางขายภายในชุมชน เช่น ผักขายที่ร้านจำหน่ายอาหารแช่แข็ง ขายในงาน OTOP ของกลุ่มพัฒนาชุมชน และหน่วยงานราชการอื่น ๆ ในจังหวัด ยังไม่ได้ส่งออกสู่ตลาดภายนอกโดยปลาตุกแดดเดียวจะบรรจุในบรรจุภัณฑ์ที่ออกแบบโดยสมาชิก ผู้ซื้อสามารถเลือกซื้อได้ 2 แบบ คือ แบบพร้อมรับประทาน และแบบพร้อมปรุง ราคาชิ้นละ 45 บาท ซึ่งคาดหวังว่าผลิตภัณฑ์แปรรูปปลาตุกนี้ จะสามารถสร้างรายได้ให้ชุมชน ช่วยแก้ปัญหาราคาศาลาตุกที่กำลังตกต่ำ พร้อมกับประสานงานไปยังเครือข่ายกระทรวงอุตสาหกรรมเพื่อเป็นตลาดรองรับสินค้า

นอกจากนี้ ยังได้เรียนรู้การทำขนมหวาน โดยให้เลือกฝึกฝนตามความถนัด ซึ่งขนมที่เลือกมาฝึกฝนเป็นขนมที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นและเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิม เช่น น้ำสมุนไพรรากขิง มันสำปะหลังทอด เนื่องจากในพื้นที่มีการปลูกมันสำปะหลัง และมีวิธีการทำไม่ยุ่งยาก ผลิตแล้วขายได้ทันที

ขนมหวานเหล่านี้จะขายผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น ฝากขายตามร้านค้า หรือการรับทำชุดอาหารว่างให้กับอบต. หรือองค์กรต่าง ๆ ทำให้มีคำสั่งซื้อเป็นประจำ จนเริ่มเกิดรายได้ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ผู้ร่วมเรียนรู้มีความพร้อมและความมั่นใจสำหรับการเริ่มต้นกิจการ โครงการฯ จึงได้เพิ่มความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดการต้นทุน การตลาด และการออมเงิน พร้อมทั้งเชิญนักโภชนาการมาชมและให้ความรู้ก่อนจะวางจำหน่ายสู่ผู้บริโภคต่อไป

มูลค่าสินค้าที่เพิ่มขึ้นคือทางสร้างรายได้

รายได้ที่เกิดขึ้นเปรียบเสมือนตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการฯ แต่สิ่งสำคัญนอกเหนือจากรายได้ คือ ความสุขในการทำงานที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้ร่วมเรียนรู้ เช่น กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า แม้ช่วงแรกจะยังมีรายได้ไม่มาก โดยรายได้ของกลุ่มมาจากค่าแรงตามผลงาน คือ ใครทำมากก็ได้มาก ทำน้อยก็ได้น้อยตามความสามารถของแต่ละคน เช่น ค่าจ้างตัดเสื้อชุดละ 250 บาท สมาชิกจะได้ 200 บาท อีก 50 บาทเก็บเข้ากลุ่มเพื่อใช้

เป็นค่าบริหารจัดการ ต่อมาโครงการฯ ตั้งเป้าว่าทุกคนต้องมีรายได้วันละ 250 บาท ภายใน 1 ปี แต่สิ่งทีนอกเหนือไปจากรายได้ คือ การยกระดับฝีมือแรงงาน รวมไปถึงสายสัมพันธ์ในครอบครัวที่แน่นแฟ้นขึ้นจากการกลับไปอยู่ด้วยกันของครอบครัว

นางอศนีย์ เล่าว่า บางคนรับงานแล้วนั่งทำที่ศูนย์เย็บผ้าซึ่งเป็นสถานที่ฝึกอบรม บางคนก็รับงานกลับไปทำที่บ้าน จากที่ไม่เคยมีรายได้ก็เริ่มมีรายได้เกิดขึ้น ทั้งยังค้นพบว่า การรวมกลุ่มสามารถช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตได้จากที่ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนก็ต่างมีปมอยู่ในใจ อยู่บ้านแล้วความสุขทางใจไม่มี แต่พอมาเข้ากลุ่มก็เป็นลักษณะของการให้กำลังใจกันด้วยกัน แบ่งปันกัน ถ้าว่างก็มีงานแบ่งให้ทำ แล้วแบ่งรายได้กัน”

นางนุรกาตีณี เจ๊ะดอเลาะ อาชีพแม่บ้าน และนางฮาปือเสาะ บินมือเยาะ อาชีพแม่บ้าน ผู้ร่วมเรียนรู้ จากกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า เล่าว่า พวกเธอได้เรียนรู้การตัดเย็บเสื้อผ้าเพิ่มเติม ซึ่งปกติก็ตัดเย็บเสื้อผ้าเพื่อใส่เอง แต่ไม่ได้ทำเป็นอาชีพ การอบรมสอนตั้งแต่วิธีตัด วิธีเย็บ สร้างแบบ การนำเศษผ้ามาประดิษฐ์เป็นสินค้าของที่ระลึก เช่น เข็มกลัด หน้ากากอนามัย กระเป๋าผ้า ซึ่งทำยากกว่าตัดเย็บเสื้อผ้าทั่วไป โดยเธอสามารถขายเสื้อผ้า

ได้ตั้งแต่เข้าร่วมโครงการฯ ส่วนใหญ่ขายตามตลาดและขายผ่านเฟซบุ๊กส่วนตัว รายได้จากการขายช่วงแรกสมาชิกในกลุ่มทั้ง 8 คนตกลงร่วมกันว่า ให้นำเงินจากการขายมาไว้เป็นกองกลางก่อน ถึงแม้ว่ารายได้จะยังไม่แน่นอน แต่การรวมกลุ่มกันช่วยให้สมาชิกยังคงมีรายได้จากการสั่งซื้อจำนวนมาก เช่น คำสั่งซื้อจากส่วนราชการ ปัจจุบันพวกเธอตั่งกลุ่มชื่อว่า ‘นอนาดีไซน์’ ที่ตั้งใจจะตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนในอนาคต นอกจากนี้ การฝึกอบรมในโครงการฯ ยังทำให้พวกเธอได้ใช้เวลาไปกับการพัฒนาตัวเองด้วยความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ จากโครงการฯ และเพื่อนสมาชิกทุกคน

ส่วนกลุ่มจักสาน นางอศนี บอกว่า เครื่องจักสานจากเดิมเคยขายได้ชิ้นละ 80 บาท ต่อมาขายได้ถึงชิ้นละ 200 บาท ภายหลังจากพัฒนาลายและการจักสานแบบใหม่ ๆ ปัจจุบันทีมงานพยายามดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในงานจักสานมากขึ้น เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาและแก้ปัญหาผลิตไม่ทัน

“จากที่ชีวิตไม่รู้จะทำอะไร มีเพียงอยู่บ้านเลี้ยงลูก การได้เข้ามาเรียนรู้เรื่องใหม่ ในแง่ของจิตใจจากที่เขาไม่มีอะไรเลย ทำให้เขามีเป้าหมายในชีวิต ตอนนี้มีเพื่อนร่วมงานที่สามารถปรึกษาหารือได้ แถมยังเกิดรายได้ ซึ่งประเมินว่าเขาจะมีรายได้วันละ 250 บาท หรืออาจจะได้มากกว่านั้น แต่ยังไม่ใช้ทั้ง 150 คน” นางอศนีบอก

นอกจากรายได้และความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวและชุมชน สินค้าจากโครงการฯ ไม่ได้มีมูลค่าเพียงแค่ตัวสินค้าที่จับต้องได้เท่านั้น แต่เบื้องหลังของมูลค่าสินค้ายังรวมไปถึงฝีมือของแรงงาน และกระบวนการสร้างสรรค์จนกลายเป็นสินค้าหนึ่งชิ้น คุณค่าเหล่านี้คือสิ่งที่ช่วยยกระดับสินค้าให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น จากการส่งเสริมความรู้ให้ผู้ร่วมเรียนรู้เกิดความกล้าทดลองทำสิ่งต่าง ๆ ตามความถนัดและความสนใจของตัวเอง บนฐานทุนที่มีอยู่ในชุมชน จนนำไปสู่การต่อยอดเป็นอาชีพของตัวเองในอนาคต

• • • •

“สินค้าที่เกิดขึ้นจากโครงการฯ ไม่ได้มีมูลค่าเพียงแค่ตัวสินค้าที่จับต้องได้เท่านั้น แต่เบื้องหลังของมูลค่าสินค้ายังรวมไปถึงฝีมือของแรงงาน และกระบวนการสร้างสรรค์จนกลายเป็นสินค้าหนึ่งชิ้น”

โครงการพัฒนากิจกรรมอาชีพกลุ่มแรงงานขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส เพื่อพึ่งพาตนเอง

ศูนย์การศึกษาชนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสุโขทัย-ลก (กศน.สุโขทัย-ลก) จังหวัดนราธิวาส

พัฒนาแรงงาน 'ชุมชนจะรัง' สร้างอาชีพที่ยั่งยืน

วิทยาลัยชุมชนปัตตานี จังหวัดปัตตานี

ภาคใต้

วิสัยทัศน์ของวิทยาลัยชุมชนปัตตานี นอกจากการเป็นผู้นำด้านการจัดการศึกษาแล้ว ยังให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน จึงได้จัดทำโครงการปัญหาหารายได้กลุ่มแรงงานชุมชนตำบลจะรัง จังหวัดปัตตานี เพื่อส่งเสริมประชากรกลุ่มแรงงานให้มีองค์ความรู้และทักษะเพื่อพัฒนาตนเอง สามารถยึดเป็นอาชีพเพื่อสร้างรายได้

รศ.เทพพร พิทยาภินันท์ ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า จากการลงพื้นที่สืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนเห็นว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ในตำบลจะรังไม่มีอาชีพ ขาดรายได้ มีผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ และด้อยโอกาสตามเกณฑ์ของ กสศ. ครบทั้ง 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส กลุ่มคนว่างงาน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และกลุ่มแรงงานนอกระบบ เป็นกลุ่มที่มีรายได้ต่ำมาก ทีมจึงตัดสินใจเลือกตำบลจะรังเป็นพื้นที่ทำโครงการฯ

พัฒนาทักษะแรงงาน '5 หลักสูตรวิชาชีพ'

เมื่อโจทย์ใหญ่ของคนในพื้นที่คือ 'การว่างงาน' วิทยาลัยชุมชนปัตตานีจึงมุ่งส่งเสริม 'ทักษะอาชีพ' โดยอาศัยความต้องการและฐานทุนชุมชนที่มีอยู่เดิม เพื่อเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้

รศ.เทพพร เล่าว่า ทีมงานเชิญผู้ร่วมเรียนรู้ทั้ง 150 คน มาประชุมร่วมกันและจัดกลุ่มอบรมพัฒนาศักยภาพ ให้ทุกคนเลือกอาชีพที่ต้องการฝึกได้ 5 อาชีพ ได้แก่ ช่างตัดผม นวดเพื่อสุขภาพ ช่างตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี งานจักสานจากก้านจาก และผลิตภัณฑ์อาหารจากตาลโตนด ซึ่งเมื่อได้อาชีพที่ต้องการแล้ว ทางวิทยาลัยชุมชนปัตตานีจะพัฒนาหลักสูตรร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการและการปฏิบัติจากวิทยาลัยอาชีวศึกษาปัตตานี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตสงขลา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญและคนในชุมชนมาวิพากษ์ร่วมกัน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มคนทำหลักสูตร กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และกลุ่มผู้ใช้หลักสูตร จนได้ข้อสรุปว่ามี 4 หลักสูตรที่ต้องจัดทำใหม่ ยกเว้นหลักสูตรนวดเพื่อสุขภาพ เนื่องจากได้รับการรับรองจากกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุขแล้ว

สำหรับระยะเวลาในการอบรมของแต่ละหลักสูตรจะไม่เท่ากัน หลักสูตรนวดเพื่อสุขภาพ 150 ชั่วโมง ช่างตัดผมชาย 75 ชั่วโมง ช่างตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี 75 ชั่วโมง (2 รุ่น) ผลิตภัณฑ์อาหารจากตาลโตนด 72 ชั่วโมง และหลักสูตรจักสานจากก้านจาก 62 ชั่วโมง ทุกหลักสูตรจะอบรมที่

“เมื่อโจทย์ใหญ่ของคนในพื้นที่คือ ‘การว่างงาน’ วิทยาลัยชุมชนปัตตานีจึงมุ่งส่งเสริม ‘ทักษะอาชีพ’ โดยอาศัยความต้องการและฐานทุนชุมชนที่มีอยู่เดิม เพื่อเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้”

รศ.เทพพร พิทยาภินันท์

สำนักงานบริหารราชการตำบลจะรัง ยกเว้นหลักสูตรหมวดเพื่อสุขภาพ จะเรียนที่วิทยาลัยชุมชนปัตตานี ผู้ร่วมเรียนรู้ทุกหลักสูตรต้องมีจำนวน ชั่วโมงการอบรมเกินครึ่งหนึ่งของระยะเวลาทั้งหมด และทำงานให้ได้ตาม เป้าหมายที่กำหนดไว้ จึงจะได้รับวุฒิปริญญาตรีรับรองโดยผู้เชี่ยวชาญและ เครือข่ายนักวิชาการ โดยไปรับรองจะมีตราประทับของ วชช. และ กสศ.

ฝึกอาชีพอิสระ: ‘งานช่าง-หมวดเพื่อสุขภาพ’

หนึ่งในอาชีพเสริมที่เป็นอาชีพอิสระซึ่งได้รับความนิยมอย่างมาก คงหนีไม่พ้น ‘**หมวดแผนไทยเพื่อสุขภาพ**’ ที่อาศัยการฝึกฝนและทักษะ ไม่ต้องใช้อุปกรณ์ แคมเรียนจบก็พร้อมทำงานได้ทันที

“หลักสูตรหมวดแผนไทยเพื่อสุขภาพมีคนสนใจเรียนเยอะมาก” รศ.เทพกร กล่าวและเล่าว่า ผู้ร่วมเรียนรู้หลักสูตรนี้มี 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่ ขึ้นบัญชีไว้แล้วคัดมา 10 คน อีกกลุ่มคือ ผู้ร่วมเรียนรู้ในโครงการฯ ของ กสศ. 15 คน สำหรับการสอนหมวดจะมี 2 แบบ คือ หมวดเคลย์ศักดิ์ และ หมวดราชสำนัก ส่วนวิทยากรหลักเป็นผู้มีใบอนุญาตประกอบโรคศิลปะ จากโรงพยาบาลปัตตานี โรงพยาบาลยะหริ่ง และโรงพยาบาลส่งเสริม สุขภาพตำบล นอกจากนี้ มีวิทยากรให้ความรู้เพิ่มเรื่องคุณธรรม จริยธรรม กายวิภาค การตรวจสุขภาพเบื้องต้น กฎหมาย และการให้คำปรึกษา **ทั้งนี้ ผู้ที่เข้าอบรมจะต้องหมวดเก็บสะสมเคสให้ได้ 30 เคส เคสละ 1 ชั่วโมง** จึงจะผ่านหลักสูตรและได้รับใบอนุญาตที่ออกโดยกระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับวิทยาลัยชุมชน โดยวิทยาลัยชุมชนปัตตานีได้ประสานไปยัง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปัตตานี ให้ผู้เรียนจบจากหลักสูตรนี้ ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบการธุรกิจหมวดได้ และทุกคนที่เรียนจบ ได้ขึ้นทะเบียนครบทุกคน

นางแวคอดีเยาะ แวะดั่ง อาชีพแม่บ้าน ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เธอเป็นแม่บ้าน พอจะมีความรู้เรื่องการนวดอยู่บ้างจึงเปิดบ้านรับจ้างนวด เป็นครั้งคราว แต่ยังไม่ค่อยมีใบรับรอง พอทางโครงการฯ มาชวนก็สนใจเข้าร่วมทันที เพราะอยากได้ความรู้และจะได้ประกาศนียบัตร เพื่อจะได้มีงานและ รายได้เสริม

“ได้ความรู้เรื่องการนวดเยอะมาก ทั้งการนวดแบบราชสำนัก และ แบบเคลย์ศักดิ์ ทำให้มีความมั่นใจในการนวดมากขึ้น คนมานวดสามารถ เลือกลงได้ว่าอยากนวดแบบไหน เพราะวิธีการนวดแต่ก่อนจะใช้วิธีบีบ ซึ่งจะ ทำให้ช้ำ แต่หลังจากเรียนการนวดแบบราชสำนัก ทำให้รู้จักการจับจุดนวด ลูกค้าชอบ บอกว่าผ่อนคลายดี แต่ถ้าคนที่ชอบนวดแรง ๆ ก็จะใช้เท้านวด แบบเคลย์ศักดิ์ ลูกค้าก็ติดใจมาเพิ่ม **มีคนมานวดเยอะขึ้น ลูกค้าส่วนใหญ่ จะให้ค่าหมวด 100 บาทเป็นอย่างต่ำ ถ้าพอใจมากก็อาจจะให้ 200-300 บาท**”

นอกจากนี้ ในหลักสูตรการนวดยังสอนเรื่องสมุนไพรและการทำ ลูกประคบ ซึ่งใช้สมุนไพรหลายอย่างที่หาได้ในชุมชน เป็นช่องทางสร้าง รายได้เพิ่ม

“เดิมเราเองก็ทำยาสมุนไพรอยู่แล้ว แต่พอได้เรียนก็ทำให้ได้ความรู้ และเทคนิคต่าง ๆ เพิ่มเติม ช่วยให้ขายได้เยอะขึ้น เพราะมีคนที่รู้จักเยอะขึ้น และมีความมั่นใจในการขาย กล้าที่จะโพสต์ขายมากขึ้น เพราะมีใบรับรอง จากที่ขายแต่ยาสมุนไพร ตอนนี้ก็ขายลูกประคบด้วย เป็นสินค้าใหม่ ซึ่งสมุนไพรจะขายดีเป็นช่วง ๆ ไม่แน่นอน ก่อนเข้าโครงการฯ ขายได้ ประมาณ 2,000 บาท ตอนนี้ที่เคยขายได้เยอะที่สุดก็เดือนละ 5,000 กว่าบาท”

ส่วนหลักสูตร ‘**ตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี**’ ก็ได้รับความนิยมอย่างล้นหลาม เช่นเดียวกัน รศ.เทพกร เล่าว่า หลักสูตรนี้แบ่งการอบรมเป็น 2 รุ่น โดยรุ่นแรกมี 21 คน รุ่นที่สองมี 20 คน แต่ละรุ่นจะมีอาจารย์ 1 คน ส่วนใหญ่เป็นการเรียนเย็บเสื้อผ้าสตรีสมัยใหม่ อาจารย์จะสอนตั้งแต่

เรื่องพื้นฐาน เช่น การวัดตัว เทคนิคการตัดเย็บ การออกแบบแพตเทิร์นบนกระดาษ ผู้เรียนจะได้ฝึกวัดตัว และนำสัดส่วนที่วัดได้มาสร้างแบบตัดลงบนกระดาษ หลังจากนั้นก็นำผ้ามาตัดตามแบบกระดาษก่อนนำไปตัดเย็บ ซึ่งผู้เข้าอบรมจะต้องตัดเย็บเสื้อผ้า 2 ชุด คือ ชุดยาวแบบมุสลิม และกระโปรงที่เรียกว่าชุดมินิกรุง จึงจะผ่านหลักสูตร

“สอนเรื่องการใช้ลายผ้า เช่น การนำลายผ้ามาทำเป็นกระดุมหรือทำเป็นลวดลายที่แขน ฉะนั้นผ้าหนึ่งชุด คน 3 คนก็อาจจะทำออกมาได้ ลวดลายที่ต่างกันออกไป อยู่ที่ไอเดียของคนทำว่าจะเลือกผ้าไปตัดเป็นส่วนไหนของชุด”

“เราต้องออกแบบเองว่าลายผ้าแบบไหนอยู่ตรงไหนถึงจะสวย” **นางนาซีบะห์ ยูโซะ อาชีพแม่บ้าน ผู้ร่วมเรียนรู้** เสริมว่า การเลือกใช้ลายผ้าก็ต้องดูด้วยว่าลายแบบไหนถึงจะเหมาะสำหรับคนอ้วนหรือคนผอม เช่น ถ้าเป็นคนอ้วนก็จะแนะนำให้ใช้ลายผ้าเส้นตรงแนวยาว จะช่วยให้ดูสูงขึ้น ดูผอมลง ส่วนคนผอมก็ใส่เป็นลวดลายหรือจะใส่ลายขวางก็ได้ นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้ทั้งทักษะการตัดเย็บเสื้อผ้า การวางแผนการตลาด หรือแม้แต่วิธีการพูดหรือนำเสนอสินค้า ถือว่าเป็นกำไรชีวิต

“เคยตัดเย็บเสื้อผ้าให้คนในหมู่บ้าน แต่ไม่ค่อยละเอียดเท่าไร พอได้มาเรียนกับโครงการฯ นี้เหมือนได้นับหนึ่งใหม่ ทั้งทักษะการตัดเย็บเสื้อผ้า และเทคนิคอื่น ๆ เช่น ถ้าซื้อผ้าฝ้ายมาอาจารย์จะบอกให้แช่น้ำไว้ก่อนจะนำมาตัด หรือแม้แต่วิธีการวัดตัว มีเทคนิคอย่างไรให้ตัดเสื้อผ้าออกมาแล้วสวมใส่สบาย นอกจากนี้ ยังสอนเรื่องการคำนวณต้นทุนและค่าแรง เช่น ซื้อผ้ามากี่บาท ใช้เวลาตัดกี่ชั่วโมง ก็ต้องเอามาคำนวณ ที่สำคัญยังได้ฝึกทักษะการพูดนำเสนอสินค้าด้วย ช่วยเราให้กล้าโปรโมตสินค้าให้ลูกค้ามากขึ้น ซึ่งตอนนี้ยังไม่ได้เริ่มลงมือตัดเสื้อผ้าขายเพราะเพิ่งเรียนจบมาไม่นาน แต่เชื่อว่าจะสามารถทำเป็นอาชีพที่เพิ่มรายได้ให้กับตนเองและคนในชุมชน”

ส่วนหลักสูตร **‘ช่างตัดผม’** ได้วิทยากรมืออาชีพจากร้านเดอะ เบสท์ ในจังหวัดปัตตานี มาสอนทั้งการตัดผม ซอยผม และเช็ดผมทรงต่าง ๆ เช่น ทรงนักเรียน ทรงทรงสูง ฯลฯ ซึ่งผู้ร่วมเรียนรู้จะต้องตัดผม 30 เคส จึงจะถือว่าผ่านหลักสูตรและได้ใบรับรองวิชาชีพจากวิทยาลัยชุมชนปัตตานี ซึ่งหลังจบการอบรมแม้ผู้ร่วมเรียนรู้จะยังไม่ชำนาญมาก แต่ก็เริ่มทดลองรับจ้างตัดผมให้นักเรียนในชุมชนเพื่อส่งมอบประสบการณ์และหารายได้เสริมบ้างแล้ว

สานอาชีพจาก ‘ฐานทรัพยากรชุมชน’

ไม่เพียงการพัฒนาฝีมือแรงงานในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างอาชีพเสริมเท่านั้น ในชุมชนจะรังยังมีของดีทั้งตาลโตนด และต้นจากที่สามารถนำมาแปรรูป พัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นรายได้จากฐานทรัพยากรของชุมชน รศ.เทพกร เล่าว่า โครงการฯ มีหลักสูตรการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารจากตาลโตนด สอนทำทั้งคุกกี้ น้ำตาลผง น้ำตาลแว่น และเค้กมัพฟินที่ใช้เนื้อลูกตาล โดยทั้ง 4 ผลิตภัณฑ์นี้ชาวบ้านยังไม่เคยทำมาก่อน ในการอบรมจะใช้อุปกรณ์และสถานที่จากกลุ่มแม่บ้านหมู่ 6 ที่รวมตัวกันทำขนมตาลขายกันมาแต่เดิม วิทยากรที่สอนจะมี 3 คน มาจากมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และปราชญ์ชุมชนในพื้นที่

“แต่ก่อนก็เคยใช้น้ำตาลโตนดทำขนมกินเอง อร่อยดี แต่ไม่ได้ทำขาย” นางดารุณี อาลี อาชีพค้าขาย ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า ปกติค้าขายมีรายได้ประมาณวันละ 120 บาท มีเจ้าหน้าที่มาติดต่อว่าจะมีการอบรมก็สนใจอยากลองมาเรียนรู้ดู เมื่อว่าต่อไปจะทำเป็นอาชีพเสริมได้ ครูก็สอนทั้งการทำน้ำตาลผง น้ำตาลแว่น และแปรรูปเป็นขนมต่าง ๆ ชอบทำขนมเค้กกับคุกกี้ ได้ลองเอามาทำบ้าง แต่ยังไม่ชำนาญ อยากจะเรียนเพิ่มอีกอยากทำขนมแปลก ๆ ที่เด็กสมัยนี้นิยมกัน เช่น มัพฟิน ถ้าเป็นไปได้ก็อยากมีแบรนด์ตัวเอง ตอนนี้พยายามปรับสูตร ไปลองโพสต์ขายผ่านเฟซบุ๊ก

อีกหลักสูตรวิชาชีพที่ต่อยอดจากวัตถุดิบในชุมชน คือ ‘ผลิตภัณฑ์จากก้านจาก’ ซึ่งนอกจากเป็นวัสดุธรรมชาติที่มีจำนวนมากและหาได้ง่ายในท้องถิ่นแล้ว ยังเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับ ‘วัสดุเหลือใช้ที่ไร้ประโยชน์’ รศ.เทพกร บอกว่า แต่ก่อนชาวบ้านใช้ใบจากทำยาสูบ เขาจะลอกใบมาตากแห้งไว้ขายแล้วทิ้งก้าน เขาไปเผาไฟ แต่ด้วยงบจาก กสศ. ทำให้ตอนนี้รู้แล้วว่าก้านจากสามารถนำมาสานเป็นสิ่งของต่าง ๆ ได้โดยมีกลุ่มแม่บ้าน

จากชุมชนลามาเกาะทะเล อำเภอสายบุรี ที่รวมตัวกันในนาม ‘ก้านจากเมืองสาย’ มาให้ความรู้ตั้งแต่การเลือกวัตถุดิบ การตัดจาก การลอกจาก การเหลาก้าน รวมถึงวิธีการสานเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบต่าง ๆ

“ตอนเขามาสอนครั้งแรก ยังคิดว่าจะทำได้หรือ มันดูเกินจริง” นางมีเนาะ อาเต อาชีพแม่บ้าน ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เขาสอนเราตั้งแต่วิธีการเหลาก้านจากเลยว่า เหลาแบบไหนก้านจะไม่หักง่าย ต้องเลาะเอาด้านที่เป็นสีเขียวออก เพราะเป็นส่วนที่ทำให้หักง่าย และอย่าใช้มีดคมเกินไป ไม่อย่างนั้นก้านจะขาดออกหมด แล้วก็ยังสอนวิธีการสานจากเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบต่าง ๆ

จาก ‘ก้านจาก’ ที่ไร้ค่า ถูกนำมาจักสานแปรรูปเป็น ‘ผลิตภัณฑ์ของใช้’ ที่หลากหลาย และกลายเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่อย่างมาก ชนิดที่ว่า มีออร์เดอร์สั่งเข้ามาจนทำไม่ทัน!

“ตอนนี้ที่สั่งเข้ามาจะเป็นตะกร้าทรงสูง ราคา 80 บาท ตะกร้ากลมใส่ผลไม้หรือใส่ขนมแบบก้านเล็ก ราคา 120 บาท แต่ถ้าทำจากก้านใหญ่จะราคา 150 บาท ส่วนแจกันดอกไม้ราคา 80 บาท ส่วนใหญ่จะขายแบบปากต่อปาก แล้วก็มิลงเฟซบุ๊กส่วนตัวบ้าง ยังไม่ได้มีการรวมกลุ่มจริงจัง

ตอนนี้วันหนึ่งขายได้ประมาณ 2 ใบ รายได้ต่อเดือนอยู่ที่ประมาณ 1,000-2,000 บาท แต่จะ
ได้ไม่เท่ากันทุกคน เพราะบางคนก็ไม่มีเวลาทำ แต่ต่อไปก็น่าจะขายได้มากขึ้น เพราะฐานลูกค้า
กว้างมากขึ้น ถ้าเป็นไปได้ก็อยากเรียนรู้วิธีการสานเป็นของใช้อื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น กล้องทิชชู
ผ้าซี หรือพวงกุญแจของชำร่วย” นางมีเนาะเล่า

ทั้งนี้ หลังจากการอบรมในแต่ละหลักสูตรอย่างเข้มข้น วิทยาลัยชุมชนปัตตานียังจัดการ
อบรมทักษะชีวิต 3 เรื่อง ให้แก่ผู้ร่วมเรียนรู้คือ การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ การบริหารจัดการ
กลุ่ม และเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งยังพาไปศึกษาดูงานในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน
เรียนรู้และเป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง โดยเรื่องการตลาดออนไลน์
มีอาจารย์ซารีฟ เด่นสุมิตร เจ้าของเพจเฟซบุ๊ก ‘สาระรีฟ การตลาดแบบบ้าน ๆ’ ผู้ประกอบการ
ร้านขายของในอาลีบาบา มาสอนเทคนิคการทำตลาดออนไลน์ ส่วนเรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม
ได้พาตัวแทนผู้เข้าอบรมไปลงพื้นที่ดูงานเรื่องการจัดการตั้งกลุ่มในชุมชนบ้านบางพลับ อำเภอ
บางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ที่มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ เช่น ส้มโอ ตาลโตนดอาหาร
แช่อบจากบอระเพ็ด และการจัดตั้งกลุ่มอาชีพที่มีรายได้ถึงหลักแสน หลักล้านบาท ส่วนเรื่อง
เศรษฐกิจพอเพียง พาไปดูงานชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงที่ป่าหลวง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

ผลจากความสำเร็จในครั้งนี้นอกจากความมุ่งมั่นตั้งใจของทีมงานและการสนับสนุน
ของวิทยาลัยชุมชนปัตตานี ยังเกิดจากกลไกความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่ร่วมด้วยช่วย
คนในพื้นที่อย่างแข็งขัน นับเป็นโครงการดี ๆ ที่หยิบยื่นโอกาสให้ประชาชนชายแดนใต้ได้
เรียนรู้เสริมสร้างศักยภาพตนเองเพื่อพัฒนาสู่การทำอาชีพ เพื่อเป็นความหวังในการสร้าง
รายได้หล่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวอย่างยั่งยืน

• • • •

**“นับเป็นโครงการดี ๆ ที่หยิบยื่นโอกาส
ให้ประชาชนชายแดนใต้ได้เรียนรู้
เสริมสร้างศักยภาพตนเองเพื่อพัฒนา
สู่การทำอาชีพ ซึ่งจะพอเป็นความหวัง
ในการสร้างรายได้หล่อเลี้ยงตนเอง
และครอบครัวอย่างยั่งยืน”**

โครงการปยุหารายได้กลุ่มแรงงานชุมชนตำบลจะรัง จังหวัดปัตตานี

วิทยาลัยชุมชนปัตตานี จังหวัดปัตตานี

STEM Education ทักษะอาชีพสานกระจูด การเรียนรู้คู่วิถีธรรมชาติ

ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาบาริवास จังหวัดบาริवास

ภาคใต้

‘กระจุ๊ด’ อาจเป็นชื่อที่หลายคนไม่คุ้นหูนัก แต่หากพูดถึง **‘กก’** เชื่อว่าคงสามารถนึกภาพตามได้ไม่ยาก ทั้งกระจุ๊ดและกกเป็นวัชพืชตระกูลเดียวกัน อาศัยอยู่ในพื้นที่น้ำท่วมขัง สูงประมาณ 1-2 เมตร สำหรับประเทศไทยพบได้เพียงไม่กี่แห่งเท่านั้น โดยพบมากในพื้นที่แถบภาคตะวันออกและภาคใต้ สามารถนำมาใช้เป็นวัสดุสำหรับจักสานได้ เนื่องจากมีคุณสมบัติยืดหยุ่น ทนทาน ทำให้คืนตัวได้ดี ชาวบ้านจึงนำไปแปรรูปเพื่อใช้เป็นวัสดุสำหรับสานเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น กระเป๋า ตะกร้า หรือเสื่อ ตั้งแต่อดีต จนกลายเป็นภูมิปัญญาที่ตกทอดมาถึงปัจจุบัน

แต่เมื่อเวลาผ่านไปภูมิปัญญานี้เริ่มเลือนหายไปจากชุมชน คนที่สานกระจุ๊ดได้เหลือน้อยเต็มที ส่งผลให้ทักษะจากภูมิปัญญาของชุมชนถูกมองข้ามไปอย่างน่าเสียดาย เนื่องจากความต้องการผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติกำลังได้รับความนิยมมากขึ้น ซึ่งสวนทางกับความสามารถในการผลิต **ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา นราธิวาส** มองเห็นโอกาสที่จะพัฒนาความรู้และทักษะการสานกระจุ๊ดให้แก่คนในชุมชน เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่คนในชุมชน พร้อมกับการอนุรักษ์เครื่องจักสานในท้องถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะ จึงจัดทำโครงการ **STEM Education ประยุกต์ทักษะแรงงาน 4.0** เพื่อเพิ่มความสามารถในการผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาดแล้ว ยังเป็นการสร้างอาชีพในชุมชนอย่างยั่งยืนอีกด้วย

■ **‘กระจุ๊ด’ ผลิตภัณท์จักสานจากวัชพืช**

นางสาวฟาติมะหมีะ เล็งฮะ ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า สำหรับศูนย์วิทยาศาสตร์แห่งนี้ เดิมทีไม่ได้มีเป้าหมายเรื่องการพัฒนาทักษะอาชีพ แต่เมื่อเห็นโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) จึงเกิดความสนใจนำเรื่อง **‘STEM ศึกษา’** และ **‘Brain Based Learning (BBL)’** ไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาทักษะอาชีพของชุมชน เพื่อให้แรงงานมีทักษะสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุค 4.0 ใช้พื้นที่บ้านกะลูวอเหนือและบ้านโคกเคียน เป็นพื้นที่ทำงาน เนื่องจากชาวบ้านมีเป้าหมายร่วมกัน คือต้องการมีอาชีพที่สร้างรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต

นางสาวฟาติมะหมีะ กล่าวว่า เหตุผลที่เลือกพื้นที่โคกเคียนและกะลูวอเนื่องจากคนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันอยู่แล้ว และทุกคนมีจุดหมายเดียวกันคือ อยากรมีอาชีพ และที่สำคัญคือที่นี่มีคนสานกระจุ๊ดเป็นอยู่บ้าง

“เดิมทีศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา นราธิวาส ไม่ได้มีเป้าหมายเรื่องการพัฒนาทักษะอาชีพ แต่เมื่อเห็นโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ของ กสศ. จึงเกิดความสนใจนำเรื่อง ‘STEM ศึกษา’ และ ‘Brain Based Learning (BBL)’ เข้าไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาทักษะอาชีพของชุมชน เพื่อให้แรงงานมีทักษะรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุค 4.0”

นางสาวฟาติมะหมีะ เล็งฮะ

หลังได้พื้นที่ทีมงานเปิดรับสมัครผู้ร่วมเรียนรู้ 90 คน จาก 2 ตำบล คือกะลวอเหนือ 60 คน และโคกเคียน 30 คน แบ่งเป็นแรงงานนอกระบบ 40 คน และคนว่างงาน 50 คน โดยผู้ร่วมเรียนรู้ที่ไม่มีพื้นฐานมาก่อนสามารถเข้ามาเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองได้

สำหรับกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพโดยใช้ STEM ศึกษา นางสาวฟาติมะหะมีะ อธิบายว่า STEM ศึกษาเป็นเหมือนกระบวนการทดลองทางวิทยาศาสตร์ โดยเริ่มต้นตั้งแต่การระบุปัญหาให้แน่ชัด จากนั้นจึงรวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องนำมาออกแบบวิธีการแก้ปัญหา โดยเปิดเวทีรับฟังความเห็นเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยน ทั้งจากผู้รับผิดชอบโครงการฯ วิทยากร และตัวแทนผู้ร่วมเรียนรู้เข้าร่วมประชุม เมื่อพร้อมแล้วจึงวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา ไปพร้อม ๆ กับการทดสอบ ประเมินผล และปรับปรุงแก้ไขวิธีการ และสุดท้ายนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน

จากขั้นตอนเหล่านี้ นำไปสู่การออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรมที่คำนึงถึงความหลากหลายของผู้ร่วมเรียนรู้ โดยวิเคราะห์ออกมาได้ 3 กลุ่มตามความสามารถในการสานกระจุด โดยแบ่งเป็น 1. กลุ่มที่มีพื้นฐานดี 2. กลุ่มที่มีพื้นฐานปานกลาง และ 3. กลุ่มที่ไม่มีพื้นฐานมาก่อน จากนั้นให้ทั้ง 3 กลุ่มฝึกอบรมจนครบ 3 หลักสูตรตามลำดับความยากง่าย ได้แก่ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับปริญญาตรี สอนโดยครูภูมิปัญญา 2 คน ซึ่งการแบ่งระดับตามความยากง่ายจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มได้

ส่วนวิธีการนำกระจุดมาแปรรูปเป็นวัสดุจักสาน นางเจี๊ยะเสาะ แวฮูลู ครูภูมิปัญญา อธิบายว่า ขั้นตอนแรกต้องนำต้นกระจุดสดไปหมักด้วยโคลนก่อน 1 วัน เพื่อเพิ่มความเหนียว และทำให้ใบไม่หุหรือแตกง่าย เก็บได้นาน จากนั้นจึงตากแดดอีก 1 วันให้แห้งสนิท ก่อนจะนำไปใส่เครื่องรีดให้แบน แล้วนำไปย้อมสี สมัยก่อนไม่มีเครื่องรีดจะใช้วิธีตีด้วยมือ จากนั้นนำไป

ย้อมสี ส่วนสีจะมีแต่สีดำเท่านั้นซึ่งมาจากลูกไม้ธรรมชาติ ต่างจากปัจจุบันที่ใช้สีเคมีจึงทำให้เครื่องจักสานมีสีสันเพิ่มขึ้น เมื่อเตรียมกระจุดเสร็จแล้วจึงนำไปสานให้เกิดลวดลายที่หลากหลาย นับตั้งแต่ลวดลายดั้งเดิมที่สานได้ง่าย ๆ เช่น ลายขัดสอง ลายขัดสาม ก่อนจะพัฒนาและเพิ่มความซับซ้อนขึ้นมาเป็นลายพิกลและลายวงแหวน จนสุดท้ายลายที่มีราคาสูงขึ้นตามความยากในการสานคือ ลายดอกโทะ

นอกจากการฝึกทักษะการสานกระจุด ทีมงานยังให้ความรู้เรื่องการทำบัญชีรายรับรายจ่าย มีวิทยากรจากสำนักงานบัญชีจังหวัดและวิทยาลัยชุมชนมาให้ความรู้ ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้สามารถวางแผนการใช้เงินของตัวเองให้มีเงินเหลือเก็บและได้กำไรมากขึ้น

“ก่อนหน้านี้อาไม่มีพื้นฐานด้านการทำบัญชีครัวเรือน ชาวบ้านยังไม่มีงบจดบันทึกรายรับรายจ่ายว่าตัวเองลงทุนไปเท่าไร ขายได้เท่าไร กำไรเท่าไร รู้แค่ว่าได้เงินมา แต่ไม่รู้ว่าต้นทุนที่ลงทุนไปเท่าไร บางทีอาจได้เท่าทุนหรือได้กำไร” นางสาวฟาติมะหะมีะ กล่าว

การฝึกอบรมการทำบัญชีจัดทำควบคู่ไปกับหลักสูตรอบรมการขายออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นการสอนสร้างเพจเฟซบุ๊ก การประชาสัมพันธ์สินค้า หรือการโพสต์รูปภาพและการสร้างคอนเทนต์ ซึ่งเป็นช่องทางสำคัญในการขยายกลุ่มลูกค้ารวมถึงปริมาณสินค้า นอกจากนี้ ยังเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยสร้างระบบจัดการสำหรับร้านค้าได้ เช่น การสร้างอัลบั้มสินค้าเพื่อความสะดวกของผู้ซื้อ รวมถึงทำให้ติดต่อกับผู้ซื้อได้สะดวกยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ โครงการฯ ยังได้เพิ่มทักษะการเรียนรู้ภาษาไทยให้แก่ผู้ร่วมเรียนรู้ด้วย เนื่องจากคนในพื้นที่นิยมใช้ภาษาถิ่นหรือภาษามลายูเพื่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน การฝึกทักษะภาษาไทยจึงเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ร่วมอันนำไปสู่การขยายตลาดผลิตภัณฑ์ที่ทำจากกระจุดให้แก่คนในพื้นที่อื่น

Lifelong Learning ลงเรียนรู้ตลอดชีวิต

เมื่อโครงการฯ เดินทางมาเกือบครึ่งทางจนถึงขั้นตอนวางแผนและดำเนินงาน ด้วยความร่วมมือจากผู้ร่วมเรียนรู้ทำให้วัตถุประสงค์ของโครงการเริ่มเป็นรูปเป็นร่างที่ละน้อย สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้ด้วยแรงจูงใจและความเป็นเจ้าของของภูมิปัญญาท้องถิ่น

นางสาวฟาติมะหะมีะ เล่าบรรยากาศการฝึกอบรมว่า ในช่วงแรกเธอต้องตามคนให้เข้าอบรม แต่ช่วงหลังไม่ต้องแล้ว ฝึกตั้งแต่ 8.00-17.00 น. ก็ยังไม่ยอมเลิก ขอทำต่อจนถึงหกโมงครึ่ง ทุ่มหนึ่งก็มี เพราะเขาคิดว่านี่คืออาชีพของเขา และสถานที่ฝึกก็อยู่ใกล้บ้านจะกลับตอนไหนก็ได้

สำหรับผู้ร่วมเรียนรู้ ไม่ได้มีเพียงกลุ่มผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุเท่านั้น เนื่องจากศูนยวิทย์ฯ แห่งนี้มีเป้าหมายหลักคือ การทำงานร่วมกับกลุ่มเด็กและเยาวชนทั้งในและนอกระบบการศึกษา โครงการฯ นี้จึงมีพื้นที่ให้เยาวชนได้เข้ามาเรียนรู้อย่างเต็มที่ โดยออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเข้าใจความต้องการของเด็ก ๆ นอกจากนี้ เด็กเหล่านี้ยังเป็นกำลังสำคัญในการเสริมและแลกเปลี่ยนความรู้ด้านเทคโนโลยีแก่ผู้ใหญ่ในชุมชน

ทั้งนี้ โครงการฯ ได้ส่งผลิตภัณฑ์จำหน่ายผ่าน ‘แบรนด์เสาะนิชา’ ที่ได้มาตรฐานระดับ OTOP ที่มีอยู่เดิม เสาะนิชาจึงกลายเป็นตัวกลางสำคัญที่ทำให้เกิดการกระจายอาชีพสู่คนในชุมชนจากการส่งต่อคำสั่งซื้อให้กับกลุ่ม ‘กระจูดโคกพยอม’ และกลุ่ม ‘สตรีสานกระจูดโคกพยอม’ ก่อนที่จะกระจายงานไปยังผู้ร่วมเรียนรู้ในโครงการฯ

สิ่งที่ได้จากโครงการฯ นอกจากทักษะความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ยังช่วยสร้างรายได้เพิ่มประมาณ 300-500 บาทต่อสัปดาห์ ไปจนถึง 100 บาทต่อวัน นอกเหนือจากรายได้แล้ว ยังเป็นการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งให้กับคนในชุมชนไปพร้อม ๆ กับการสานสัมพันธ์ในครอบครัว อันนำไปสู่ความต้องการหวนคืนกลับบ้านเกิด และเกิดการพัฒนาชุมชนต่อไป

นางสาวฟาซีเยห์ นิรุบี อาชีพรับจ้าง ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า ก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เธอมีรายได้จากการทำประมงกับสามีที่ประเทศมาเลเซีย จนกระทั่งเกิดโรคระบาดขึ้น

ทำให้ต้องกลับมาอยู่ที่บ้าน เธอจึงใช้เวลานี้เข้าร่วมการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อหารายได้เสริมระหว่างที่ว่างเว้นจากงานหลัก แม้ว่าจะยังสานได้ไม่คล่องนัก แต่เธอก็สามารถเรียนรู้ขั้นตอนอื่นควบคู่ไปกับการฝึกสาน อย่างการเย็บผ้าชุด้านใน เธอไม่เพียงแต่ใช้เวลาไปกับการเรียนรู้การสานกระจุจอย่างเดียว แต่การย้ายกลับมาอยู่ที่บ้านยังทำให้เธอได้ใช้เวลากับครอบครัวมากขึ้นอีกด้วย

มากไปกว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้นการได้ทำสิ่งที่ตัวเองรักและผูกพันตั้งแต่เยาว์วัย จากการซึมซับทักษะการสานกระจุจจากคนในครอบครัวก็ช่วยทำให้เกิดความภูมิใจในการทำผลิตภัณฑ์หนึ่งชิ้นด้วยความตั้งใจของตัวเอง

นางรอบียะ ปิ อาชีพแม่บ้าน ผู้ร่วมเรียนรู้เล่าถึงความรู้สึกภายหลังจากการสานกระจุจว่า ไม่ได้นึกว่าสานกระจุจจะมีรายได้เท่าไร แต่เป็นความชอบ ได้ทำสิ่งที่เราชอบ มันก็มีความสุข

จากกระบวนการจักสานกระจุจนับตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปลายทาง ทำให้เห็นว่าท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง องค์กรความรู้ภูมิปัญญาไม่จำเป็นต้องถูกทิ้งไว้ และรอวันสูญหายตามกาลเวลา แต่วิธีการปรับตัวและหาหนทางอยู่ร่วมกับโลกปัจจุบันดูเหมือนจะเป็นวิธีที่นุ่มนวลและยั่งยืนกว่า เหมือนเช่นที่ชุมชนโคกเคียนและกะลวอเหนือกำลังเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีไปพร้อมกับวิถีชีวิตดั้งเดิม ให้มีคุณค่าและมูลค่าที่ตอบสนองต่อการดำเนินชีวิตได้

• • • •

“ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง องค์กรความรู้ภูมิปัญญาไม่จำเป็นต้องถูกทิ้งไว้ และรอวันสูญหายตามกาลเวลา แต่วิธีการปรับตัวและหาหนทางอยู่ร่วมกับโลกปัจจุบัน ดูเหมือนจะเป็นวิธีที่นุ่มนวลและยั่งยืนกว่า เหมือนเช่นที่ชุมชนโคกเคียนและกะลวอเหนือกำลังเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีไปพร้อมกับวิถีชีวิตดั้งเดิม ให้มีคุณค่าและมูลค่าที่ตอบสนองต่อการดำเนินชีวิตได้”

เพิ่มทักษะเทคโนโลยีใหม่ในศตวรรษที่ 21

วิทยาลัยชุมชนสตูล
จังหวัดสตูล

‘มัคคุเทศก์’ หรือ ‘ไกด์’ อาชีพนำเที่ยวซึ่งสงวนไว้เป็นอาชีพเฉพาะของคนไทยที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นจำนวนมาก รายได้จากการท่องเที่ยวยังหลังไหลไปสู่ชุมชนและร้านค้าขนาดย่อมที่เรียงรายอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยว ยิ่งในช่วงหลังประเทศไทยได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวจีน จากรายงานของกรมการท่องเที่ยวพบว่าในปี 2561 เดือนกรกฎาคม มีจำนวนนักท่องเที่ยวกว่า 38 ล้านคน ขณะที่ปี 2562 พบว่ามีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็น 39 ล้านคน จึงไม่น่าแปลกใจว่ามัคคุเทศก์กลายเป็นอาชีพที่ตลาดต้องการ จนจำนวนมัคคุเทศก์ที่มีบัตรอนุญาตไม่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว

สำหรับการเป็นมัคคุเทศก์ที่ต้องตามกฎหมายจะต้องมีใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ จากเดิมกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ กำหนดให้มีใบอนุญาตมัคคุเทศก์ 2 ประเภท คือ มัคคุเทศก์ทั่วไป ซึ่งแบ่งเป็น 2 ชนิด คือมัคคุเทศก์ที่นำเที่ยวได้ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ และมัคคุเทศก์ที่นำเที่ยวได้เฉพาะชาวไทยเท่านั้น ส่วนมัคคุเทศก์ประเภทที่ 2 คือมัคคุเทศก์เฉพาะ แบ่งเป็น 8 ชนิด เช่น มัคคุเทศก์เฉพาะพื้นที่ มัคคุเทศก์เดินป่า มัคคุเทศก์ศิลปวัฒนธรรม หรือมัคคุเทศก์ทางทะเล ฯลฯ

แต่ในระยะหลังพบปัญหาการจัดการดูแลใบอนุญาตมัคคุเทศก์เฉพาะที่มีการกำหนดขอบเขตการทำงานของมัคคุเทศก์ที่จำกัด คือ ไม่ให้ทำงานนอกพื้นที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาต เช่น กรณีของ **นายเอกชัย พรหมดั่ง อายุ 40 ปี อาชีวมัคคุเทศก์** เล่าว่า เขาเป็นไกด์ทางทะเลบนเกาะหลีเป๊ะเดิมสามารถรับลูกค้าแล้วพาไปเที่ยวตามโปรแกรมทัวร์ได้ แต่หากลูกค้าต้องการไปเที่ยวที่อื่น ๆ บนชายฝั่งนอกเหนือจากโปรแกรมทัวร์ เขาไม่สามารถทำได้ เนื่องจากบัตรมัคคุเทศก์ที่เขาไม่มีอนุญาตให้ทำงานบนชายฝั่ง หากฝ่าฝืนก็จะผิดกฎหมาย

ด้วยข้อจำกัดดังกล่าว ส่งผลให้รายได้ของมัคคุเทศก์ลดลง กรมการท่องเที่ยวจึงแก้ปัญหาด้วยการปรับปรุงใบอนุญาตมัคคุเทศก์ใหม่ ให้มี 3 ประเภท โดยเพิ่มมัคคุเทศก์ประเภทท้องถิ่นเข้ามาแบ่งเป็น 4 ชนิด ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยเพิ่มพื้นที่การทำงานให้มัคคุเทศก์จากแค่ระดับจังหวัด ขยายไปจนถึงระดับภูมิภาค เพื่อการดูแลจัดการที่ง่ายขึ้น และเพื่อผ่อนปรนข้อกำหนดสำหรับมัคคุเทศก์ ให้สามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น แต่ผลที่ตามมาคือค่าใช้จ่ายและการสูญเสียรายได้ของไกด์ที่เกิดขึ้นระหว่างการอบรม

**“การอบรมจะพยายามให้ไกด์มีส่วนร่วม
เล่าประสบการณ์ของแต่ละท้องถิ่นให้ฟัง
ระหว่างการอบรมจะถอดบทเรียนทุกวัน
เพราะเชื่อว่าวิธีการแลกเปลี่ยนความรู้
ที่ดีที่สุดคือ การเป็นเครือข่ายกัน”**

นายอัศวายุทธ เทศาอาเลี่ยน

นายเอกชัย กล่าวถึงการปรับเปลี่ยนบัตรอนุญาตมัคคุเทศก์ฉบับใหม่ ว่า การเปลี่ยนบัตรผ่านทั้งหมดจากบัตรมัคคุเทศก์เฉพาะเป็นบัตรมัคคุเทศก์ภูมิภาค ทำให้มีโอกาทำงานได้มากขึ้น แต่ประเด็นคือ สถานที่อบรมในภาคใต้อยู่ที่จังหวัดภูเก็ต ซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูง อีกทั้งช่วงอบรมตรงกับช่วงการรับงานในฤดูกาลท่องเที่ยวของชายฝั่งอันดามัน หากไปอบรมก็จะเสียรายได้ แต่สิ่งที่กังวลคือ ถ้าบัตรหมดอายุคือหมดเลย ต้องมาเริ่มใหม่ ดังนั้นจึงต้องการอบรมเพื่อเปลี่ยนบัตรการทำงานให้ถูกกฎหมาย

จากปัญหาที่เกิดขึ้น นายเอกชัยจึงตัดสินใจเข้าร่วม**โครงการอบรมหลักสูตรฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์เฉพาะภูมิภาคกรณีเปลี่ยนผ่านประเภทใบอนุญาตจากมัคคุเทศก์เฉพาะเป็นมัคคุเทศก์เฉพาะภูมิภาค (ภาคใต้ จ.สตูล) : วิทยาลัยชุมชนสตูล** ที่ใช้หลักสูตรแกนกลางของกรมการท่องเที่ยว ซึ่งได้รับอนุญาตจากกรมการท่องเที่ยวให้เป็นสถานที่ฝึกอบรมเพิ่มเติม นอกเหนือไปจากจังหวัดภูเก็ต เพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับบรรเทาผลกระทบ หลังการเปลี่ยนแปลงระบบการออกใบอนุญาตมัคคุเทศก์ในจังหวัดสตูลและพื้นที่ใกล้เคียง

เตรียมตัวให้พร้อมก่อนเดินทาง

นายอศวัยยุทธ เทศอาสาเส็น ผู้รับผิดชอบโครงการฯ กล่าวถึง วิทยากรที่เชิญมาถ่ายทอดเทคนิคที่อาชีพไกด์ต้องเรียนรู้ในครั้งนี้ว่าเป็นไกด์ต้นแบบมืออาชีพ เจ้าของรางวัลกินรีของจังหวัดสตูล ซึ่งเป็นรางวัลอันทรงเกียรติที่มอบให้กับสินค้าหรือบริการที่ได้มาตรฐานในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย ซึ่งกระบวนการอบรมไม่ได้มีเพียงเทคนิคและความรู้เกี่ยวกับอาชีพไกด์เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ที่จะช่วยให้ผู้ร่วมเรียนรู้สามารถทำงานได้รวดเร็วขึ้น

สำหรับการคัดเลือกผู้ร่วมเรียนรู้มาจากการประชาสัมพันธ์ไปยังเครือข่ายมัคคุเทศก์ เช่น สมาคมมัคคุเทศก์อาชีพและเครือข่ายการท่องเที่ยว ภายหลังปรากฏว่ามีผู้สนใจเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก จึง**ใช้วิธีการคัดกรองโดยให้ผู้ที่ใบอนุญาตใกล้จะหมดอายุเข้ารับการอบรมก่อน** เนื่องจากเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างแท้จริง จำนวน 53 คน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดสตูลและจังหวัดใกล้เคียง

ผู้ร่วมเรียนรู้ นอกจากจะถูกคัดกรองจากใบอนุญาตที่ใกล้หมดอายุแล้ว หรือผู้ที่ต้องการเปลี่ยนจากบัตรมัคคุเทศก์เฉพาะเป็นบัตรมัคคุเทศก์ภูมิภาค ยังต้องมีใบอนุญาตผ่านการอบรมจากกรมการท่องเที่ยวมาแล้ว จึงจะสามารถเปลี่ยนบัตรและประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ได้ ขั้นตอนภายหลังการคัดกรองคือ การสอบคัดเลือกโดยการทดสอบความรู้เดิมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวภาคใต้ จากนั้นจึงประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิ์เข้ารับการสัมภาษณ์ โดยสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพเป็นผู้สัมภาษณ์ร่วมกับพี่เลี้ยงโครงการฯ เพื่อพิจารณาความรู้เดิมและความเดือดร้อนของผู้ร่วมเรียนรู้

ทั้งนี้ ผู้ร่วมเรียนรู้ทุกคนจะได้รับความรู้ตามหลักสูตรแกนกลางของกรมการท่องเที่ยว ซึ่งกำหนดไว้ 2 โมดูล คือ 1. ความรู้วิชาการทั่วไป โดยวิทยากรจากกรมการท่องเที่ยว เนื้อหาเน้นไปที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐ และกฎหมายว่าด้วยธุรกิจนำเที่ยว และมัคคุเทศก์ รวมทั้งกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง 2. ความรู้ในภาพกว้าง ซึ่งตรงกับแนวทางของวิทยาลัยชุมชนและทีมพี่เลี้ยง ที่ต้องการเสริมความรู้เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ภาคใต้ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวรรณกรรมท้องถิ่น ที่จะต้องรู้ประวัติศาสตร์ภาคใต้ นอกจากนี้ ยังถ่ายทอดเทคนิคการนำเสนอความรู้ให้กับนักท่องเที่ยว และวิธีการพูดให้เป็นกลางมากที่สุด รวมถึงการออกแบบโปรแกรมทัวร์ร่วมกับบริษัททัวร์ หรือการทำโปรแกรมทัวร์ในท้องถิ่น เพื่อรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะ

“รัฐบาลมีนโยบายเน้นเที่ยวชุมชน ท่องเที่ยววิถีชีวิต การอบรมจะพยายามให้เก๋มีมีส่วนร่วมเล่าประสบการณ์ของแต่ละพื้นที่ให้ฟัง ระหว่างการอบรมจะถอดบทเรียนทุกวัน เพราะเชื่อว่าวิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ดีที่สุดก็คือ การเป็นเครือข่ายกัน ตั้งเป็นกลุ่มไลน์ให้คุยกัน ส่งต่องานกันได้” นายอศวยุช กล่าว

นอกจาก 2 โมดูลแรกแล้ว ทีมพี่เลี้ยงที่คอยช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมภายในโครงการฯ ยังได้เสริมโมดูลที่ 3 ซึ่งเกี่ยวกับความรู้และทักษะของมัคคุเทศก์ในศตวรรษที่ 21 ไม่ว่าจะเป็นหลักการใช้จ่ายเงิน ทักษะการทำงานในยุคดิจิทัล

สำหรับระยะเวลาในการฝึกอบรม แบ่งเป็นภาคทฤษฎี 1 สัปดาห์ จากนั้นต้องลงภาคสนามในพื้นที่จริง แม้ว่าจะใช้เวลาในการอบรมไม่นาน ภายหลังปิดโครงการฯ แล้ว ทีมงานยังคงติดต่อผู้ร่วมเรียนรู้ เพื่อติดตามผลอย่างต่อเนื่อง โดยปกติอาชีพมัคคุเทศก์หากได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวก็จะมีลูกค้าซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวที่เคยใช้บริการติดต่อมาเรื่อย ๆ ซึ่งการสร้างความนิยมสำหรับมัคคุเทศก์ จะต้องสร้างลูกเล่น บุคลิก และเสริมจุดเด่นเฉพาะตัวในเรื่องที่ถนัด เช่น ศึกษาเรื่องภูเขา ฝึเสื้อ พรรณไม้ พันธุ์ปลา ฯลฯ รวมถึงต้องหาอาชีพเสริมมารองรับในกรณีที่ไม่สามารถรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเช่น สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

การปรับตัวของนักร้อง

เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว ทำให้มีนักท่องเที่ยวจำนวนไม่น้อยต้องหาแผนสำรองเพื่อปรับตัวรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าว

นางฟารีดา ทูมมาลี อายุ 42 ปี อาชีพมัคคุเทศก์ ผู้ร่วมเรียนรู้เล่าว่า การทำงานของเธอจะเน้นให้ลูกค้าที่มาเที่ยวได้รับประทานอาหารทะเลสด ที่มีคุณภาพ และปลอดภัย แต่ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เมื่อไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมที่บ้านบ่อเจ็ดลูก สถานที่ตั้งโบราณสถานซึ่งเป็นจุดท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในจังหวัดสตูล เธอจึงปรับตัวด้วยการหันมาขายอาหารทะเลออนไลน์แทน

ขณะที่ นายเอกชัย เสริมว่า เมื่อว่างเว้นจากการทำหน้าที่ไกด์ ไม่ว่าจะเป็นช่วง Low Season หรือช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เขาต้องปรับตัวโดยการมองหาอาชีพเสริม การมีใบอนุญาตเฉพาะภูมิภาคจะเพิ่มโอกาสการทำงานได้อีกเท่าตัว

“ลูกค้ากลุ่มของผมหากอยากจะเที่ยวก็จัดโปรแกรมไปได้ เพราะภาคใต้มีที่เที่ยวนานาชาติ ไม่ได้มีแค่หลีเป๊ะ หรือสตูลเท่านั้น”

สำหรับการอบรมที่เกิดขึ้นในขณะที่การท่องเที่ยวในประเทศกำลังเจียบเหงา อีกด้านหนึ่งก็อาจเป็นโอกาสที่ทำให้เหล่ามัคคุเทศก์ได้สร้างทักษะใหม่ (Reskill) ไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาทักษะให้ดีขึ้นกว่าเดิม (Upskill) เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการเตรียมพร้อมสำหรับการฟื้นฟูการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

นางฟารีดา เล่าว่า โครงการฯ นี้ทำให้เธอมีความรู้เรื่องกฎหมายใหม่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว วิธีปฏิบัติตัว ความรู้ด้านภูมิศาสตร์ที่เธอสามารถนำไปเล่าให้ลูกค้าฟังได้ แม้ปัจจุบันนักท่องเที่ยวจะสามารถค้นหาข้อมูลได้จากอินเทอร์เน็ต แต่สำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบครอบครัวหรือผู้สูงอายุ พวกเขายังต้องการคนดูแล ต้องการคนบรรยายตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ อยู่ อาชีพมัคคุเทศก์จึงยังมีความสำคัญ และเป็นที่ต้องการอีกมาก

กล่าวได้ว่า โครงการฯ นี้ได้ปลดล็อกขอบเขตการทำงานของมัคคุเทศก์ อันหมายถึงรายได้ที่เพิ่มขึ้นแล้ว เสียงสะท้อนจากผู้ร่วมเรียนรู้ยังแสดงให้เห็นถึงความพยายามปรับตัวให้สามารถอยู่รอดท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน ด้วยการพัฒนาทักษะและมองหาช่องทางสร้างรายได้ ซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นในระดับปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ยกระดับคุณภาพชีวิตในระดับชุมชน ไปจนถึงระดับจังหวัด เพื่อสร้างมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่เข้าใจวิถีการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

• • • •

“แม้ปัจจุบันนักท่องเที่ยวจะสามารถค้นหาข้อมูลได้จากอินเทอร์เน็ต แต่สำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบครอบครัวหรือผู้สูงอายุ พวกเขายังต้องการคนดูแล ต้องการคนบรรยายตามสถานที่ท่องเที่ยวอยู่ อาชีพมัคคุเทศก์จึงยังมีความสำคัญและเป็นที่ต้องการอีกมาก”

โครงการอบรมหลักสูตรฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์เฉพาะภูมิภาค
กรณีเปลี่ยนผ่านประเภทใบอนุญาตจากมัคคุเทศก์เฉพาะเป็นมัคคุเทศก์เฉพาะภูมิภาค
(ภาคใต้ จ.สตูล) : วิทยาลัยชุมชนสตูล

วิทยาลัยชุมชนสตูล จังหวัดสตูล

แปรรูปของดีท้องถิ่น สร้างรายได้ให้ชุมชน

ศูนย์เรียนรู้สวนเกษตรอินทรีย์ภูสีบแสน
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาคใต้

ความห่างไกลและกันดารของพื้นที่อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ทำให้ชาวบ้านมีข้อจำกัดในการประกอบอาชีพแล้ว พืชเศรษฐกิจสำคัญที่ปลูกได้ในพื้นที่ เช่น มะพร้าว ปาล์มน้ำมัน ยางพารา ยังเผชิญปัญหาราคาคตกต่ำอย่างต่อเนื่อง ข้าเติมให้เกษตรกรเดือดร้อน มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต

ศูนย์เรียนรู้สวนเกษตรอินทรีย์ภูสลิบแสน ตำบลเขาพระ อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เกิดจากการรวมตัวของชาวบ้านที่ต้องการสร้างรายได้ และมีประสบการณ์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในพื้นที่มานาน ได้เล็งเห็นโอกาสในการส่งเสริมอาชีพให้แก่แรงงานนอกระบบในพื้นที่ จึงจัดทำโครงการศูนย์เรียนรู้สวนเกษตรอินทรีย์ภูสลิบแสน เพื่อให้คนในชุมชนมีอาชีพ มีรายได้ และเกิดการรวมกลุ่มกันในชุมชน

‘ต่อยอดความรู้’ เพิ่มมูลค่าผลผลิตท้องถิ่น

นางนพมาศ พรหมศิลป์ ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า ชุมชนมีแหล่งทรัพยากรและแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์เหมาะกับการทำการเกษตร ทั้งยังปลูกพืชและผลไม้หลายชนิด การเติมความรู้ด้านการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ไม่เพียงเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ แต่ยังเป็นทางออกในการแก้ปัญหาสินค้าเกษตรตกต่ำ นำของในท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยตั้งภาคีเครือข่ายในพื้นที่มาร่วมขับเคลื่อนงาน คือ สภาเกษตรกรจังหวัดนครศรีธรรมราช และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช โดยมีทีมงาน 7 คน ช่วยทำงานในพื้นที่ ส่วนผู้ร่วมเรียนรู้มีจำนวน 50 คน คัดเลือกมาจาก 5 หมู่บ้าน

“การออกแบบหลักสูตรการอบรมได้มาจากการวิเคราะห์ให้ผู้ร่วมเรียนรู้รวมถึงการสำรวจต้นทุนของชุมชน จนออกมาเป็น 4 หลักสูตรตามสาขาอาชีพ คือ 1. การเลี้ยงผึ้งโพรง 2. การเพาะเลี้ยงเห็ดแครงและแปรรูปเห็ดอบแห้งหรือน้ำพริก 3. การแปรรูปสินค้าจากมะพร้าว เช่น น้ำมันมะพร้าว ยาหม่อง ยาสระผม และ 4. การแปรรูปกล้วย ซึ่งแต่ละหลักสูตรมีความสอดคล้องกับทรัพยากรท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ เช่น ตำบลเขาพระแปรรูปสินค้าจากมะพร้าว เนื่องจากมีมะพร้าวมาก ส่วนฝั่งที่ติดกับตำบลพิบูลย์จะปลูกกล้วยห็นก็นำมาแปรรูปได้ หรือตำบลยางค้อมมีสวนผลไม้ก็เหมาะกับการเลี้ยงผึ้ง”

“ในชุมชนมีแหล่งทรัพยากรและแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์เหมาะกับการทำการเกษตร ทั้งยังปลูกพืชและผลไม้หลายชนิด การเติมความรู้เกี่ยวกับการแปรรูป ไม่เพียงเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ แต่ยังเป็นทางออกในการแก้ปัญหาสินค้าเกษตรตกต่ำ”

นางนพมาศ พรหมศิลป์

กระบวนการทำงานเริ่มต้นจากการจัดประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ ภาพรวมและแผนการดำเนินงานโครงการฯ เพื่อ **‘สร้างเป้าหมายร่วมกัน’** จากนั้นจึงเติมความรู้ทักษะอาชีพทั้ง 4 หลักสูตร โดยทุกคนจะได้เรียนรู้ทั้ง 4 หลักสูตร ได้แก่ การเลี้ยงผึ้งโพรง จะเรียนที่ศูนย์ปราชญ์ ตำบลทุ่งสง อำเภอนาบอน การเพาะเลี้ยงและแปรรูปเห็ดแครง อบรมที่บ้านนาไม้ไผ่ ตำบลทุ่งสง ส่วนการทำมะพร้าวสกัดเย็นและการแปรรูปกล้วย มีวิทยากรจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชมาให้ความรู้ แต่ละหลักสูตรใช้เวลาประมาณ 4 วัน (สัปดาห์ละ 1 วัน) เนื้อหาในการอบรม เช่น การเลี้ยง ผึ้งโพรงจะเริ่มจากเรียนรู้ทฤษฎีครึ่งวัน แล้วทดลองลงมือปฏิบัติ วันที่สอง เดินทางไปทดลองจับผึ้ง วันที่สามเรียนรู้เรื่องการแปรรูป บรรจุภัณฑ์ และการตลาด วันที่สี่เรียนรู้เรื่องการตลาดยุคใหม่ เพื่อพัฒนาศักยภาพการขาย ให้สามารถแข่งขันได้ทั้งตลาดออนไลน์และออฟไลน์

‘สร้างการรวมกลุ่ม’ ยกระดับสู่วิสาหกิจชุมชน

เมื่อองค์ความรู้และวัตถุดิบมีพร้อม ถึงเวลา **‘รวมกลุ่ม’** เพื่อลงมือแปรรูปพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่ตลาดจริงเพื่อสร้างรายได้ โดยผู้ร่วมเรียนรู้ต้องเลือกเข้ากลุ่มอาชีพตามความสนใจ ขณะที่ทีมงานทำหน้าที่สนับสนุนให้กลุ่มสามารถบริหารจัดการ จัดสรรหน้าที่สมาชิกและขับเคลื่อนกลุ่มด้วยตนเอง

นางสมบุรณ์ เหมียดบำรุง อายุ 44 ปี อาชีพเกษตรกร ประธานกลุ่มเพาะเลี้ยงและแปรรูปเห็ดแครง เล่าว่า ปกติทำสวนยางพารา กรีดยางเสร็จก็มีเวลาว่างเยอะ เลยอยากมีอาชีพเสริม พอนพามาชวนให้สมัครก็สนใจ ได้อบรมอาชีพทั้ง 4 หลักสูตร แต่สนใจเลือกทำเห็ดแครง เพราะเป็นของที่มีในภาคใต้ ภาคอื่นไม่มี เราเป็นคนชัยภูมิ เผอิญว่าสักวันกลับไปอยู่บ้าน จะได้มีความรู้ติดตัวไปเพาะขายได้

“ตอนนี้กลุ่มจะเอาหัวเชื้อเห็ดมาเพาะ ถ้ามีหัวเชื้อ 20 ก้อน จะตัดเห็ดได้ประมาณ 2 กิโลกรัม เน้นขายเห็ดแครงสดก่อน กิโลกรัมละ 200 บาท ส่วนเห็ดแครงแห้งขายกิโลกรัมละ 2,000 บาท แต่ส่วนใหญ่จะส่ง 2-3 ซีดหรือครึ่งกิโลฯ ส่วนการแปรรูปจะนำไปทำคั่วคลึงกับน้ำพริกเผาเห็ดแครง คนในกลุ่มจะลงแรงช่วยกันทำที่ศาลาประชาคม ขายกระปุกละ 59 บาท แล้วก็มีไปขายตามงานบ้าง โดยตกลงกันว่าถ้าขายได้จะเงินเก็บไว้ซื้อหัวเชื้อเห็ดแครงเพิ่ม ถ้าต่อไปขายดีมีเงินเหลือเยอะจะหักค่าใช้จ่ายไว้ ส่วนกำไรที่เหลือก็แบ่งกัน คนที่มาขายก็ได้เยอะหน่อย คนที่อยู่บ้านก็น้อยหน่อย”

นางประไพพรรณ มะลิวัลย์ อายุ 26 ปี อาชีพแม่บ้าน ประธานกลุ่มการแปรรูปกล้วย เล่าว่า มาเข้าร่วมโครงการฯ เพราะเป็นแม่บ้านไม่มีรายได้ อยากมีอาชีพเสริม สนใจเรื่องการแปรรูปกล้วยเพราะแถวบ้านมีกล้วยเยอะ ขายราคาถูก เครือละ 50-60 บาท จึงอยากลองนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์

“ตอนนี้กลุ่มแปรรูปกล้วยเป็นครองแครงกรอบกับแป้งกล้วยก่อนซึ่งทางโครงการฯ เปิดโอกาสให้บริหารจัดการกลุ่มกันเอง แบ่งหน้าที่เป็นประธาน รองประธาน เทรียนฎิก กรรมการ ตอนแรกลงทุนกันได้มาประมาณ 1,000 บาท ก็ใช้ซื้ออุปกรณ์ วัสดุดิบต่าง ๆ ตอนนี้เริ่มขายได้บ้าง ขายที่บ้าน และในชุมชน ครองแครงกรอบขายกระปุกละ 35 บาท 3 กระปุก 100 บาท ส่วนแป้งกล้วยจะใส่ถุงซิปล มีหลายขนาด มีทั้งถุงละ 50 บาท 100 บาท และ 200 บาท บางที่บ้านใครมีลูกหลานกลับมาจากต่างจังหวัด ก็จะเอาไปแนะนำให้ลองชิม รู้สึกโชคดีมากที่ได้มาเข้าร่วมโครงการฯ เพราะนอกจากจะทำให้มีอาชีพแล้วก็ทำกินเองได้ ไม่ต้องซื้อ ลดรายจ่าย แป้งกล้วยรักษาได้หลายอย่าง เช่น กรดไหลย้อน”

เมื่อถามถึงการบริหารจัดการรายได้ นางประไพพรรณ บอกว่าตกลงกันในกลุ่มว่าช่วงแรกขายได้จะยังไม่แบ่งกำไร เก็บไว้สำหรับลงทุนรอบต่อไป จะได้ไม่ต้องเรียกลงทุนอีก แล้วค่อยแบ่งกำไรเป็นรายปี แต่ถ้าขายได้เยอะจะเอามาให้คนทำก่อน หักเป็นค่าแรง ส่วนคนที่ไม่ได้มาทำก็ลงเป็นหุ้น อย่างสองวันนี้ขายได้ 900 กว่าบาท ก็เก็บไว้เป็นทุนทำงานต่อ

โครงการฯ ไม่เพียงส่งเสริมให้กลุ่มคนที่ขาดโอกาสลุกขึ้นมาต่อยอดสร้างอาชีพเสริมจากผลผลิตในท้องถิ่นได้เท่านั้น แต่ยังเดินทางผลักดันให้เกิดการก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 4 กลุ่ม รวมทั้งยังตั้งเป้ายกระดับผลิตภัณฑ์สู่สินค้า OTOP ด้วย

นางนพมาศ เล่าว่า ตอนนี้ทั้ง 4 กลุ่ม อยู่ระหว่างการยื่นจดวิสาหกิจชุมชน แต่ยังมีติดปัญหาบางเรื่อง เช่น การตั้งชื่อกลุ่ม ยกตัวอย่างกลุ่มมะพร้าวเดิมเขาตั้งชื่อว่า ‘สองฝั่งธาริน เมืองสองอ่าง’ เจ้าหน้าที่ให้เปลี่ยนเป็น ‘การแปรรูปสมุนไพรเขาพระ’ คาดว่าจะเสร็จเร็วที่สุดประมาณกลางเดือนกันยายน ส่วนการต่อยอดสู่ผลิตภัณฑ์ OTOP ยังอยู่ระหว่างดำเนินการเช่นเดียวกัน เนื่องจากเมื่อก่อนพอมีผลิตภัณฑ์ก็ยื่นเรื่องได้เลย แต่ตอนนี้ต้องขายให้ได้ก่อน ต้องมีโลโก้ถึงจะยื่นจดได้ ก็พยายามบอกทั้ง 4 กลุ่ม

ทำให้สำเร็จเพื่อให้กลุ่มเดินหน้าต่อไปได้ เพราะเป็นโอกาสที่หน่วยงานต่าง ๆ จะเข้ามาสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

■ สร้างชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

แน่นอนว่าเป้าหมายที่สำคัญของโครงการฯ คือการส่งเสริมให้ผู้ร่วมเรียนรู้ลุกขึ้นมาแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรที่เป็นฐานของชุมชนเป็นสินค้าเพื่อสร้างรายได้เพิ่ม แต่สิ่งที่นางนพมาศวาดฝันไว้มากกว่านั้นคือการหนุนเสริมกระบวนการคิด การมีส่วนร่วม เพื่อให้คนในชุมชนก้าวเดินได้อย่างเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ซึ่งตลอดการทำงานเธอพยายามเปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในทุกกระบวนการทำงาน ฝึกแก้ปัญหาด้วยตนเอง เช่น เมื่อก่อนมีหน่วยงานเข้ามาอบรมเรื่องการทำสบู่ แต่พออบรมเสร็จได้ของไปใช้ ดีใจ จบแค่นั้น แต่โครงการฯ นี้ เขาต้องรู้แหล่งซื้อวัตถุดิบ บรรจุภัณฑ์ แหล่งออกแบบโลโก้ รู้ช่องทางขาย สามารถดำเนินกระบวนการตั้งแต่ต้นจนจบได้เองหมด แม้โครงการฯ นี้จะจบลง

แต่การทำงานตรงนี่ยังเดินต่อไปได้ ซึ่งทุกคนก็ต้องเติบโตด้วยตัวเอง ต้องเป็นวิทยากรได้ ต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้ ต้องอยู่ได้โดยไม่อาศัยใคร

“เราชอบ กสศ.” นางพรรัตน์ พิธีการ อาชีพเกษตรกร ประธานกลุ่มแปรรูปผึ้ง กล่าวเสริม และบอกว่า กสศ. ให้เราทำงานด้วยตัวเอง หน่วยงานอื่นมาแจกเมล็ดผัก ปลูกผัก ถ่ายรูปให้ดูก็เสร็จ ไม่ได้ติดตามอะไรมากมาย แต่ชอบ กสศ. ตรงที่เราได้ทำงานเอง ซึ่งตอนนี้กลุ่มแปรรูปผึ้งสามารถทำผลิตภัณฑ์สครับขัดผิวกาย ผิวหน้า รวมถึงโลชั่นกันยูงได้แล้ว โดยมีวิทยากรคอยช่วยให้คำแนะนำในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

สำหรับกระบวนการที่ทีมงานมาใช้เสริมศักยภาพของคนในชุมชน ทั้งการฝึกการคิด การทำงาน รวมถึงการสานสัมพันธ์เพื่อสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน นางนพมาศ บอกว่า เรียนรู้จากกระบวนการทำงานของทีมพี่เลี้ยง และความตั้งใจจริงของทีมงานที่พร้อมก้าวเดินไปพร้อมกับชุมชน

“กระบวนการของทีมพี่เลี้ยงช่วยเราได้มาก มีกิจกรรมหนึ่งให้นั่งหันหลังชนกันแล้วพุงกันลุกขึ้น แล้วถามว่าได้อะไรจากการทำแบบนี้ ซึ่งทำให้เรารู้ว่าถ้าไม่ช่วยกันงานก็จะไม่สำเร็จ พอนำมาปรับใช้กับชาวบ้านก็ทำให้เขาเห็นถึงความสามัคคี การคิดร่วมกัน เดินร่วมกัน ซึ่งระยะหลังเราเห็นถึงการแบ่งปัน ความเอื้อเฟื้อ ความมีน้ำใจ การเปิดใจคุยกันและยอมรับกันในกลุ่มมากขึ้น เมื่อก่อนการรวมกลุ่มไม่เคยเกิดได้จริง มีปัญหาเรื่องงบประมาณแล้วก็ทะเลาะกัน ตอนนี้กลายเป็นว่าแม้จะต่างถิ่นแต่เปิดใจคุยกัน ไปด้วยกันได้ การรวมกลุ่มสำเร็จเป็นรูปเป็นร่าง ส่วนหนึ่งเพราะเขาไม่ได้เดินเพียงลำพัง มีอาจารย์ มีทีมงานที่พร้อมจะให้คำปรึกษาและเดินไปด้วยกัน”

■ สร้างอาชีพ สร้างสัมพันธ์ในชุมชน

“ปกติเราไม่ได้ไปไหน แต่ตอนนี้ก็มีเพื่อนฝูงเยอะ” นางสมบุญรณ กล่าวเสริมและบอกว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการฯ ได้มาทำงานร่วมกัน ก็ได้รู้จักคำว่าสามัคคีมากขึ้น ที่สำคัญมีผู้นำทำให้เราเห็น น้องนพมาศ เป็นพี่เลี้ยงให้เราในช่วงแรก แต่ตอนนี้เขาก็ปล่อยให้เราประสานงานกันเอง จากเมื่อก่อนเราคิดว่าทำอะไรไม่เป็นเลย แต่ตอนนี้จากที่เคยเล่นโทรศัพท์แบบไม่มีประโยชน์ก็ช่วยกันเปิดยูทูปหาข้อมูลเกี่ยวกับการเพาะเห็ดมากขึ้น

นอกจากความสำเร็จของชาวบ้านที่สามารถรวมกลุ่มและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เห็นผลเป็นรูปธรรม นางนพมาศ ยังบอกว่า เธอภูมิใจที่ได้เห็นผู้ร่วมเรียนรู้ส่วนใหญ่มีพัฒนาการที่ดีขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด

“ชาวบ้านเขาเก่งขึ้นมาก ทำไมเมื่อก่อนเขาทำไม่ได้ เพราะเขาโดนกดศักยภาพ แล้วก็ทำงานตามคำสั่ง แต่ตอนนี้เขาสร้างกระบวนการเอง คิดเอง จากวันแรกที่ชาวบ้านมาร่วมโครงการฯ เทียบกับวันนี้ เห็นเลยว่า

เขาเปลี่ยนไปเยอะ แวดตา การทำงาน ความกระตือรือร้น จากเมื่อก่อนนั่งนิ่ง ไม่ว่าง ต้องไปรับลูก ปัจจุบันทั้งลูก เดี่ยวให้คนอื่นไปรับ เห็นเลยว่าเขาให้ใจเรา แล้วบางอย่างเขาเก่งกว่าเราด้วยซ้ำ โดยเฉพาะภูมิปัญญาคนในท้องถิ่น เช่น การทำเห็ดแครง ชาวบ้านจะรู้ว่าหาได้จากป่าข้าง มีลักษณะแบบไหน ความแตกต่างของเห็ดเป็นอย่างไร แมลงกินช่วงไหน ออกดอกแล้วจะเป็นอย่างไร ก็มาแบ่งปันความรู้กัน”

ใช้มีเพียงแต่ชาวบ้านที่เปลี่ยนแปลง การเปิดใจและความมุ่งมั่นในการทำงานตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ได้เปลี่ยนมุมมองความคิดและศักยภาพในการทำงานของนางนพมาศไปมาก เช่นเดียวกัน

“กสศ. เปลี่ยนเรา จากเดิมที่คิดถึงตัวเองก่อน ตอนนี่กลายเป็นว่าคิดถึงคนอื่นก่อน เราทีหลัง เช่น ข้าให้ชาวบ้านกินก่อนเลย เรากินทีหลัง เขาอยู่ตรงไหนเราอยู่ตรงนั้น เขาอนตรงไหน เรานอนตรงนั้น อีกอย่างการฝึกกระบวนการคิดของ กสศ. ที่ทีมพี่เลี้ยงพาเราทำ ช่วยให้เราพัฒนาไปมาก ทุกวันนี้อยู่กับเอกสารถึงตีสองตีสาม จากเมื่อก่อนหนึ่งทุ่มก็นอนเล่นโทรศัพท์แล้ว แต่ตอนนี้เอาเอกสารมาเปิดดูทุกวันว่าต้องทำอะไร รู้จักการวางแผนล่วงหน้า พยายามทบทวนที่ผ่านมาว่าผิดพลาดตรงไหน แล้วก็พยายามวางแผนโครงการใหม่ ๆ เพื่อช่วยเหลือชาวบ้านต่อไป” นางนพมาศย้ำ

• • • •

**“ชาวบ้านเขาเก่งขึ้นมาก ทำไมเมื่อก่อน
เขาทำไม่ได้ เพราะเขาโดนกดศักยภาพ
แล้วก็ทำงานตามคำสั่ง แต่ตอนนี้
เขาสร้างกระบวนการเอง คิดเอง
เห็นเลยว่าเขาให้ใจเรา แล้วบางอย่าง
เก่งกว่าเราด้วยซ้ำ เป็นภูมิปัญญา
คนในท้องถิ่น”**

โครงการศูนย์เรียนรู้สวนเกษตรอินทรีย์ภูสืบแสน

ศูนย์เรียนรู้สวนเกษตรอินทรีย์ภูสืบแสน จังหวัดนครศรีธรรมราช

'ปาเต๊ะ' ที่เป็นได้มากกว่า 'ผ้าถุง'

วิทยาลัยชุมชนระนอง
จังหวัดระนอง

‘ระนอง’ จังหวัดภาคใต้ที่มีประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่น่าสนใจ หนึ่งในนั้นคือ เครื่องแต่งกายที่นำเอกลักษณ์ของชาวจีนและมลายูผนวกเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะผู้หญิงนิยมใส่เสื้อฉลุลายดอกไม้ อย่างงดงามและนุ่งผ้าโสร่ง หรือ ‘ปาเต๊ะ’ ลูกหลานของชาวจีนกับหญิงชาวมลายูหากเป็นชาย เรียกว่า ‘บาบ๋า’ ส่วนผู้หญิงเรียกว่า ‘ย่าหย่า’ ซึ่งเป็นที่มาของ โครงการสร้างผลิตภัณฑ์จากผ้าปาเต๊ะ โดยวิทยาลัยชุมชนระนอง ตำบลบางรีน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง ที่เห็นความสำคัญของการสร้างมูลค่าด้านทุนทางวัฒนธรรม ด้วยการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากผ้าปาเต๊ะที่สะท้อนวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่แรงงานที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสในจังหวัด

นางสาวสุชัชพิณณา ไสยวงศ์ เจ้าหน้าที่กลุ่มงานวิชาการและการฝึกอบรม วิทยาลัยชุมชนระนอง ผู้รับผิดชอบโครงการฯ กล่าวว่า ที่ผ่านมา วช.ระนอง จัดกิจกรรมอบรมให้กับชุมชนเป้าหมายทั้งด้านการพัฒนาความรู้และวิชาชีพอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง แต่บทเรียนจากการทำงานร่วมกับชุมชนทำให้ได้เรียนรู้ว่า ชุมชนไม่ได้ต้องการการเติมเต็มแค่เพียงองค์ความรู้และทักษะอาชีพเท่านั้น แต่ต้องการ ‘บรรยากาศแห่งการเรียนรู้’ นั่นคือ การสร้างแรงบันดาลใจที่ช่วยกระตุ้นให้พวกเขาทำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาลงมือทำอย่างจริงจัง เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตัวเองให้ดีขึ้น

ถึงผู้ประกอบการพบผู้ผลิต

ทำอย่างไรให้ผู้ด้อยโอกาสและขาดแคลนทุนทรัพย์สามารถดำเนินงานตามเป้าหมายโครงการฯ ได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างรายได้ให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ เกิดกลุ่มหรือเครือข่ายชุมชนที่สามารถบริหารจัดการต่อยอดงานอาชีพในชุมชนได้ด้วยตัวเอง เป็นโจทย์สำคัญในโครงการฯ ครั้งนี้

“เราเคยมีคอร์สเรียนทำขนม 3-5 วัน มีคอร์สเรียนภาษาอังกฤษ ภาษาพม่า มีคนสนใจมาเรียนแล้วทุกอย่างก็จบ มีบางกลุ่มเท่านั้นที่สามารถนำไปใช้ได้ เราเองก็ไม่ว่าเขาจะมาเรียนทำไม ส่วนเขาเองก็ไม่ว่าจะมาเรียนเพราะอะไร เมื่อไม่มีเป้าหมายจึงไม่รู้ว่าเรียนไปแล้วจะนำความรู้ที่ได้ไปทำอะไรต่อ” นางสาวสุชัชพิณณา กล่าว

“ชุมชนไม่ได้ต้องการการเติมเต็มแค่เพียงองค์ความรู้และทักษะอาชีพเท่านั้น แต่ต้องการ ‘บรรยากาศแห่งการเรียนรู้’ นั่นคือ การสร้างแรงบันดาลใจที่ช่วยกระตุ้นให้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาลงมือทำอย่างจริงจัง เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตัวเองให้ดีขึ้น”

นางสาวสุชัชพิณณา ไสยวงศ์

ด้วยเหตุนี้ การคัดเลือกผู้ร่วมเรียนรู้ครั้งนี้จึงแตกต่างจากเดิม โดยได้ระบุชัดเจนว่าต้องเป็นผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และต้องการความช่วยเหลือ วิธีการประชาสัมพันธ์แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1. ใช้โซเชียลมีเดีย 2. ลงพื้นที่ชุมชนและประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชน จนได้ผู้ร่วมเรียนรู้ครบ 50 คน ประกอบด้วย แรงงานนอกระบบ ผู้ว่างงาน และผู้สูงอายุจาก 3 อำเภอ คือ ตำบลบางหิน อำเภอกะเปอร์ 10 คน ตำบลนาคา อำเภอสุขสำราญ 30 คน และอำเภอเมือง 10 คน

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้แน่ใจว่าโครงการฯ นี้สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับการตลาดด้านการท่องเที่ยวของจังหวัด วชช.ระนองจึงจัดเวทีพา ‘ผู้ประกอบการ’ มาพบกับ ‘ผู้ผลิต’ ได้แก่ กลุ่มโรงแรม ร้านขายของฝากของที่ระลึก สมาคมท่องเที่ยวจังหวัดระนอง ร้านสะดวกซื้อในจังหวัดระนอง ร้านอะเมซอนในปีมน้ำมัน ปตท. หน่วยงานส่งเสริมอาชีพของรัฐ และผู้ร่วมเรียนรู้ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินตลาดและความเป็นไปได้ มีวิทยากรรับเชิญคือ อาจารย์ ดร.ฉันทวรรณ เอ็งฉ้วน สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ วิทยาเขตชุมพร มาช่วยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ตั้งคำถามชวนคิดให้แต่ละกลุ่มสะท้อนความต้องการของตัวเองออกมา

นอกจากนี้ ยังจัดกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจ เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมมองเห็นเป้าหมายปลายทางของสิ่งที่ทำ นำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพหรือใช้ประโยชน์ต่อไป

“ถ้าเราผลิตตามความต้องการของผู้ซื้ออย่างก็ขายได้ วชช.ระนองรู้จักเครือข่ายผู้ประกอบการจำนวนหนึ่งที่สามารถเชิญมาร่วมเวทีได้อยู่แล้ว เลยเชิญทั้งผู้ประกอบการและผู้เข้าร่วมเรียนรู้มาเจอกัน เพื่อเปิดใจให้เขารู้ว่าเรียนแล้วได้อะไร จุดประสงค์ของโครงการฯ คืออะไร เราอยากให้เราทำได้ ทำให้เขารู้สึกรักในสิ่งที่ทำเพื่อเป็นแรงผลักดันให้ทำอย่างต่อเนื่อง”

นางสาวสุษ์พิณณา บอกว่า **สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในช่วงเริ่มต้น คือ การหาสมดุลระหว่างความต้องการของผู้ประกอบการ และศักยภาพของผู้ร่วมเรียนรู้** จากการสำรวจความคิดเห็นพบว่า ผู้ประกอบการต้องการสินค้าระดับพรีเมียมที่มีความประณีตและมีเอกลักษณ์ แต่ผู้ร่วมเรียนรู้อยังไม่มีประสบการณ์การผลิตสินค้าเพื่อขาย ไม่มีทักษะงานหัตถกรรมมาก่อน การนำผ้าปาเต๊ะมาออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จึงน่าจะไม่ยากสำหรับผู้ร่วมเรียนรู้ที่จะฝึกฝนฝีมือในระยะเวลาสั้น ก่อนจะพัฒนาไปสู่งานหัตถกรรมอย่างอื่นที่ต้องใช้เวลาฝึกฝนฝีมือมากกว่า โดยกลไกการทำงานในแต่ละขั้นตอน วชช.ระนองได้ประสานงานกับวิทยากรผู้ที่มีความรู้เฉพาะทาง เช่น การออกแบบและการตัดเย็บ หรือการตลาดออนไลน์ เป็นต้น

“แต่ละกิจการมีความต้องการสินค้าต่างกัน เช่น รองเท้าสำหรับใส่ในโรงแรม กระเป๋าสานหรือของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว พอได้ข้อสรุปว่าแต่ละส่วนต้องการผลิตภัณฑ์อะไร เรานำข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์อีกที เราצהให้โรงแรมสั่งสินค้าเลยก็ได้ ต้องดูศักยภาพของผู้ร่วมเรียนรู้ก่อน ไม่ใช่ไม่มั่นใจในตัวเขา แต่งานฝีมือบางอย่างต้องใช้เวลาฝึกฝน

ส่วนร้านสะดวกซื้อจะส่งสินค้ากับเราเลยไม่ได้ เขามีมาตรฐานการคัดเลือกสินค้าเข้าร้าน ซึ่งเราต้องทำสินค้าตัวอย่างออกมาให้ได้ก่อน”

งาน ‘คราฟต์’ ผลิตภัณฑ์จาก ‘ผ้าปาเต๊ะ’

เพื่อให้การฝึกทักษะอาชีพสามารถสร้างรายได้ได้จริง ทีมงานจึงแบ่งกลุ่มอาชีพเป็น 3 กลุ่ม และจัดวิทยากรลงไปให้ความรู้ในพื้นที่ **กลุ่มที่ 1 ตำบลบางหิน อำเภอกะเปอร์** ผลิตกระเป๋าหัวผ้าปาเต๊ะเก็บรักษาอุณหภูมิ ตระกร้าสาน ที่ใส่แก้วกาแฟพิมพ์ลาย พวงกุญแจกาหยู (เม็ดมะม่วงหิมพานต์) ในช่วงแรกเนื่องจากพื้นที่นี้มีผู้ร่วมเรียนรู้ไม่มากนัก กระบวนการผลิตจึงอยู่ในรูปแบบ **‘ช่วยกันทำช่วยกันผลิต’** แบ่งงานกันตามความถนัดและความสนใจ เช่น ฝ่ายตัดผ้า ฝ่ายเย็บ และฝ่ายยัดนุ่น เพื่อให้ผลิตสินค้าได้รวดเร็วขึ้น **กลุ่มที่ 2 อำเภอมือง** ผลิตกล่องอเนกประสงค์ผ้าปาเต๊ะ กุญแจของที่ระลึก กระเป๋าผ้าปาเต๊ะลูกกาหยู และชุดเสื้อผ้าสำหรับสัตว์เลี้ยง **กลุ่มที่ 3 ตำบลนาคา อำเภอสุขสำราญ** ผลิตภัณฑ์ของใส่แว่นตาและที่เก็บกุญแจ

“หลังจากอบรมเสร็จ แต่ละพื้นที่จะได้รับชุดอุปกรณ์ไว้ทดลองทำ จุดเด่นของผลิตภัณฑ์คือ เป็นสินค้าทำมือที่ต้องสวยงาม ประณีต มีมูลค่า จึงต้องย้ำผู้ร่วมเรียนรู้ว่า การเย็บต้องเก็บขอบให้เรียบร้อย เช่น การวางลายผ้าก่อนตัด ไม่ใช่ตัดตรงไหนก็ได้ แต่การตัดต้องนำเสนอลดลาย และเรื่องราวบนผืนผ้าได้ หรือการเย็บด้ายที่ต้องมีระยะห่างเท่า ๆ กัน สอนแล้วมีการติดตามผล นำผลิตภัณฑ์มาคว่ำว่ามีส่วนไหนต้องปรับปรุงให้ดีขึ้นบ้าง” นางสาวสุชัชพิณณา อธิบาย

สิ่งที่น่ายินดีคือ เมื่อเริ่มโครงการฯ ไปแล้วระยะหนึ่ง ในแต่ละพื้นที่มีผู้สนใจเรียนรู้เพิ่มขึ้น จากกลุ่มเล็ก ๆ ขยายเป็นกลุ่มใหญ่ เห็นภาพของการรวมกลุ่มช่วยกันทำงาน และการส่งต่อความรู้จากคนที่ทำเป็นแล้ว ให้กับมือใหม่ที่เพิ่งมาเข้าร่วมโครงการฯ

บรรยากาศแห่งการเรียนรู้

แต่ละชุมชนมีความหลากหลาย การสร้างกลุ่มอาชีพที่ยั่งยืนในชุมชนจำเป็นต้องอาศัยบุคคลที่มีภาวะผู้นำมาเป็นแกนนำขับเคลื่อนการทำงาน กระบวนการเรียนรู้กับ วชช.ระนอง เป็นเพียงการจุดประกายให้ **คนในชุมชนเห็นศักยภาพในตัวเองและความเป็นไปได้ในการประกอบอาชีพ ส่วนความสำเร็จขึ้นอยู่กับความต่อเนื่องและความพยายามพัฒนาฝีมือของทีมงานในชุมชนเอง** อย่างไรก็ตาม วชช.ระนอง พยายามผลักดันให้พวกเขาสร้างสรรค์ผลงานออกมาให้ได้ แม้ผลลัพธ์ที่เป็นตัวเงินจะยังไม่มากนัก แต่ก็เป็แรงผลักดันและสร้างความภาคภูมิใจให้เกิดขึ้น

“ช่วงหลังลงพื้นที่เราประสานไปทางผู้นำกลุ่มให้เข้าไปติดตามว่าแต่ละกลุ่มทำงานไปถึงไหนแล้ว ข้อดีของทั้ง 3 พื้นที่คือ เขาเปิดรับ ไม่ปิดกั้นความรู้ ถึงตอนนี้จะยังมีรายได้ไม่มากนัก แต่สภาพจิตใจของผู้ร่วมเรียนรู้ดีขึ้น เพราะเขามองเห็นโอกาสจากผลงานที่ทำออกมา เราไม่เคยได้ยินผู้ร่วมเรียนรู้แสดงท่าทีว่าไม่อยากเจอเรา มีแต่ถามว่าทำแบบนี้ได้ไหม ทำอย่างนั้นได้หรือเปล่า โครงการฯ นี้ทำให้คนมีความสุขเพิ่มขึ้น คนที่ไม่เคยรู้จักกันในชุมชนได้มาเจอกัน มาทำงานด้วยกัน”

การกระตุ้นให้ชาวบ้านรวมกลุ่มทำผลิตภัณฑ์จากชุมชน ทำให้ชาวบ้านได้ใช้เวลาว่างสร้างรายได้และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน นางสาวกนวรรณ ไผ่สะอาด อาชีพแม่บ้าน ผู้ร่วมเรียนรู้ บอกว่า การมีช่องทางหารายได้เสริมในช่วงที่มีอายุมากขึ้นเป็นเรื่องที่ดี แต่รายได้ไม่ใช่ว่าเป้าหมายหลักอีกต่อไป เมื่อได้มารวมกลุ่มทำงานและได้พบปะเพื่อนฝูงเมื่อมีอายุมากขึ้นอยู่บ้านไม่ค่อยได้เจอผู้คน เลยอยากมารวมกลุ่มเข้าสังคมและยังได้ฝึกฝนฝีมือ มีรายได้เสริมมาใช้จ่าย

ทั้งนี้ นอกจากการทำการตลาดแบบตัวต่อตัวระหว่างผู้ประกอบการกับผู้ผลิตโดยตรงแล้ว ชุมชนยังสร้างตัวตนบนตลาดออนไลน์ผ่านเฟซบุ๊ก เพื่อนำเสนอเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์เผยแพร่สู่สังคมภายนอก พวกเขาแนะนำตนเองในนาม ‘สินค้าดีที่แรนอง’ และ ‘ของดีเมืองบางหิน’ โดยมีวิทยากรจากเครือข่ายวช.ระนอง มาให้ความรู้เรื่องการตลาดออนไลน์ การคำนวณต้นทุนและการบัญชี

ส่วนรายได้จากการขาย การตั้งราคามีการคำนวณต้นทุน ทั้งวัตถุดิบ ค่าแรงและค่าเสียเวลา แบ่งสัดส่วนต้นทุนหักเข้ากลุ่มประมาณร้อยละ 50 จากราคาขาย ส่วนที่เหลือแบ่งกันตามจำนวนสมาชิกที่มีส่วนร่วมผลิตสินค้า

แต่ละชิ้น นอกจากนี้ ยังได้วางแผนออกแบบลายผ้าปาเต๊ะสัญลักษณ์จังหวัดระนอง เช่น ลายดอกโกมาซุม หรือดอกเอื้องเงินหลวง ดอกกล้วยไม้ประจำจังหวัด เพื่อนำมาใช้ตัดเย็บผลิตภัณฑ์

“เมื่อก่อนเคยเพนต์ผ้าปาเต๊ะ แต่ตอนนี้อายุมากแล้วเลยค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ อยู่ที่บ้าน ทำขนมขายที่ถนนคนเดินบ้าง แต่พอเจอโควิด 19 เลยไม่ได้ขายอะไร มีเวลาวางอยู่บ้านก็อยากเรียนรู้ อยากหาอะไรทำเพื่อสร้างรายได้” นางคณิงนิจ ต้นสิริวัฒนา อาชีพค้าขาย ผู้ร่วมเรียนรู้กล่าว

ไม่ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนไปอย่างไร งานคราฟต์ หรืองานฝีมือยังคงมีเสน่ห์เสมอ ไม่เฉพาะแค่ความงาม ความแปลก หรือประโยชน์ของชิ้นงาน แต่เป็นเรื่องราวที่ถูกบอกเล่าผ่านชิ้นงานเหล่านั้น ผ้าปาเต๊ะที่ปกตินำมาใช้เป็นโสร่งมีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับผู้คนและการเดินทาง ถูกนำมาสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ได้มากขึ้น กลายเป็นโจทย์ท้าทายให้แต่ละชุมชนได้ร่วมคิดร่วมทดลองทำ และร่วมพัฒนาฝีมือต่อไป เพื่อสร้างสรรค์ผลงานให้มีเอกลักษณ์ และสะท้อนตัวตนคนระนองได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

• • • •

“ผ้าปาเต๊ะที่ปกตินำมาใช้เป็นโสร่ง มีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับผู้คนและการเดินทาง ถูกนำมาสร้างสรรค์ให้ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น กลายเป็นโจทย์ท้าทายให้แต่ละชุมชนได้ร่วมคิดร่วมทำ และร่วมพัฒนาฝีมือต่อไป เพื่อสร้างสรรค์ผลงานให้มีเอกลักษณ์ และสะท้อนตัวตนคนระนองได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น”

โครงการการสร้างผลิตภัณฑ์จากผ้าปาเต๊ะ

วิทยาลัยชุมชนระนอง จังหวัดระนอง

'กิน เที้ยว ซอป' ที่บ้านทรัพย์ทวี

มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร
จังหวัดชุมพร

บ้านทรัพย์ทวี อำเภอละแม จังหวัดชุมพร ชุมชนห่างไกลความเจริญที่ตั้งอยู่บนภูเขาสูง มีความยากลำบากทั้งด้านการคมนาคม การติดต่อสื่อสาร รวมถึงการชลประทาน คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น สวนยางพารา สวนปาล์ม น้ำมัน และเลี้ยงสัตว์ ท่ามกลางความทุรกันดารที่ใครก็บอกว่ายากที่จะเข้าถึง ชุมชนแห่งนี้กลับมี**ทรัพยากรธรรมชาติ**ที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะพืชสมุนไพร มี**ภูมิปัญญา**เกี่ยวกับการรักษาโรคและการดูแลสุขภาพด้วยพืชสมุนไพรท้องถิ่นชนิดต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังมีผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์และรักการพัฒนาควบคู่ไปกับการดูแลสุขภาพชุมชนซึ่งถือเป็น**ต้นทุนทางสังคม**ที่เข้มแข็ง แต่ต้นทุนเหล่านี้คงไม่สามารถสร้างพลังแห่งการเปลี่ยนแปลงได้เลยหากชาวบ้านไม่มีองค์ความรู้และไม่สามารถประยุกต์ใช้ทุนที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร จึงทำ**โครงการพัฒนาศักยภาพการทำสบู่สมุนไพรน้ำผึ้ง**เพื่อสร้างรายได้เพิ่มแก่เกษตรกรในพื้นที่ทุรกันดาร ตำบลละแม อำเภอละแม จังหวัดชุมพร เพื่อพัฒนาชุมชนบ้านทรัพย์ทวีให้เป็นสถานที่เที่ยว

3 ประสานสร้างเครือข่ายการทำงานใยแมงมุม

ผศ. ดร.ศุทธิกานต์ คงคล้าย สาขาวิชาการจัดการสำหรับผู้ประกอบการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร ผู้รับผิดชอบโครงการฯ กล่าวว่า เพื่อให้การทำโครงการฯ เกิดประโยชน์กับคนในชุมชน มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพรจึงประสานความร่วมมือกับ **สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอละแม และผู้นำท้องถิ่น** เข้ามาเป็น**กลไกหลัก**ในการทำงานร่วมกัน โดยผู้ร่วมเรียนรู้ประกอบด้วยผู้ด้อยโอกาสและผู้มีรายได้น้อยในชุมชน เช่น แรงงานนอกระบบ ผู้สูงอายุ และผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในบ้านทรัพย์ทวี จำนวน 100 คน

“เราดึงคนทำงานหลายคนเข้ามาช่วยขับเคลื่อนงาน เช่น **นายันทา ธรรมชูโชติ** นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการที่มีประสบการณ์ทำงานกับชุมชนในท้องที่อำเภอละแมมากกว่า 25 ปี และเป็นผู้ริเริ่มจัดตั้ง **‘ตลาดใต้เคี่ยม’** ที่ได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จักของคนในพื้นที่และคนภายนอกตลอด 3 ปีที่ผ่านมา ตลาดแห่งนี้เกิดขึ้นจากความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ เป็นตัวอย่างการขับเคลื่อนงานโดยชุมชนที่ไม่ใช้งบประมาณจากภาครัฐ และ**นายปัญญา อภิตนวรรณ หรือ สารวัตรเปี้ยก** เข้ามาทำหน้าที่ผู้สื่อข่าวประจำโครงการฯ ถ่ายทอดเรื่องราวการทำกิจกรรมของชุมชนผ่านบทความ ภาพถ่าย และวิดีโอ มี**ผู้ใหญ่บ้านบ้านทรัพย์ทวี** ที่มุ่งมั่นทำงานพัฒนาชุมชน

“เราไม่อยากให้ชาวบ้านเห็นแค่ว่ามีเงินมา ขอลายเซ็นแล้วจบ บอกให้ทำอะไรก็ทำ แต่อยากให้เขาเห็นโอกาสที่จะทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืน แต่เขาต้องลงมือทำด้วยตัวเอง ต้องหยิบฉวยโอกาส ไม่ใช่แค่มานั่งรอรับความช่วยเหลือ”

ผศ. ดร.ศุทธิกานต์ คงคล้าย

อย่างจริงจัง เป็นกำลังสำคัญในการสรรหาผู้ร่วมเรียนรู้ ประสานงานกับชาวบ้าน และให้ข้อมูลพื้นที่เป็นต้นแบบการทำงานที่ดีให้แก่กลุ่มสมาชิก”

นายันทา บอกว่า การพัฒนามาตรฐานการแปรรูปส้มสมุนไพร เป็นเครื่องมือสร้างการรวมกลุ่มชาวบ้านที่กระตือรือร้นและเฝ้ารอโอกาสให้มาทำงานร่วมกัน เป็นการโยนหินลงน้ำที่ทำให้เกิดแรงกระเพื่อมเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงแก่ชุมชนในภาพใหญ่ ภายใต้วิสัยทัศน์ **‘เล สวนเขา’** การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในอำเภอละแมให้เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

เล หรือ ทะเล ได้แก่ หลาดใต้เคี่ยม-มีที่ตั้งติดทะเลที่ตอนนี้เป็นที่รู้จักในแวดวงการท่องเที่ยวอย่างกว้างขวาง **สวน**-ส่งเสริมการทำเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง ปลอดภัย ตอบรับกระแสการดูแลสุขภาพ และ **เขา**-น้ำตกจำปูน บ้านทรัพย์ทวี หมู่บ้านห่างไกลที่อยู่ปลายสุดของแผนที่ในอำเภอ นายันทา บอกว่า บ้านทรัพย์ทวีเป็นจุดหมายปลายทางที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจระหว่างทางให้ได้รับประโยชน์ไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นชุมชนวัดวาอาราม และกลุ่มแปรรูปอื่น ๆ โดยชาวบ้านได้วางข้อตกลงร่วมกันว่า ในรัศมี 1 กิโลเมตรรอบน้ำตกจำปูน เป็นพื้นที่สงวนไว้ไม่ให้มีการจับจองที่ดินทำกิน ป้องกันการรบกวนจากคนนอก

ลงมือทำ แก๊ซ เปลี่ยน

การทำงานร่วมกับชุมชนต้องใช้ความรู้ทางวิชาการผนวกกับ **ความรู้พื้นฐานที่ชาวบ้านมีอยู่** ในขั้นแรกทีมงานลงพื้นที่วิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของชุมชนเพื่อวัดพื้นฐานความพร้อม ชี้ให้ผู้ร่วมเรียนรู้เห็นภาพรวมของโครงการฯ ทั้งหมด รวมถึงประโยชน์ปลายทางที่ชุมชนจะได้รับ เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยตลอดระยะเวลาการทำโครงการฯ ทีมงานจะลงพื้นที่เยี่ยมเยียนชุมชนสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง เพื่อติดตามความคืบหน้าและสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เข้าร่วมเรียนรู้

“เราไม่อยากจะชาวบ้านเห็นแค่ว่ามีเงินมา ขอลายเซ็นแล้วจบ บอกให้ทำอะไรทำ แต่อยากให้เขาเห็นโอกาสที่จะทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืน แต่เขาต้องลงมือทำด้วยตัวเอง ต้องหยิบฉวยโอกาส ไม่ใช่แค่มานั่งรอรับความช่วยเหลือ จากประสบการณ์เรารู้ว่าชาวบ้านชอบสิ่งที่เป็นรูปธรรม ชอบปฏิบัติ เขาไม่ชอบมานั่งฟังบรรยาย เพราะฉะนั้นเราต้องทำให้เขาเห็นและลงมือทำ เกิดปัญหา ก็เข้าไปช่วยเติมช่วยแก้ไข สิ่งที่ชาวบ้านกลัวมากที่สุด คือ กลัวการโดนหลอกให้ทำเหมือนที่ผ่านมา”

ทั้งนี้ กระบวนการทำงานในโครงการฯ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ **การพัฒนาความรู้ ทักษะคน และทักษะอาชีพ** โดยใช้การศึกษาดูงานเป็นเครื่องมือกระตุ้นความคิด ให้คนในชุมชนเห็นภาพและความเป็นไปได้ที่เชื่อมโยงกับชุมชนของตนเอง

ด้านความรู้-การฝึกอบรมการบริหารโครงการแบบมีส่วนร่วม การศึกษาดูงานเรื่องการทำส้มสมุนไพรจากชุมชนอื่น ความรู้ด้านการตลาด ช่องทางการจัดจำหน่าย และการเป็นผู้ประกอบการที่ดี

ด้านทัศนคติ - การอบรมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการศึกษาดูงานด้านการท่องเที่ยวชุมชน ที่หมู่บ้านศิรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ด้านทักษะอาชีพ - การฝึกฝนเพื่อยกระดับทักษะการผลิตให้ได้คุณภาพมาตรฐาน ปรับปรุงการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และกิจกรรมอบรมทักษะการสื่อสารและการเป็นนักขายมีอาชีพ รวมถึงการทำตลาดออนไลน์

ผลงานองค์ความรู้จากภายในและภายนอก

หลังเรียนรู้งานเสร็จ ทีมงานทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานและอำนวยความสะดวก ดึงผู้รู้ในชุมชนเข้ามาให้ความรู้ อย่่างไรก็ตาม เพื่อให้คุณภาพของผลิตภัณฑ์สุปได้มาตรฐานและปลอดภัยต่อผู้บริโภค **จึงเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านเคมีเครื่องสำอางจากกรุงเทพฯ มาทดสอบผลิตภัณฑ์และอบรมความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำสบู่ให้แก่มุ่เข้าร่วมเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะและสร้างความมั่นใจต่อการใช้ผลิตภัณฑ์**

“การอบรมเป็นการให้ความรู้ในภาพรวมครั้งหนึ่ง ส่วนทีมงานจะเข้าไปติดตาม เติมความรู้ให้ผู้เข้าร่วมเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ยกตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญจากกรุงเทพฯ เดินทางมาอบรมให้สองครั้ง ครั้งแรกสอนวิธีการทำสบู่ น้ำมันแบบกวนร้อน (Hot Process) เป็นการทำสบู่ด้วยน้ำมันพืชแบบใช้ความร้อน แต่มีต้นทุนสูง ชาวบ้านบางส่วนไม่มั่นใจเรื่องความปลอดภัยระหว่างกระบวนการผลิต และมีความหวาดกลัวจากขั้นตอนการทำที่มีการปะทุของส่วนผสม โครงการจึงต้องปรับแผนให้วิทยากรเปลี่ยนมาให้ความรู้การทำสบู่กวนเย็น (Cold Process) ด้วยน้ำมันจากพืช เช่น น้ำมันปาล์ม ซึ่งวัตถุดิบหาได้ง่ายในพื้นที่ทำให้มีต้นทุนถูกกว่า” ผศ. ดร.ศุทธิกานต์ อธิบายถึงความยืดหยุ่นระหว่างการทำงาน

หลังจากผู้ร่วมเรียนรู้ผลิตสบู่สมุนไพรได้ตามมาตรฐานแล้ว ลำดับต่อไปคือ การทดลองใช้ผลิตภัณฑ์และกระจายข่าวให้คนในชุมชนรับรู้ ว่าชุมชนมีสบู่ขมิ้นฤาษีและสบู่สมุนไพรน้ำผึ้งเป็นของดีประจำชุมชน การใช้ผลิตภัณฑ์ด้วยตัวเองทำให้พวกเขาารู้สรรพคุณของสบู่ดียิ่งขึ้น สามารถบอกคนอื่นได้ว่าผลิตภัณฑ์มีคุณภาพอย่างไร

ด้านการตลาดมีผู้ใหญ่บ้านรับหน้าที่ทำการตลาดออฟไลน์ เปิดรับออเดอร์จากร้านค้าและคนรู้จักจากฐานลูกค้าเดิมที่ชุมชนมีอยู่ พร้อมกับชักชวนลูกหลานมาช่วยทำการตลาดออนไลน์ โดยทีมงานจัดให้มีการเรียนรู้แบบออนไลน์สอนเด็กเยาวชนในชุมชนเรื่องการโซเชียลมีเดียและการคิดเนื้อหาโปรโมตสินค้าให้ดึงดูดใจผู้ซื้อ เป็นช่องทางการขายใหม่ที่ตอบโจทย์โลกสมัยใหม่

ผศ. ดร.ศุทธิกานต์ กล่าวว่า การรวมกลุ่มที่เข้มแข็งของคนในชุมชนเป็นสัญญาณที่ดี แต่สิ่งที่ทำให้การทำงานขับเคลื่อนไปได้ตามแผนคือ **‘ผู้นำที่เข้าใจการพัฒนา’** การหาผู้นำตามธรรมชาติในชุมชนให้เจอเป็นเรื่องที่สำคัญ ผู้นำตามธรรมชาติในที่นี้ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้นำหรือบุคคลที่มีตำแหน่งในพื้นที่ แต่คือคนที่มีความรู้ความเข้าใจและเป็นผู้นำและเอาคนอยู่ใกล้ชิดที่อำเภอละแมมีชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านที่เข้มแข็ง และบ้านทรัพย์ทวีมีผู้ใหญ่บ้านที่มีคุณสมบัติเป็นผู้นำตามธรรมชาติครบถ้วน

‘อ้อมก้อง’ โมเดลการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

“คนจะทำอะไรได้ต้องเขาต้องอ้อมก่อน เราจะชวนคนมาทำงานพาเขามาพัฒนา ชวนเขามาอนุรักษ์ได้ยังไงถ้าตัวเขาเองยังลำบาก มาแบบท้องหิว กลับไปก็ไม่รู้จะกินอะไร แล้วยังมีลูกมีภรรยาอีก ถ้าเป็นแบบนี้ใครจะมีหัวใจจดหัวใจมาพัฒนา” ผศ. ดร.ศุทธิกานต์ อธิบาย

นายันทา เสริมว่า กระบวนการเรียนรู้ระหว่างการทำโครงการ ทำให้ชุมชนเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบตัวเอง รู้จักแสวงหาเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากความต้องการของตัวเอง เพราะโครงการฯ ให้อิสระในการคิด ให้คนในชุมชนแสดงศักยภาพและใช้ต้นทุนที่มีอยู่ในชุมชน โดยปราศจากกรอบบังคับ จากการผลิตสบู่สมุนไพรจึงนำมาสู่โมเดลการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน และเกิดสภาผู้นำชุมชนคนน้ำตกจำปูน ที่จัดตั้งขึ้นจากการรวมกลุ่มกันของผู้นำตามธรรมชาติ 12 หมู่บ้านจาก 2 ตำบล ที่มีน้ำตกจำปูนตั้งอยู่ในพื้นที่ ร่วมกันคิดแนวทางการพัฒนาชุมชนจนได้ออกมาเป็นโมเดลการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น 3 เรื่อง ได้แก่ **1. เศรษฐกิจพอเพียง การปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ ทำอย่างไรให้ได้กิน 2. การทำบัญชีครัวเรือน และ 3. การจัดการขยะอย่างครบวงจร**

“เศรษฐกิจพอเพียงทำให้ชาวบ้านเห็นคุณค่า เห็นประโยชน์ของสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน หากต้องการให้ท้องถิ่นก็ต้องปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ ไม่มีเงินลงทุนก็ทำเท่าที่มี ปลูกยังงี้ให้ได้กิน ปลูกใคร ๆ ก็ปลูกได้ แต่ถ้าไม่มีความรู้

ดูแลพืชผักไม่เป็นก็เชื่อว่าจะได้กิน เราชวนให้ชาวบ้านคิดเพื่อให้เขาเข้าใจว่าทำไมต้องมาศึกษาหาความรู้ก่อน การคัดเลือกพันธุ์ การเลือกพื้นที่ วิธีป้องกันโรคพืช เมื่อรู้แล้วก็ไปลงมือทดลองปลูกพืชผักรอบสวนรอบบ้านให้มีกินก่อน ทุก ๆ เรื่องที่ทีมงานให้ความรู้เราต้องทำเป็นด้วยเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่ทีมงานก็มีแปลงเกษตรอินทรีย์ของตัวเอง เวลาชาวบ้านมีคำถามเราก็ให้ความรู้ได้ นอกจากนี้ ยังให้ความรู้เรื่องการเงินการบัญชีไปพร้อมกัน” ผศ. ดร.ศุทธิกานต์อธิบาย

ทั้งนี้ การทำบัญชีทำให้เห็นว่า บางบ้านในบางวันแทบไม่ได้บันทึกรายจ่ายเลยเพราะไม่ได้จ่ายจริง ๆ เก็บผักสวนครัวรอบบ้านที่ปลูกไว้มาทำกินได้ ถ้าอยากให้หมู่บ้านเป็นแหล่งท่องเที่ยว ขยะของแต่ละบ้านจะมาวางกองหมักหมมไม่ได้ เพราะไม่ถูกสุขลักษณะ ต้องมีการจัดการขยะอย่างครบวงจรด้วย โครงการฯ เข้ามาให้ความรู้เรื่องการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธี และกำจัดขยะอย่างถูกต้อง ขยะรีไซเคิลที่ขายได้กลายเป็นรายได้เพิ่มเติมเล็ก ๆ น้อย ๆ ทั้งหมดคือเรื่องเดียวกัน

นางอาเต๊ะ จันท์เพ็ง อายุ 40 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เธอมีประสบการณ์ด้านการแปรรูปกล้วยหอมเป็นเค้กกล้วยหอมชิฟพอนสร้างรายได้เสริม เธอเห็นด้วยกับการนำวัตถุดิบในชุมชนมาสร้างมูลค่าเพิ่ม เช่น ขมิ้นฤาษี สมุนไพรหายากที่พบเห็นไม่มากนักในชุมชนอื่น มีสรรพคุณแก้อาการอักเสบของผิวหนังและแผลติดเชื้อ นำมาทำสบู่สมุนไพรขมิ้นฤาษี และสบู่สมุนไพรน้ำผึ้ง (จากผึ้งป่าและผึ้งโพรงที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้สำหรับเก็บน้ำผึ้งขาย) ได้รับการพัฒนาสูตรจนได้มาตรฐานและมีคุณภาพ ปัจจุบันบ้านทรัพย์ทวีมีผลิตภัณฑ์สบู่ 2 ประเภท ได้แก่ สบู่ น้ำมันธรรมชาติและสบู่กลีเซอรินที่มีกระบวนการผลิตแตกต่างกัน

“แกนนำหลักของกลุ่มที่ทำสบู่ น้ำมันปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 5 คน ส่วนการผลิตสบู่กลีเซอรินแบ่งงานกันทำกับอีกกลุ่มหนึ่ง ตั้งราคาขายสบู่ น้ำมันก้อนละ 50 บาท รายได้หักเป็นค่าส่วนกลางร้อยละ 10 ส่วนที่เหลือหารตามจำนวนคนทำงาน ทางกลุ่มวางแผนต่อยอดการทำสบู่เป็น ‘ของชำร่วย’ ในงานแต่งงาน”

นางอาเต๊ะ บอกว่า เมื่อก่อนเวลามีโครงการเข้ามา เธอมักจะชี้ให้คนในชุมชนทำ กำหนดทุกอย่างไว้หมดแล้ว แต่โครงการฯ นี้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็น พลิ้วแพลงและปรับเปลี่ยนการทำงานได้ตามต้นทุนที่มีอยู่จริงในพื้นที่ และตามความต้องการของชุมชน บรรยากาศการทำงานจึงไม่น่าเบื่อ สบู่ น้ำมันที่ใช้พืชพื้นฐานคือขมิ้นฤาษี แต่เราอยากปรับกลิ่นให้มีความหลากหลายมากขึ้น ในกระบวนการทำต้องใช้ น้ำมันสกัดมาเป็นส่วนผสม หากชุมชนสามารถสกัดน้ำมันจากดอกจำปูนมาใช้ผลิตสบู่ได้ ก็จะได้กลิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ตอบโจทย์ทั้งเรื่องความโดดเด่นของผลิตภัณฑ์และด้านการท่องเที่ยว

ดูเหมือนว่าต้นทุนชุมชนและความพยายามเรียนรู้ของชาวบ้านบ้านทรัพย์ทวี ทำให้ความทุกข์กันดารกลายเป็นจุดขายที่มีความโดดเด่นและไม่ใช่อุปสรรคอีกต่อไป

• • • •

โครงการพัฒนาศักยภาพการกำสบู่สมุนไพรน้ำผึ้งเพื่อสร้างรายได้เพิ่มแก่เกษตรกรในพื้นที่ทุรกันดาร ตำบลละแม อำเภอละแม จังหวัดชุมพร

มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร จังหวัดชุมพร

“โครงการฯ นี้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็น พลิ้วแพลงและปรับเปลี่ยนการทำงานได้ตามต้นทุนที่มีจริงในพื้นที่ และตามความต้องการของชุมชน บรรยากาศการทำงานจึงไม่น่าเบื่อ”

'ผลิตภัณฑ์ที่ประมงพื้นบ้าน' เพิ่มรายได้ชาวเลอ่าวบ้านดอน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาคใต้

เวียงทะเลขขนาดใหญ่นามว่า ‘อ่าวบ้านดอน’ ขึ้นชื่อว่าเป็นศูนย์รวมความสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเล เนื่องจากเป็นพื้นที่รองรับน้ำจากลำคลองน้อยใหญ่หลายสาย เป็นแหล่งประกอบอาชีพประมงชายฝั่งในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมานานหลายปี หากแต่ว่าการพัฒนาอย่างรวดเร็วในด้านต่าง ๆ ทั้งการรุกคืบของนากุ้ง คอกหอยแครง รวมถึงการทำลายสิ่งแวดล้อม แปรเปลี่ยนอ่าวบ้านดอนให้เสื่อมโทรมลงทุกวัน สัตว์น้ำที่เคยมีเริ่มสูญหาย ชาวประมงพื้นบ้านต้องใช้ชีวิตยากลำบาก รายได้ที่เคยมีลดน้อยลง ยิ่งเมื่อการออกเรือต้องขึ้นกับฟ้าฝนและลมมรสุมด้วยแล้ว ชีวิตในแต่ละวันแทบไม่ต่างจากการเสี่ยงโชค

อาจารย์มนลี ศรีเปารยะ เพ็ญพงษ์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี เล่าว่า ก่อนหน้านี้นักวิจัยเรื่องความมั่นคงทางอาหารที่อ่าวบ้านดอน พบว่าพื้นที่แห่งนี้ยังมีกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านที่ประสบปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำด้านรายได้อยู่มาก บางคนมีรายได้สำหรับใช้จ่ายเพียงวันต่อวัน เช่น การออกเรือหาปูหาปลาส่งขายแปปลาได้เงินมาก็จะใช้จ่ายซื้ออาหาร ข้าวสาร ไข่ หรือโชงจนหมด ถ้าวันไหนออกเรือไม่ได้ ติดมรสุม ก็ไม่มีรายได้มาใช้จ่าย จึงทำโครงการพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์กลุ่มประมงพื้นบ้านอ่าวบ้านดอนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อนำความรู้ความเชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์มาต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มประมงพื้นบ้านอ่าวบ้านดอน เพื่อเป็นช่องทางในการสร้างอาชีพเสริม สร้างรายได้เพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสได้มากขึ้น

จับอาหารทะเลมา ‘แปรรูป’

วิถีของชาวเลที่หาเลี้ยงชีพเพียง ‘จับมา-ขายไป’ เป็นหนึ่งในเหตุปัจจัยที่ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านยังมีรายได้น้อยและยากจน เพราะนอกจากไม่รู้มูลค่าของสัตว์น้ำที่จับมาแล้ว ราคาขายยังผันแปรไปตามกลไกตลาด ชาวประมงไม่สามารถกำหนดราคาสินค้าได้ ‘การแปรรูป’ จึงเป็นทางออกหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มมูลค่าและสร้างรายได้เพิ่มให้แก่ครอบครัวชาวประมง

นายจรินทร์ เฉยเขยชม ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทีมงาน เล่าว่า ทุกวันนี้ชาวประมงออกเรือก็เพื่อความอยู่รอดเท่านั้น เงินที่ได้มาไม่เพียงพอที่จะทำให้ชีวิตสุขสบาย หรือสร้างรายได้ที่มั่นคง แต่ถ้าเปลี่ยนวิธีคิดให้เขา จากเดิมที่เคยจับปูม้า 1 ตัว ขายได้ 20 บาท ลองเอาปูมาแปรรูปเป็นปูจ๋า ขายได้ประมาณ

“สำหรับแนวทางการพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์ ทางโครงการฯ เปิดกว้างให้มีการระดมความคิดเห็น โดยอาศัยฐานทรัพยากร และภูมิปัญญาในชุมชนเป็นทุน เพื่อดึงศักยภาพและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน”

อาจารย์มนลี ศรีเปารยะ เพ็ญพงษ์

50 บาท นั่นคือมูลค่าที่เพิ่มขึ้น โครงการฯ นี้จึงตั้งเป้าพัฒนาทักษะอาชีพให้แก่ครัวเรือนประมงพื้นบ้านที่ด้อยโอกาส ในตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 50 คน โดยเขารับหน้าที่เป็นคนกลางเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารสู่ผู้ร่วมเรียนรู้ในพื้นที่ เพราะทำงานกับชุมชนมายาวนาน ส่วนขั้นตอนการรับสมัครจะให้ผู้ที่สนใจกรอกแบบฟอร์มเพื่อนำมาใช้พิจารณาคัดเลือกผู้สมัครที่ผ่านเกณฑ์อีกครั้งหนึ่ง แต่มีผู้สนใจจำนวนมาก จึงเปิดรับเพิ่มเป็น 60 คน

อาจารย์มนโณลี เล่าว่า ในการประชุมครั้งแรกมีการชี้แจงภาพรวมการดำเนินงาน นำกิจกรรมที่เคยอบรมกับทีมพี่เลี้ยงมาปรับใช้ เช่น การให้วาดรูปถึงเป้าหมายที่คาดหวังไว้ ซึ่งส่วนใหญ่จะวาดภาพบ้าน รถ หรือร้านค้า สะท้อนให้เห็นว่าทุกคนล้วนต้องการมีรายได้ มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สำหรับแนวทางการพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์ ทางโครงการฯ เปิดกว้างให้มีการระดมความคิดเห็น โดยอาศัยฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาในชุมชนเป็นทุน เพื่อตั้งศักยภาพและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

“ประชุมครั้งแรกเราถามผู้ร่วมเรียนรู้ว่า ชุมชนมีฐานทรัพยากรอะไร และอยากแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อะไรบ้าง ทุกคนก็ช่วยกันนำเสนอมีทั้งการทำขนม แหนมปู หรือการอบหอย เพราะในพื้นที่มีหอยหลากหลายชนิด แต่ด้วยอาหารบางชนิดยังมีข้อจำกัดที่ต้องอาศัยเวลาในการเรียนรู้ สุดท้ายจึงเลือกออกมาได้ 4 ผลิตภัณฑ์ คือ ปูจ๋า น้ำพริกปู ไข่หมก และปลาแปงแดง”

■ ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น พันวิถ์ ‘อาหารชาวเล’

ทุกวันนี้การขายผลิตภัณฑ์อาหารทะเล นอกจากวัตถุดิบต้องสดใหม่ นำมารับประทาน รสชาติอร่อยแล้ว หากมีเรื่องราวหรือเอกลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นของท้องถิ่นนั้น ๆ มาเป็นจุดขายด้วย ก็จะช่วยสร้างความสนใจให้แก่ผู้บริโภคได้มากขึ้น ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ชาวบ้านต้องการแปรรูปทั้ง ปูจ๋า

น้ำพริกปู ไข่หมก และปลาแปงแดงนั้น ล้วนเป็นอาหารที่มาจากทรัพยากรในท้องถิ่นและเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวเลพุมเรียงแทบทั้งสิ้น

“น้ำพริกปูไม่ได้เด่นแค่รสชาติปูนะ แต่เป็นน้ำพริกปูสู่ความยั่งยืน” นายจรินทร์ กล่าวและอธิบายว่า ความโดดเด่นของอาหารแต่ละชนิดขึ้นอยู่กับต้นทุนทางธรรมชาติ อย่างน้ำพริกปูเราใช้ปูม้าอำพุมเรียง ซึ่งเนื้อปูจะหอมหวานตามธรรมชาติ ที่สำคัญคือเป็นปูม้าที่เกิดจากการฟักฟุ้ง บางตัวผ่านธนาคารปูม้าที่ชุมชนดูแล เราพยายามชวนให้แม่ค้า ชาวประมง และเด็ก ๆ ในพื้นที่ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรในชุมชนด้วย

สำหรับการรวมกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ ผู้ร่วมเรียนรู้สามารถเลือกเรียนได้ตามความถนัดและความสนใจ ดึงคนในกลุ่มที่มีความรู้ อยู่แล้วมาช่วยกันสอน ขณะเดียวกันได้ตั้งครุภูมิปัญญาเรื่องการแปรรูปอาหารทะเลแบบโบราณมาเป็นพี่เลี้ยงด้วย ส่วนการวางแผนการผลิตและการจำหน่าย จะเปิดโอกาสให้แต่ละกลุ่มบริหารจัดการกันเอง

นางอุบล หมินหมั่น อายุ 57 ปี อาชีพค้าขาย ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เธอสนใจเลือกเข้ากลุ่มน้ำพริกปู และหวังว่าการเข้าร่วมโครงการฯ ครั้งนี้จะช่วยให้เธอได้ความรู้ใหม่ ๆ และมีรายได้เพิ่มขึ้น

“ตอนนี้ทำน้ำพริกปูและไข่มก อย่างวิธีทำน้ำพริกปู ก็จะนำปู มาล้างให้สะอาด เอาพริกแห้ง พริกขี้หนูสด กระเทียม หอม คั่วกับน้ำมัน ให้หอม เสร็จแล้วนำไปบดในเครื่องบดพริกแกง จากนั้นนำมาลงกระทะ ตามด้วยเนื้อปู เติมเครื่องปรุงรส คั่วจนแห้ง เป็นอันเสร็จ ส่วนการเก็บรักษา ถ้าไม่ใส่ตู้เย็นจะเก็บได้ประมาณ 2 สัปดาห์ เพราะไม่ได้ใส่สารกันบูด แต่ถ้าใส่ตู้เย็นก็เก็บไว้ได้เป็นเดือน ช่วงแรกเริ่มขาย 3 กระปุก 100 บาท แต่ต่อไปอาจจะมีการปรับราคาเพิ่มขึ้น เพราะช่วงนี้ปูหายากและราคาแพง คุยกันว่าอาจจะขายกระปุกละ 50 บาท หรือ 2 กระปุก 100 บาท อาจจะต้องลองขายดูก่อนว่าลูกค้าจะตอบรับหรือไม่”

อีกหนึ่งเมนูที่ถือเป็นอาหารเฉพาะถิ่นของชาวเลบ้านพุมเรียง คือ **‘ไข่มก’** ซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ไขขาวซึ่งมีความเหนียวไป หมักแห้ง เพื่อให้มีอายุการใช้งานที่นานขึ้น ทำให้มีไข่แดงเหลือจำนวนมาก ชาวบ้านจึงคิดค้นวิธีนำไข่แดงมาถนอมอาหาร จนกลายเป็นเมนูประจำ สำหรับชาวเลที่ต้องออกเรือ

“ไข่มก ก็ต้องเลือกไข่ให้เป็นนะ ต้องได้ขนาดไข่เปิดที่พอดีเสมอกัน ไม่ใหญ่หรือเล็กจนเกินไป วิธีทำก็นำไข่เปิดมาล้างให้สะอาด ต่อยเปลือกไข่ เป็นวงกลม จะได้นำอีกฝาหนึ่งมาครอบกันได้ เสร็จแล้วเอาไขขาวออกให้หมด เหลือแต่ไข่แดง เอาไข่แดงไปใส่น้ำเกลือนิดหน่อย วางทิ้งไว้ให้เกลือซึม เข้าไปในไข่ จากนั้นเทไข่แดง 2 ฟองต่อเปลือกไข่ 1 ใบ เอาเปลือกครอบด้านบน นำไปหมกในถ่าน ระยะเวลาหมกก็จะต่างกัน ถ้าอยากได้ไข่มกนุ่ม ก็นวดเวลาหน่อย แต่ถ้าอยากได้ไข่มกแข็งก็หมกนานหน่อย ขายพองละ 15 บาท เพราะไข่เปิดค่อนข้างแพง” นางอุบล อธิบายอย่างคล่องแคล่ว

สำหรับ **‘ปลาแป้งแดง’** ทำจากปลากระบอกที่ผ่านกระบวนการหมัก กับข้าวและแป้ง จากนั้นใส่สีแดงซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของพุมเรียง ซึ่งแต่ก่อน จะใช้สีแดงจากต้นไม้หรือดอกไม้ในธรรมชาติ หมักทิ้งไว้ 2-3 วัน จะเริ่มมีรสเปรี้ยว ชาวบ้านนิยมนำไปทอดหรือลน

ส่วนผลิตภัณฑ์สุดท้าย คือ **‘ปูจ๋า’** นายจรินทร์ เล่าว่า ปูจ๋าของ พุมเรียงใช้เนื้อปูผสมกับไก่เพราะในชุมชนมีทั้งคนไทยพุทธและไทยมุสลิม ซึ่งตอนนี้ยังต่อยอดนำไข่เค็มไชยามาใส่เพิ่ม **เป็นการเอื้อทั้งทรัพยากร และชุมชน ช่วยสร้างวงจรรายได้ร่วมกันในหมู่บ้าน** นอกจากนี้โครงการฯ ยังเติมความรู้เรื่องการออกแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การออกแบบโลโก้ เพื่อให้สินค้ามีความน่าสนใจ และจำหน่ายได้มากขึ้น

บ่มเพาะแผนธุรกิจ ‘ตลาดออนไลน์’ สร้างรายได้เพิ่ม

ปฏิเสธไม่ได้ว่า ทุกวันนี้ช่องทางการขายที่อยู่เพียงแค่อินเทอร์เน็ต หรือหน้าร้านค้าคงไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต ยิ่งในช่วงสถานการณ์ การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลให้การค้าขายออนไลน์ ได้รับความนิยมมากขึ้น ผู้ประกอบการ ร้านค้า และวิสาหกิจชุมชนต่าง ๆ จึงต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

อาจารย์มนลี เล่าต่อว่า ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของ เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สินค้าออนไลน์ขายดีมาก พอสถานการณ์เริ่ม คลี่คลาย ทีมงานจึงจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการตลาดออนไลน์ทันที โดยมี อาจารย์จากสำนักคอมพิวเตอร์มาเป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องการ ทำเพจเฟซบุ๊ก มุมมองการขาย การถ่ายภาพสินค้า การไลฟ์สดขายสินค้าให้ แก่ผู้ร่วมเรียนรู้ได้ฝึกพูด ฝึกขาย เชิญบังฮาซัน นายอนุรักษ์ สรรฤทัย มาพูด สร้างแรงบันดาลใจ ซึ่งการอบรมดังกล่าวจุดประกายให้ชาวบ้านหลายคน ที่ไม่เคยเห็น ไม่เคยรู้วิธีทำมาก่อน ได้เรียนรู้แนวคิดและวิธีการทำตลาด ออนไลน์ ซึ่งก็มีคุณป้าชายช้าวเหนียวหมูบึงไปต่อยอดลองทำดู

นายจรินทร์ กล่าวเสริมว่า ตอนนี้ก็เริ่มมีการขายผลิตภัณฑ์ในเพจ เฟซบุ๊กบ้างแล้ว ภายใต้แบรนด์ข้าวเลพุมเรียง และเปิดเพจใหม่ในชื่อ ห้องเที่ยวบ้านพุมเรียง มีการไลฟ์สดขายสินค้า ซึ่งอาจารย์มหาวิทยาลัย ราชภัฏสุราษฎร์ธานี และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็ช่วยกันแชร์

“ตอนนี้มีคนสนใจสั่งสินค้าแล้ว พอมีคนสั่งมาเราก็กระจายไปตาม กลุ่มต่าง ๆ เช่น มีคนสั่งบูจ่าก็แจ้งไปที่กลุ่มบูจ่า เขาก็จะช่วยกันทำ พอมี รายได้เขาก็จะหักต้นทุน หักเข้ากองกลางประมาณ 5 เปอร์เซ็นต์ แต่ถ้าหาก มีคนสั่งมาจากพื้นที่อื่น ช่วงแรก ๆ เคยส่งทางเคอรี่ แต่พอในช่วงสถานการณ์ การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่มีการกักตัว 1 คิน จนของเสีย จึงเปลี่ยนมาใช้รถห้องเย็นแทน”

นอกจากนี้ ยังเติมความรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันด้านทานในการใช้เงิน ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์ครัวเรือน การจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อให้ ผู้ร่วมเรียนรู้สามารถวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นางกาญจนา มะหมัด อายุ 54 ปี อาชีพค้าขาย ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เมื่อก่อนไม่เคยทำบัญชีครัวเรือนเลย ได้มาเท่าไรก็ใช้หมด โครงการฯ นี้

สอนให้รู้จักเขียนรายละเอียดว่าซื้ออะไรไปบ้าง ราคาเท่าไร ทำให้เห็นว่ามี รายรับรายจ่ายเท่าไร ทำให้เราใช้จ่ายเป็น มีเงินเหลือ เป็นความภูมิใจว่า วันนี้ทำงานได้ มีเงินเหลือ พยายามสะสมไว้ จะได้มีกำลังใจเก็บไว้เป็น ค่าเล่าเรียนลูก

เช่นเดียวกับ นางอุบล ที่เล่าว่า เมื่อก่อนค้าขาย ไม่เคยรู้เลยว่า ซื้อมาเท่าไร ทำไปเท่าไร แต่ละวันขายขาดทุนหรือไม่ รู้แค่ขายหมด ก็พอแล้ว แต่พอได้เรียนเรื่องบัญชีครัวเรือน ก็ทำให้รู้ว่าถ้าได้เงินมาแค่นี้ ก็ไม่ควรใช้จ่ายมากกว่านี้ เช่น ได้ 500 เราใช้สัก 300 ก็พอ จะได้ไม่ติดลบ

ตลอดระยะเวลาการทำโครงการฯ ที่ผ่านมา อาจารย์มนสิ บอกว่า แม้วันนี้จะยังวัดผลสำเร็จไม่ได้ 100 เปอร์เซ็นต์ แต่เชื่อว่าความรู้และ กระบวนการต่าง ๆ จะมีส่วนช่วยปรับมุมมองความคิดในการเพิ่มมูลค่า ให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน สามารถสร้างอาชีพและรายได้เสริมให้กับครอบครัว ชาวประมงพื้นบ้านอ่าวบ้านดอนได้ และหากสินค้าขายดีก็จะเป็นโอกาส ประกอบกับถ้าชาวบ้านยังคงให้ความสำคัญกับการทำบัญชีครัวเรือน มีการใช้จ่ายที่เพียงพอกับรายได้ ก็เชื่อว่าพวกเขาจะมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น

“เป็นกำไรชีวิตนะ” นางกาญจนา กล่าวและเล่าว่า เมื่อก่อนในชุมชนต่างคนต่างทำงาน บ้าชายข้าวหมกไก่ ข้าวเหนียวไก่ทอด โครงการฯ นี้ ทำให้ได้มาทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ ได้พูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน มีเวลาวางก็มารวมกลุ่มกันทำอาชีพเสริม ทำให้มีเงินเหลือส่งให้ลูกเรียน ที่สำคัญคือ ได้รู้ว่าการทำงานกับส่วนรวมเป็นอย่างไร ช่วยให้เกิดความรัก ความสามัคคี เป็นประสบการณ์ชีวิตที่ดีของคนในชุมชน

ทุกวันนี้ผลิตภัณฑ์ประมงพื้นบ้านที่ถูกนำไปวางขายในช่องทางต่าง ๆ ไม่เพียงเป็นความหวังในการสร้างรายได้เพื่อต่อลมหายใจแก่ชาวประมงในหลายครอบครัวแล้ว ยังเป็นการส่งต่อภูมิปัญญาอันล้ำค่าจากวิถีชาวเลบ้านพุมเรียง จังหวัดสุราษฎร์ธานีอีกด้วย

• • • •

“ความรู้และกระบวนการต่าง ๆ จะมีส่วนช่วยปรับมุมมองความคิดในการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน สร้างอาชีพและรายได้เสริมให้กับชาวประมงพื้นบ้านอ่าวบ้านดอนได้ ประกอบกับถ้าชาวบ้านยังคงทำบัญชีครัวเรือน มีการใช้จ่ายที่เพียงพอกับรายได้ ก็เชื่อว่าพวกเขาจะมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น”

โครงการพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์กลุ่มประมงพื้นบ้านอ่าวบ้านดอนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สร้างอาชีพจากฐานชุมชน แบบฉบับ วชช.สตูล

วิทยาลัยชุมชนสตูล จังหวัดสตูล

ภาคใต้

‘อุทยานธรณีโลกสตูล’ ตั้งอยู่ในจังหวัดสตูล ครอบคลุม 4 อำเภอ คือ อำเภอทุ่งหว้า อำเภอมะนัง อำเภอลง และอำเภอเมือง อุทยานธรณีโลกสตูลเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับโลกใต้ทะเลเมื่อ 500 ล้านปีก่อน จากภูมิประเทศที่เป็นเทือกเขาหินปูน ซึ่งเต็มไปด้วยร่องรอยของสิ่งมีชีวิตยุคเก่าที่หลงเหลือมาถึงปัจจุบัน ทั้งยังเป็นหนึ่งในอุทยานที่เข้าร่วมโครงการอุทยานธรณีโลกกับยูเนสโก (UNESCO Global Geoparks)

นอกจากคุณค่าและความสำคัญที่ควรแก่การอนุรักษ์ไว้เพื่อการศึกษาแล้ว ปัจจุบันอุทยานฯ ยังมีเป้าหมายยกระดับเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนโดยรอบด้วยการสร้างอาชีพที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ประกอบกับภารกิจหลักของวิทยาลัยชุมชนนอกจากจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาแล้ว ยังมีหน้าที่สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน อาจารย์ทุกคนในวิทยาลัยจะต้องเข้าไปมีบทบาทช่วยเหลือชุมชนคนละ 1 โครงการ ในรูปแบบงานวิจัย การฝึกอาชีพ หรือการบริการ วิทยาลัยชุมชนสตูลจึงได้จัดทำ**โครงการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนเชิงระบบ โดยใช้ทุนชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล โดยมีอาจารย์อุโบ หมดหมุด เป็นผู้รับผิดชอบโครงการฯ**

อาจารย์อุโบ เล่าว่า โครงการฯ นี้วางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ หากชุมชนอยากมีรายได้ ก็ต้องดูว่าในพื้นที่นั้นมีต้นทุนอะไรบ้างในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นทุนทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม รวมถึงทุนมนุษย์ที่หมายรวมถึงความรู้ สติปัญญา ทักษะและความชำนาญ โดยกระบวนการทำงานที่วางแผนไว้ประกอบไปด้วย การศึกษาต้นทุนเดิมของชุมชน เพื่อพัฒนาให้เป็นสินค้าหรือบริการ ตามด้วยการพัฒนาคนให้สอดคล้องกับความสามารถ ให้ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ฝึกอบรมให้ชำนาญ และเสริมแนวคิดเรื่องการตลาดและแบรนด์

สำหรับพื้นที่ดำเนินการอยู่ใน 2 อำเภอในจังหวัดสตูล ประกอบด้วย 1. ชุมชนเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล (กลุ่มผลิตภัณฑ์และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน) 2. ชุมชนบ้านทุ่งพัก อำเภอควนกาหลง (กลุ่มผลิตภัณฑ์) ซึ่งมีความโดดเด่นต่างกัน โดยการคัดเลือกผู้ร่วมเรียนรู้เน้นไปที่กลุ่มผู้มีรายได้น้อย ใช้วิธีสัมภาษณ์รายบุคคลร่วมกับผู้นำชุมชน จนได้ผู้ร่วมเรียนรู้ครบ 120 คน

“โครงการฯ ได้เข้าไปเป็นตัวกลาง เชื่อมประสานระหว่างภาคีเครือข่าย กับวิทยาลัยชุมชนสตูล รวมถึงเข้าไปบริหารจัดการ และพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ และพัฒนาศักยภาพ ผ่านการพูดคุยร่วมกัน”

อาจารย์อุโบ หมดหมุด

‘ชาวเกาะ’ แปรนดจากชุมชนเกาะสาหร่าย

‘ชุมชนเกาะสาหร่าย’ เป็นชุมชนท่องเที่ยว ประชากรส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ทั้งผู้สูงอายุ โสด และหญิงหม้าย มีรายรับจากเงินย้งซีพจากรัฐบาล จึงรวมกลุ่มอาชีพแปรรูปอาหารทะเลจากภูมิปัญญาชุมชน จำหน่ายเป็นของฝากนักท่องเที่ยว โครงการฯ นี้จึงเข้ามาต่อยอดอาชีพนี้ทั้งหมด 3 ด้าน คือ 1. Reskill ด้วยการเติมความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปอาหารทะเล 2. Upskill ปรับปรุงโรงเรือนการผลิตที่มีอยู่ให้ได้มาตรฐานอาหารและยา (อย.) และเปลี่ยนแปลงบรรจุภัณฑ์ให้เหมาะกับการเก็บรักษา 3. ช่องทางการตลาดยกระดับของฝากในชุมชนให้เกิดการยอมรับมากขึ้น ซึ่งท้ายสุดจะนำไปสู่การเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยววิถีชุมชน

นอกจากนี้ ยังนำอาหารทะเลอื่นมาแปรรูป เช่น น้ำพริกหอยหวาน น้ำพริกปลาฉิ่งฉ้าง น้ำพริกกุ้งสามรส รวมถึงยังมีการพัฒนา ‘ขนมไทยแปด’ หรือรู้จักกันในชื่อ ‘ขนมทองพับ’ ซึ่งเป็นขนมพื้นบ้านของจังหวัดสตูล ด้วยการเพิ่มกลิ่นชาไทย ใบเตย และโกโก้เข้าไป จากเดิมที่มีเพียงกลิ่นเดียว ภายใต้แบรนด์ ‘ชาวเกาะ’ เพื่อให้ถูกปากคนทุกวัย

“ตั้งใจจะเปิดช่องทางการตลาดให้มากขึ้น โดยการทำเพจเฟซบุ๊ก และจัดอบรมเรื่องไอที จากนั้นจึงชักชวนให้เปิดร้านค้าบนตลาดออนไลน์ เช่น Shopee หรือ Lazada เพราะอยากให้เขามีโอกาสขายมากขึ้น” อาจารย์อุไพบี กล่าว

ในด้านการท่องเที่ยวชุมชน โครงการฯ ได้เข้าไปเป็นตัวกลางเชื่อมประสานระหว่างภาคีเครือข่ายกับวิทยาลัยชุมชนสตูล รวมถึงเข้าไปบริหารจัดการและพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการอาชีพธุรกิจการท่องเที่ยว ผ่านการพูดคุยร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มชาเล้งนำเที่ยว เรือนำเที่ยว กลุ่มที่พัก กลุ่มมัคคุเทศก์ชุมชน กลุ่มเยาวชน รวมถึงแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

โครงการฯ นี้ทำให้การท่องเที่ยวชุมชนได้รับการตอบรับอย่างดี อีกทั้งการแปรรูปผลิตภัณฑ์ภายใต้แบรนด์ ‘ชาวเกาะ’ ของชุมชนเกาะสาหร่ายก็ประสบผลสำเร็จด้วยดีเช่นกัน โดยมีการจด ‘อนุสิทธิบัตร’ น้ำพริกปลาดอกไม้และกรรมวิธีผลิตด้วยภูมิปัญญาของชุมชน ส่งผลให้ผู้ร่วมเรียนรู้ส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายอาหารทะเล การแปรรูป และการท่องเที่ยว

บองที่ระลึกจากยางพารา อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล

ชุมชนคีรีวง อำเภอทุ่งหว้า มีผู้ร่วมเรียนรู้ 40 คน ใน 2 กลุ่มอาชีพ คือ กลุ่มบริการท่องเที่ยว และกลุ่มโฮมสเตย์ การทำงานในพื้นที่ชุมชน ทุ่งหว้าในช่วงแรกเน้นไปที่การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการ การทำบัญชี การสร้างเครือข่าย และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ก่อนจะเห็นร่วมกันว่าจะผลิตของที่ระลึกจากน้ำยางพาราในชุมชน ซึ่งจากการสำรวจข้อมูลจากนักท่องเที่ยวพบว่า ต้องการซื้อของที่ระลึกราคาไม่แพงในปริมาณมาก เพื่อนำไปเป็นของฝาก ประกอบกับคนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีสวนยางพารา

จึงจัดทำหลักสูตรการทำของที่ระลึกจากยางพารา เริ่มต้นจากการทำ พวงกุญแจจากน้ำยางเป็นรูปสัตว์ตลกน่ารักที่พบในจังหวัดสตูล หากมีงบประมาณเหลือก็วางแผนต่อยอดทำสบู่สมุนไพรจากเครื่องหอมของชุมชน

“เหตุผลที่ทำของที่ระลึกจากน้ำยางพาราเพราะผู้ร่วมเรียนรู้จะมีรายได้เพิ่มจากการแปรรูปน้ำยาง เชื่อมโยงไปสู่การท่องเที่ยว และสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ช่วงแรกก็ไม่รู้จะขายออกไหม ไม่รู้ว่าสินค้าเหล่านี้จะตรงกับความต้องการของตลาดหรือไม่ แต่ก็ต้องลองเพราะพื้นที่ทุ่งหว้าส่วนใหญ่ทำสวนยาง ไม่มีรายได้เสริมจากทางอื่น” อาจารย์อุโบกล่าว

‘เตาะหมาก กาหลง’ อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล

สำหรับพื้นที่ชุมชนบ้านทุ่งพัก อำเภอกวนกาหลง มีผู้ร่วมเรียนรู้ 20 คน ประกอบด้วย ผู้หญิง ผู้ชาย และเยาวชน ด้วยความเข้มแข็งภายในชุมชนซึ่งกำลังอยู่ระหว่างจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน วิทยาลัยชุมชนสตูลจึงเลือกพื้นที่นี้เพื่อต่อยอดและพัฒนาชุมชนให้มีความพร้อมยืนอยู่ได้ด้วยตนเอง และสามารถส่งต่อโอกาสไปยังชุมชนข้างเคียง

นายคมเดช ศรีประสม ประธานกลุ่มกาบหมากบ้านทุ่งพัก ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าถึงสภาพทั่วไปของชุมชนว่า เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูลมักมีข่าวว่าขยะพลาสติกหรือโฟมล้นเกาะ เขาจึงมองหาวัสดุทดแทนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมแทนพลาสติก ก่อนจะพบว่าภายในชุมชนนอกจากทำสวนยางแล้ว ยังโดดเด่นเรื่องการปลูกต้นหมาก จึงได้ค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับ ‘กาบหมาก’ หรือส่วนของใบหมากที่หลุดออกจากลำต้นเป็นภาชนะทดแทนพลาสติก

ดังนั้นเพื่อสร้างมูลค่าทรัพยากรที่มีอยู่ไปพร้อมกับคงอัตลักษณ์ของชุมชน โครงการฯ จึงเน้นไปที่การพัฒนาบทบาทให้เป็นวัตถุดิบในการสร้างผลิตภัณฑ์ โดยเชิญ ดร.สุภา จุฬคุปต์ จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี (มทร.ธัญบุรี) ซึ่งทำงานวิจัยเกี่ยวกับกาบหมากมาให้ความรู้

สำหรับการอบรม เริ่มตั้งแต่ความรู้ด้านทักษะการสร้างผลิตภัณฑ์จนถึงการบริหารจัดการเชิงธุรกิจ ทักษะการสร้างผลิตภัณฑ์กาบหมาก เช่น เทคนิคการสาน หรือการต่อกาบหมาก ฯลฯ จากนั้นจึงเข้าสู่เรื่องการตลาดและการสร้างแบรนด์สินค้า ครอบคลุมไปถึงการออกแบบโลโก้ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ การบริหารจัดการ การรวมกลุ่ม และการจัดการหนี้สินครัวเรือน กระบวนการอบรมถูกออกแบบบนพื้นฐานการแก้ปัญหา ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ เพื่อให้ผู้ร่วมเรียนรู้มีอาชีพเสริมแบบยั่งยืน โดยให้คนในชุมชนเป็นเจ้าขององค์ความรู้เพื่อสามารถนำไปต่อยอดได้

“สินค้าของชุมชนบ้านทุ่งพัก ประกอบด้วย กระเป๋ากาบหมาก 3 รูปแบบ ราคาใบละ 290-490 บาท รองเท้ากาบหมากคู่ละ 120 บาท (รองเท้าสลิปเปอร์) ที่วางแก้วกาบหมาก ชุดละ 60 บาท พวงกุญแจกาบหมาก ชุดละ 30-50 บาท ภาชนะกาบหมากราคาใบละ 4-20 บาท”

ปัจจุบันสินค้าจากกาบหมากของชุมชนอยู่ภายใต้ชื่อแบรนด์ ‘เตาะหมาก กาหลง’ ซึ่งมาจากการรวมกันระหว่างคำว่า ‘เตาะหมาก’ คำใช้เรียกกาบหมากในภาษาถิ่นภาคใต้ และชื่ออำเภอ ‘กวนกาหลง’ ที่ตั้งของชุมชนบ้านทุ่งพัก ผสานกับการเล่าเรื่องสินค้าภายในชุมชนสู่ผลิตภัณฑ์รักษ์โลก เพื่อดึงดูดความสนใจและสร้างผลิตภัณฑ์ทางเลือกให้กับผู้บริโภค

ปรับตัวคือเป้าหมายสำคัญ สร้างนวัตกรรม คือผลที่ตามมา

เมื่อถามถึงผลลัพธ์การดำเนินงาน ทีมงานยอมรับว่า ยังไม่เห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้ร่วมเรียนรู้ชัดเจน เนื่องจากยังอยู่ระหว่างขั้นตอนการติดตามประเมินผลแต่สำหรับทีมงานแล้วได้ความรู้เยอะมาก โดยเฉพาะเครื่องมือและรูปแบบการทำงานของ กสศ. ที่สามารถนำมาปรับใช้ในการทำงานกับชุมชนและวิทยาลัยชุมชนस्तูลได้

“โครงการฯ นี้อยู่กับเราแบบพี่น้อง ไม่ใช่มาให้ข้อมูลแล้วไป” หนึ่งในข้อคิดเห็นของ นางรำละ วัฒนะ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกาะระยะโตตใหญ่ ชุมชนเกาะสาหร่าย ผู้ร่วมเรียนรู้เล่าว่า ตอนแรกเลือกทำน้ำพริกชาวเกาะ เพราะบนเกาะมีแต่ของทะเล กุ้ง หอย ปู ปลา เราเพียงแค่นำวัตถุดิบเหล่านี้มาแปรรูปอาหารให้เก็บไว้ได้นาน จึงอยากต่อยอดอาชีพจากทรัพยากรในชุมชน นำความรู้เรื่องเทคโนโลยีมาเพิ่มเติม รู้สึ่วัยที่ดีที่วิทยาลัยชุมชนเข้ามาช่วยเหลือ มาอยู่กับเราแบบพี่น้อง แบบครอบครัว ไม่ใช่มาให้ข้อมูลแล้วก็ไป

ด้านรายได้ ผู้ร่วมเรียนรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้รับค่าแรงเป็นรายวัน วันละ 300 บาท โดยแบ่ง 10 เปอร์เซ็นต์จากค่าแรงไว้เป็นสาธารณประโยชน์ ปัจจุบันชุมชนเกาะสาหร่ายได้รับคำสั่งซื้ออาหารทะเลแปรรูป ปลาเค็มปลอดสารพิษ และขนมโก๋เปิด เป็นประจำเกือบทุกวัน ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ผ่านช่องทางการขายทั้งแบบการวางจำหน่ายหน้าร้านค้า และทางออนไลน์ผ่านเพจเฟซบุ๊กมาตาฮารี

ภายใต้การดำเนินโครงการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนเชิงระบบ โดยใช้ทุนชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล ทำให้เห็นแล้วว่า การใช้ทรัพยากรในชุมชนไม่เพียงแต่ช่วยสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ให้แก่คนในชุมชนเท่านั้น นอกเหนือไปจากเม็ดเงิน สิ่งที่ได้ตามมาคือ ความพยายามต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชนให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้จากการต่อยอดผลิตภัณฑ์จะยังคงอยู่กับชุมชนต่อไป อันเป็นรากฐานในการพัฒนาอาชีพและเชื่อมโยงคนในชุมชนเข้าด้วยกัน เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตร่วมกันอย่างเข้มแข็ง ทำயที่สุดคือ ความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ที่จะเชื่อเชิญให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสและเรียนรู้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

• • • •

“นอกเหนือไปจากเม็ดเงิน สิ่งที่ได้ตามมาคือ การต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ภายในชุมชนให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้จากการต่อยอดผลิตภัณฑ์จะยังคงอยู่กับชุมชนต่อไป อันเป็นรากฐานในการพัฒนาอาชีพและเชื่อมโยงคนในชุมชนเข้าด้วยกัน”

โครงการการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนเชิงระบบ โดยใช้ทุนชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน พื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล

วิทยาลัยชุมชนสตูล จังหวัดสตูล

‘แฮนด์อินแฮนด์รีโอเสาะ’ สร้างเศรษฐกิจฐานชุมชน

วิทยาลัยชุมชนนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

“จากเดิมที่เคยเย็บผ้าอยู่กับพี่สาวมีรายได้ต่อเดือนประมาณ 4,000-5,000 บาท ก็เพิ่มเป็น 10,000 บาท เดือนแรกที่ได้เงินมาร้องไห้เลย เพราะทำให้เรามีเงินเป็นค่าใช้จ่ายภายในบ้าน อยากบอกว่า มีความสุขมากที่ได้เข้ามาร่วมงานที่นี่” คือคำบอกเล่าของ นางสาวนุริยานี สามะ ผู้ร่วมเรียนรู้โครงการแฮนด์อินแฮนด์รือเสาะ สร้างอาชีพ สร้างเศรษฐกิจชุมชนยั่งยืน ที่เรียนรู้ฝึกฝนจนสามารถเข้าทำงานในโรงงานแฮนด์อินแฮนด์รือเสาะได้

■ **ผนึกพลังภาคีเครือข่ายพลิกฟื้น ‘แฮนด์อินแฮนด์รือเสาะ’ สร้างเศรษฐกิจชุมชน**

นายวิเชษฐ์ ไทยทองนุ่ม นายกเทศมนตรีตำบลรือเสาะ อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส กล่าวว่า เดิมโครงการแฮนด์อินแฮนด์รือเสาะ สร้างอาชีพ สร้างเศรษฐกิจชุมชนยั่งยืน เป็นโครงการความร่วมมือระหว่างกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม และภาคีเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่ ใช้การตัดเย็บเสื้อผ้าเป็น ‘เครื่องมือ’ ในการส่งเสริมอาชีพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต โดยสร้างโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นในพื้นที่ เมื่ออบรมเสร็จแล้วจะได้มีงานทำทันที โดยระยะแรกให้เอกชนเข้ามาบริหารจัดการ ใช้การตลาดนำการผลิต มีภาคเอกชนเป็นผู้บริหารจัดการ ทำได้ 2-6 ปี บริษัทเอกชนขอลถอนตัว โครงการฯ จึงหยุดชะงักลง กระทั่งปี 2559 คณะกรรมการอำนวยการได้จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน Hand in Hand รือเสาะ ขึ้น และเปลี่ยนมาให้ชุมชนบริหารจัดการแทน เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

ปี 2562 วิทยาลัยชุมชนนราธิวาสซึ่งเป็นแหล่งความรู้ในพื้นที่ มองเห็น ‘โอกาส’ ในการเข้ามาช่วยพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน จึงจัดทำโครงการแฮนด์อินแฮนด์รือเสาะ สร้างอาชีพ สร้างเศรษฐกิจชุมชนยั่งยืน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) โดยร่วมมือกับผู้นำชุมชน และวิสาหกิจชุมชน และภาคส่วนต่าง ๆ พัฒนากิจกรรมการผลิตเสื้อผ้าให้มีคุณภาพดีขึ้น และเพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสในพื้นที่

นายวิเชษฐ์ มองว่า โครงการฯ นั้นนอกจากจะสร้างโอกาสให้แรงงานในชุมชนแล้ว ยังต่อยอดไปถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัว เพราะเมื่อมีโรงงาน คนในชุมชนก็มีงานทำ เป็นได้ทั้งยาม คนขับรถ ช่างซ่อม เกิดร้านค้าย่อย ๆ ขึ้นในชุมชน ทั้งร้านอาหาร ร้านน้ำ เป็นต้น ประกอบกับ

“โครงการฯ นั้นนอกจากจะสร้างโอกาสให้แรงงานในชุมชนแล้ว ยังต่อยอดไปถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัว เพราะเมื่อมีโรงงาน คนในชุมชนก็มีงานทำ เป็นได้ทั้งยาม คนขับรถ ช่างซ่อม เกิดร้านค้าย่อย ๆ ขึ้นในชุมชน ทั้งร้านอาหาร ร้านน้ำ”

นายวิเชษฐ์ ไทยทองนุ่ม

ในแต่ละปีมีนักศึกษาเข้าใหม่กว่า 1,000 คน ทุกคนต้องมีชุดพลະไว้ทำกิจกรรม รวมถึงกิจกรรมกีฬาของหน่วยงานต่าง ๆ หากทำให้ทุกคนในชุมชนหรือเสาะหามาใช้เสื้อของแฮนด์อินแฮนด์ รวมถึงการบริหารจัดการที่ดี เชื่อว่าโรงงานแห่งนี้ไปต่อได้แน่นอน

ใช้ทุนแฮนด์อินแฮนด์...สร้างอาชีพให้ชุมชน

เมื่อโจทย์การทำงานชัด กระบวนการค้นหาผู้ร่วมเรียนรู้จะให้ผู้นำชุมชนช่วยค้นหาและคัดกรอง โดยมีเงื่อนไขคือ ผู้ร่วมเรียนรู้ต้องมี **‘ทักษะ’** การตัดเย็บมาบ้าง เพราะหากเริ่มสอนจากคนที่ไม่มีความรู้เลย จะไม่สามารถทำได้ในระยะเวลายาว

นายสาคร ปานจิ้น รองผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนนราธิวาส กล่าวถึงเทคนิคการลงพื้นที่ค้นหาผู้ร่วมเรียนรู้จะไปแบบสุ่มสี่สุ่มห้าไม่ได้ ด้วยปัจจัยหลายอย่างในพื้นที่ จึงให้นายกเทศมนตรีช่วยประสานงานให้ก่อนว่าจะมีอาจารย์จากวิทยาลัยชุมชนเข้าไป ให้ผู้ใหญ่บ้านช่วยคัดกรองคนที่มีความจำเป็นที่ต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วน เพราะเป็นคนที่รู้ข้อมูลเชิงลึก เช่น ใครบ้างที่มีรายได้ตกต่ำจากยางพารา หรือใครที่มีลูกในวัยกำลังเรียนที่พอเย็บผ้าได้บ้าง ก็ชวนกันไปฝึกทักษะการเย็บผ้าเพื่อช่วยเหลือกันในเบื้องต้น

“ระหว่างการรับสมัคร เราจะอธิบายกฎกติกาให้ผู้ร่วมเรียนรู้เข้าใจโครงการฯ เพื่อให้เขาตัดสินใจ เช่น ต้องเรียนให้ครบหลักสูตรการตัดเย็บเสื้อผ้า 180 ชั่วโมง และต้องมีทักษะพื้นฐานการตัดเย็บมาก่อน เป็นต้น ปรากฏว่ามีผู้สนใจเข้าร่วมโครงการจำนวน 60 คน มีทั้งผู้ด้อยโอกาส ผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และศิษย์เก่าของวิทยาลัยชุมชนนราธิวาสที่ยังตกงาน”

ในระหว่างที่กำลังจะเริ่มฝึกทักษะการตัดเย็บเสื้อผ้า ก็ประสบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ทีมงานจึงเปลี่ยนให้ผู้ร่วมเรียนรู้ฝึกเย็บหน้ากากอนามัยจากเศษผ้าแทน ให้ค่าตอบแทนจากการเย็บชิ้นละ 2-3 บาท ซึ่งช่วยบรรเทาปัญหาด้านรายได้ในช่วงวิกฤตได้พอดี

นายสาคร เล่าว่า การฝึกเย็บหน้ากากอนามัยจากเศษผ้า ไม่เพียงแต่ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้มีรายได้เท่านั้น แต่ยังได้ฝึกฝีมืออีกด้วย เห็นได้ชัดว่าหลายคนมือเริ่มนิ่งขึ้น ฝีเข็มละเอียดสม่ำเสมอ กระทั่งสถานการณ์ดีขึ้นก็มาเรียนรู้การเย็บผ้าในรูปแบบอุตสาหกรรมต่อไป โดยกระบวนการอบรมเริ่มต้นด้วยการชวนผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งหมดทำกิจกรรมที่มีชื่อว่า **‘เก้าอี้ตัวแรก’** เพื่อค้นหาศักยภาพความสามารถ ความคาดหวัง และสร้างแรงบันดาลใจไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ หลังจากนั้นก็พาทำบัญชีครัวเรือน เพื่อให้เห็นเส้นทางการใช้จ่ายเงิน

“เราคาดหวังให้เขายกระดับจากเก้าอี้ตัวแรกไปเป็นผู้ประกอบการหรือเจ้าของแบรนด์ โดยไม่ต้องเปิดร้านใหม่ ไม่ต้องมีเครื่องจักรใหม่ ไม่ต้องไปลงทุนสร้างร้านของตัวเอง แต่ใช้พื้นที่ของแฮนด์อินแฮนด์เป็นฐานในการพัฒนาไปสู่การทำผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ต่อไป”

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากแต่ละคนมีพื้นฐานการตัดเย็บเสื้อผ้าต่างกัน ทีมงานจึงออกแบบหลักสูตรโดยเริ่มต้นเรียนรู้ตั้งแต่เรื่องชนิดของผ้า การออกแบบ วิธีใช้จักรอุตสาหกรรมในเชิงลึกที่ไม่ใช่แค่ใช้เป็น แต่ต้องซ่อมได้ การตัดเย็บเสื้อยืด การประกบผ้าแต่ละชิ้นเข้าเป็นตัวเสื้อ การเย็บเสื้อโปโลที่ต้องฝึกเย็บปก รังคุม เป็นต้น หลังจากเรียนพื้นฐานการตัดเย็บจนคล่องแล้ว จึงให้ผู้ร่วมเรียนรู้แยกไปฝึกตามไลน์การผลิต โดยวิทยากรที่สอนก็มีทั้งอาจารย์จากวิทยาลัยชุมชน และเครือข่ายภายนอกและภายในโรงงาน เมื่อเรียนจบทุกคนจะต้องตัดเย็บเป็นตัวเสื้อให้วิทยากรตรวจ หากฝีมือผ่านจึงจะให้เข้าสู่ไลน์การผลิตต่อไป

“จุดเด่นของเสื้อยืด เสื้อกีฬาของแฮนด์อินแฮนด์ นอกจากการตัดเย็บที่ดี และราคาถูกแล้ว คุณภาพของผ้าคือสิ่งที่ผู้บริโภคให้การยอมรับ เพราะใช้ผ้ามันจากโรงทอได้ห้วนที่นักธุรกิจชาวไทยนำเข้ามา เป็นผ้าที่เกินจำนวนสั่ง หรือผ้าที่ไม่ผ่านควิซี แต่เป็นผ้าคุณภาพดี”

ทั้งนี้ หลังจากเรียนรู้หลักสูตรการเย็บผ้าครบ 180 ชั่วโมง ทีมงานยังฝึกทักษะเรื่องการเป็นผู้ประกอบการ การตลาด และการขายออนไลน์ ผู้ร่วมเรียนรู้คนไหนที่พอจะมีทุนอยู่บ้างก็สามารถไปทำธุรกิจของตัวเองได้ หรือหากใครสนใจทำงานที่โรงงานนี้ก็สามารถทำต่อได้เลย ซึ่งส่วนใหญ่ก็สนใจทำงานต่อ ปัจจุบันโรงงานแฮนด์อินแฮนด์มีพนักงานทั้งสิ้น 100 คน ในจำนวนนี้เป็นผู้ร่วมเรียนรู้ถึง 60 คน เป็นทั้งพนักงานรายเดือนและรายวัน ซึ่งพนักงานรายวันจะมีรายได้จากค่าเย็บเป็นชิ้น เฉลี่ยชิ้นละ 18 บาท หรือตัวละ 35 บาท เฉลี่ยแล้วมีรายได้ 300-400 บาทต่อคนต่อวัน จากเดิมที่ไม่เคยมีรายได้เลย

นายสาคร บอกว่า ภาพแรกกับภาพสุดท้ายที่เห็นต่างกันมาก จากเดิมที่เขาไม่เคยมีรายได้ เพราะด้วยวิถีชีวิตของคนที่นี่ ผู้ชายจะออกไปทำสวน กรีดยาง ส่วนผู้หญิงอยู่บ้าน เข้าเย็นรับส่งลูก กลางวันก็อยู่ว่าง ๆ แต่วันนี้เขามีรายได้เลี้ยงดูตัวเองและครอบครัว ไม่ปล่อยให้เสียไป

โดยเปล่าประโยชน์ สิ่งที่เห็นได้ชัดคือ ทุกคนมีความสุขจากการมีรายได้ แต่จะได้น้อยหรือมากขึ้นกับทักษะและความขยัน นอกจากนี้ การได้มาอยู่กับเพื่อน ๆ ก็ยังสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่เหมือนที่ผ่านมา แต่สิ่งที่ภูมิใจมากที่สุดคือ การได้เห็นคนใส่เสื้อ ‘แฮนด์อินแฮนด์’ ที่เกิดขึ้นจากฝีมือของพวกเขา

■ ได้ทั้งเงิน ได้ทั้งความสุข

นางมายิตะ บากา อายุ 35 ปี อาชีพแม่บ้าน ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เธออยู่บ้านรับจ้างเย็บผ้าได้ 2-3 ปี โดยญาติมาสอนตัดชุดเดรสยาวของสตรีมุสลิม ได้ค่าจ้างชุดละ 100-450 บาท ขึ้นอยู่กับความยากง่าย แต่ก็ไม่มีงานสม่ำเสมอ มีเฉพาะช่วงเทศกาลเท่านั้น จึงสมัครเข้าร่วมโครงการ เพราะสนใจเรื่องการตัดเย็บเสื้อผ้า

“โครงการนี้ทำให้เราได้เรียนรู้เรื่องการตัดเย็บเสื้อผ้าแบบครบวงจร เริ่มตั้งแต่ชนิดผ้า การออกแบบ การตัดเย็บ และการทำงานในไลน์การผลิตที่แต่ละคนมีหน้าที่ไม่เหมือนกัน การทำเสื้อยืดหนึ่งตัวของไลน์การผลิตต้องทำงานเป็นทีม ต้องสามัคคีกัน งานจึงจะไปได้เร็ว เช่น ในหนึ่งไลน์การผลิตมี 8 คน แต่ละคนมีหน้าที่ต่างกัน เริ่มจาก คนที่ 1 เจาะสารรังคุม คนที่ 2 ต่อไหล่ คนที่ 3 ใส่แขน คนที่ 4 ทับคิ้วเสื้อ คนที่ 5 เข้าข้าง คนที่ 6 ใส่ปก คนที่ 7 ถ้ามีกระเป๋าก็เจาะกระเป๋าค้น คนที่ 8 ขึ้นลา ขึ้นขอบ หากเป็นเสื้อยืดคอกลมจะทำได้ประมาณวันละ 50 ตัว โดยมีรายได้ทุก 15 วัน เฉลี่ยเดือนละ 3,000-5,000 บาท ขึ้นอยู่กับออร์เดอร์ และจำนวนที่แต่ละไลน์การผลิตทำได้ มาอยู่ตรงนี้ทำให้มีรายได้สม่ำเสมอ มีเงินเก็บ มีเงินซื้อของใช้ส่วนตัวได้มากขึ้น”

นางมายีตะ ยอมรับว่า ฝีมือการเย็บผ้าพัฒนาขึ้นมาก ได้เรียนรู้วิธีเย็บกางเกง ซึ่งไม่เคยทำมาก่อน พอเรียนจบแต่งงาน แฟนก็หาเลี้ยง ตอนนั้นลูกโตแล้วเลยลองมาสมัครดู เพราะอยู่ว่าง ๆ ก็ไม่รู้จะทำอะไร ตอนนั้นเวลาเจอเพื่อน ๆ จะทักว่า ‘ดูมีเงินนะ’ เราก็ภูมิใจในตัวเอง เพราะว่าอย่างน้อยก็มีเงินเป็นของตัวเอง ได้เปลี่ยนแปลงตัวเอง ได้เข้าสังคมกับเพื่อน จากที่ไม่เคยไปไหนก็ได้ออกมาปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนมากขึ้น

นางนุรียานี สามะ อายุ 39 ปี อาชีพเย็บผ้า ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เธออยู่บ้านเย็บผ้าและเลี้ยงลูกไปด้วย ทั้งเย็บเสื้อสตรีและผ้าคลุมโดยทำร่วมกับพี่สาว ผ้าที่เย็บก็รับมาจากร้านขายเสื้อผ้า ได้ค่าแรงตัวละ 150 บาท รายได้ก็แบ่งให้พี่สาว 70 บาท เธอได้ 80 บาท

“แรก ๆ รายได้ดีมาก แต่พอช่วงเศรษฐกิจไม่ดี ราคายางพาราคดค่า ร้านเคยรับงานมาเย็บก็ไม่มีงานส่งให้ เป็นแบบนี้มา 2 ปีแล้ว รายได้ก็ลดลงเลยคิดว่าต้องหางานใหม่เพราะอีกไม่นานลูกก็จะเข้าเรียน โชคดีที่มีโครงการฯ นี้เข้ามาพอดี จึงเข้าร่วม เพราะมีความรู้อยู่แล้ว แต่พอได้เรียนรู้จริง ๆ คนละเรื่องเลย เพราะใช้จักรต่างกัน อยู่บ้านใช้จักรธรรมดา แต่ที่นี่ต้องใช้จักรอุตสาหกรรมที่เป็นระบบอัตโนมัติ ก็จะเย็บยากหน่อย แต่พอฝึกไปเรื่อย ๆ 3 เดือนก็เริ่มถนัดมากขึ้น”

นางนุเรียนี บอกต่อว่า ไม่น่าเชื่อว่ากระบวนการเรียนรู้จากโครงการฯ นี้จะสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เธอไม่น้อย จากที่ทำได้แค่เสื้อผู้หญิง ก็มีทักษะการตัดเย็บเสื้อผ้าหลายรูปแบบมากขึ้น ทั้งเสื้อโปโล กางเกง กระเป๋ และหมวกากอนามัย โดยในอนาคตเธอต้งใจจะเป็นผู้ประกอบการ อยากรมีกิจการเป็นของตัวเอง สร้างแบรนด์เสื้อผู้หญิง เสื้อผู้ชาย และเสื้อเด็ก แต่ต้องใช้ทุนมากพอสมควร

“หลังอบรมเสร็จก็มาสมัครทำงานที่นี่ พอเขาเห็นว่าเราเป็นผู้ร่วมเรียนรู้ของ กสศ. เขารับเป็นพนักงานในโรงงานทันที ทำให้เรามีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิมเท่าตัว จากเดิมที่เคยเย็บผ้าอยู่กับพี่สาวมีรายได้ต่อเดือนประมาณ 4,000-5,000 บาท ก็เพิ่มเป็น 10,000 บาท เดือนแรกที่ได้เงินมาร้องให้เลย เพราะทำให้เรามีเงินเป็นค่าใช้จ่ายภายในบ้าน อยากรบอกว่า ‘มีความสุขมากที่ได้เข้ามาร่วมงานที่นี่ สุขจริง ๆ’ ถ้ามีเรื่องไม่สบายใจก็ยังได้พูดคุยกับเพื่อน ทุกคนที่นี่เหมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน”

ในอนาคตวิสาหกิจชุมชนแฮนด์อินแฮนด์รีอเสาะได้วางเป้าหมายไปสู่การเป็น ‘โรงเรียนในโรงงาน’ เพื่อเป็น ‘พื้นที่กลาง’ ให้ทุกคนที่สนใจเรื่องการตัดเย็บเสื้อผ้าได้มาเรียนรู้ และฝึกฝีมือจนสามารถนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ในที่สุด

• • • •

“ในอนาคตวิสาหกิจชุมชนแฮนด์อินแฮนด์รีอเสาะ ได้วางเป้าหมายไปสู่การเป็น ‘โรงเรียนในโรงงาน’ เพื่อเป็น ‘พื้นที่กลาง’ ให้ทุกคนที่สนใจการตัดเย็บเสื้อผ้าได้มาเรียนรู้และฝึกปรือฝีมือจนสามารถนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ในที่สุด”

โครงการแฮนด์อินแฮนด์รีอเสาะ: สร้างอาชีพ สร้างเศรษฐกิจชุมชนยั่งยืน

วิทยาลัยชุมชนนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

ปิ่น 'แคดดี้มืออาชีพ' รับกระแสท่องเที่ยวพังงา

วิทยาลัยชุมชนพังงา จังหวัดพังงา

วิทยาลัยชุมชนพังงา จังหวัดพังงา ซึ่งเป็นหน่วยงานทางการศึกษาในพื้นที่เล็งเห็นว่า ‘อาชีพแคคตัส’ หรือผู้ช่วยนักกอล์ฟ เป็นอาชีพที่น่าสนใจ สามารถสร้างรายได้รวมทึบเฉลี่ยวันละ 500-1,000 บาท ตามแต่ความขยัน จึงจัดทำโครงการพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานและทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของพนักงานแคคตัสเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดพังงา ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาจังหวัด คือ “จังหวัดพังงาเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรกรรมยั่งยืน สังคมแห่งการเรียนรู้สู่ความเป็นเมืองน่าอยู่ เมืองแห่งความสุข” โดยที่ผ่านมาจังหวัดพังงามีรายได้จากการท่องเที่ยวเฉลี่ย 35,000 ล้านบาทต่อปี และมีศักยภาพที่จะขยายเพิ่มขึ้นได้

Backward Design พัฒนาคอนเพื่อบริการชุมชน

อาจารย์รัชชัย จิตวารินทร์ วิทยาลัยชุมชนพังงา เล่าว่า วิทยาลัยชุมชนพังงามีแนวคิดและพันธกิจเรื่องการลงทุนที่จัดบริการวิชาการให้กับชุมชน ทำให้รู้ว่าอาชีพแคคตัสกำลังขาดแคลน และเป็นที่ต้องการจำนวนมาก ถือเป็น ‘ช่องว่าง’ ในตลาดแรงงานที่น่าจะสามารถสร้างงานให้แก่คนในชุมชนได้ทำงานในพื้นที่ได้

“การพัฒนาแรงงานมีฝีมือให้เกิดผลสำเร็จ จำเป็นต้องมองหาสิ่งที่ผู้ประกอบการคาดหวังหรือตำแหน่งงานว่างว่ามีอยู่เท่าไร แล้วจึงกลับมาพัฒนาคอน เพราะจะทำให้พัฒนาคอนได้ตรงกับความต้องการของผู้ประกอบการ คือ พัฒนาแล้วได้แรงงานที่มีคุณภาพ และมีจำนวนที่ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป” อาจารย์รัชชัยเผยวิธีคิด ซึ่งเป็นเทคนิคการออกแบบการเรียนรู้แบบ Backward Design คือ คิดหาตลาดแรงงานก่อน เพื่อเป็นตัวตั้งต้นในการทำงาน โดยเปิดรับสมัครผู้ร่วมเรียนรู้ในพื้นที่ 7 อำเภอของจังหวัดพังงา จำนวน 50 คน ทุกคนว่างงาน นักเรียนนักศึกษาที่ต้องการหารายได้เพื่อแบ่งเบาภาระครอบครัวระหว่างเรียน ส่วนกระบวนการคัดเลือกผู้ร่วมเรียนรู้ทีมงานใช้การลงทุนพื้นที่เพื่อสอบถามพูดคุยกับผู้สนใจเป็นรายคน ในส่วนของนักเรียนนักศึกษาจะใช้การสอบถามข้อมูลจากครูอาจารย์เพื่อตรวจสอบว่าแต่ละคนสนใจฝึกอาชีพ และขาดแคลนทุนทรัพย์จริงหรือไม่ เพื่อให้การฝึกอาชีพไปถึงผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสจริง ๆ

“การพัฒนาแรงงานมีฝีมือให้เกิดผลสำเร็จ จำเป็นต้องมองหาสิ่งที่ผู้ประกอบการคาดหวังหรือตำแหน่งงานว่างว่ามีอยู่เท่าไร แล้วจึงกลับมาพัฒนาคอน เพราะจะทำให้พัฒนาคอนได้ตรงกับความต้องการของผู้ประกอบการ คือพัฒนาแล้วได้แรงงานที่มีคุณภาพ และมีจำนวนที่ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป”

อาจารย์รัชชัย จิตวารินทร์

■ **สานพลัง ‘สถานศึกษา-ผู้ประกอบการ-ท้องถิ่น’ ร่วมออกแบบหลักสูตร**

ผลจากการลงพื้นที่เสาะหาผู้ร่วมเรียนรู้ อาจารย์ธวัชชัย พบว่ามีผู้ให้ความสนใจหลากหลายช่วงวัย ตั้งแต่อายุ 16 ปี ไปจนถึงวัยกลางคนมากที่สุดไม่เกิน 45 ปี เนื่องจากอาชีพแคดดี้เป็นอาชีพที่ต้องใช้ความแข็งแรงของร่างกายค่อนข้างมาก

“เราสอบถามความต้องการของผู้ประกอบการว่า แคดดี้ที่ดีควรมีคุณลักษณะอย่างไร เขาต้องการแคดดี้ลักษณะไหน ยังต้องการรับอีกกี่ตำแหน่ง ตอนนี้เรามีผู้ใช้บริการสนามกอล์ฟมากหรือน้อยแค่ไหน และรายได้เป็นอย่างไร คำตอบที่เราได้คือ เขาอยากได้แคดดี้ที่มีจิตบริการ ส่วนเรื่องความรู้หรือเรื่องการใช้ภาษา เขาคิดว่านำไปพัฒนาต่อเองได้ โดยใช้ประสบการณ์และเวลาในการพัฒนา” อาจารย์ธวัชชัย ทำความถึงชุดข้อมูลจากผู้ประกอบการ อันเป็นที่มาของการออกแบบ ‘หลักสูตรฐานสมรรถนะ’ หรือ Competency-Based Curriculum เพื่อผลิตแคดดี้มืออาชีพที่มาจากความร่วมมือของผู้ประกอบการสนามกอล์ฟในพื้นที่สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพังงา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ตลอดจนนักกีฬา กอล์ฟมืออาชีพ ใช้เวลาอบรมทั้งสิ้น 60 ชั่วโมง ครอบคลุมทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ

โดยผู้ประกอบการสนามกอล์ฟ รับผิดชอบหลักสูตรเรื่องความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานของแคดดี้ โดยมีนักกอล์ฟมืออาชีพเป็นผู้ฝึกสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี รับผิดชอบหลักสูตรโภชนาการสำหรับนักกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ รับผิดชอบหลักสูตรเรื่องยึดเหนี่ยวกล้ามเนื้อ การปฐมพยาบาลเบื้องต้น และการช่วยเหลือผู้ที่หุดห่วยใจหรือหัวใจหยุดเต้น (ซีพีอาร์) วิทยาลัยชุมชนพังงา รับผิดชอบหลักสูตรเรื่องการสื่อสารภาษาอังกฤษ การพัฒนาบุคลิกภาพ การมีจิตบริการ และหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต

“เราตั้งใจฝึกเขาตั้งแต่เริ่มต้น เช่น การต้อนรับแขก การดูแลสนาม การรับไม้จากแขก การฝึกขับรถกอล์ฟ ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ ฯลฯ เราพยายามที่จะฝึกเขาในทุกกระบวนการ” อาจารย์ธวัชชัย กล่าว

เรียกได้ว่าเมื่อผ่านการอบรมจนครบหลักสูตรแล้ว ผู้ร่วมเรียนรู้ทุกคนสามารถทำหน้าที่แคดดี้ได้อย่างมืออาชีพ มีคุณลักษณะครบถ้วนทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ตามที่โครงการฯ ตั้งเป้าหมายไว้

นอกจากนี้ ยังได้รับความร่วมมือจากบริษัท กระทะทอง จำกัด เจ้าของสนามกอล์ฟ กระทะทอง กอล์ฟ แอนด์ รีสอร์ท ตลอดจนบริษัท พันธมิตร สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ รวมถึงอนุญาตให้ใช้สถานที่ในการฝึกอบรม และฝึกประสบการณ์ ซึ่งหากกระบวนการอบรมแล้วเสร็จ บริษัท กระทะทอง จำกัด ก็พร้อมเปิดรับสมัครผู้ที่ผ่านการอบรมและผ่านการทดสอบมาตรฐานให้เข้าปฏิบัติงานกับทางบริษัทได้ทันที ตามที่วิทยาลัยชุมชนพังงาได้ทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ไว้ก่อนหน้านี้

สิ่งที่ได้คือความรู้ ทักษะ และประสบการณ์

ผลที่ได้จากการดำเนินโครงการฯ ท่ามกลางช่วงเวลาที่ยากลำบาก เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อาจารย์ธวัชชัย เชื่อว่า แม้สถานการณ์ตอนนี้ยังไม่เปิดโอกาสให้ผู้ผ่านการอบรมใช้ความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปประกอบอาชีพอย่างที่โครงการฯ ตั้งเป้าหมายไว้ แต่อย่างน้อยที่สุดสิ่งที่ผู้ร่วมเรียนรู้ได้รับคือ ประสบการณ์ และการเปิดโลกทัศน์ใหม่ ๆ

หากถามถึงความพึงพอใจจากเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ อาจารย์ธวัชชัย บอกว่า ถ้าเต็ม 100 คะแนน เขาให้คะแนนความพึงพอใจเพียง 60 คะแนน เพราะมีสถานการณ์ภายนอกซึ่งควบคุมไม่ได้เข้ามากระทบ ทำให้มีผู้ผ่านการอบรมเพียง 5 คนที่สามารถนำทักษะ ความรู้ ความสามารถที่ได้จากโครงการฯ ไปใช้ประกอบอาชีพ จากเดิมที่คิดไว้คือ ผลักดันให้เกิดแคคตัส หน้าใหม่ 50-60 เปอร์เซนต์จากผู้ร่วมเรียนรู้ทั้งหมด กระนั้นก็ไม่รู้สึกท้อ เพราะเป็นสถานการณ์ที่ควบคุมไม่ได้ มองในแง่ดีว่านี่ไม่ใช่จุดอ่อน แต่เป็นอุปสรรคปัญหาที่เข้ามาให้ต้องหาทางแก้ไข

“บทเรียนในการทำงานคือ เรามีเครือข่ายในการทำงานเพิ่มขึ้น เราได้เครือข่ายผู้ประกอบการสนามกอล์ฟเพิ่มขึ้น ได้เจอผู้ร่วมเรียนรู้ใหม่ ๆ อย่างเช่น นักเรียน นักศึกษา ซึ่งเราไม่ค่อยได้จัดกิจกรรมกับเขา เราได้ทราบปัญหาว่ามีคนที่ลำบาก คนที่ไม่พร้อม ยังมีคนที่อยากได้งาน โอกาสที่เราจะเข้าไปส่งเสริมเขายังไม่มี นักเรียนบางคนเรียน 8 วิชา ติดศูนย์ไป 4 วิชา เขาต้องเริ่มหาทางออกให้กับชีวิต นี่เป็นมุมมองใหม่ ถ้าเรียนต่อไปคือไม่ไหว ก็อาจจะเรียนพอให้จบและสามารถออกมาแล้ว มีงานทำ เป็นช่องว่างที่ กศศ. เข้ามาช่วยเติมเต็ม”

สำหรับก้าวต่อไปของโครงการพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานและทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของพนักงานแคคตัสเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดพังงา จึงเป็นเรื่องของการสร้างเครือข่าย และการพัฒนาแคคตัสในท้องถิ่นให้แก่สถานประกอบการ

“ตอนนี้มีผู้ประกอบการสนามกอล์ฟหลายแห่งให้ความสนใจ ติดต่อมายังวิทยาลัยชุมชนเพื่อให้จัดหลักสูตรในรูปแบบเดียวกันเพื่อผลิตแคคตัสที่มีคุณภาพในพื้นที่” อาจารย์ธวัชชัย เล่าพร้อมกับเสนอให้ผู้ประกอบการสนามกอล์ฟจัดทำแอปพลิเคชัน หรือเว็บไซต์ที่สามารถจองตั๋วแคคตัสได้จากปัจจุบันเมื่อมีผู้ใช้บริการเข้ามา สนามกอล์ฟจะใช้วิธีโทรศัพท์ตามตัวแคคตัสให้มาปฏิบัติงาน โดยแอปพลิเคชันดังกล่าวยังสามารถให้คะแนนทักษะความสามารถของแคคตัสเป็นรายบุคคล ในลักษณะเดียวกับเว็บไซต์ wongnai.com ที่มีการให้ดาวเรื่องของความสะอาดและรสชาติอาหาร และยังบอกได้ว่าร้านนี้มีประสบการณ์เปิดร้านมากี่ปีแล้ว เมื่อนำมาปรับใช้กับอาชีพแคคตัสระบบจะบอกได้ว่าแคคตัสคนใดมีความรู้ทางภาษาจำนวนกี่ดาว และมีความรู้เรื่องสนามกอล์ฟ หากได้ดาวมากก็หมายถึงอัตราค่าบริการ ซึ่งก็คือรายได้ของแคคตัสคนนั้นจะสูงขึ้นตามไปด้วย

ปั้น (ดอกไม้) ดินเป็นรายได้

วิทยาลัยชุมชนพังงา จังหวัดพังงา

สำหรับบางคน ‘ดอกไม้ดิน’ อาจเป็นเพียงงานอดิเรกยามว่างเพื่อความเพลิดเพลินหรือคลายเหงา แต่สำหรับผู้ด้อยโอกาส หรือผู้มีรายได้น้อยแล้ว การประดิษฐ์ดอกไม้จากดินหอมอาจเป็นช่องทางสร้างอาชีพ สร้างรายได้ที่มั่นคง

เรียนรู้เทคนิค ‘ผลิตดอกไม้ดิน’

อาจารย์พวงเพชร ฤทธิพรพันธุ์ วิทยาลัยชุมชนพังงา เล่าว่า การทำดอกไม้ดินเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น ริเริ่มโดยกลุ่มข้าราชการเกษียณอายุในชมรมผู้สูงอายุ ที่ใช้เวลาว่างในการจัดกิจกรรม สร้างเสริมทักษะและพัฒนาอาชีพให้กับผู้สูงอายุ ซึ่งยังจำกัดอยู่ในวงแคบ ๆ จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่จุดประกายแนวคิดในการขยายผลให้กับคนในพื้นที่ที่สนใจนำไปใช้สร้างอาชีพ สร้างรายได้ จึงจัดทำโครงการการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงการผลิตและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น/งานฝีมือท้องถิ่น กลุ่มผลิตดอกไม้ดินจังหวัดพังงา: การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน ที่มีเป้าหมายสำคัญคือ ใช้การฝึกอบรมดอกไม้ดินเป็นฐานในการพัฒนาคนในชุมชนให้มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในเชิงการผลิต และสามารถต่อยอดไปสู่ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ได้ โดยตั้งเป้าการอบรมแก่ผู้ด้อยโอกาสในอำเภอตะกั่วทุ่งและอำเภอทับปุด จังหวัดพังงา จำนวน 120 คน

สำหรับการคัดเลือกผู้ร่วมเรียนรู้ ทีมงานลงพื้นที่พบปะพูดคุยกับผู้สนใจในเวทีประชุมต่าง ๆ และนำเสนอแนวคิดต่อ นายก อบต. ให้ช่วยประชาสัมพันธ์โครงการฯ จนได้ผู้สนใจ 4 กลุ่มใหญ่ กลุ่มแรกคือ ชาวบ้านจากตำบลบางเหรียงและตำบลโคกเจริญ กลุ่มที่สองเป็นชาวบ้านบริเวณวิทยาลัยชุมชนพังงา กลุ่มที่สามคือกลุ่มแม่บ้านคลองบ่อแสน และสุดท้ายเป็นเทศบาลตำบลกระโสม จำนวน 120 คน

อาจารย์พวงเพชร เล่าว่า เพื่อให้ทุกคนเห็นเป้าหมายการทำงานร่วมกัน ในช่วงเริ่มต้นโครงการฯ ทีมงานจึงลงพื้นที่จัดปฐมนิเทศ ชี้แจงภาพรวมวัตถุประสงค์และการดำเนินโครงการฯ ให้ผู้ร่วมเรียนรู้เขียนความคาดหวังถึงสิ่งที่ได้รับทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งกระบวนการนี้ทำให้เห็นถึงความตั้งใจของผู้ร่วมเรียนรู้ บางคนตั้งความหวังไว้สูงมาก แต่บางคนพอฟังแล้วก็ประเมินว่าคงทำไม่ได้จริง ๆ ไม่นัดและไม่มีความอดทน ผู้ร่วมเรียนรู้ที่เหลือส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคน ทั้งแม่บ้าน แรงงานนอกระบบ ผู้ว่างงาน และผู้สูงอายุ

“ใช้การฝึกอบรมดอกไม้ดินเป็นฐานในการพัฒนาคนในชุมชนให้มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในเชิงการผลิต และสามารถต่อยอดไปสู่ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ได้ โดยตั้งเป้าการอบรมแก่ผู้ด้อยโอกาสในอำเภอตะกั่วทุ่งและอำเภอทับปุด จังหวัดพังงา”

อาจารย์พวงเพชร ฤทธิพรพันธุ์

สำหรับกระบวนการเรียนรู้การทำดอกไม้ดิน ลำดับแรกผู้ร่วมเรียนรู้จะได้เรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะเชิงการผลิต ทั้งการออกแบบ การเลือกวัตถุดิบ การเคลือบสี การจัดเรียง การตกแต่ง นางสาวพวงเพชร บอกว่า เธอเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญการทำดอกไม้ดิน 4 ท่าน มาให้ความรู้ แต่ละกลุ่ม โดยวิทยากรทุกท่านจะไม่ใช่นักวิชาการแต่ต้องเป็นคนที่สามารถพูดคุยสื่อสารกับชาวบ้านให้เข้าใจได้

“วิธีการสอนทำดอกไม้ดินต้องเริ่มสอนจากง่ายไปหายาก และต้องชวนให้เขาเห็นเป้าหมาย” อาจารย์สุวดี ผลงาม วิทยากรสอนดอกไม้ดิน กล่าวเสริมและอธิบายว่า เริ่มแรกต้องปั้นให้เป็นก่อน ต้องปั้นดินให้แน่น จากนั้นให้ทดลองปั้นสตอร์วเบอร์รี่ พอปั้นเป็นแล้ว ก็ต้องคลึงดินให้เป็นดอกสตอร์วเบอร์รี่ ต้องรีดดินเป็นใบสตอร์วเบอร์รี่ ฝึกปั้นจนชำนาญจึงสอนปั้นดอกไม้ชนิดอื่น ๆ วิธีการของครูคือคุณไปเก็บดอกไม้มาหนึ่งดอก ถ้าอยากรู้ว่าทำอะไร ให้ฉีกทีละกลีบ แล้วลองประกอบเข้าไปใหม่ นั่นคือเทคนิค ขณะที่สีและรูปร่างของดอกไม้ดินก็เป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้เหมือนจริง

“เวลาสอนจะชวนคิดชวนมองถึงเป้าหมายด้วย เช่น ผู้ร่วมเรียนรู้บอกว่า ‘ครูสอนทำดอกไม้แจกันใหญ่ ๆ หน่อย’ ซึ่งเราก็สอนได้ แต่ก็จะถามก่อนว่ามีหน้าร้านไหม เพราะถ้าโดนฝุ่นจะไม่ค่อยดี แล้วตั้งใจจะขายที่ไหน เขาบอกว่าตลาดนัด ถนนคนเดิน ก็จะแนะนำต่อว่า ดอกไม้ใหญ่ ๆ ต้องใช้ฝีมือและขายยาก แต่ถ้าทำเป็นดอกเล็ก ๆ เป็นเครื่องประดับ เช่น ต่างหู หรือที่ติดตู้เย็นจะขายง่ายกว่า การทำงานจะประสบผลสำเร็จเราต้องชวนกันมองไปให้ถึงเป้าหมายปลายทางด้วย”

ใส่ไอเดียสร้าง ‘ดอกไม้ดินเฉพาะถิ่น’

กระบวนการอบรม นอกจากวิทยากรจะถ่ายทอดความรู้พื้นฐานวิธีการ เทคนิคต่าง ๆ ในการผลิตดอกไม้ดินแล้ว ยังได้ฝึกกระบวนการคิด การมีส่วนร่วม โดยให้ชาวบ้านช่วยกันระดมสมองค้นหาจุดเด่นในพื้นที่ของตนเอง เพื่อสร้างสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

อาจารย์พวงเพชร กล่าวต่อว่า ก่อนการอบรม วิทยากรทั้งหมดจะมาร่วมกันออกแบบพัฒนาหลักสูตรว่าจะสอนการทำดอกไม้ดินแบบไหน แต่ไฮไลต์สำคัญคือทุกกลุ่มต้องช่วยกันคิด และค้นหาจุดเด่นของพื้นที่ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ให้แก่ผลิตภัณฑ์ของตนเอง เช่น พอจบหลักสูตรพื้นฐานต้องคุยกันแล้วว่าอยากทำอะไรเป็นพิเศษ เช่น กลุ่มตำบลบ่อแสน เลือกว่าจะทำผลิตภัณฑ์ลูกเหมาซึ่งเป็นของดีในพื้นที่นำมาทำเครื่องประดับทำต่างหู อีกกลุ่มบอกว่าจะทำดอกจำปูน เป็นช่อดอกไม้ติดเสื้อสำหรับงานต่าง ๆ ส่วนตำบลกระโสมทำดอกกุหลาบอาจจะเป็นเข็มกลัด แล้วก็มีการทำดอกพุดดิน ดอกรักดิน สำหรับขายไว้เป็นอะไหล่ร้อยพวงมาลัย”

ทั้งนี้ จากการฝึกฝีมือและฝึกกระบวนการคิดทำให้ผลลัพธ์ที่ได้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ดอกไม้ดิน แต่ยังเกิดความคิดสร้างสรรค์ ประยุกต์ต่อยอดไปสู่ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย

อาจารย์ดวงเดือน ทองเจิม วิทยาลัยชุมชนพังงา เล่าว่า ทุกครั้งที่วิทยากรอบรม นอกจากสอนเทคนิคต่าง ๆ ทั้งการออกแบบรูปลักษณะ การปั้น การย้อมสี การไล่สีที่ได้หลายวิธีแล้ว จะใส่กระบวนการที่ช่วยฝึกการคิดต่อยอดด้วย สมาชิกจะเริ่มคิดว่าดอกไม้ดินไม้ไม่ได้ทำได้แค่เป็นช่อ ๆ หรือแจกันสวยงามเท่านั้น แต่ยังสามารถประยุกต์สร้างสรรค์ เช่น นำมาทำเป็นเครื่องประดับ หรือตอนนี้มีกระเป๋าจักสานก็เริ่มนำดอกไม้ดินมาตกแต่งเพิ่มมูลค่า พอทำเสร็จก็จะแชร์ในกลุ่มไลน์ว่าทำแบบนี้ดีไหม

เสริม 'กลยุทธ์ออนไลน์' สร้างรายได้เพิ่ม

หลายครั้งที่สินค้าแม้จะมีความโดดเด่น แต่กลับไม่เป็นที่รู้จักและจำหน่ายได้ไม่มากนัก ส่วนหนึ่งมาจากการตลาดที่ไม่มีประสิทธิภาพ โครงการฯ จึงจัดทำแผนอบรมทักษะเชิงการตลาด ทั้งการกำหนดราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย รวมถึงการใช้สื่อออนไลน์เพื่อเพิ่มช่องทางในการจำหน่ายสินค้า

อาจารย์พวงเพชร เล่าว่า กระบวนการอบรมเรื่องการตลาด การใช้สื่อออนไลน์ ได้เชิญวิทยากรจากภายนอกที่มีความรู้และประสบการณ์เพื่อมาเปิดมุมมองใหม่ ๆ ให้แก่สมาชิก เช่น เจ้าของสวนปิ่นทริดา อำเภอลานสกา ที่ทำตลาดชุมชนจนประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นที่รู้จักและมีคนไปท่องเที่ยวจำนวนมาก เขาจะมาถ่ายทอดประสบการณ์ให้คนในชุมชนพัง นอกจากนั้น ยังสอนเรื่องการถ่ายรูปผลิตภัณฑ์ การทำตลาดออนไลน์โดยใช้ไลน์และเฟซบุ๊กเป็นช่องทางจำหน่าย ซึ่งขณะนี้ยังอยู่ระหว่างการอบรม แต่ก็มีบางกลุ่มที่เริ่มทำเพจกันบ้างแล้ว

นางกัญญาภักดิ์ เดชยศดี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ กล่าวเสริมว่า หลังจากที่วิทยากรมาสอน เรื่องการตลาด การถ่ายภาพสินค้า ทางกลุ่มจึงตั้งเพจเฟซบุ๊กชื่อ 'ดอกไม้ประดิษฐ์ดิน' ล่องโพสต์ภาพดอกไม้ดินลงในเพจ

ก็มีคนทักเข้ามาเยอะมาก บอกว่าสวย แต่ยังไม่ได้ขาย เพราะอยู่ระหว่างการคำนวณต้นทุน

“มีกลุ่มที่ถือศีลด้วยกันเห็นภาพดอกไม้ดินที่โพสต์ บอกให้ทำสินค้า เขาจะนำไปขายให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมพระธาตุ ซึ่งทางกลุ่มเลือกทำเป็นดอกไม้ดินเล็ก ๆ เช่น กีบติดผม ต่างหู ราคาไม่แพง เพราะถ้าทำเป็นดอกไม้ใหญ่ ๆ หรือเป็นแจกันจะขายยาก ถือเป็นโอกาสของคนด้อยโอกาส คนยากจน หรือคนพิการที่จะได้มีอาชีพ มีรายได้เพิ่มขึ้น เราเองก็มีรายได้เสริมยามว่างจากการทำสวนยางในช่วงที่ฝนตกกรีดยางไม่ได้ ยิ่งในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ไปไหนไม่ได้ อาจารย์ก็มาสอนถึงในชุมชน ทำให้ได้ความรู้ใหม่ โดยเฉพาะเรื่องตลาดออนไลน์ที่ไม่ได้แค่นำมาใช้กับดอกไม้ดิน แต่ยังนำมาใช้ต่อยอดกับการขายผักที่บ้าน แต่ก่อนไม่กล้าขาย ไม่รู้จะขายที่ไหน ตอนนี้ขายทางไลน์ทำให้ขายผักได้มากขึ้น” นางกัญญาภักดิ์ เล่า

อาจารย์พวงเพชร กล่าวเสริมว่า เป้าหมายของโครงการฯ ไม่ได้มุ่งส่งเสริมเพียงทักษะการผลิตดอกไม้ดินเท่านั้น แต่มองว่าการอบรมครั้งนี้จะเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างองค์ความรู้ทั้งแก่กระบวนการผลิต

การตลาด รวมถึงการพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน
ซึ่งจะเป็นพื้นฐานต่อยอดได้ในทุกอาชีพ

นางสุนทนา ปฏิมิล อาชีพค้าขาย ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เธอทำขนม
ขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ในช่วงว่างงาน เห็นโครงการฯ นี้ก็สนใจ เพราะชอบทำ
งานประดิษฐ์ ในการอบรมตอนแรกครูจะให้ทำดอกไม้ง่าย ๆ ก่อน พอได้
หลักพื้นฐานแล้วก็ขยับความยากขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง แต่จะใช้เทคนิคเดิม
ก็พอทำได้แต่ต้องฝึกฝน นอกจากนี้ยังได้ความรู้เรื่องการตลาดออนไลน์
การทำบัญชีครัวเรือน การจัดการกลุ่ม และการจัดการสินค้า

“นอกจากได้ความรู้เรื่องการปั้นดอกไม้ดิน ชอบที่ได้อบรมเรื่อง
การขายออนไลน์ ที่สามารถนำมาปรับใช้กับการขายขนม ทำให้รู้ว่า
เวลาขายต้องโพสต์แบบนี้ละ ลูกค้าถึงจะสนใจ เวลาโพสต์ก็ต้องบอก
ด้วยว่าเราใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพ สดใหม่ การถ่ายภาพต้องถ่ายให้สวย
ลูกค้าเห็นจะได้สนใจสินค้าเรา”

ให้ทุนพัฒนาผลิตภัณฑ์ ดัน ‘สินค้าโอท็อป’

นอกจากติดอาวุธรอบด้านในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้แก่คนในชุมชน
โครงการฯ ยังมอบเงินทุนสนับสนุนแก่กลุ่มสมาชิกที่มีศักยภาพในการ
สานต่อผลิตภัณฑ์ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งยังผลักดันสินค้าชุมชน
ที่มีคุณภาพให้ได้รับการคัดเลือกเป็น ‘ผลิตภัณฑ์โอท็อป’ มีงบประมาณ
จากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เป็นทุนสนับสนุนจากเครือข่ายภาคใต้ตอนบน
เพิ่มเติม เหตุผลที่อยากให้ทุน อาจารย์พวงเพชร บอกว่า เวลาไปจัดงาน
บริการวิชาการเห็นเลยว่า สิ่งที่เขาขาดแคลนที่สุดคือ อุปกรณ์ ซึ่งเขาซื้อ
ไม่ได้หรอก และไม่รู้ว่าจะหาซื้อที่ไหน ถ้าไม่มีอุปกรณ์ก็เดินต่อไปยาก เช่น
เครื่องรีดดิน เหล็กค้ำสลายแหลม กรรไกรปลายแหลมเล็ก นอกจากนี้
ทีมงานก็ตั้งเป้าว่าอยากจะพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นสินค้าโอท็อปให้ได้
โดยจะร่วมกับอาจารย์สุวดีที่เข้ามาช่วยให้ข้อเสนอแนะด้วย

“ที่สำคัญคือต้องใช้วัตถุดิบที่อยู่ในท้องถิ่น” อาจารย์สุวดี กล่าวเสริม
และอธิบายว่า สินค้าโอท็อปต้องใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ซึ่งจังหวัดพังงามี
ดินขาว และยางพารา ที่ต้องดูว่าจะสามารถนำมาใช้ทำเป็นกาว หรือนำมา
ทำผงดินสอพอง หรือมาเป็นส่วนผสมอย่างไรได้บ้าง อย่างน้อยดินหนึ่งก้อน
ต้องมีวัตถุดิบจากท้องถิ่น 50 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้ คือการมีส่วนร่วมของ
ชุมชน มีการรวมกลุ่ม เช่น การทำดอกกุหลาบ อาจจะไม่ใช้คนเดียว
ทำทั้งดอก แต่มาช่วยกันทำชิ้นส่วนแล้วนำมาประกอบกัน

แน่นอนว่า ความสำเร็จที่หวังไว้อาจไม่ไกลเกินเอื้อมนัก เพราะ
นอกจากทีมงานที่พร้อมทำงานด้วยความมุ่งมั่นแล้ว ยังได้รับการสนับสนุน
จากเครือข่ายทุกภาคส่วนอย่างเข้มแข็ง

“เครือข่ายมีทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์รภาครรัฐ ภาคเอกชน
ซึ่งตอนนี้ผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนพังงาเตรียมทำบันทึกข้อตกลงร่วม
(MOU) กับเทศบาลตำบลกระโสม เพื่อบรรจุหลักสูตรที่ชาวบ้านต้องการ
เรียนรู้มาไว้ที่วิทยาลัยชุมชนในแต่ละปีงบประมาณ การจะได้ความร่วมมือ
จากเครือข่ายต่าง ๆ ต้องอาศัยความกล้า เช่น ตอนทำโครงการฯ จะติดต่อ
ขอพบกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอ เวลาประชุมจะตั้งคำถามว่าชอบไหม

หากลูกบ้านคิดงานเองได้ มีความคิดสร้างสรรค์หยิบของในบ้าน ในชุมชน มาประดิษฐ์เป็นสินค้า เวลาใครมาเยี่ยมชุมชนก็มีท้องถิ่นไว้โชว์ แต่จะไม่ไปบอกว่าช่วยหาคนมาอบรม 50 คน 100 คน แบบนี้ ต้องทำให้เขาเห็นประโยชน์ร่วมกันจึงจะเกิดเป็นเครือข่ายการทำงาน”

เมื่อถามความรู้สึกหลังจากการทำโครงการฯ อาจารย์พวงเพชร บอกว่า พอใจ แม้ว่าช่วงนี้ ต้องเจออุปสรรคเรื่องสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้ ห่างหายไปบ้าง แต่ก็ต้องทำใจยอมรับเพราะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถควบคุมได้

สุดท้ายก่อนจบการสนทนา อาจารย์พวงเพชร สะท้อนข้อคิดสำคัญ 3 ข้อ ที่ได้เรียนรู้ จากการทำโครงการฯ ไว้ที่น่าสนใจว่า การทำงานกับชุมชน อันดับแรกคือ ต้องสร้างการมีส่วนร่วม สองต้องทำให้เขาไว้ใจ และสามต้องลงมือทำจริงและแก้ปัญหาให้เขาได้ และทำอย่างจริงจังต่อเนื่อง สิ่งที่ยากจะฝากไว้คือ อย่าทำงานแบบม้าตีนตัน คือลงไปทำกิจกรรมแล้ว ประเมินความพึงพอใจ ชอบไม่ชอบ ดีไม่ดี แล้วกลับมาเขียนงานวิจัย อย่าทิ้งเขา ต้องทำให้เขาไว้ใจ เชื่อใจ แล้วสิ่งนี้จะอยู่ตลอดไป นั่นคือการสร้างเครือข่ายที่ยั่งยืน

• • • •

“ในการทำงานกับชุมชน อันดับแรกคือ ต้องสร้างการมีส่วนร่วม สองต้องทำให้เขาไว้ใจ และสามต้องลงมือทำจริงและแก้ปัญหาให้เขาได้ และทำอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง”

โครงการการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงการผลิตและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น/งานฝีมือ
ท้องถิ่น กลุ่มผลิตดอกไม้ดินจังหวัดพังงา: การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน

วิทยาลัยชุมชนพังงา จังหวัดพังงา

สินค้าเกษตรอินทรีย์... วิถีชีวิตและคุณค่าของเกษตรกร

สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดสตูล

ภาคใต้

ปัจจุบันมนุษย์ใส่ใจและให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น โดยเฉพาะการผลิตอาหารที่ปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค ที่กลายเป็นมา ‘จุดขาย’ ให้ผลิตภัณฑ์นานาชนิด ดังเช่น สินค้าเกษตรของกลุ่มเกษตรกรจากเครือข่ายเพื่อนเกษตรกรอินทรีย์ในพื้นที่จังหวัดสตูล ที่มีการนำวิถีชีวิตและคุณค่าของเกษตรกรมาเป็นจุดขายและส่งต่อสินค้าคุณภาพให้ถึงมือผู้บริโภค

ใช้ฐานทุนเดิม...เติมความรู้ใหม่

แม้กระแสการทำเกษตรอินทรีย์จะมาแรง แต่การจะทำให้รอดและอยู่ได้ไม่ใช่เรื่องง่าย... ดังตัวอย่างจากเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดสตูลที่รวมตัวกันเป็นเครือข่ายกับเพื่อนเกษตรกรอินทรีย์โดยใช้มาตรฐาน PGS การตรวจรับรองแบบมีส่วนร่วม แต่ก็ยังล้มลุกคลุกคลานมาโดยตลอด สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดสตูล ที่เห็น ‘โอกาส’ และ ‘ความสำคัญ’ ของการทำเกษตรอินทรีย์ จึงจัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายองค์กรเกษตรเพื่อยกระดับสู่ผู้ประกอบการสีเขียว ที่ขับเคลื่อนตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ โดยใช้ฐานเดิมของทุนไร่กากรูปและภาคีเครือข่ายในพื้นที่เข้ามาเป็นกลไกการทำงาน

นางสาวนิริมา บินตำมะหงง ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า ผู้ร่วมเรียนรู้จำนวน 150 คน ส่วนใหญ่มาจากสมาชิกกองทุนฟื้นฟูฯ จังหวัดสตูล 7 อำเภอ ซึ่งครอบคลุมภูมิภาคของจังหวัดสตูล คือ เขา นาทะเล คัดเลือกจากคนที่ ‘ใจ’ อยากเรียนรู้ อยากพัฒนาตัวเอง พัฒนาผลิตภัณฑ์ และกลุ่มที่ต้องการขับเคลื่อนเรื่องเกษตรอินทรีย์ ส่วนกระบวนการทำงานจะใช้หลักการมีส่วนร่วมให้ทีมงานได้แลกเปลี่ยนข้อมูลและช่วยกันออกแบบการทำงานเพื่อนำไปสู่การเป็นผู้ประกอบการสีเขียว ซึ่งในการประชุมของคณะทำงานทุกครั้งจะมีการฝึกทักษะการคิด การบริหารจัดการ ตั้งแต่รูปแบบการประชุม อาหาร ฯลฯ โดยมีข้อแม้คือ ‘ทุกอย่างต้องอยู่ในพื้นที่สีเขียว’

**“คัดเลือกจากคนที่มี ‘ใจ’
อยากเรียนรู้ อยากพัฒนาตัวเอง
พัฒนาผลิตภัณฑ์ และกลุ่มที่
ต้องการขับเคลื่อนเรื่องเกษตร
อินทรีย์ ส่วนกระบวนการทำงาน
จะใช้หลักการมีส่วนร่วม ให้ทีมงาน
ได้แลกเปลี่ยนข้อมูลและช่วยกัน
ออกแบบการทำงาน เพื่อนำไปสู่
การเป็นผู้ประกอบการสีเขียว”**

นางสาวนิริมา บินตำมะหงง

ใช้ ‘เมนูสีเขียว’ เป็น ‘รณรงค์’

นางสาวนิธิตา เล่าว่า กระบวนการอบรมครั้งแรกเริ่มต้นที่แหลมสน อำเภอลงู จังหวัดสตูล มีผู้ร่วมเรียนรู้ 150 คน มีทั้งชาวประมง ชาวนา ชาวสวน ให้ทุกคนได้เรียนรู้การทำงานของโครงการฯ เพื่อจุดประกายความคิดเรื่องการ ‘สร้างเครือข่ายรวบรวมผลผลิตของเกษตรกร’ ทั้งนี้ จากข้อมูลที่น่าสนใจแลกเปลี่ยนกัน พบปัญหาว่า ผลผลิตการเกษตรในแต่ละพื้นที่ มีราคาขายแตกต่างกัน เช่น พักเขียวจากไร่กิโลกรัมละหนึ่งบาท แต่ร้านค้าขายกิโลกรัมละ 25 บาท จึงเกิดคำถามว่าทำไมราคาจึงแตกต่างกันมาก เมื่อลงพื้นที่หาข้อมูล พบว่า แม้จะเวียนกันปลูกพืชผักตามฤดูกาล แต่เกษตรกรไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดิน บางรายเป็นคอนแท็กฟาร์มมีขนาดเล็ก จึงไม่สามารถกำหนดราคาผลผลิตได้เอง

“ผู้ร่วมเรียนรู้จึงทดลองทำงานกันเป็น ‘เครือข่าย’ คือ นำผลผลิตไปส่งตลาด ส่งห้าง แต่ก็พบปัญหาค่าขนส่งราคาแพง การรับส่งฝักระยะทางแค่ 20 กิโลเมตร แต่มีต้นทุนค่าน้ำมันเชื้อเพลิงเท่ากับ 1 ตัน ทำให้เกษตรกร

อยู่ไม่ได้ เครือข่ายจึงไปต่อรองกับห้างแมคโครให้เกษตรกรนำผักมาส่งที่เครือข่ายหุ่่นโล่กากรูป ใช้โลโก้หุ่่นโล่กาซึ่งเป็นสัญลักษณ์ปกป้องผลประโยชน์พี่น้องเครือข่ายเกษตรกร เป็นตัวแทนรับสินค้าไปส่งห้าง แต่ก็ประสบปัญหาบางฤดูกาลไม่สามารถป้อนผลผลิตจำนวนมากได้อีกทั้งบรรจุกฎยังไม่ได้มาตรฐาน”

นอกจากนี้ โครงการฯ ยังร่วมกันสร้างมาตรฐานแบบง่าย ๆ เรียกว่า ‘เมนูสีเขียว’ เป็นสติ๊กเกอร์เล็ก ๆ เพื่อให้ผู้บริโภคมั่นใจ ซึ่งวิธีการนี้จะนำไปสู่การยกระดับการเป็นผู้ประกอบการสีเขียวตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยรูปแบบการเป็นผู้ประกอบการสีเขียวคือ 1. แบ่งพื้นที่เป็นเขานาทะเล 2. แบ่งพื้นที่ย่อยเป็น กลุ่มปลูก กลุ่มแปรรูป และกลุ่มผลิตและแปรรูปในพื้นที่เขานาทะเล ใช้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์พีจีเอส³ เป็นตัวช่วย 3. ลงพื้นที่สำรวจข้อมูล ตรวจสอบแปลง 4. จัดทำคิวอาร์โค้ดของแต่ละแปลงผ่านแอปพลิเคชัน link และ Farm AI ที่ใช้กันทั่วไป เพื่อเป็นเครื่องมือให้ผู้บริโภคตรวจสอบผลผลิตย้อนหลังได้ และในอนาคตจะยกระดับไปสู่การเป็นแพลตฟอร์มเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดสตูล หรือ ‘สตูลกรีนโมเดล’

3 Participatory Guarantee System (PGS) หรือระบบการรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม

เติมความรู้เกษตรกรอินทรีย์แบบ 'เขา นา ทะเล'

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การทำเกษตรอินทรีย์ได้มาตรฐาน ทีมงานได้หารือกับนักวิชาการด้านอาหาร และเกษตรกรอินทรีย์ จนเกิดเป็นข้อตกลงร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ นั่นคือ การปรับเปลี่ยนวิถีคิด วิถีทำงานของผู้ร่วมเรียนรู้ใหม่ เพื่อให้การทำงานไปในทิศทางเดียวกัน คือ การเป็นผู้ประกอบการสีเขียวไม่ควรมองเฉพาะชุมชนตนเอง แต่ต้องมองสังคมโดยรวม รวมถึงการให้ความรู้และสร้างความตระหนักเรื่องสารพิษที่ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม การปรับทัศนคติใหม่ให้ผู้บริโภคเห็นคุณค่าของผลผลิตสีเขียว โดยเกษตรกรต้องสามารถเล่าวิถีชุมชนเพื่อเชื่อมโยงทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ทั้งเขา นา และทะเล เช่น ทะเล ที่มีเครือข่าย 30 คน มีเรืออยู่กี่ลำ ใครมีเรือ ใครไม่มีเรือ ใครแปรรูป มีข้อมูลปฏิทินฤดูกาลวางอวนปู อวนกุ้ง เส้นทางผลผลิต เพราะในแต่ละพื้นที่ราคาต้นทุนสัตว์น้ำไม่เท่ากัน

พื้นที่นา ต้องมีข้อมูลประมาณการพื้นที่ปลูกข้าว การทำความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์ว่าต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ซึ่งบางคนยังเข้าใจว่าไม่ใช่ปุ๋ยเคมีคือเกษตรอินทรีย์ ขณะที่บางคนเข้าใจว่าการใช้ชีวภัณฑ์คือเกษตรอินทรีย์ โดยไม่สนใจเรื่องของยาฆ่าหญ้า และไม่สนใจวิธีขั้นตอนเพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิต

นอกจากนี้ การอบรมในโครงการฯ ยังช่วยเพิ่มความรู้เกี่ยวกับสิทธิของเกษตรกร สถานการณ์โลก สถานการณ์ในประเทศ นโยบายต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงไปถึงเกษตรอินทรีย์ รวมถึงวิถีเกษตรกรรมยั่งยืน การลงพื้นที่ที่ตรวจแปลงต้องได้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์และฮาลาลต่อยิบัน การตลาด การพาไปดูงานในห้างสรรพสินค้า เพื่อให้ผู้ร่วมเรียนรู้เห็นมิติด้านการผลิตและการจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ จากเขา นา ทะเล

ปัจจุบันสินค้าจากพื้นที่เขา นา ทะเล ที่มีสติกเกอร์ ‘เมนูสีเขียว’ มีทั้งพืช ผัก ผลไม้ ข้าว และอาหารทะเลโดยเริ่มทำตลาดจากแปลงที่มีผลผลิตเพื่อให้ง่ายต่อการทำงาน ยกเว้นต้องการขายเฉพาะในหมู่บ้านก็เน้นสร้างการรับรู้เรื่องการใช้สารเคมี เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อตัวเองและผู้บริโภค โดยผลผลิตจากโครงการฯ จะมีจุดจำหน่ายอยู่ที่ตลาดนัดสีเขียวในห้างสรรพสินค้าไดอาน่า รวมทั้งช่องทางออนไลน์ จากเพจเฟซบุ๊ก หุ่นไล่กากรูป เพจสตูลกรีนเอาร์ทเลต และเพจเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมอีกหลายเพจ รวมถึงจำหน่ายผ่านแอปพลิเคชันไลน์ ซึ่งลูกค้าส่วนใหญ่เป็นร้านอาหารในจังหวัดสตูล

ผลจากการหนุนเสริมความรู้พบว่า สามารถช่วยแก้ไขปัญหาให้เกษตรกรได้เป็นอย่างดี บางพื้นที่ลดการพึ่งพานายทุนภายนอก เริ่มตั้งแต่เก็บเมล็ดพันธุ์ ทำปุ๋ยหมักเอง ต่อรองเพื่อกำหนดราคากับผู้ซื้อได้เอง มีตัวแทนกลุ่มรวบรวมผลผลิตมาส่งให้ทางกลุ่มหุ่นไล่กากรูป ซึ่งทำหน้าที่เป็น ‘กลไกกลาง’ ในการรวบรวมสินค้าจากผู้ร่วมเรียนรู้ บางคนเริ่มมีผลผลิตส่งมาให้เพื่อทดลองตลาด และเกิดกลุ่มอาชีพที่

ต่อยอดได้ เช่น กลุ่มไม้ไผ่ กลุ่มไบยี่แร็ด กลุ่มข้าวสาร กลุ่มผัก ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีร้านของเครือข่ายกลางที่เป็นหน้าร้านของกลุ่ม เพื่อให้ผู้ร่วมเรียนรู้ ผู้ว่างงาน หรือคนที่ไม่มีอาชีพในชุมชน มีรายได้จากการทำงานในร้านแห่งนี้

นอกจากสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้คนในชุมชนแล้ว ยังเกิดองค์ความรู้ใหม่มากมายระหว่างทาง เช่น ได้พันธูกรรมทุเรียนพื้นบ้าน คือ ‘พันธุ์ไขเขียว’ เกิดกลุ่มเกษตรกรที่ก้าวเข้าสู่เส้นทางการเป็นผู้ประกอบการสีเขียว ที่มีความรู้เรื่องการตลาด และเรื่องพันธูกรรมพืชพื้นบ้านในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้รู้จักของดีในชุมชนตนเอง และเพื่ออนุรักษ์สืบต่อไป

■ เริ่มต้นที่ ‘ใจ’ เส้นทางเป็น ผู้ประกอบการสีเขียว

นายสมาน มรรคาเขต อายุ 52 ปี อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ บอกว่าเขาสนใจการทำเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมี เมื่อโครงการฯ เปิดรับสมัครจึงเข้าร่วม เพราะปกติก็ทำสวนยาง สวนลองกอง แต่ไม่มาก แค่ออกไปใช้เท่านั้น และก็ไม่เคยใช้สารเคมีเลย ถ้าพูดถึงรายได้ ราคายางพารามีปรับขึ้นลงตลอดเวลา ถ้าพึ่งรายได้จากสวนยางอย่างเดียวก็อยู่ไม่ได้ จึงต้องหาวิธีการปลูกพืชอย่างอื่นแซมในสวนยาง

“ในฐานะเป็นแกนนำ หากมีโครงการดี ๆ เข้ามา มีประโยชน์กับชุมชน สร้างรายได้ ก็จะแนะนำให้ทุกคนชวนกันมา อย่างน้อย ๆ ก็มีเพื่อนนี่คือกำไรที่ได้จากการอบรม นอกจากนี้ ยังได้ความรู้เรื่องพิษภัยของสารเคมี การทำปุ๋ย การทำเกษตรแบบพีจีเอส ได้รู้จักแอปพลิเคชันและฟาร์มเอไอ เอาไว้ดูแปลง บันทึกแปลง แล้วก็นำความรู้ไปส่งต่อให้คนอื่นได้ด้วย”

นายสมาน ย้ำว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการฯ เขาขายลองกองได้ในราคาสูงขึ้น ชุมชนได้ประโยชน์ ทั้ง ๆ ที่ลองกองก็ตันเดิม จำปาตะก็ตันเดิม เนื่องจากเปลี่ยนสถานที่ขายจากเดิมที่ขายตามหมู่บ้าน ก็เปลี่ยนเป็นขายในห้าง และตลาดนอกพื้นที่ที่ต้องการพืชผักผลไม้อินทรีย์

“ผมมีตู้เย็นจากธรรมชาติ ก็คือ สวนที่เก็บกินได้ทั้งปี หากเราปลูกทุกอย่าง อย่างน้อยก็มีเงินให้เด็กไปโรงเรียน ทุกคนในหมู่บ้านมีตู้เย็นธรรมชาติ โครงการฯ นี้ช่วยให้ชาวบ้านขายของได้ โดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง”

นางสาริปะ หมาดมานัง อาชีพเกษตรกร ผู้ร่วมเรียนรู้ เล่าว่า เธอปลูกจำปาตะ ทุเรียนตามปกติก็ไม่เคยใช้สารเคมี จะใช้ปุ๋ยที่หมักเอง ผลผลิตจากสวนเดิมจะมีแม่ค้าในหมู่บ้านมารับซื้อ แต่หลังจากเข้าร่วมโครงการฯ ก็นำผลผลิตไปส่งเองในตัวเมือง ให้น้องสาวขาย เหตุผลที่เลือกขายเอง เพราะทำให้มีรายได้เพิ่ม

“ความรู้ที่ได้รับจากโครงการฯ นอกจากเรื่องการตลาดที่สามารถเลือกขายได้เองโดยไม่ต้องพึ่งพ่อค้าคนกลางแล้ว ยังได้ความรู้เรื่องการใส่ปุ๋ย การดูแลผลผลิต และการรวมกลุ่ม ซึ่งตอนนี้ในกลุ่มมี 8 คน หากมีกิจกรรมก็ไปด้วยกัน จากเมื่อก่อนก็ต่างคนต่างอยู่ แยกกันทำกิน เมื่อมีโอกาสได้มารวมกลุ่ม ทำให้ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้กันไปปรับปรุงสวนตนเอง”

แม้จะยังบอกไม่ได้ชัดเจนว่ามีรายได้เพิ่มขึ้นเท่าไร แต่แน่นอนว่าเกษตรกรที่เป็นผู้ร่วมเรียนรู้ทั้ง 150 คน ได้ก้าวเข้าสู่เส้นทางของการเป็นผู้ประกอบการสีเขียวเต็มตัว

• • • •

“มีตู้เย็นจากธรรมชาติ ก็คือ สวนที่เก็บกินได้ทั้งปี หากเราปลูกทุกอย่าง อย่างน้อยก็มีเงินให้เด็กไปโรงเรียน ทุกคนในหมู่บ้านมีตู้เย็นธรรมชาติ โครงการฯ นี้ช่วยให้ชาวบ้านขายของได้ โดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง”

โครงการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายองค์กรเกษตรเพื่อยกระดับสู่ผู้ประกอบการสีเขียว

สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดสตูล

สำนักพัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

เลขที่ 388 อาคารเอส. พี. ชั้น 13 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน
เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม

 0-2079-5475 กด 3

 065 9691364

 Community@EEF.co.th

  ทุนส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน

Facebook

แผนที่การทำงาน